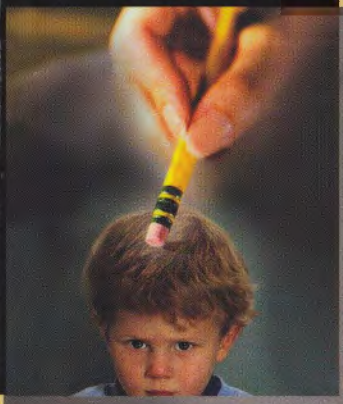
Alice Miller

başlangıçta eğitim vardı!

ARION
YAYINEVİ

Hayat dolu ama acı çeken bir ruhun kendini ifade etme yetisinden mahrum kaldığı bir durumdan daha dayanılmaz, daha korkunç bir durum tasavvur edemiyorum.

Montaigne

Miller elinizdeki kitabın ilk bölümünde 18., 19. ve 20. yüzyılın eğitim mekanizmalarını "Kara Pedagoji" olarak kapsamlı bir şekilde irdeliyor.

İkinci bölümde ise üç ayrı karakterin çocukluk ve dolayısıyla eğitim süreçleri inceleniyor. Bu karakterlerin ilki (hayatı konu alınarak yazılan kitabı bir çok dile de çevrilmiş olan uyuşturucu bağımlısı) Christiane F., diğeri 2.Dünya Savaşı'nın Alman diktatörü Adolf Hitler ve sonuncusu da seri çocuk katili Jürgen Bartch'dır.

Son bölüm ise suçluluk duygusu ile üzüntü arasındaki farka ayrılmış.

"İyi yetiştirilmiş bir insanın trajedisi, bir yetişkin olarak kendisine ne yapıldığını ve onun ne yaptığını fark edememesinde yatar. Bana göre yapılacak tek şey, yönlendirmeye konu olanın, algılarında desteklenmesi, çevresinde olup bitenin bilincine varması ve kendi duygularını ifade ederek kendi gücüyle ruhunun katline karşı çıkabilmesi için ona yardım edilmesidir"

ISBN 975-571-103-1
9 789755 711034

www.arionyay.com.tr e-posta:arion@arionyay.com.tr

Alice Miller

Başlangıçta Eğitim Vardı

Alice Miller

Başlangıçta Eğitim Vardı

Çeviren

Şirin Baykan

ARION
YAYINEVİ

Psikoloji Dizisi: 008

ARION YAYINEVİ

Aralık 2003 (1. Basım – İstanbul)

© *"Bu çevirinin tüm yayın hakları **ARION Yayınevi** ltd. Şti.'ye aittir."*

Kitabın Orijinal Adı	: Am Anfang war die Erziehung
Kitabın Türkçe Adı	: Başlangıçta Eğitim Vardı
Yazarı	: Alice Miller
Çeviren	: Şirin Baykan
Yayına Hazırlayan	: Haluk Şenay
Baskı ve cilt	: Doyuran Matbaası

Adres : Binbirdirek Mah. Peykhane Sok. Sipahi Han No: 29 Sultanahmet /İstanbul-TR

Yazışma Adresi PK 395 34433 Sirkeci / İSTANBUL

Faks (0 216) 449 56 49

e-posta:

arion@arionyay.com.tr

http://www.arionyay.com.tr

ISBN – 975-571-103-1

İÇİNDEKİLER

Sene 1990 7
Önsöz 13
I. ZULÜM EDEREK EĞİTİM 21
"Kara Pedagoji" 21
Giriş 23
Nefret Batakhaneleri (200 Yıl Öncesinin Çocuk Eğitim Kuralları) 28
Özet 83
Çocuk Eğitiminin Kutsal Değerleri 88
"Kara Pedagoji"nin Temel Mekanizmaları: Ayırma ve Yansıtma 105
Peki ya "Ak Pedagoji"? 119
Yumuşak Zulüm 119
Çocukların Değil, Eğitimcilerin Pedagojiye İhtiyacı Vardır 123

II. SESSİZ DRAMIN SON PERDESİ, DEHŞETE DÜŞMÜŞ DÜNYA 131
Giriş 131
Benliğe Karşı Verilen Yok Etme Savaşı .. 133
Ergenliğin Kullanılamayan Şansı 133
Benlik Arayışı ve Uyuşturucuyla Kendine Zarar Verme .....
(Christian F.'nin Hayatı) 136
Akıldışı Davranışlardaki Gizli Mantık 160
Adolf Hitler'in Çocukluğu 174

Giriş 174
Baba; Kaderi ve Çocuğuyla Olan İlişkisi 180
Anne; Ailedeki Yeri ve Adolf'un Hayatındaki Rolü 217
Özet 233
Jürgen Bartsch 237
Giriş 237
"Gökyüzünden İnen Katil!" 241
Bir Cinayetin, Katilin Çocukluğu Hakkında Söyledikleri 247
Susma Duvarı 276
Sonuç 286

III. UZLAŞMA YOLUNDA KORKU, ÖFKE VE ÜZÜNTÜ, AMA ASLA SUÇLULUK DEĞİL . 291
İstenmeden Yapılan Kötülük de Acı Verir .. 291
Slyvia Plath ve Acı Çekme Yasağı 299
Yaşanamayan Öfke 307
Bilme İzni 317
Sonsöz 323

Sene 1990...

İlk üç kitabım yayımlanmasının üzerinden yaklaşık 10 sene geçti: *Yetenekli Çocuğun Dramı (Das Drama des begabten Kindes) 1979, Başlangıçta Eğitim Vardı (Am Anfang war die Erziehung) 1980, Fark Etmemelisin (Du sollst nicht merken) 1981*. Buna rağmen, bu kitaplarda sergilemiş olduğum, uzun yıllar süren çalışmalarıma dayanan gerçekler ve ilişkiler ne geçerliliklerini ne de (ne yazık ki) güncelliklerini yitirmediler. Bu süre içinde radikal bir değişim geçirmiş olan tek şey, benim psikanalize karşı olan umut dolu tutumumdur; 1988 yılında İsviçre ve Uluslararası Psikanaliz Derneği'nden çıkarak psikanalizden resmen ayrıldım. Beni bu adımı atmaya iten, psikanalitik teori ve uygulamalarının, gerçekleri hayal ürünü olarak göstererek çocukların maruz kaldığı kötü davranışların neden ve sonuçlarını gizlediğini, ortaya çıkmasına yardımcı olmadığını ve bu tür uygulamaların çocukluktaki karışıklığı çözmek yerine onu daha da kalıcı hale getirmesinden dolayı tehlikeli olduğunu anlamam oldu.

On sene öncesine kadar bunun bu kadar bilincinde değildim. Felsefe eğitimim, psikanaliz yükseköğrenimim ve pratiğim, uzun bir süre birçok gerçeği anlamamı engelledi. Bastırılmış duygularımı özgür kılmaya, çocukluğumu pedagojik kanılar ve psikanalitik teoriler hapishanesinden kurtarmaya hazır olduğumda, unutma ve affetme ideolojisini reddettiğim, kötü davranışa maruz kalmış çocukla

ittifak kurduğumda ve terapilerim sayesinde hissetmeyi öğrendiğimde, ancak yavaş yavaş o ana kadar gizli kalmış olan geçmişimi keşfedebildim.

Bu keşifte izlediğim yolu ve vardığım yeni yargıları 1985'ten sonra yayımlanmış kitaplarımda anlattım: *Bir Çocukluğun Resimleri (Bilder einer Kindheit)* 1985, *Yasak Bilgi (Das verbannte Wissen)* 1988, *Kaçınılan Anahtar (Der gemiedene Schlüssel)* 1988 ve *Sessizlik Duvarının Çöküşü (Abbruch der Schweigemauer)* 1990. İlk üç kitap, bu gelişimin başlangıcını anlatır. Benimki de dahil olmak üzere, çocuklukları sistematik olarak araştırmaya onları yazarken başladım. Bu kitaplarda yaptığım çalışmalarla birlikte ihtiyatlı ve sistematik işleyen bir terapi sayesinde 20 yıllık analitik çalışmalarımda, (dürtü kuramına getirdiğim eleştiriye rağmen) göremediklerimi gördüm.

Okuyucularıma bu bilgileri borçlu olduğumu düşünüyorum. Bunun nedeni; gelen okuyucu mektuplarından, bazı insanların ilk kitaplarımı okuduktan sonra, burada yazdıklarımın bugünkü psikanalizcilerin düşüncelerini yansıttığı varsayımından hareketle psikanaliz eğitimi almaya ya da psikanalitik tedavi görmeye karar vermelerini görmüş olmamdır.

Oysa bu varsayım tamamen yanlış ve yanıltıcıdır. Psikanalizin öğretileri son on yılda değişmemiştir ve kitaplarımda söylediklerimi tamamen kabul edip de kendini psikoterapist olarak tanımlamaya devam edebilecek tek bir insan bile tanımıyorum. Bunun imkânsız olduğunu düşünüyorum çünkü, çocukluğuna duygusal açıdan bir dönüş yapabilmiş terapist, psikanalizin her ne pahasına olursa olsun bu dönüşü engellediği gerçeğini görmezden gelemez. Benim de psikanalizci

olarak tanımlanmam, bu hatayı zamanında fark edememiş olmamdan kaynaklanmaktadır.

Her ne kadar ilk üç kitabın yeni baskılarına bugünkü görüşlerimi koyma, bazı yerler üzerinde biraz daha çalışma gereği duymuş olsam da gelişmemi okurdan saklamamak için bunu yapmamaya karar verdim.

Yeni terapi imkânları doğduğu için gerçekliğe karşı verilen savaş gitgide önemini yitirmektedir. Bu imkânlar bastırılmış duygularını ifade edebilmek isteyen herkes için gerçeğe giden yolun kapılarını açık tutacaktır. Hâlâ kendini kandırma sistemi içinde hareket ettiğinden, savunucuları bilmiyor olsa da psikanaliz artık işlevini yitirmiştir. Yardıma ihtiyacı olan birçok insan, onlara yardımcı olabilecek insanları ve onların düşüncelerini daha ayrıntılı bir biçimde araştırmakta, artık kendilerini karşısındakilere hiçbir eleştiri getirmeksizin teslim etmemektedirler. Yıllar süren analizlerden sonra, kendi kendini kandırma ve kendini suçlama labirentinden çıkmak hiç de kolay değildir. Ben bu kurtulma süreci için tam 15 sene harcadım.

Psikanalizin hasta ve hekimleri, genellikle söylendiği gibi tehlikeli, kafa karıştırıcı, tesadüfi değil, aksine sistemli, açıklayıcı, yardımcı bir süreç olan, kişinin kendi çocukluğuna dönüşünün, bu dönemi açığa çıkarmasını, benim neden bu kadar uzun bir süre bilmediğimi bilmiyorlar. Onların öğretmenleri, korkuları yüzünden bu süreçten bir şeyler öğrenmeyi, çıkarmayı reddettiği sürece nasıl bilsinler ki? Bu korku aslında kişinin kendi geçmişine karşı duyduğu korkudur, çıplak gerçeklerin gözler önüne sereceklerine karşı duyduğu korku. Sigmund Freud, kişinin çocukluğunda yaşadıklarına

giden yolu kapatıp terapistin görev alanını hastanın fantezileriyle sınırlandırarak bu korkuyu ortadan kaldırmıştır.

Bernli terapist J. Konrad Stettbacher, kendi geliştirdiği ve kendi üzerimde uyguladığım terapi şeklini, *Acı Çekmenin Bir Anlamı Olsaydı...* adlı yazısında anlatmıştı. Bu yöntem birçok kimseye, sistematik bir şekilde, adım adım çocukluklarına yaklaşmayı ve yasaklanmış olan bilgiyi kabul etmelerini mümkün kılabilir. Bu bilgiye erişim, kişinin, gerçek olmayan yardımlar, ideolojiler, kutsal yalanlar karşısında dayanıklı olmasını sağlar. İnsan gerçek olduğu zaman, gerçeklikten korkmaya, ondan kaçmaya ihtiyaç duymaz. O zaman pedagojinin gücü ve gerçeği gizleyen psikanalitik ve felsefi spekülasyonlar dayanak noktalarını kaybetmiş olur.

Ruhun kendi iradesine sahip olmak istemesi gayet doğaldır. İlk iki yılda, iş doğru bir şekilde halledilemezse daha sonra amaca ulaşmak zorlaşır. İlk yılların en önemli avantajı, şiddet ve zorlamaya rahatlıkla başvurulabiliyor olmasıdır. Çocuklar, zaman geçtikçe ilk yıllarda başlarına geleni mutlaka unutur. Bir kere iradeleri ellerinden alındı mı, ileriki yıllarda bir iradeye sahip olduklarını hatırlamazlar bile. Bu yüzden, bu dönemde başvurulan şiddetin de daha sonra herhangi bir kötü sonucu olmayacaktır.

(1748)

Çünkü, bu tür bir itaatsizlik, şahsınıza açılmış bir savaş demektir. Çocuğunuz, elinizdeki gücü almaya çalışmaktadır; böyle bir durumda sizin şiddeti şiddetle defetme hakkınız vardır. Bu da şiddet kullanmadan eğitim olamayacağı görüşünüzü sağlamlaştırır. Attığınız dayak basit bir şey olmamalı, onun efendisi olduğunuzu ona anlatmalıdır.

(1752)

Kutsal Kitap şöyle der: Çocuğunu seven bir kimse, eğer daha sonra mutlu olmak istiyorsa onu cezalandırır.

(1902)

Bütün yetişkinlere, özellikle de yaşlı olanlara karşı büyük bir saygı göstermem gerektiği öğretilmişti. Nerede yardıma ihtiyaç varsa yardım benim ilk görevim oluyordu. Anne babanın, öğretmenlerin, rahiplerin yani bütün yetişkinlerin istek ve buyruklarını yerine getirmem, bunlara uymam ve bunun hiçbir şey tarafından engellenmesine izin vermememem özellikle öğretilmişti. Onların söylediği her şey daima doğruydu.

Bu eğitim esasları kanıma işlemişti. (Auschwitz kumandanlarından Rudolf Hess)

İnsanların düşünmemesi, yönetenler için ne büyük bir mutluluktur. (Adolf Hitler)

Önsöz

Psikanaliz sadece ayrıcalıklı bir azınlığa, o da kısıtlı olarak yardımcı olmakla suçlanır. Yapılan analizlerin sonuçları, gerçekten de belli ayrıcalıklı bir kesimin eli altında kaldığı sürece bu suçlama tamamen doğrudur. Ama böyle olmak zorunda değildir.

"Yetenekli Çocuğun Dramı" isimli kitabıma gelen tepkiler bana, hem uzman olmayanlar hem de uzmanlar arasında yazdıklarıma karşı bir karşı koyma olduğunu ve bu yüzden de çok az kimsenin analiziyle elde edilen verilerin, kütüphanelerde depolanmasının yerine, halka ulaştırılmasının gerekliliğini anlamamı sağladı. Bunu anlamam ise hayatımın ileriki yıllarını yazı yazmaya adama kararını almama yol açtı.

Aslında yapmak istediğim, hayatın her alanında karşımıza çıkan, ama anlayabilmemiz için derin psikanalitik deneyime sahip olmamızı gerektiren olayları tasvir etmek. Kuşkusuz bu, topluma hazır, bitmiş bir kuram uygulamak şeklinde anlaşılmamalıdır. Çünkü ben, ancak kuramların arkasına gizlenmeden, bana söylediklerini duyabildiğim ve hissedebildiğim sürece bir kişiyi gerçekten anlayabileceğime inanıyorum. Bunun yanında, insanlarla derin psikolojik bir

çalışma, insan ruhunun derinliklerine girmemize elbette ki yardımcı olacaktır. Bu da tüm hayatımızda bize eşlik edecek ve görüşme odasının dışında da duyarlılığımızın keskinleşmesine yol açacaktır.

Ancak toplum bilinci, çocuğa ilk çocukluk yıllarında yapılanların topluma bir şekilde mutlaka yansıdığını, psikozların, uyuşturucu alışkanlığının, suçun aslında erken yaştan edinilmiş deneyimlerin şifrelenmiş bir dille ifadesi olduğunu anlamaktan çok uzaktır. Bu bilgi, tartışmalı bir bilgi olarak kabul edilirken öte yandan pratikte anlık, duygusallığa erişemediği için (politik, hukuki ve psikiyatrik pratikte) hâlâ ortaçağdan kalma, kötü olanın yansıtılmasına dayanan düşünceler geçerlidir. Peki, duygusal bilgi, bir kitap yardımıyla elde edilebilir mi? Bilmiyorum, fakat herhangi bir okurun kitabı okuyup da içsel bir süreci başlatabilmesi umudu, bunu denememem için yeterli bir nedendir.

Bu kitabı yazma fikri, "Yetenekli Çocuğun Dramı" kitabıma gelen, benim için çok değerli olan, bir yerden sonra artık cevaplayamadığım sayısız okuyucu mektubu sonucu oluşmaya başladı. Kısa süre içerisinde, son yıllarda edindiğim deneyim ve fikirleri okuyucuya aktarırken bu konuya ilişkin var olan herhangi bir kitaba ya da yazıya dayanmadığım için son derece açık ve anlaşılır olmak zorunda olduğumu fark ettim. Karşımda iki farklı problem durmaktaydı; bunlardan birincisi, psikanalizin dürtü kuramından tamamen ayrılan, erken çocukluk gerçekliğine dair kavramı tanımlamam, ikincisi de üzüntü ve suçluluk arasındaki farkların daha net bir biçimde çizilmesinin gerekliliği. Çok önemli bir sorun olan, ana-babaların sürekli sorduğu şu soru da bununla ilgilidir; "Peki, yineleme zorlanımına bu kadar mahkûm

olduğumuzu bir kere öğrendiysek çocuklarımız için daha ne yapabiliriz?"

Reçetelerin ve öğütlerin işe yaradığına inanmadığım için görevimin, çocuklarına daha farklı davranmaları konusunda ana-babalara çağrı yapmak değil, yetişkinler için yararlı olabilecek bağlantıları ortaya çıkarmak olduğunu düşünüyorum. Kendisine yapılanın farkına varması yasaklandığı, imkânsız kılındığı sürece çocuğun duygusal hayatının bir kısmı dondurulmuş ve çocuk, maruz kaldığı aşağılanmalar karşısında hissizleşmiş olur.

Başkalarını anlamak ve hissettiklerini hissedebilmek için gerekli olan bu ön koşul olmadığı zaman ise sevgi, dayanışma ve şefkat için yapılan bütün çağrılar cevapsız kalır.

Bu gerçek, profesyonel psikologlar için özellikle önemlidir, çünkü onlar hastalarıyla ne kadar zaman geçirirlerse geçirsinler, empati olmadan sahip oldukları bilgiyi insanlara yardımcı olacak şekilde kullanamazlar. Kendi çocukluklarının acılarından duygusal yönden uzak durdukları sürece aynı şey, çocuklarını anlamaya ne ideal eğitim durumlarının, ne de sahip oldukları boş zamanın yardım ettiği çaresiz ana-babalar için de geçerlidir. Tam tersi çalışan bir anne, duygusal yönden açık ve özgür olduğu sürece, çocuğunun durumunu hemen kavrayabilir.

Görevimin, erken çocuklukta çekilen acılar konusunda toplum bireylerini hassaslaştırmak olduğunu düşünüyorum. Bunu yaparken de yetişkinin içindeki çocuğa seslenmek istiyorum. Bu amaca ulaşmak için kitabın ilk bölümünde "Kara

Pedagoji"yi, yani bizim ana-babalarımız ve onların ana-babalarının yetiştiriliş yöntemlerini tanıttım. Bu bölüm bazı okuyucularda, çok yararlı olabilecek öfke ve kızgınlığa yol açabilir. İkinci bölümde, çocukluklarında ağır aşağılanmaların ve tacizlerin kurbanı olmuş bir uyuşturucu madde bağımlısının, bir politik liderin ve bir çocuk katilinin çocukluklarını anlattım. Çözümlemelerimi örneklerin ikisinde, kişilerin kendi ağızlarından anlattıkları çocukluklarına dayandırdım. Her üç kader de, eğitimin muazzam rolüne, çocuğun içindeki canlı olanı yok edişine ve toplum için yarattığı tehlikeye tanık olmuştur. Psikanalizde, özellikle de dürtü modelinde, pedagojik yaklaşımın izleri kendini belli etmektedir. Bu konunun araştırılması aslında bu kitabın bir bölümünü oluşturacaktı fakat, konunun genişliği dolayısıyla bu temaya başka bir yapıtta yer vermek bana daha doğru göründü.

Bu kitap "Yetenekli Çocuğun Dramı"nın okuyucularıyla karşılıklı yazışmalarımdan çıkmış olup onun bir devamı niteliğindedir. Ama söz konusu kitabı okumamış olsanız da bunu okuyabilirsiniz. Şayet burada anlatılanlar sizde üzüntü yerine, suçluluk duygusu yaratırsa o zaman ilk kitabın okunması gerektiğini söyleyebilirim. Kitabı okurken ana-baba ve çocuk diyerek aslında belli bazı kimselerin değil de, hepimizi ilgilendiren bazı *olayların, durumların* kastedildiğini göz önünde bulundurmanız önemli ve de yararlıdır. Çünkü tüm ana-babalar bir zamanlar çocuk olmuştur ve bugünün çocuklarının birçoğu da ileride bir gün ana-baba olacaktır.

Galileo Galilei, 1613'te Kopernik kuramını, yani Güneş'in dünya etrafında değil de, Dünya'nın Güneş etrafında döndüğünü matematiksel olarak ispatladığı zaman, kilise bunun 'yanlış ve saçma' olduğunu açıklamıştı. Galilei,

kuramından vazgeçmesi için zorlanmış, bunu kabul etmeyince de kör edilmişti. Kilise, ancak 300 sene sonra düştüğü hatayı anlamış ve Galilei'nin yazılarının doğruluğunu kabul etmişti.

Bugün, Galilei'nin dönemindeki kiliseye benzer bir durumla karşı karşıyayız, ama bugün bizler için tehlikede olan çok daha fazla şey var. Gerçek mi yoksa aldanma mı? Bu konuda vereceğimiz kararın sonuçları, insanoğlunun hayatta kalabilmesi üzerinde, 17. yüzyılda olduğundan çok daha etkili olacaktır. Birkaç yıldır, çocukların yaşadıkları kötü deneyimlerin mutlaka topluma yansıdığı görüşü kabul görmüştür. Bu bilgi tüm insanları ilgilendirmektedir ve yeteri kadar yaygınlaştığında toplumda esaslı bir değişime, her şeyden önce, şiddetin sürekli olarak tırmanışından kurtulmamıza yol açacaktır.

1. Çocuklar dünyaya büyümek, gelişmek, yaşamak, sevmek, ihtiyaçlarını ve duygularını ifade edebilmek için gelir.

2. Kendini geliştirebilmesi için çocuğun, onu ciddiye alan, seven ve kendi yolunu belirleyebilmesi için ona gerçekten yardım eden yetişkinlerin ilgisine ve korumasına ihtiyacı vardır.

3. Eğer çocuğun hayati önem taşıyan bu ihtiyaçlarının giderilmesi engellenir, çocuk, yetişkinin ihtiyaçları için sömürülür, dövülür, cezalandırılır, istismar edilir, kandırılır, ihmal edilirse, çocuğun kişiliğinin bütünlüğü zedelenmiş olur.

4. İncinmeye karşı normal olarak gösterilmesi gereken tepki, öfke ve acıdır. Fakat öfke duymanın yasak ve acıyı yaşamanın da insan yalnızken dayanılmaz olmasından ötürü çocuk, bu duyguları bastırmak, yaşadığı travmaya ait anılarını

bilinçdışına itmek ve ona saldıranı idealleştirmek zorunda kalır. Daha sonra ise kendine ne yapıldığını bilemez.

5. Yalnızca esas meydana geliş nedenlerinden sapmış (ayrılmış) olan öfke, çaresizlik, korku ve acı duyguları, kendilerini ifade etmede başka insanlara (suç, toplu katliam) ya da kişinin kendisine (uyuşturucu madde bağımlılığı, alkolizm, fahişelik, ruhsal rahatsızlıklar, intihar) zarar verici olabilir.

6. Kişinin aldığı intikamın kurbanı, çoğu zaman kendi çocukları olur. Ne yazık ki çocuğa dayak atma, toplumumuzda hâlâ haklı olarak görülen, hatta eğitim diye adlandırıldığında itibar gören bir eylemdir. Trajik bir şekilde kişi, ana-babasının ona yaptıklarını hissetmemek için kendi çocuklarını döver.

7. Kötü muameleye maruz kalmış bir çocuğun bir suçlu ya da bir ruh hastası olmaması için hayatında en azından bir kere bile olsa, dövülen o çaresiz çocuğun değil de çevresinin normal olmadığını bilen bir insanla karşılaşması gerekir. Toplumun olan biteni bilmesi, çocuğun hayatının kurtulmasını sağlayabilecekken hiçbir şey bilmemesi de hayatının parçalanmasına, yok olmasına katkıda bulunur. İşte burada, akrabaların, avukatların, hâkimlerin, doktorların, bakıcıların, çocuğun yanında durup, ona inanıp, onu kurtarma imkânları doğmaktadır.

8. Bugüne kadar toplum hep yetişkini korumuş ve kurbanı suçlamıştır. Bu düşünce, büyük büyük babalarımızdan kalma eğitim yöntemlerine son derece denk düşen, çocuğun, yalan dolan hikâyeler uyduran, suçsuz ana-babaya saldıran, kötü dürtüler tarafından yönlendirilen kurnaz, düzenbaz bir varlık olarak görüldüğü kuramlar tarafından da desteklenmiştir. Aslında tüm çocuklar, ana-babalarından gördükleri kötü muamele yüzünden kendilerini suçlar ve her zaman sevdiği ana-babalarından bunun sorumluluğunu alırlar.

9. Terapide kullanılan yeni yöntemler sayesinde çocuklukta geçirilen ve bastırılan travmaların, çocuğun vücudunda yer ettiği ve yetişkin yaşa gelindiğinde bunların etkisinin görüldüğü ancak son birkaç yıldır kanıtlanabilmiştir. Dahası henüz anne karnındaki çocuklar üzerinde yapılan elektronik ölçümler, şu ana kadar birçok kimse tarafından göz ardı edilen bir gerçeği açığa çıkarmıştır; *çocuk hem sevgiyi ve ilgiyi hem de kötü muameleyi en başından beri hissetmektedir.*

10. Bütün bu bilgiler sayesinde, tüm akıldışı davranışların arkasında yatan gizli mantık kendini göstermektedir, yeter ki, çocuklukta edinilmiş travmatik tecrübeler karanlıkta saklı kalmasın.

11. Daha önce hep inkâr ettiğimiz, çocuklukta maruz kalınan her çeşit kötü muamele ve bunların sonuçları karşısında göstereceğimiz duyarlılık şiddettin bir nesilden başka bir nesle geçmesine bir son verecektir.

12. Çocukluklarında, kişiliklerinin bütünlüğü zarar görmemiş, ana-babalarından koruma, saygı ve dürüstlük görebilmiş olan insanlar, gençliklerinde ve daha sonraki hayatlarında da zeki, duyarlı, anlayışlı olacaklardır. Hayattan zevk alabilecekler ve başkalarına ya da kendilerine zarar verme ihtiyacı duymayacaklardır. Sahip oldukları gücü asla başkalarına saldırmak için değil, sadece kendilerini korumak için kullanacaklardır. Kendileri de küçükken bunu yaşadıkları için en başından beri kötü muamele bilgisi değil de *bu* bilgi içlerine işlemiş olduğu için, güçsüz olanı koruyacaklardır. Bu insanlar, atalarının, bu dünyada kendilerini güvende ve iyi hissetmek için neden muazzam bir savaş endüstrisi kurmak zorunda kaldıklarını asla anlayamayacaklardır. Bu insanlar, geçmiş yaşamlarında kendilerine yöneltilmiş olan tehditlere karşı kendilerini hayatları boyunca bilinçsizce savunmak durumda olmadıklarından, gerçek tehditlerle akılcı ve yaratıcı bir şekilde başa çıkabilecekleridir.

BÖLÜM 1

ZULÜM EDEREK EĞİTİM

"Kara Pedagoji"

Ceza son derece yoğun bir biçimde uygulanmıştı. Tam on gün boyunca babam, çocuğunun ona doğru uzattığı, daha dört yaşındaki avuç içlerine sopayla vurmuştu. Her gün, her ele toplam yedi vuruş; hepsi toplam yüz kırk vuruş ve biraz daha fazlası eder; çocuğun masumiyeti sona ermiştir. Cennette Adem, Havva, yılan ve elma arasında neler olmuştu bilmiyorum. Hiç bilmiyorum. Beni cennetten kovan babamdı.

(C. Meckel, 1980, s.59)

Çocukluğumuz hakkında bir şeyler öğrenmek isteyen birisi, ruhumuz hakkında bir şeyler öğrenmek istiyor demektir. Eğer sorulan soru boş söz değilse ve soruyu yöneltenin dinlemek için yeterince sabrı varsa bizim korkuyla sevdiğimizi, açıklanamaz sevgiyle nefret ettiğimizi ve bunların bize en büyük acıları verdiğini öğrenmesi kaçınılmazdır.

(E. Burkart, 1979, s. 352)

Giriş

Kusursuz bir yadsıma dünyasında yaşamayan, ana-baba olmuş her kişi, yaşadığı deneyimlerden hareketle çocuğun bazı yanlarına göz yummanın ne kadar zor olduğunu bilir. Hele de çocuğu seviyor, onu olduğu gibi kabul etmek istiyor ama yapamıyorsa bunu fark etmesi özellikle acı vericidir. Cömertlik ve hoşgörü, entelektüel bilgi yardımıyla elde edilemez. Çocukluğumuzda maruz kaldığımız aşağılamaların farkına varma ve onlar üzerinde düşünme şansına sahip olamamışsak, bize yapılanı biz de yaparız. Çocuğun davranışları, düşünce ve ihtiyaçlarımıza uygun düşmüyorsa çocuk gelişimi kuralları hakkında sahip olduğumuz o entelektüel bilgi, bu durum karşısında öfke ya da kızgınlık duymamızı engelleyemez. Hele de bunlar savunma mekanizmamızı tehdit ediyorsa.

Çocuklarda ise bu tamamen farklıdır: Onların daha önce yaşadığı tecrübeleri yoktur ve ana-babalarına karşı *sınırsız bir hoşgörü* beslerler. Ana-babanın çocuğa bilinçli ya da bilinçsiz olarak yaptığı kötü muamele, çocuğun sevgisi sayesinde meydana çıkmaktan korunur.

Eskinin fiziksel sakatlama, sömürü ve işkencesi, bugün yerini, "eğitim" adı altında ruhsal işkenceye bırakmış görünüyor. Bazı toplumlarda eğitime, çocuk daha süt çocuğuyken, anne ile arasında semiyotik bir bağ varken başlanıldığından bu erken şartlandırma, işin aslının çocuk tarafından

anlaşılamamasını garantiler. Çocuğun ana-baba sevgisine olan bağımlılığı onun ileride, bütün hayatı boyunca ana-babanın idealleştirilmesinin arkasında gizli kalmış travma oluşumunu fark etmesini imkânsız kılar.

Freud'un anlattığı paranoyak hasta Schreber'in babası, 19. yüzyılın ortalarında bir dizi çocuk eğitim kitabı yazmıştı. Bu kitaplar Almanya'da o kadar popüler olmuştu ki içlerinden bazıları 40 kez basılmış ve birçok dile çevrilmişti. Bu kitaplarda, eğer ana-baba çocuğunu 'kötülüklerden' korumak istiyorsa eğitimine mümkün olduğunca erken, daha beşinci aydan itibaren başlamaları gerektiği vurgulanıyordu. Bu tür görüşlerle mektuplarda ve ana-babaların günlüklerinde karşılaşmıştım. Daha sonra benim hastalarım olan çocuklarının geçirdiği ağır hastalıkların nedenleri, bu yazılarda gayet açık bir şekilde görülüyordu. Ama hastalarım bu günlüklerle çok fazla bir şey elde edemiyorlar, günlüklerde anlatılan gerçeği görebilmek için uzun ve derin terapilere ihtiyaç duyuyorlardı. Öncelikle kendilerini ana-babalarından ayırarak kendi kişiliklerini geliştirmeleri gerekiyordu.

Ana-babanın yaptığı her şeyin, doğru ve bilinçli ya da bilinçsiz gösterdiği tüm katı davranışların, sevgisinin bir göstergesi olduğu inancı, ilk aylarda yani çok erken oluşturulduğundan, bu inanç insanlarda çok derinlere yerleşir.

Bu sürecin genellikle nasıl geliştiğini, Dr. Schreber'in çocuk eğitimine dair öğütler verdiği yazılarından birinde görebiliriz. Yazı 1858 yılında kaleme alınmıştır:

"İlk olarak küçüğün, gereksiz yere *ağlama* ve *bağırmayla* kendini gösteren kaprisleri gözlenmelidir... Eğer hakiki bir ihtiyaç, acılı sızılı bir durum veya bir hastalık söz

konusu olmadığına kanaat getirilirse o zaman bağırmanın yalnızca *kaprisin* bir göstergesi, *şımarıklığın* ilk belirtisi olduğundan emin olunabilir. Böyle durumlarda kişinin ihtiyatlı hareket etmesine gerek yoktur. Kişi olumlu bir tavırla bu hareketlere mani olmaya çalışmalıdır. Bunu, örneğin *ilgisini aniden başka yöne çevirerek, ciddi sözler sarf ederek, korkutucu el kol hareketleri yaparak, yatağa vurarak yapabilir.* Bütün bunların bir yararı olmazsa çocuk yatışana ya da uykuya dalana kadar, ona yumuşakça fakat kısa aralıklarla, *bedensel olarak da hissedebileceği* ihtarlarda bulunulabilir....

Bu tür bir süreç *bir, en fazla iki kere yaşanır* ve insan *sonsuza dek çocuğunun efendisi olur.* Bu andan itibaren *bir bakış, bir söz, korkutucu bir hareket* çocuğu *yönetmek* için yeterli olacaktır. Ana-baba, çocuğu ileride yenmesi daha güç olacak olan ciddi kötülüklere dönüşebilecek her türlü beladan kurtararak ona en büyük *iyiliği* yaptığını düşünmelidir (bkz. Schatzman, 1978, s. 32)."

Dr. Schreber aslında kendi istekleriyle savaştığının farkında değildi. Gücünü yalnızca çocuğun yararına kullandığı konusunda hiç şüphesi yoktu.

"Ana-babalar bu konuda kararlı olurlarsa çok kısa zamanda ödüllerini alırlar; *çocuklarını neredeyse bir bakışla* idare edebilecek duruma gelirler (bkz. Schatzman, 1978, s. 36)."

Bu tarzda yetiştirilmiş çocuklar ileri yaşlarında bile yüzlerine gülündüğü, kendileriyle 'arkadaşça' konuşulduğu sürece, istismar edildiklerinin farkına varamazlar.

Bana en çok sorulan sorulardan biri, *Yetenekli Çocuğun Dramı*'nda neden hep annelerden bahsettiğim, buna karşın babalardan ise çok az söz ettiğimdi. Çocuğun hayatının ilk yılındaki en önemli kişiyi, yani kendini özdeşleştirdiği kişiyi ben 'anne' diye tanımlıyorum. Fakat bunun mutlaka biyolojik anne, hatta kadın bile olması gerekmiyor.

Yetenekli Çocuğun Dramı'nda süt çocuğuna yöneltilen, yasaklayıcı, küçümseyici bakışların ileriki yaşlarda ağır hastalıkların, özellikle de sapıklıkların ve nevrozların oluşumunda büyük etkisi olduğuna işaret etmeye çalıştım. Schreber ailesinde iki çocuğu da 'bakışlarla idare eden' öz anne değil, babaydı. Her iki çocuk da daha sonra akıl hastası olmuştu.

Son yıllarda anne işlevini üstlenen, çocuğa sevgi ve sıcaklık gösteren, ihtiyaçlarını anlayan ve karşılayan babalara da rastlanmaktadır. Günümüzde, ataerkil aile döneminin tersine, kadın ve erkek rollerini sağlıklı bir şekilde değiştirebildiğimiz bir dönemde bulunmaktayız. Ben de tekrar edilen normatif kategorilere bağlı kalmadan anne ve babanın 'sosyal rolü' üzerine konuşmak çabasındayım. Şunu söyleyebilirim ki, tüm küçük çocuklar, empatik ve idare etmeyen bir *insanın* (anne ya da baba fark etmez) yanında olmasına ihtiyaç duymaktadır.

Kişi, yaşamının ilk iki yılında çocuğa çok şey yapabilir. Onun iyi alışkanlıklar edinmesini sağlayabilir, dayak atarak, cezalandırarak onu disipline edebilir, bütün bunlar sonunda da çocuk, kendisine bunları yapandan nefret etmez. Ancak çocuk, kendini koruyabildiği, yani acısını ve öfkesini *ifade edebildiği* zaman kendisine yapılan haksızlığı ağır sonuçlar

yaşamadan atlatabilir. Fakat ana-baba, çocuğun verdiği tepkilere (bağırma, üzüntü, öfke) dayanamadığı için ya bakışlarıyla ya da başka eğitim önlemleriyle çocuğun *kendine özgü tepkiler vermesini engeller. Bu durumda da* çocuk *sessiz* kalmasını öğrenir. *Çocuğun sessizliği* aslında eğitim ilkelerinin etkisini garantiler, fakat aynı zamanda da *ileriki gelişimini tehlikeye sokar*. Uğranılan aşağılamalara, tecavüzlere *uygun tepkiler verilemezse* bu yaşananlar çocuğun kişiliğiyle birleştirilemez, duygular bastırılır ve duyguları ifade etme ihtiyacı giderilemez. Kişinin duygularını ifade edememe konusunda duyduğu umutsuzluk, çoğu zaman onu ağır ruhsal sıkıntıya götürür. Nevrozun çıkış noktası da zaten gerçekte olup bitende değil, bastırmanın zorunluluğunda yatmaktadır. Bu trajedinin yalnızca oluşumunda etkili olmadığını göstermeye çalışacağım.

Dürtülerin bastırılması bireye toplum tarafından uygulanan baskının sadece bir kısmıdır. Birey, yetişkin olmasından daha önce, iyi niyetli ana-babası vasıtasıyla ilk günlerinden itibaren duygularını bastırmaya başladığı için ileride bu bastırmanın izlerini bulabilmek için yardıma ihtiyaç duyar. Kişinin bunu görebilmesi için gereken aynayı da psikanaliz sunar.

Psikanaliz bazıları için ayrıcalıktır ve sonuçları tartışmalıdır. Fakat eğer kişi, eğitimin etkileri yok edildiğinde ortaya çıkan güçleri farklı insanlarda defalarca tecrübe etmişse, küçüklükten beri kötü ve tehdit edici olarak görüldüğünden bu güçlerin, başkalarında ve kendinde canlı olanın yok edilmesi için yıkıcı olarak kullanıldığını görmüşse, o zaman analizlerden edindiği deneyimi topluma da duyurmak ister. Bunu başarıp başaramadığı cevaplanamayan bir soru olarak kalacaktır. Fakat toplumun, analizcilerin odalarında ne-

ler olduğunu mümkün olduğu kadar bilmeye hakkı vardır. Çünkü burada ortaya çıkanlar bir hastanın özel olayı değil, hepimizin olayıdır.

Nefret Batakhaneleri (200 yıl öncesinin çocuk eğitim kuralları)

Uzun süredir aklımda olan bir soru var; doğumlarından sonraki ilk yıllarında çocuklara neler yapıldığını ve bunların daha sonra toplum için ne gibi sonuçlar doğurduğunu kolay anlaşılabilir ve sırf entelektüel olmayan bir şekilde insanlara nasıl aktarabilirim? Yıllar boyu süren ve büyük çaba gerektiren, yaşantılarının ilk yıllarını yeniden kurma çalışmaları sonucunda, insanların neler bulduklarını nasıl aktarabilirim? Bulunanları anlatmamda karşıma çıkan en büyük zorluk hep o eski çatışmaydı: Bir tarafta, yerine getirmek zorunda olduğum susma yükümlülüğüm, diğer tarafta da anlatılanların sınırlı bir kesimde kalmaması gerektiğine dair inancım. Öte yandan terapi görmeyen okuyucunun nasıl reddedeceğini, zulümden, istismardan bahsedildiğinde duyacağı suçluluğu biliyorum. Üzüntüye giden yolun bu yüzden nasıl tıkalı kaldığını da. Peki, o zaman insan bu acı dolu bilgiyle ne yapmalı?

Duyduğumuz her şeyi, kural ve ahlak dersi olarak algılamaya o kadar çok alışmışız ki, bazen sadece bilgi olanı bile suçlama olarak görür ve sırf bu yüzden onu kabullenmeyiz. Çok erken yaşta, hatta çoğu zaman da zorla bizden daha fazlası istendiğinde, haklı olarak bu yeni taleplere karşı koyarız. İnsan sevgisi, görev bilinci, özveri... Bu kelimeler kulağa ne kadar da hoş geliyor. Fakat çocuğa, hem de insan sevgisi için gereken koşulların var olamadığı bir zamanda, *baskıyla* kabul ettirilmeye çalışıldıkları için bu kavramlar

içlerinde ne kadar da kötülük barındırabiliyorlar. Baskının varlığı, bu gerekli koşulları daha doğmadan öldürmekle kalmıyor, aynı zamanda geriye elimizde sadece yaşam boyu sürecek bir sıkıntının kalmasını sağlıyor. Hiçbir şeyin filizlenip yeşermesine izin vermeyen sıkıntı. Talep edilen sevgiyi elde etme konusundaki tek umut da kendi çocuklarını yetiştirmede yatmaktadır. Kişi kendinden istenileni, çocuklarının yetiştirilmesi sırasında çocuklarından isteyebilir.

Bu nedenden dolayı her çeşit ahlak dersi vermekten kaçınacağım. Neyin yapılması ya da yapılmaması gerektiğini, örneğin nefret duyulmaması *gerektiğini* söylemek *istemiyorum*. Çünkü bu tür sözlerin hiçbir işe yaramadığını düşünüyorum. Görevimin daha çok, sadece çok az insanın fark edebildiği *nefretin köklerini göstermek* ve bunları fark eden insan sayısının neden bu kadar az olduğuna dair bir açıklama getirmek olduğunu düşünüyorum.

İşte bu sorularla uğraşırken elime Katharina Rutschky'nin "Kara Pedagoji" (1977) adlı kitabı geçti. Kitapta, çevresinde olanları fark etmemesi için insana uygulanan erken koşullandırmanın tüm tekniklerinin açıkça anlatıldığı birtakım çocuk yetiştirme yazıları toplanmıştı. Söz konusu teknikler öyle açık ve net ifade edilmişlerdi ki, benim yıllar süren analitik çalışmalarımla tekrar oluşturmuş olduğum yapılar doğrulanmış oluyordu. Böylece aklıma, bu çok kapsamlı kitaptan bazı bölümler alıntılayarak bunların yardımıyla okuyucunun, yönelteceğim sorulara kendi başına cevaplar bulabilecek hale gelmesini sağlamak fikri geldi. Söz konusu sorular şunlardı: Ana-babalarımız nasıl yetiştirilmişti? Bizi yetiştirirken neler yapmaları gerekiyordu, neler yapmak zorunda kalmışlardı? Küçük bir çocukken bunu nasıl fark

edebilirdik? Biz, kendi çocuklarımıza nasıl daha farklı davranabilirdik? Bu kısır döngü hep sürüp gidecek mi? Ve son soru olarak da: İnsan görmezden geldiğinde, işlenilen suç daha mı masumlaşıyor?

Bu metinlerle ya hiç mümkün olmayan ya da tamamen gereksiz olan bir şey için çabalıyor da olabilirim. Sonuçta bir insanın bir şeyi görmesi yasaksa kişi ya onu görmezden gelecektir ya yanlış anlayacaktır ya da bir şekilde ondan sakınacaktır. Kişinin bu bilgiye erişimi daha önce mümkün olduysa da zaten benden öğrenmesine gerek olmayacaktır. Her ne kadar bu düşünceler doğru olsa da ben yine de planımdan vazgeçmek istemiyorum. Bu alıntılardan sadece birkaç kişi yararlansa bile, çabamın benim için bir anlamı olacaktır.

Seçilmiş bu metinlerde bence sadece 'belli çocukların' değil, az çok *hepimizin* (ama özellikle de ana-babalarımızın ve onların ana-babalarının) fark etmemek üzere nasıl yetiştirildiğimizi ortaya koyan teknikler açığa çıkmaktadır. Yazıların herhangi bir gizlilikle yayımlanmamasına, hatta birçok kere basılmasına rağmen 'açığa çıkmak' ifadesini kullandım. Çünkü günümüz kuşağına ait bir insanın bu yazılardan çıkaracağı, anlayacağı şey, onun ana-babasında gizli kalmış bir şey olacaktır. Kişi bu okumalarla bir gizi çözdüğüne, yeni bir şey bulduğuna inanacaktır. Yeni, ama yine de çok eski olan bir şey. O güne kadar hayatına etki etmiş bir şey. "Kara Pedagoji"yi okuduğumda ben şahsen böyle hissetmiştim. "Kara Pedagoji" psikanaliz teorilerinde, politikada ve günlük hayatın sayısız zorlamalarındaki izleri birden daha belirgin hale geldi.

Bir çocuk eğitimcisinin öteden beri sahip olduğu en büyük kaygı, çocuğun inatçılığı, dik kafalılığı ve çocuksu duygularının şiddeti olmuştur. Her zaman, söz dinletmeye yeterince erken başlanamadığından bahsedilir. Örnek olarak J. Sulzer'in yazdıklarına bakalım:

"İnada gelince, bu da çocuğun, isteklerini el kol işaretleriyle anlatabilmeye başladığı ilk yıllarında kullandığı bir yoldur. Çok istedikleri bir şey görürler, ona sahip olamazlar, bunun üzerine bağırıp çağırmaya başlarlar. Ya da hoşuna gitmeyen bir şey verdiğinizde, onu bir kenara fırlatıp bağırmaya başlarlar. Bunlar çocuğun tüm eğitimini ve onda iyi bir şeyler oluşmasını engelleyen *tehlikeli alışkanlıklardır*. İnat ve çirkin davranışlar kovulamadığı sürece çocuğa iyi bir eğitim vermek imkânsızdır. İşte bu yüzden çocukta bu hatalar görüldüğünde, bunların alışkanlığa dönüşmemeleri ve çocuğun tamamen bozulmaması için *kötüye karşı savunmaya geçmenin vakti gelmiş demektir*.

Bu yüzden çocuk yetiştirecek olanlara, *inadı ve çirkin davranışları defetmeyi ilk hedefleri olarak görmelerini* ve *bu hedeflerine erişene kadar da* çalışmalarını öğütlüyorum. Daha önce de bahsettiğim gibi, henüz erginleşmemiş çocuklarla *nedenler sayıp dökülerek* başa çıkılmaz; işte bu yüzden inat, zorla kovulmalıdır. Bunun için de çocuğa sert davranmaktan başka bir yol yoktur. Çocuğun inadına bir kere boyun eğildi mi, onu kovmak bir dahaki sefere çok daha zor olacaktır. Çocuklar bağırıp çağırarak ve inat ederek istediklerini elde ettiklerini bir kere gördüler mi, aynı yola bir daha başvurmaktan asla çekinmezler. Ve en nihayetinde ana-babalarının ve bakıcılarının efendileri olur, kötü, inatçı, çekilmez bir karaktere bürünerek yaşadıkları müddetçe ana-babalarına cehennem hayatı yaşatıp, acı çektirirler. Eğer ana-babanın *en başta azar ve dayakla inadı defedecek*

kadar şansı olmuşsa artık iyi bir şekilde eğitebilecekleri itaatkâr, boyun eğen ve uslu çocuklara sahip olmuşlardır. Bir kere iyi bir eğitim amaçlanmışsa inat yok edilene kadar çabalanmalıdır. Çünkü iyi bir eğitimde inadın kesinlikle yok edilmesi gerekmektedir. Bu iki ana hata ortadan kaldırılmadan, kimse eğitimle iyi bir şeyler yapılabileceği sanrısına kapılmasın. Aksi takdirde yaptığı her şey boşuna olur. Öncelikle gereken, temelin atılmasıdır.

İşte bunlar, çocuk eğitiminin ilk yılında dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardır. Bir yaşını doldurduktan sonra, yani çocuk bir şeyler anlamaya ve konuşmaya başladığında başka şeylerin de dikkate alınması gerekir. Fakat unutulmamalıdır ki, inadın tamamen yok edilmesi her şeyden önce gelen en ana koşuldur. Esas hedefimiz çocukların namuslu, faziletli insanlar olmalarını sağlamak olmalıdır. Anababalar çocukları üzerinde çalışmakta herhangi bir fırsatı kaçırmamak için onlara her baktıklarında bu esas hedefi düşünmelidirler. Ve ne yapacaklarını bilmek için de daima yukarıda anlattığım faziletli bir mizacın ana hatlarını akıllarında tutmalıdırlar. Düşünecekleri ilk şey, çocuklarına düzen sevgisi aşılamak olmalıdır. Faziletli olmanın gerektirdiği ilk özellik budur. Fakat bu da çocuğa yapılmak istenen diğer şeyler gibi ilk üç yılda ancak zorla yapılabilir. Çocukla yapılacak olan her şeyin büyük bir düzen içerisinde yapılması gerekir. Yemeğini yemesi, üstünü giyinmesi, uykusunu alması, çocuğun ev içinde yaptığı her şey ama her şey düzen içerisinde yapılmalı ve asla onun keyfine göre bu düzenden vazgeçilmemelidir, ki çocuk ilk yıllarından itibaren kurallara boyun eğmesi gerektiğini öğrensin. Çocuğun uymak zorunda olduğu bu düzen, onun mizacında büyük etkiye sahiptir. Eğer çok erken yaşta bir düzene alıştırılırlarsa, *aslında bunun ona öğretildiğini bilmeksizin alışılmışın gayet doğal olduğunu*

düşünürler. Çocuğa iyilik olsun diye kişi ev düzenini değiştirmeye kalkarsa çocuk düzenin hiç de önemli bir şey olmadığını ve keyfe göre değiştirilebileceğini düşünecektir. Çocuğun ahlaki hayatında bunun çok zararı olacaktır. Çocuklarla konuşulmaya başlandıysa düzen, onlara her fırsatta kutsal ve dokunulmaz bir şey olarak anlatılmalıdır. Eğer düzene aykırı bir şey yapmak isterlerse onlara şöyle denilmelidir: 'Sevgili çocuğum, bunun olması imkânsızdır, çünkü düzene aykırıdır. Düzen asla bozulmamalıdır.' (...)

Çocuğun ikinci ve üçüncü yıllarında dikkate alınması gereken bir diğer nokta da ana-baba ve öğretmenlerine tam bir itaat göstermesi ve yapılan her şeyden çocuksu bir haz duymasıdır. Bu özellikler sadece eğitimin sonuçları için gerekli olmayıp, eğitimin üzerinde de büyük bir etkiye sahiptir. Eğitim için gereklidirler, çünkü çocuğun düzen ve yasalar karşısında boyun eğmesini sağlar. Ana-babasının sözünden çıkmamaya alıştırılmış bir çocuk, ileride kendi kendisinin efendisi olduğu zaman da *kendi iradesiyle hareket etmemeye alıştırıldığı için*, yasalara ve aklın kurallarına büyük bir memnuniyetle boyun eğecektir. *Bu itaat o kadar önemlidir ki, aslında eğitim itaat etmenin öğretilmesinden başka bir şey değildir.* Koca bir devletin idaresi için uygun olan insanların idare sanatını, boyun eğerek öğrendikleri sıkça söylenen bir sözdür. *Qui nescit obedire, nescit imperare.*[1] Çünkü itaat, insanın yasalara uymasını sağlar, ki bu da bir yönetenin ilk isteğidir. İlk iş, inadı defetmekse ikinci iş de itaatin sağlanması olmalıdır. Fakat bu özelliği çocuklara aşılamak hiç de kolay değildir. Kişinin kendi iradesine sahip olmak istemesi gayet doğaldır. *İlk iki yılda iş doğru bir şekilde halledilemezse*, daha sonra amaca ulaşmak zorlaşır.

1 İtaat etmeyi bilen hükmetmeyi de bilir.

İlk yılların en önemli avantajı, şiddet ve zorlamaya rahatlıkla başvurulabiliyor olmasıdır. Çocuklar, zaman geçtikçe ilk yıllarda başlarına geleni mutlaka unutur. Bir kere iradeleri ellerinden alındı mı, ileriki yıllarda bir iradeye sahip olduklarını hatırlamazlar bile. Bu yüzden, bu esnada başvurulan şiddetin de daha sonra herhangi bir kötü sonucu olmayacaktır.

İşte bundan dolayı, çocuk daha hiçbir şeyi fark edecek duruma gelmeden en başta ona, hem söz hem de davranışlarla ana-babasının iradesi altına girmek zorunda olduğu gösterilmelidir. Eğer çocuk, 1) emredileni seve seve yapıyor, 2) yasaklanandan kolayca vazgeçebiliyor ve 3) iyi davranışları yüzünden verilen ödüllerle mutlu olabiliyorsa, itaat sağlanmış demektir (J. Sulzer, 1748)."

Bu eğitimcinin 200 sene önce sahip olduğu pedagoji bilgisi gerçekten de inanılmaz. Evet, çocukların ilk yıllarda başlarına gelenleri unuttukları doğrudur. Şüphesiz. Fakat cümlenin geri kalan kısmı, yani o zaman başvurulan şiddetin hiçbir kötü sonucu olmayacağı maalesef ki yanlıştır.

Durum tam aksidir: Hukukçular, politikacılar, psikologlar, hekimler, hapishane bekçileri çoğunlukla farkında olmamakla beraber aslında tüm hayatları boyunca işlerini yaparken özellikle de *bu kötü etkilerle* uğraşmaktadırlar. Psikolojik çalışmaların bunların kaynağını ortaya çıkarabilmesi için yılların geçmesi gerekir. Ancak bu başarıldığında semptomlar gerçekten giderilebilir.

Çok kötü bir çocukluk geçirmelerine rağmen sinirsel bir hastalığa yakalanmamış, bunun karşısında sözde "korunan ilişkiler" arasında büyümüş fakat ruhsal olarak rahatsız

olmuş insanların var olduğu savı, uzman olmayan kişiler tarafından ortaya çok atılır. Böylece de ana-baba evinin insan üzerindeki etkisi inkâr edilerek her şeyin yaratılışla ilgili olduğu iddia edilir.

Yukarıda alıntıladığım metin, tüm halk tabakalarında nasıl böyle bir yanılgıya düşülebildiğini anlamamıza yardımcı oluyor. Nevrozlar ve psikozlar aslında engelleme sonucu oluşan hayal kırıklıklarının dolaysız sonucu değil de kişinin yaşadığı travmaların bastırılmasının dışa vurumudur. Çocuk eğitiminde esas amaç, kendilerine yapılanları, nelerden yoksun bırakıldıklarını, neleri kaybettiklerini, kim olabileceklerini ve kim olduklarını fark etmemelerini sağlamaksa ve eğer bu eğitim çok erken yaşta veriliyorsa, çocuk yetişkin yaşa geldiğinde sahip olduğu zekânın farkında olmayacak ve başkalarının iradesini kendi iradesi olarak görecektir. Kendi iradesinin elinden alındığını, bu yüzden de onu hiçbir zaman tecrübe edemediğini nereden bilebilir ki? Ve bu yüzden hasta olduğunu? Fakat çocuk, açlığı, kaçışı, hava saldırılarını, ana-babası tarafından ayrı bir birey olarak görülerek ve saygı duyularak yaşarsa o zaman yaşadığı bu travmalar onun hasta olmasına neden olmayacaktır. Hatta o zaman, yaşadıklarına dair hatıralara sahip olarak iç dünyasını geliştirme şansını dahi elde edebilir.

J.G. Krüger'in yazılarından alıntı olan şimdiki metin, o zamanlar (hatta hâlâ da) "inat"la azimle savaşmanın eğitim için neden bu kadar önemli olduğunu anlatıyor.

"Kanımca çocuklar, zayıflıklarından ötürü yaptığı hatalar yüzünden dövülmemelidir. Dayağı hak eden tek şey varsa o da *'inat'* tır. Çocuğu öğrenemediği için dövmek hatadır,

yere düştüğü için dövmek hatadır, istemeden bir zarar verdiği için dövmek hatadır, ağladığı için dövmek hatadır. Fakat eğer çocuk bunları *kasten* yapıyorsa o zaman dayağı hak ediyor demektir. O zaman yukarıda sıralanan tüm nedenlerden, hatta diğer başka nedenlerden dolayı da onu dövmeye hakkınız vardır. Siz istiyorsanız diye öğrenmek istemiyorsa, size inat olsun diye ağlıyorsa, sizi üzmek için etrafına zarar veriyorsa, kısaca inat ediyorsa;

o zaman vurun ona,
'Hayır baba yapma' diye ağlatın onu!

Çünkü *bu tür bir itaatsizlik, şahsınıza açılmış bir savaş demektir. Çocuğunuz elinizdeki gücü almaya çalışmaktadır, böyle bir durumda sizin şiddeti şiddetle defetme hakkınız vardır.* Bu da şiddet kullanmadan eğitim olamayacağı görüşünüzü sağlamlaştırır. Attığınız dayak basit bir şey olmamalı, *onun efendisi olduğunuzu ona anlatmalıdır.* Bu yüzden daha önce inadına yapmayı reddettiği şeyi yapana kadar dayağa devam etmelisiniz. Eğer bunları dikkate almazsanız, çocuğun kötü kalbinin zafer kazanacağı bir savaşa girmiş olursunuz. Çocuk ana-babasının boyunduruğu altına girmemek için ilerideki dayaklara itibar etmemeye karar kılabilir. Ama eğer bir kere kendini yenilmiş olarak gördü mü ve sizin tarafınızdan aşağılanmak durumunda kaldı mı, tekrar isyan edecek cesaretten mahrum kalacaktır. Mutlaka göz önünde bulundurmanız gereken bir nokta da çocuğu cezalandırırken kendinizi öfkenize kaptırmamanız gerektiğidir. *Çünkü çocuk, sizin güçsüzlüğünüzün farkında olacak ve böylece de cezayı, öfkenin bir etkisi olarak görecek kadar zekidir.* Dayak atarken kendinize hâkim olamıyorsanız, bu işi bir başkasına yaptırın. Fakat dayağın çocuğun istediğinizi yapmayı kabul edene ve sizden af dileyene kadar devam

etmesi gerektiği konusunda onu sıkıca uyarın. Çocuğu hemen affetmemeli, ona biraz *çektirmelisiniz*. Çocuk daha önce yaptığı hareketi düzeltmeden, *ana-babanın tam itaati altına girmeye kararlı olduğunu* kanıtlamadan ona sevgi gösterilmemelidir. Eğer kişi, gençliğinden itibaren çocuğunu gerekli zekâya sahip olarak yetiştirirse, kuşkusuz sert, şiddetli önlemlere başvurmak durumunda kalmayacaktır. Daha çocuğun iradesi oluşmadan çocuk kontrol altına alınır, itaat etmeyi öğrenirse bu noktadan itibaren aleyhinizde bir gelişme olması çok zordur. Bu yüzden bazen dayak atmak yerine başka yollar tercih edilebilir. *Örneğin, çocuk aç gözlü davranıyorsa onu çıplak ayakla dolaştırabilir, bir masanın başında oturtup aç bırakabilir veya canını acıtmak için bir yerini sıkabilirsizin.* (J.G. Krüger, 1752)."

Bu metinde her şey açık açık ifade edilmiş. Daha yakın tarihli çocuk yetiştirme kitaplarında, yetiştiricinin çocuğun efendisi olma hakkı gizlenir. Geçen zaman içinde dayağın çocuğun yararına olduğunu kanıtlayacak savlar geliştirilmiştir. Elimizdeki metinde ise açıkça 'efendi olma'dan, 'tam itaat'ten bahsedilmekte ve böylece de ne yazık ki hâlâ geçerli olan acı gerçek ortaya çıkarılmaktadır. Çünkü dayak atmanın nedeni hep aynı kalmıştır: Ana-babalar çocuklarında, kendi ana-babalarına kaptırdıkları gücü elde etmek için uğraşırlar. *Hayatlarının hatırlayamadıkları ilk yıllarındaki* (bkz. Sulzer) *o tehlikede olma hissini ilk defa kendi çocuklarında yaşar ve ilk defa burada kendilerini korumaya geçerler.* Bu davranışı haklı çıkarmak için öne sürülmüş, hâlâ geçerliliğini koruyan sayısız neden vardır. Her ne kadar ana-babalar *daima* içsel nedenlerle, yani kendi çaresizlikleri yüzünden çocuklarına kötü muamele ediyorlarsa da toplumumuzda, bu davranışların çocuğun yararı için olduğuna

dair bir görüş birliği vardır. Bu görüşler psikolojik tecrübelere ne kadar ters düşerlerse düşsünler, nesilden nesile geçerek varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bunun için insanlarda çok derinlere kök salmış olan duygusal nedenler olmalı. Hiç kimse fiziksel gerçeklere ters düşen bir şeyleri gülünç duruma düşmeden sürekli olarak savunmaz (örneğin kışın mayoyla, yazın da paltoyla dolaşmasının çocuk için iyi olacağı gibi). Ama öte yandan 'yetiştirme', 'eğitim', 'iyi olana yönlendirme' gibi özenli kelimeler seçerek, dayak atma, aşağılama ve baskı altında tutmanın gerekliliği üzerine konuşmak son derece olağan sayılmaktadır. İleride okuyacağınız "Kara Pedagoji"den yapılan alıntılarda, eğitimcinin, en gizli ihtiyaçları için bu ideolojiden sağladığı yarar görülmektedir. Bu, aynı zamanda son yıllarda psikoloji alanında elde edilen bilgilerin kabulüne ve bütünleştirilmesine karşı olan büyük direnişi de açıklamaktadır.

Eğitimin zararları ve kötülüğü hakkında bir şeyler yazıp çizen bir sürü kitap (örneğin E. von Braunmühl, L. de Mause, K. Rutschky, M. Schatzman, K. Zimmer'in kitapları) olmasına rağmen bu bilgi, toplumda neden çok az bir değişikliğe yol açıyor? Daha önceleri, yapılan kötü muameleler arkasında yatan sayısız kişisel nedenle uğraşıyordum, fakat artık ana-babaların çocuklarına karşı olan davranışlarında, *genel psikolojik bir kuralın* olduğunu düşünüyorum; ana-babanın çocuk üzerinde iktidar kurması. Neredeyse her yerde karşımıza çıkan bu mekanizmanın ortaya çıkarılması, gelecek nesiller açısından son derece önemlidir. Çünkü gelişen teknoloji sayesine bir düğmeye basıp milyonlarca insanın ölümüne sebep olmak ne kadar kolaylaşacaksa, bunca insanı öldürme isteğinin nerden kaynaklanabileceği hakkındaki *gerçeği* toplum bilincine taşımak da o kadar önemli olacaktır.

Dayak, çocuklara yapılan kötü muamelenin sadece bir çeşididir. Çocuk kendini dayağa karşı koruyamadığından ve ana-babasına bunun için minnettar olması ve saygı göstermesi gerektiğinden, dayak *daima* aşağılayıcıdır. Dayağın yanında "çocuğun iyiliği için" gerekli olan, çocuğun farkında olamadığı ve bu yüzden de ileriki hayatında korkunç etkileri olan bir dizi başka önlemler de vardır. Örneğin, bir yetişkin olarak, P. Villaume tarafından aşağıda anlatıldığı şekilde yetiştirilen bir çocuğun iç dünyasını anlamaya çalıştığımızda neler hissederiz?

Çocuk suçüstü yakalandığında ona suçunu itiraf ettirmek çok da zor değildir. En kolayı ise 'Şu şu insanlar seni şunu şunu yaparken görmüş' demektir. Ama ben daha dolambaçlı bir yol izlemek istiyorum.

Çocuğa durumu hakkında sorular sorarak neresinin ağrıdığı itiraf ettirilir. Devam ediyorum:

"Görüyorsun ya çocuğum, senin şu an çektiğin acıları biliyorum. Durumunu bildiğimi biliyorsun. Hatta daha fazlasını da biliyorum: Gelecekte nasıl acılar çekeceğini de biliyorum. Dur sana söyleyeyim, şimdi beni dinle. Yüzün daha da buruşacak, tenin kararacak, ellerin titremeye başlayacak, suratında küçük küçük yaralar oluşacak, gözlerin donuklaşacak, hafızan zayıflayacak ve aklın körelecek. Neşeni, uykunu, iştahını kaybedeceksin."

Bu sözlerden korkmayan çocuk hemen hemen yok gibidir. Devam:

"Dahasını da söyleyeyim, şimdi dikkatle dinle! Bütün bu acılar neden kaynaklanıyor biliyor musun? Sen bunu bilemezsin *ama ben bilirim. Sen onları hak ettin."*

Çocuk ağlamaya başlamamışsa şoka girmiş demektir.

Gerçeğe götüren bir diğer yol da şöyledir; size yaşanmış bir örnek veriyorum:

Heinrich'i çağırdım. "Dinle beni Heinrich. Geçirdiğin sara nöbeti beni çok düşündürdü. (H. daha önce de birkaç nöbet geçirmişti.) Bunun nedeni ne olabilir diye çok kafa patlattım ama bir türlü bulamadım. Bir düşün bakalım belki sen biliyorsundur."

H.: "Hayır, bilmiyorum." (Bu durumda çocuğun bilmesine olanak yoktu, çünkü çocuk ne yaptığının farkında değildi.)

"Bu çok ilginç. Yoksa terli terli bir şey mi içtin?"

H.: "Hayır, içmedim. Biliyorsunuz ya, sizin beni dışarı çıkarmanızdan sonra zaten dışarıya çıkmadım."

"Anlayamıyorum. Sana 12 yaşında bir çocuğun hikâyesini anlatabilirim. (Heinrich de aynı yaştaydı.) Hikâye çok acıklı ama. Zavallı çocuk sonunda ölüyor."

(Burada aslında Heinrich'ten bahsetmeye başlamıştım.)

"O da senin gibi bazen kendinden geçiyordu. Sanki biri onu gıdıklıyormuş gibi hissettiğini söylerdi."

H.: "Aman Tanrım! Yoksa ben de mi öleceğim? Bana da aynısı oluyor!"

"Hatta bazen o kadar kötü olurdu ki, nefesi kesilirdi."

H.: "Benim de. Hiç görmediniz mi?" (Buradan zavallı çocuğun sıkıntısının nedenini bilmediği anlaşılır.)

"Sonra sarsıla sarsıla gülmeye başlardı."

H.: "Hayır, bana öyle olmuyor. Ben korkuyorum. Nereye gideceğimi bilemiyorum."

"Sonra bir süre duruyor. Ama ondan sonra o kadar şiddetli ve sürekli gülmeye başlıyor ki, en sonunda boğularak ölüyor."

(Bütün bunları büyük bir kayıtsızlıkla anlattım. Verdiği cevaplarla hiç ilgilenmedim. Tüm mimik ve hareketlerime de dikkat ederek mümkün olduğunca arkadaşça görünmeye çalıştım.)

H.: "Gülmekten ölüyor mu? Ama bir insan gülmekten ölebilir mi?"

"Tabii ki. Anlattım ya işte. Hiç o kadar şiddetli güldün mü? Göğsün sıkışır ve gözlerinden yaşlar gelir."

H.: "Evet, biliyorum."

"Peki o zaman. Şimdi bunun çok uzun sürdüğünü düşün, buna katlanabilir miydin? Eğer seni güldüren şey artık seni etkilemiyor, sana gülünç gelmiyorsa sen de gülmeye bir son verebilirsin tabii. Fakat o zavallı çocuğu güldüren şey dıştan gelen bir etken değildi. Küçük çocuk, sinirleri gıdıklandığı için gülüyordu ve bunu durdurmak iradesi dışındaydı. Sinirlerinin gıdıklanması devam ettikçe, çocuk da gülmeye devam etti ve en sonunda bu durum onun ölümüne neden oldu."

H.: "Zavallı çocuk. İsmi neydi?"

"Çocuğun ismi Heinrich'ti."

H.: "Heinrich mi?" (Gözleri kocaman olmuştu.)

(Umursamaz bir tavırla) "Evet Leipzig'li bir tüccarın oğluydu."

H.: "Ama, böyle bir şey nasıl olmuş ki?"

(İşte benim de duymak istediğim soru buydu. O ana kadar odanın içinde dolanıp duruyorken çocuk bu soruyu sorunca durdum, dikkatini iyice çekmek için sert bir ifadeyle yüzüne bakıp konuşmaya başladım.)

"Sana neden olduğunu söyleyeyim. Çocuk, birilerinden vücudunun en nazik sinirlerine zarar verince, çok komik hareketler ortaya çıktığını görmüş. Kendine zarar verdiğinin farkında olmaksızın gördüklerini taklit etmiş. Yaptıkları o kadar hoşuna gitmiş ki, en sonunda vücudundaki sinirler hiç durmayan bir hareketle oynamaya başlamışlar. Bunun sonucu olarak da çocuk güçsüz düşmüş ve ölüvermiş. (Heinrich kıpkırmızı olmuştu, utandığı her halinden belliydi.) Ne oldu Heinrich, neyin var?"

H.: "Hiç. Yok bir şeyim."

"Yoksa yine nöbetin mi tutuyor?"

H.: "Yok yok. Artık gidebilir miyim?"

"Neden gitmek istiyorsun? Yanımda olmak hoşuna gitmiyor mu?"

H.: "Gidiyor tabii ama..."

"Ama ne?"

H.: "Yok bir şey!"

"Dinle beni Heinrich. Ben senin arkadaşınım değil mi? Bana karşı dürüst ol. Az önce anlattığım zavallı çocuğun hikâyesini dinlediğinde neden kıpkırmızı oldun ve huzursuzlaştın?"

H.: "Kızardım mı? Bilmiyorum. Sanırım onun için çok üzüldüm."

"Hepsi bu mu yani? Sanmıyorum Heinrich, başka nedenler de olmalı. Yüzünden belli oluyor bu. Dürüst ol Heinrich. *Dürüstlük Tanrıyı, sevgili babamızı ve tüm insanları mutlu eder.*"

H.: "Tanrım..." (Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlamıştı. O kadar zavallı görünüyordu ki, benim de gözlerimden yaşlar geldi. Ardından bana baktı, elimi tuttu ve öptü.)

"Ne oldu Heinrich? Neden ağlıyorsun?"

H.: "Tanrım!.."

"Seni itiraf zahmetinden kurtarayım mı? O mutsuz çocuğun yaptığını sen de yaptın değil mi?

H.: "Evet..."

Bu son yöntem, öncelikle çocuğun yumuşak bir karakteri olduğu zaman tercih edilmelidir. (P. Villaume, 1787)."

Çocuğu yönlendirmek üzere uydurulmuş bu hikâye karşısında çocuğun öfkelenmesi mümkün değildir. Çünkü o, bu yönlendirmenin farkında olamaz. Ancak korku, utanç, güvensizlik ve yardıma muhtaç olduğunu hisseder, ki bu duygular da çocuk kendi kurbanını bulduğu zaman unutulacaktır. Diğer eğitimciler gibi Villaume de bilinçli olarak yöntemlerinin gizli kalmasını sağlamaya çalışmıştır:

"Çocukla ilgilenmelisiniz fakat bunu çocuğa belli etmemelisiniz, aksi takdirde size güvenmez ve ona bir şeyler öğretmek, onu yetiştirmek çok zorlaşır.

Çocuğu her yerde, özellikle de yalnız kaldığı yerlerde *ama asla fark edilmeden* gizlice izlerseniz onu suçüstü yakalayabilirsiniz.

Çocuk yattıktan sonra, daha derin uykuya dalmamışken, üzerindeki yorganı kaldırıp ellerinin nasıl durduğuna bakın veya başka bir işaret bulmaya çalışın. Aynı şekilde bunu sabahları uyanmadan önce de yapabilirsiniz.

İçlerinde gizlice yaptıklarının ahlaka aykırı olduğuna dair bir düşünce olan çocuklar, yetişkinlerden korkar ve kaçarlar. Bu yüzden önerim, gözetleme işini ya bir arkadaşa, çocuk eğer kız ise genç bir bayan arkadaşa ya da sadık bir hizmetçiye yaptırmaktır. Bu kişinin bu iş için uygun olmasına dikkat edin. Belli uygunlukta olan kişiler *arkadaş görüntüsü altında çocuğu gözetleyebilirler. Hatta gözlemi yapacak olan kişinin ufaklıkla aynı yatakta yatmasının* gözlem

için çok yararlı olacağı kanısındayım. Utanç ve güvensizlik yatakta kolaylıkla ortadan kalkar. Küçüklerin kendilerini ele vermeleri uzun sürmeyecektir (P. Villaume, 1787)."

Eğitimcinin ihtiyaçlarını karşılayan, ancak bu arada çocuğun bilinçli olarak aşağılanmasına yol açan uygulama, çocuğun özgüvenine zarar verir ve onu güvensiz kılar. Fakat bu davranış iyi bir tutum olarak övülür.

"Eğitimcinin kendisinin de anlamsız bir şekilde çocuğun meziyetlerini vurgulayarak kibri uyandırdığı ve güçlenmesine yardım ettiğini söylememize gerek yoktur. Sonuçta eğitimciler de çocuktur ve aynı kibir onlarda da mevcuttur. (...) Burada söz konusu olan kibri tekrar yenmek, yok etmektir. Şüphesiz kibir, vaktinde yok edilmediği zaman daha da güçlenerek *ahlaklı bir yaşam için son derece tehlikeli olabilen bir anormalliktir.* Ayrıca kibir, eğitimcinin çocuk üzerindeki etkisinin de azalmasına neden olmaktadır. Kibirli bir çocuk, ona öğretilmeye çalışılan iyi şeylerin kendinde zaten bulunduğunu ya da çok kolay elde edebileceğini düşünür. Yapılan uyarıları, azarları dinlemez. *Bu durumda sadece aşağılama işe yarayabilir.* Fakat bunu nasıl yapmalıyız? Her şeyden önce fazla söz kullanılmamalıdır. Ahlakın yerleştirilmesi, geliştirilmesi ve ahlaksızlığın defedilmesi için kelimeler çok uygun değildir. Kelimeler ancak yardımcı olabilir. Uzun uzun azarlamalar, acı alay çok işe yaramaz; azarlamalar çocuğu sıkar ve hissizleştirirken alay da öfkelendirir. Ama her zaman için en etkili olan yaşanmışlıktır. Eğitimcinin fazla söz sarf etmeden, kibirle dolu olan çocuğu, eksikliğinin bilincine varacağı ilişkiler içine sokması gerekir: Çocuğun sahip olduğu bilgi ve becerilerine hiç de uygun olmayan, kendine güveni karşısında ona gücünün yetmeyeceği vazifeler verilir.

En az bunun kadar etkili bir yol da eğitimcinin öğrencisine, büyük ve başarılı olmuş kişileri örnek göstermesidir. Eğitimci bu yetenekli insanları ya kendi çevresinden ya da tarihten bularak çocuğa gösterebilir. Söz konusu kişiler muhteşem bir yeteneğe sahip olan ve bu yetenek sayesinde takdire şayan kişiler olmalıdır. Bu esnada dikkat edilmesi gereken, bu insanlardan bahsederken çocukla bir bağlantının kurulmaması gerektiğidir; bu bağlantıyı çocuğun tek başına kurması gerekmektedir, yani çocuk, kendisiyle o insan arasındaki karşılaştırmayı tek başına yapabilmelidir. Bunlardan başka bir de belli bazı olaylara dikkat çekilerek dünyadaki faniliğin ve güvensizliğin gösterilmesi de amacımıza uygun düşecektir; *bir çocuğun cesedini veya bir ticarethane çökerken içindeki müşterileri göstermek, sürekli tekrarlanan azarlardan ve uyarılardan daha etkili olacaktır* (Pedagoji Ansiklopedisi, 1851, s. 412)."

Arkadaşmış gibi davranma, çocuğa yapılan kötü muameleyi gizlemeye yarar.

"Bir zaman bir ilkokul öğretmenine, çocuklara dayak atmadan nasıl söz geçirdiğini sorduğumda bana şöyle bir cevap vermişti: Çocukları, onlar için iyi şeyler istediğime inandırıyor, örnek ve benzetmelerle *beni dinlememelerinin aslında kendi zararlarına olduğunu* gösteriyorum. Ders saatlerinde *en iyi, en itaatkâr ve en çalışkan öğrenciyi* hep öne çıkarıyorum. En çok soruyu ona soruyorum, yazdıklarını yüksek sesle sınıfta okumasına, yazılacak bir şey varsa tahtaya kalkıp yazmasına izin veriyorum. Böylelikle diğer çocukların kıskanmasını sağlıyorum. Eğer çocuklardan biri bir cezayı hak ettiyse onu sınıfın en arkasına oturtuyorum, bütün ders boyunca ona hiçbir şey sormuyor, *sınıfa bir şeyler*

okumasına izin vermiyor, sanki o orada değilmiş gibi davranıyorum. Bu, onları o kadar üzüyor ki, göz yaşlarını tutamıyorlar. Eğer bu yumuşak yöntemlerle yola gelmeyen olursa o zaman dayak atmak zorunda kalıyorum. *Ama infaza o kadar uzun bir hazırlık yapıyorum ki bu, çocuğu dayağın kendisinden daha çok etkiliyor.* Onu dayağı hak ettiği anda dövmüyor, cezayı *bir sonraki güne hatta bazen ondan da sonraki güne kadar erteliyorum.* Bunun iki faydası oluyor, öncelikle ben bu esnada sakinleşiyor ve olayı nasıl *doğru düzgün* halledeceğime dair düşünme fırsatı buluyorum. İkinci olarak da *küçük suçlu bu esnada sürekli yiyeceği dayağı düşündüğü için ceza kat kat daha etkili oluyor.*

Ceza günü geldiğinde ise sabah duasının hemen ardından tüm çocuklara hüzünlü bir konuşma yapıyor, onlara bu günün benim için çok üzücü bir gün olduğunu, çünkü çok sevdiğim öğrencilerimden birinin itaatsizlik ederek beni, onu dövmek zorunda bıraktığını söylüyorum. Bu esnada *sadece cezalandırılacak olandan değil, onun arkadaşlarının da gözlerinden yaşlar akmaya başlıyor.* Konuşmam bitince derse başlıyorum. *Ancak tüm dersler bittiği* zaman küçük günahkârı tahtaya çağırıyor, ona cezasını açıklıyor ve bunu neden hak ettiğini bilip bilmediğini soruyorum. Uygun bir cevap verdiği zaman, *bütün öğrencilerin önünde* ona dayak atıyorum. Ardından izleyenlere dönerek bunun sonuncu olmasını yürekten dilediğimi ve inşallah bir daha bir çocuğu dövmek zorunda kalmayacağımı umduğumu söylüyorum (C.G. Salzman, 1796)."

Bu durumda hayatta kalabilmek için ani duyguları hissedebilme yetisinin kaybı ve itaatle birlikte çocuğun aklında sadece yetişkinin gösterdiği arkadaşlık kalır.

"Çocuklarını, *verdikleri öğütleri emir olarak görecek* şekilde yetiştirebilmeyi başarmış, böylece de cezaya çok az başvurmak durumunda kalan, bu nadir durumlarda ise hoş ama zorunlu olmayan şeylerden yoksun kalmanın, toplumdan uzaklaştırılmanın, itaatsizliğin başka kişilere anlatılmasının veya bunlar gibi diğer araçların, çocukları tarafından en kötü cezalar olarak görüldüğü ana-babalara ne mutlu. Ne yazık ki böyle mutlu ana-baba çok azdır. Birçok ana-baba genellikle sert yollara başvurmak zorunda kalır. Çocuklarını söz dinler hale getirmek için ceza uygulanırken hem hal, tavır hem de kelimeler çok ciddi olmalı, fakat asla korkunç ve düşmanca tavırlar takınılmamalıdır.

Çok ciddi görünerek cezayı bildirmeli, ardından uygulamalı, olay bitene ve küçük suçlu yeni öğüt ve emirleri anlayacak hale gelene kadar tek kelime etmemelisiniz.(...)

Dayaktan sonra çocuğun acısı devam ediyorsa ağlayıp sızlamasını yasaklamak doğal değildir. Fakat dayak yiyen bu yolla intikam almaya çalışıyorsa o zaman belli bazı hareketlerle dayak atılanın dikkatini dağıtmaya çalışmalısınız. Bu da işe yaramıyorsa o zaman, yeni bir cezadan sonra ağlamayı kesene kadar ona ağlamayı yasaklayabilir, buna uymuyorsa onu cezalandırabilirsiniz (J.B. Basedow, 1773)."

Acıya karşı verilen doğal bir tepki olan ağlama bastırılmak zorunda bırakılıyor. Duyguların bastırılması için ise çeşitli yöntemler kullanılıyor:

"Şimdi, şiddetli duygusal tepkileri tamamen bastırmada alıştırmaların nasıl kullanıldıklarına bakalım. Yerleşmiş bir alışkanlığın gücünü bilenler, onun üstesinden gelmek için zorlama ve dayanıklılık gerektiğini bilir. Şiddetli duygusal tepkileri de bu tür köklü alışkanlıklar gibi görebiliriz. Kişi ne kadar dayanıklı ve sabırlıysa bir eğilimi veya kötü bir alışkanlığı yenmede de o kadar becerikli olacaktır. Çocuğun kendine hâkim olmasını öğretmeye yarayan, onu sabırlı ve dayanıklı kılan tüm alıştırmalar aslında *eğilimleri bastırmaya* yarar. Bu yüzden çocuk eğitiminde, her ne kadar birçok yerde ihmal ediliyor olsalar da bu tür alıştırmalara özellikle dikkat edilmeli ve büyük bir önem verilmelidir.

Bu tür alıştırmalar çeşit çeşittir. Çocuğun neşeli olduğu bir zaman kollanır ve onunla doğru şekilde konuşulursa çocuğun bu tür alıştırmalara seve seve boyun eğmesi sağlanabilir. Bu tür alıştırmalara örnek olarak sessiz kalmayı gösterebiliriz. Bir çocuğa şöyle bir soru yöneltin: Hiçbir söz söylemeden birkaç saat sessiz kalabilir misin? Başarana kadar denemesi için onu teşvik edin. Başardığında ise kendine böyle hâkim olmanın onun için bir kazanç olduğunu söylemekten kaçınmayın. Alıştırmayı birçok kez deneyin. Hatta zorlaştırın. Bunu, sessiz kalma zamanını uzatarak ona konuşması için bir neden yaratarak ya da bir şeyi ondan esirgeyerek yapabilirsiniz. Çocuğun bu konuda bir beceri kazandığını görene kadar alıştırmayı sürdürün. Daha sonra ona bir sır verin ve sırrı tutabiliyor mu diye kontrol edin. Diline hâkim olmayı başarabilecek düzeye geldiyse başka bir çok şeyi de başarabilir. Başarısından dolayı hissettiği gurur ise onu, daha başka denemeler için de cesaretlendirecektir. Örneğin başka bir deneme, *sevdiği şeylerden uzak durabilme, kaçınma* denemesidir. Çocuklar özellikle de günahın hazzını sever. Bunun üstesinden gelip gelemediklerini de denemek

gerekir. Ona güzel taze meyveler verin. Onları yemek istediğinde ise 'Bu meyveleri yarına kadar saklayabilir misin?' diye sorun. Daha sonra da az önce söylediklerimi uygulayın. Çocuklar hareket etmeyi sever, çok fazla yerlerinde duramazlar. Kendilerine bu konuda da hâkim olmayı öğrenmeleri için yine alıştırma yapın. Sağlıkları elverdiği sürece bedenlerini de deneyin; *onları aç, susuz bırakın, sıcağa ve soğuğa dayanmalarını sağlayın, ağır iş yaptırın.* Fakat bütün bunları *çocuğun rızasıyla yapın, çünkü bu tür alıştırmalar zorlamayla yaptırılmamalıdır.* Aksi takdirde hiçbir işe yaramazlar. Size garanti veriyorum ki, bu alıştırmalar sonucunda çocuklarınız kötü eğilimleri bastırma konusunda becerikli, cesur, dayanıklı ve sabırlı mizaçlara sahip olacaklardır.

Şimdi size sürekli olarak, hiç düşünmeden konuşan bir çocuğun durumundan bahsetmek istiyorum. Bu alışkanlık şu tür bir alıştırmayla yok edilebilir: Çocuğa sahip olduğu kötü alışkanlığı anlattıktan sonra, "Şimdi, düşünmeden konuşmaktan vazgeçebiliyor musun bir deneyelim bakalım. Bugün kaç kere düşünmeden konuşacağını sayacağım" deyin. Ardından çocuğun bütün konuşmalarını dikkatle gözleyin, düşünmeden konuştuğu zaman ise onu uyarıp ona hata yaptığını bildirin. Ertesi gün "Dün şu kadar düşünmeden konuştun. Bakalım bu gün kaç kez konuşacaksın" deyin. Ve böyle devam edin. Eğer çocukta birazcık gurur varsa bir süre sonra hata yapmamaya başlayacaktır.

Bu genel alıştırmaların yanı sıra bir de *direkt olarak şiddetli duygusal tepkilerin boyunduruk altına alınmasına* yönelik bazı özel alıştırmalar vardır. Fakat bu alıştırmalar, ilk anlattıklarım yapılmadan uygulanmamalıdır. Tek bir örnek diğer bütün alıştırmalar için yol gösterici olacaktır. Örneğin, bir çocuğun intikam alma hırsıyla dolu olduğunu, ama bu duyguyu bastırmaya eğilimli olduğunu hatta bunun için söz

verdiğini düşünelim. Bu durumda şöyle bir deneme yapabilirsiniz: Ona bu duyguyu yenmedeki dayanıklılığını ölçmek istediğinizi söyleyin. Onu düşmanın ilk saldırılarına karşı ihtiyatlı davranmak konusunda uyarın. Daha sonra çocuğu aşağılaması için gizlice birisini tutun. Çocuk kendine hâkim olabilmeyi başarırsa onu övün, ve kendine hâkim olmasından dolayı kazandıklarını ona hissettirmeye çalışın. Daha sonra aynı denemeyi tekrarlayın. Başaramazsa onu cezalandırın ve bir dahaki sefere daha iyi davranması gerektiği yönünde uyarın.

Fakat ona karşı çok katı olmamalısınız. Bir sürü çocuğun bulunduğu bir ortam varsa denemeyi başarıyla geçen bir çocuğu örnek olarak göstermelisiniz.

Bu denemeler sırasında çocuğa mümkün olduğunca yardım etmeniz gerekir. Ona ne kadar önem verdiğinizi söylemelisiniz. Zorluklardan korkmaması için onu olabildiğince cesaretlendirmelisiniz. Bu tür denemelerde çocuğun isteğinin olması gerektiği, aksi takdirde her şeyin kötü gideceği bilinmektedir. Alıştırmalar hakkında bu kadar söz sanırım yeterli olacaktır (J. Sulzer, 1748)."

Duygusal tepkileri denetim altına almak için verilen bu mücadele, çocuk henüz bebekken, yani benliği henüz gelişmemişken başlandığı için özellikle tehlikelidir.

"Sonuçları açısından çok önemli olan bir başka kural da şöyledir: Çocuğun makul bir arzusunu bile, *sadece ve sadece* çocuk iyi davranışlar sergilediği, arkadaşça olduğu ya da en azından sakin bir hal takındığı sürece yerine getirmelisiniz. Yok çocuk bağırıp çağırıyor, huysuzluk yapıyorsa isteğini asla yerine getirmemelisiniz. Söz konusu istek, örneğin haklı ve zamanında dile getirilen bir yemek yeme isteği olsa

bile, böyle bir durumda önce çocuğun sakinleşmesini beklemelisiniz. Ancak sakinleştiğinde, *küçük bir aradan sonra* çocuğun isteğini yerine getirmeye girişebilirsiniz. *Çocuk bağırıp çağırmakla, çevresindekilere istediğini yaptırabildiği gibi bir düşünceye hiçbir zaman kapılmamalıdır.* Tam tersine, bunun aksi bir tavır sergilediği zaman, yani *kendine hâkim olduğu* zaman amacına ulaştığını görmelidir. Bu başarıldığında iyi alışkanlıklar inanılmaz bir hızla çocuğa yerleşir. Ana-baba bu sayede çok şey kazanmış olur, çünkü bu iyi temelin gelecekte sayısız yararı olacaktır. Fakat bu yaştaki çocuklar çoğu zaman hizmetlilerin ellerine bırakıldığı için, bütün bu sayılan ve bunlar gibi çok önemli görülen diğer temellerin oluşturulması da imkânsızlaşmaktadır. Çünkü hizmetlilerin neredeyse hepsinin anlatılanlar için yeterince anlayışı yoktur.

Az önce bahsi geçen alışkanlığın edinilmesiyle çocuk, *bekleme sanatında* fark edilir bir ilerleme kaydetmiş ve edinilmesi gereken bir sonraki alışkanlık için de hazır bir duruma gelmiş olur. Söz konusu alışkanlık, *vazgeçme, kendinden esirgeme sanatıdır.* İzin verilmeyen her istek karşısında çocuğun o isteği reddetmesi, ondan vazgeçmesi gerekmektedir. Ama reddetme tek başına yeterli olmayacaktır. Eğitimcinin dikkat etmesi gereken nokta, çocuğun bu 'reddetme eylemini' tam anlamıyla kabullenerek gerektiğinde eğitimciden gelen bir tehdit veya ciddi bir sözün yardımıyla onu bir alışkanlığa dönüştürmesi gerektiğidir. Hiçbir şekilde istisnaya yer verilmezse her şey kişinin inanabileceğinden daha hızlı olur. Yapılan her istisna, kuralı zedeler ve çocuğun alışmasının daha uzun bir süreye yayılmasına neden olur.

Böylece eğitimci kutsal ve vazgeçilmez olan *itaate ve iradenin kontrol altına alınmasına alışmayı* çocuk için kolaylaştırmış olur. Bunların temellerinin çok erken atılması,

güçlendirilmeleri için de bol bol alıştırma yapılması gerekmektedir. Eğer bu işe daha geç başlanırsa istenilen amaca varmak inanılmaz derecede güç olacaktır.

Kendini mahrum bırakma sanatını öğrenmek konusunda bu yaştaki çocuklar için en uygun alıştırmalardan biri de çocuğa yakın çevresindeki insanları yemek yerken izlemeyi ve bu esnada da yemek için bir arzu duymamasını öğretmektir (Schreber, 1858, s. 324)."

Çocuk en başından beri 'kendi kişiliğini reddetmeyi' öğrenmeli, içinde 'Tanrı'nın emirlerine uymayan' ne varsa yok etmelidir.

"Kutsal Kitap'ta şöyle der; 'Gerçek sevgi, her şeyin aslı, kaynağı olan Tanrı'dan gelir, kurtarıcımız İsa tarafından temsil edilir ve onunla birlikte insanların içinde büyür. *Doğal anne baba sevgisi, yukarıdan gelen bu sevgiyle temizlenir, kutsallaşır ve güçlenir.* Bu kutsal sevgi, her şeyden önce çocuğun içindeki insanı, onun fikir hayatını geliştirmeyi, nefsin etkilerinden kurtulmasını, günahkâr dünyanın boş taleplerinin üstesinden gelebilmesini, onu çevreleyen dünyadan ruhsal yönden bağımsız olabilmesini amaçlamaktadır. Bu yüzden çocuğun, nefsi ve günah dürtüsünün peşinden körü körüne gitmemesi için küçük yaştan itibaren *kendini inkâr edebilmeyi, üstesinden gelebilmeyi ve kontrol edebilmeyi öğrenmesi* gerekmektedir. Bu kutsal sevgi, gerektiğinde yumuşak olduğu kadar sert de olabilir, verdiği kadar esirgeyebilir de. Aynı zamanda acı vererek iyilik yapmaya da vâkıftır. Tıpkı bir doktorun hastasına bazen acı ilaçlar verebilmesi, bir cerrahın acı verdiğini bile bile hastasını kesebilmesi gibi. Çünkü cerrah hayat kurtarmak için kestiğini bilmektedir. 'Onu (çocuğu) dövüyorsun belki ama bu sayede

ruhunu cehennemden kurtarıyorsun.' Süleyman Peygamber bu sözleriyle gerçek sevginin bazen sert olabileceğini ifade etmiştir. (K. A. Schmid, Eğitim ve Öğretim Ansiklopedisi, 1887, s. 25)."

Yetişkinler, çocuk için hangi duyguların iyi ve değerli olduğunu bildiklerine inandıkları için öfkeyle, yani gücün esas kaynağıyla da savaşmaktadırlar.

"*Normalliğin sınırında* ortaya çıkan bir özellik de *çocukların sahip oldukları hiddettir.* Bu davranış, birçok şekilde, fakat genellikle de bir isteğin yerine getirilmemesi karşında kasların çok şiddetli çalışmasıyla kendini gösterir. Henüz birkaç kelime konuşabilmeyi öğrenmiş, bütün yetenekleri en yakınlarındaki eşyayı ellerine alabilmek olan çocuklar, eğer hırslı olmaya meyilliyse vahşi bir bağırış çağırış içine girmeleri için bu eşyayı elde edememiş olmaları yeterli olacaktır. Bu çocuklarda çok doğal bir şekilde şımarıklık da oluşmaktadır. Şımarıklık, çocuktaki insancıl duyguların yozlaşması, çocuğun başkalarının acılarına, hoşnutsuzluklarına katılmaması bir yana, bunlardan zevk duyması demektir. Memnuniyet hissinin kaybı üzerine çocuğun duyduğu, sürekli artan hoşnutsuzluk, ancak intikamla giderilebilir. İntikam hissinin getirdiği rahatlık ne kadar sık hissedilirse bu hissi duymak o kadar çok ihtiyaç haline gelir. Bu devrede çocuk giderilemeyen istekleri karşısında duyduğu acıyı biraz olsun dindirebilmek için hiddetiyle başkalarına mümkün olan her hoşnutsuzluğu ve rezaleti yaşatmayı başarır. Bu hatadan doğal olarak bir başka hata doğar; cezadan korkan çocuk yalana, hilekârlığa başvurur.

(...) Çocuklarının eğitimini üstlenmiş olan anneler, çocuğun hiddetine karşı gelmeyi pek başaramazlar.

(...) Diğer güç iyileşen hastalıklarda olduğu gibi, ruhsal bir rahatsızlık olan hiddet eğiliminde de hastalığın önlenmesine, kötü olanın yok edilmesine büyük özen gösterilmelidir. Bu amaca ulaşmak, son derece yerleşmiş ve tartışmasız olan, çocukta herhangi bir duygunun oluşumuyla ilgili olabilecek her etkinin ondan mümkün olduğunca uzak tutulması prensibiyle mümkündür (S. Landman, 1896, s. 364)."

Burada neden, etkiyle karıştırılmış ve kişi aslında kendinin neden olduğu bir şeyle savaşmaya yönlendirilmiştir. Benzer durum sadece pedagojide değil, psikiyatri ve kriminolojide de bulunmaktadır. Çocukta canlı olanın bastırılmasıyla "kötü" yaratıldığında, onunla savaşmak için bütün araçların kullanılmasına izin verilir.

"(...) Okulda *derslerden önce terbiye* gelir. Pedagojide, çocukların ders görmeye başlamadan önce, terbiye edilmiş olmaları gerektiği düşüncesinden daha yerleşmiş bir düşünce yoktur. Yukarıda da gördüğümüz gibi *öğretim olmadan da çocuk terbiye edilebilir, fakat terbiye olmadan öğretim imkânsızdır.*

Yani diyoruz ki: İnsanın kendisi için bir şeyler öğrenmesi terbiye değildir. Hatta bu, ahlaki bir amaç bile değildir. Eğitimin içinde mutlaka terbiye olmalıdır.

Daha önce de bahsettiğimiz gibi terbiye etmek, *öncelikle sözle değil, hareketle olur.* Terbiyenin sözle ifade edilmiş hali de eğitim değil, *emirdir.*

(...) Terbiye genel olarak cezalardan oluşur. Kendine ve başkalarına zarar getiren iradenin kırılması, boyunduruk altına alınması gerekmektedir. Terbiye, hayatın normal akışını engellemekte ya da en azından canlılığın sınırlandırılmasını gerektirmektedir. Bu da hayattan alınan zevkin, yaşama karşı

duyulan sevincin ortadan kaldırılmasıyla olur. *Fiziksel terbiyeye başvurmadan, sağlıklı bir terbiye olamayacağından, ceza kavramı hakkında yeterince açıklama yapmak gerekmektedir.* Cezanın, erkenden ve etkili bir biçimde kullanımı gerçek terbiyenin esaslarından biridir, çünkü *nefis ilk aşamada kırılması gereken bir güçtür.* (...)

Terbiyeyi idare ve muhafaza etmek için *insan otoritesinin yetmediği durumlarda*, araya *ilahi otorite girer* ve herkesi boyunduruğu altına alır (Genel Eğitim ve Ders Verme Ansiklopedisi, 1887, s. 381)."

"Hayat akışını engellemenin gerekliliği açıkça dile getirilmiş ve bir fazilet olarak övülmüştür. Fakat gerçek ve barışçıl duyguların, canlılık olmadan oluşamayacağı göz ardı edilmiştir. Ahlakçılar ve pedagoglar bu durumda ya son derece üretici olmak durumunda kalacaklar ya da tekrar sopaya başvuracaklardır, çünkü erken yerleştirilmiş terbiye yüzünden kurumuş topraklar üzerinde insan sevgisi kolay kolay büyüyemeyecektir. Ama ne de olsa her zaman sorumluluk ve itaatin oluşturduğu bir "insan sevgisi" şansı vardır, yalandan bir insan sevgisi...

Kendine yapılanın farkına varmaması için çocuğun bilme isteği eğitimciler tarafından mümkün olduğunca erken bastırılmalıdır.

"*Çocuk*: Bebekler nereden çıkar öğretmenim?

Öğretmen: Annelerinin karnında büyürler. Yeterince büyüdükleri zaman ise duracak yerleri kalmadığından anneler onları dışarı çıkarmak zorunda kalır. Tıpkı bizim gibi, hani çok yemek yediğimizde tuvalete gitmek zorunda kalıyoruz ya, işte öyle. Ama bu iş annelerin canını çok yakar.

Çocuk: Sonra çocuk *doğmuş* mu olur yani?

Öğretmen: Evet.

Çocuk: Peki çocuk annenin karnına nasıl girer?

Öğretmen: Bunu bilmiyoruz. Tek bildiğimiz onun orada büyüdüğü.

Çocuk: Ama bu çok garip.

Öğretmen: Hiç de değil. Bak orada kocaman olmuş bir orman var. Bu kimseyi şaşırtmıyor değil mi? Çünkü ağaçların topraktan çıktığını biliyoruz. Aynı bunu gibi, aklı başında olan hiç kimse çocukların annelerinin karnında büyümelerine şaşırmaz. Çünkü insanoğlu dünyaya geldi geleli bu böyledir.

Çocuk: Peki çocuk doğarken ebelerin illa orada olmaları gerekir mi?

Öğretmen: Evet, anne çok acı çektiği için ona yardım edecek birilerine ihtiyaç duyar. Tüm kadınlar çok acı çeken biriyle ilgilenmek için yeterince cesaretli olamadıklarından, her köyde *acısı geçene kadar ücret karşılığı annenin yanında kalan* kadınlar vardır. Tıpkı ölüleri yıkamak, giydirmek gibi, öyle herkesin yapmak istemeyeceği bir iş olduğu için yine *ücret karşılığı* bu işi yapan kadın ölü yıkayıcıların olduğu gibi.

Çocuk: Bir çocuğun doğumunda bulunmak isterim.

Öğretmen: Annelerin nasıl bağırıp acı çektikleri hakkında bir fikrinin olmasını istiyorsan illa da doğumda bulunman gerekmez. Zaten anne, sancının ne zaman başlayacağını bilmediğinden böyle bir şeyi yakalamak zordur. Ama bir hastanın bacağını keserken veya vücuttan bir taş çıkarırken doktorun yanında bulunabiliriz istersen. Oradaki insanlar da tıpkı doğuran anneler gibi bağırır ve inler.

(...)

Çocuk: Annem bana ebelerin çocukların kız mı erkek mi olduğunu hemen anlayabildiklerini söyledi. *Bunu nasıl anlayabiliyorlar?*

Öğretmen: Bunu sana şöyle anlatayım; erkeklerin omuzları kızlarınkinden daha geniş, kemikleri daha güçlü olur. Ama daha önemlisi *bir erkek çocuğun elleri ve ayakları bir kızınkinden daha büyük ve şekilsizdir*. İstersen kız kardeşinin ellerine bir bak. Senden bir buçuk yaş büyük olmasına rağmen senin ellerin onunkilerden daha geniş, parmakların daha tombul ve etlidir (J. Heusinger, 1801, s. 332)."

Bu tür cevaplarla çocuk bir kere aptallaştırıldı mı ona çok şey yapılabilir.

"Herhangi bir arzusunu neden yerine getirmediğinizi çocuğa açıklamanın yarardan çok zararı olacaktır. Çocuğun istediğini yapmaya niyetiniz olsa bile *çocuğu ertelemelere, istediği şeyin yarısını elde ettiğinde sevinç duymasına*, istediğinden bambaşka bir şeyi yapmaktan haz duymasına alıştırın. Zevk alınan bir şeyi yaparken yarıda bırakıp halletmeniz gereken başka bir iş olduğunu söyleyin. *Yemek yerken* veya oyun oynarken her şeyi yarıda kesip sevecen bir ciddilikle başka bir şey yapmak için ara vermeniz gerektiğini ve *bunu da zevkle yaptığınızı söyleyin*. Önceden yerine getirmeyi kabul etmediğiniz hiçbir isteğini daha sonra da kabul etmeyin. *Çocukları daima 'belki olabilir' le yetinecek hale getirmeye çalışın. Fakat bu 'belki'leri her zaman değil ara sıra söylemelisiniz*. Çocuk isteği tekrarlamasının yasak olduğunu bile bile bunu yapmaya devam ederse de 'belki'lerden vazgeçin.

Çocuğun hoşlanmadığı yiyecekler varsa bunları yaygın ve az bulunur olarak iki ayrı gruba ayırın. Eğer yiyecek az bulunan bir cinsse zaten çocuğun duyduğu tiksintiyi yok etmek için çok uğraşmanıza gerek yoktur. Yok eğer söz konusu

yiyecek yaygınsa çocuğun iğrendiği şeyi yemektense bir süre açlığa ve susuzluğa dayanıp dayanamadığını sınayın. Çocuk açlığa ve susuzluğa dayanmayı tercih ediyorsa bu sefer de *normal yemeğinin içine fark ettirmeden biraz da sevmediklerinden karıştırın*. Eğer çocuk kusacak olursa ya da vücudunda başka tatsız değişimler meydana gelirse hiçbir şey söylemeyin, hatta bırakın çocuğun vücudu bu alışılmadık duruma alışsın. (...)

Ebeveyn ya da bakıcılar hiçbir şekilde reddetmeden ve söylenmeden, ilaç içebilmeyi başaramıyorlarsa çocuğun bu durumu görmesine asla izin vermemeli, aksine bu tür kötü tatları olan ilaçları seve seve kullanıyormuş gibi görünmelidirler. Karşılaşılan zorlukların çoğu tam bir itaatin sağlanmasıyla ortadan kalkacaktır. Söz konusu zorlukların en büyüğü ameliyatlarda ortaya çıkmaktadır. Sadece bir ameliyat olacaksa ameliyat öncesinde çocuğa tek kelime bile edilmemeli, bütün hazırlıklar ondan saklanmalı, çocuğa sessizce yaklaşılmalı ve 'Çocuğum şimdi iyileşeceksin, bütün acın geçecek' denmelidir. Fakat art arda birkaç ameliyat gerekliyse, size çok genel bir tavsiye veremem.

Şayet *çocuk karanlıktan korkuyorsa* bu kesinlikle bizim hatamızdır. *Çocuğun yaşamının ilk haftalarında*, geceleri emzirilmek zorunda olduğu zaman ara sıra *ışığı söndürmemiz gerekmektedir*. Çocuklar bir kere şımardı mı, bu hastalığın yavaş yavaş tedavi edilmesi gerekmektedir. Işık birden bire değil, kademe kademe söndürülür. Bir süre sonra geceleyin hiç ışık yanmaz olur, çocuğu elinden tutup zifiri karanlıkta odaya götürürsünüz veya onu aynı odadan bir şey getirmesi için oraya gönderirsiniz. *Fakat eğer ebeveynler ve bakıcılar da karanlıktan korkuyorsa o zaman size numara yapmaktan başka verecek bir tavsiyem olmaz* (J.B. Basedow, 1773, s. 258)."

Aldatma, numara yapma pedagojide de hükmetmeyi sağlamanın en yaygın aracı olarak gözüküyor.

"(...) 3. Aynı şekilde öğrencinin, kendine hâkim olmayı da öğrenmesi, bunun için de bol bol alıştırma yapması gerekmektedir. Stoy'un ansiklopedisinde de belirttiği gibi çocuğa, başarılarından kibirle söz etmeksizin, kendini gözlemlemesi öğretilmelidir, ki böylece çocuk karşısında gücünü kullanmak zorunda olduğu hatalarını fark edebilsin. Çocuğun bu yetiyi kazanabilmesi için belli bazı şeyleri yapabilmesi gerekmektedir; *yoksun kalabilmeyi, azarlandığında susmasını*, can sıkıcı şeylerle karşılaştığında sabretmesini, sır tutmasını, zevk aldığı bir şeyi yarıda kesebilmeyi öğrenmelidir. (...)

4. Kendine hâkim olma çalışmalarında gerekli olan şey başlangıçtaki cesarettir. Pedagojide sık sık bahsi geçen bir cümle vardır; her zaferle beraber hükmedenin gücü büyür, karşı gelen iradenin gücü azalır. *Duydukları öfke içinde kendilerini tanıyamayan öfke dolu çocukları eğittik, birkaç sene içerisinde onları, başkalarının öfke patlamaları karşısında dehşete düşecek hale getirdik ve ebeveynlerine minnettar olmalarını sağladık* (Genel Eğitim ve Ders Verme Ansiklopedisi, 1887, s. 381)."

Bu minnettarlığı elde edebilmek için koşullandırmaya çok erken başlamak gerekmektedir.

"Boşuna 'Ağaç yaşken eğilir' dememişler (...)

Çocuk sevdiği bir şeyle oynamaktadır. *Ana-baba ona arkadaşça yaklaşarak oyuncağını güler yüzle*, şiddete

başvurmadan, ciddi bir ifade takınmadan *elinden alır*. Sonra çocuğu fazla bekletmeden eline başka bir oyuncak verir. Çocuk böylece ilkini unutacak ve elindekiyle oynamaya başlayacaktır. Bu alıştırmanın sürekli tekrarı çocukların hiç de düşünüldüğü kadar şekillendirilemez olmadıklarını ortaya koyar. Hiçbir çocuk elinden bir şey alındı diye veya istediği bir şey yapılmadı diye huysuzlaşmaz, o sadece oyalanma şansından yoksun bırakıldığı ve can sıkıntısı çekmek istemediği için huysuzlaşır. Ona sunulan *yeni eğlence, daha önce istediğinden vazgeçmesini sağlar*. Eğer çocuk sevdiği şeyden yoksun bırakıldığında mutsuz oluyor, ağlayıp sızlanmaya başlıyorsa o zaman *onunla ilgilenmeyin*, dönüp onu kucaklayarak veya elinden alınanı geri vererek memnun etmeye çalışmayın. (F.S.Block, Hıristiyan Aileler için Yetiştirme Sanatı El Kitabı, 1780, s. 390)."

Bu öneriler bana eski bir hastamı hatırlatıyor. Hastam "sevgi dolu yönlendirmeyle" çok erken yaşta ama başarıyla açlık hissini duymamaya alıştırılmıştı. Daha sonra ortaya çıkan semptomlardan biri bu yönlendirmeyle bağlantılı çıkmıştı. Kuşkusuz yönlendirme, canlı olanla girişilen savaşta kullanılan tek yöntem değildi. Çok sevilen ve genellikle de bilincinde olmayarak kullanılan diğer yöntemler de *bakış* ve *sestir*.

"Bunların arasında bir tanesinin çok önemli bir yeri vardır; *bakış* ya da belli bir *hareket* aracılığıyla verilen *sessiz ceza ya da sessiz uyarı*. Susmak çoğu zaman söz söylemekten daha güçlüdür. *Bakışlar* daima sözden *daha güçlü ve etkilidir. İnsanın vahşi hayvanları bakışlarıyla eğittiğini* boşuna söylememişlerdir. Bu durumda genç ruhların tüm kötü ve ahlaka aykırı heves ve heyecanlarını kontrol altına

almak, evcilleştirmek kolay olmalıdır. Çocuklarımızın duyarlılığını doğru bir şekilde şekillendirebildiysek *o zaman tek bir bakış bile sopadan daha etkili olacaktır.* Farz edelim çocuklarınızdan biri yalan söyledi, ama bir türlü bunu ona itiraf ettiremediniz. Masada veya başka bir yerde herkes beraberken bir şekilde sözü yalan söyleyen insanlara getiriniz. Bir yandan yalanın rezil, zararlı ve korkakça bir şey olduğundan söz ederken bir yandan da *yalan söylemiş olan çocuğa keskin bakışlar atınız.* Çocuk kendini sanki *işkence masasındaymış* gibi hissedecek ve doğru olmayandan aldığı zevki kaybedecektir. *Ama aranızdaki sessiz bağ güçlenecektir.* Eğitimin sessiz hizmetçilerinden biri de *doğru takınılan tavırlardır.* Küçük bir el işareti, kafanın arkaya atılması veya bir omuz silkmesi, sözlerin bırakacağından çok daha derin bir etki bırakır. Sessiz ihtarların yanında, sesli uyarılarda da bulunabiliriz. Bu durumda da çok fazla söze ihtiyaç yoktur. Unutulmamalıdır ki asıl olan eylem değil, tarzdır. Bir Fransız atasözünün ifadesiyle "C'est le ton qui fait la musique" yani müziği müzik yapan ses tonudur. Yetiştirme sanatında müziğe de yer vardır. Sesinin tonuyla farklı ruh hallerini belli edebilen bir kişi doğal bir ceza aracına sahip demektir. Ses ve tonlamanın etkilerini çok küçük çocuklarda bile gözlemleyebilirsiniz. Anne ya da babaları onlarla sevecen bir ses tonuyla konuştuğunda çocukların gözleri ışıldar, öte yandan *baba ciddi bir ses tonuyla çocuğa rahat durmasını salık verdiğinde, o zaman kadar bağırıp çağıran çocuk susuverir.* Çocuğa *emredici bir tonla söylendiğinde* masada az önce önünden ittiği şişeyi alıp uysal uysal içmesi sağlanabilir. (...) Çocuk bütün bunları ona neden yaptığımızı, neden acı çektirdiğimizi, ceza verdiğimizi anlayamaz. *Sadece onun iyiliğini istediğimizi* kavrayacak kadar derin düşünemez. Gösterdiğimiz sevgi ona ikiyüzlülükmüş gibi gelecektir.

İncil'deki şu cümleyi biz yetişkinler bile bazen tam olarak anlayamıyoruz. 'Tanrı sevdiklerini cezalandırır.' *Bu deyişte nasıl derin bir gerçeklik ve bilgelik yattığını, ancak uzun bir hayat tecrübesi ve hayatın dünyevi değerleri arasında en önemli olanının ölümsüz ruh olduğuna dair olan inanç sayesinde anlayabiliyoruz.* İhtiras saygıyı azaltır ve bize asla iyi yanlarımızı göstermez. Öfkeden, aşağılanmış ve kızgın ahlaki duygunun derinliklerinden yükselen asil öfkeden korkmamalısınız. (A. Matthias, Oğlumuz Benjamin'i Nasıl Yetiştirmeliyiz?, 1902, s. 426)."

İtaat, dini eğitimin de en önemli ilkesi olarak görülmektedir. Bu sözcük ilahilerde, daima sevginin kaybıyla bağlantılı olarak sürekli karşımıza çıkmaktadır. Eğer itaate yönelik bir suç işlenmişse çocuk, ana-baba sevgisinden yoksun kalacaktır.

Aşırı, körü körüne sevgi olarak nitelendirilen en doğal anne duyguları karşısında yine Kutsal Kitap'a başvurulmaktadır.

"Çocuğu daha beşikteyken şımartan o aşırı sevgi değil midir? *Mevcudiyetinin ilk günlerinden itibaren çocuğu disipline ve düzene boyun eğmeye alıştırmak ve böylece de ölçülü, sabırlı ve mutlu olması için gereken temelleri atmak yerine, kişi aşırı sevgisi yüzünden bebeğin bağırışlarıyla yönlendirilmektedir.* (...)

Aşırı sevgi katı olamaz, yoksun bırakamaz, çocuğun iyiliği için bile olsa hayır diyemez, sadece ve sadece evet diyebilir, böylece de çocuğa zarar verir. Kör bir iyilik tarafından hükmedilir, yasaklaması gerektiği yerde izin verir, cezalandırması gerektiği yerde bağışlar, engel olması

gerektiği yerde olmasına izin verir. Aşırı sevgi, eğitim amacı hakkında sahip olması gereken bilinci gösteremez. Kısa görüşlüdür; çocuğa yardım etmek ister, fakat yanlış araçları kullanır. İhtiyatlılık ve kararlılık yerine *anlık duygular tarafından yönlendirilmeye* açıktır. *Çocuğa hükmedeceği yerde, çocuk tarafından hükmedilir.* Gerçek bir direnci yoktur, *çocuğun itirazları, inadı, şımarıklıkları, gözyaşları tarafından yönetilir.* Ceza vermekten çekinmeyen gerçek sevginin tam tersidir. Kutsal Kitap'ta şöyle der: *'Çocuğunu seven bir kimse, eğer daha sonra mutlu olmak istiyorsa onu cezalandırır.'* İncil'in başka bir yerinde de şöyle der: *'Eğer çocuğuna yumuşak davranırsan daha sonra ondan korkmak zorunda kalırsın, eğer onunla oynarsan daha sonra onun yüzünden üzülürsün.'* (...) Aşikâr olan bir şey vardır ki, o da aşırı sevgi içinde büyütülen çocuklar, ebeveynlerine karşı korkunç edepsizlikler göstermişlerdir (A. Matthias, 1904, s. 53)."

Ana-babalar 'edepsizlik'ten o kadar korkar ki, onu engellemek için başvurulan her yöntem kutsal sayılır. Bunlar arasında birçok çeşidiyle sevgiden mahrum bırakma önemli bir yere sahiptir. Çünkü hiçbir çocuk, ana-babasından gördüğü sevgiyi riske atamaz.

"Çocuk bilinçlenmeden önce disiplini hissetmelidir, ki iyi bir alışkanlıkla ve egoizmin şehvetli tahakküm dürtüsünü bastırmış olarak yetişkinliğin bilinç dönemine geçebilsin.(...)

Yani *itaat, ana-babanın gücünü göstermesiyle oluşturulmalıdır.* Ana-baba gücünü, *ciddi bakışlarla*, kesin sözlerle, *belki kötü olanı engelleyen fiziksel zorlamayla* ve cezalarla gösterir. Saydıklarımızın sonuncusunda yani cezada her zaman fiziksel acı söz konusu olmak zorunda

değildir. İtaatsizliğin şekline ve ne sıklıkta tekrarlandığına göre sevgi gösterilerinin azaltılması yoluyla da ceza verilebilir. Çocuk bir şeyi yapmakta inat ediyorsa örneğin, *anne kucağından, baba elinden mahrum bırakılabilir, iyi geceler öpücüğü verilmeyebilir*. Sevgi göstermeyle çocuğun düşkünlüğü kazanılır, bu düşkünlük de onu disiplin için daha yatkın bir hale getirir.(...)

İtaati, bir kimsenin başka bir kimsenin iradesi altına girmesi olarak tanımlamıştık. (...)

Yetiştiricinin iradesi, dik kafalılığın giremediği, kapılarını sadece itaat kapıyı çaldığı zaman açan bir kale olmalıdır (Genel Eğitim ve Ders Ansiklopedisi, 1887, s.168). "

Sevginin kapısına itaatle vurmayı çocuk daha kundaktayken öğrenir ve ne yazık ki bunu hayatı boyunca da unutmaz.

"(...) Şimdi ikinci temel konuya yani itaatin korunmasına geçelim. İşe, çocuğun ilk yaşları hakkındaki bir bilgiyi açıklamakla başlayalım. Pedagoji haklı olarak *kundaktaki çocuğun bile bir iradesi olduğuna ve çocuğa buna göre davranmamız gerektiğine* dikkati çekmektedir. (aynı eser, s.167)."

Bu tavır yeterince erken ve sürekli olarak uygulandığı takdirde, bir vatandaşın diktatör bir rejimde hiç rahatsız olmadan yaşayabilmesi, hatta Hitler'in zamanında olduğu gibi o ideolojiyi coşkulu bir biçimde desteklemesi için bütün koşullar sağlanmış olur.

".... çünkü bir devletin dayanıklılığı ve gücü, devletin başındaki kimsenin enerjisine olduğu kadar yasalara ve düzene

olan bağlılığa da dayanmaktadır. Emri veren ve bu emre boyun eğen, birbirlerine karşıymış gibi görülmemelidir (aynı eser)."

Tıpkı anne ve çocuğun ortak yaşama dönemlerindeki gibi burada da obje ve suje arasında bir ayırım yoktur. Çocuk fiziksel cezaları, içindeki kötülüğe karşı alınan 'gerekli önlemler' olarak görmeyi öğrenirse, yetişkin yaşa geldiğinde itaat ederek kendini cezalardan korumaya çalışacak, ceza sistemine katkıda bulunmakta tereddüt etmeyecektir. Böyle bir vatandaş, yetiştiriliş tarzının yansıdığı totaliter devlette vicdan azabı duymaksızın her çeşit işkenceyi yapabilir. İradesi yönetimin iradesiyle özdeşleşmiştir.

Entelektüel kesimin bazı diktatör rejimlerde kolayca baştan çıkarılışını birkaç kere yaşadıktan sonra sadece "cahil, eğitimsiz halk kesimlerinin" propagandaya yatkın olduğuna inanmak, feodal kendini beğenmişliğin devamı niteliğinde olurdu. Hem Hitler'in, hem de Stalin'in entelektüel kesim arasında onları coşkuyla destekleyen sayısız yandaşı vardı. Algılananı reddetmemek, ona karşı gelmemek yetisi zekâyla değil, kişinin gerçek benliğine olan erişimiyle ilişkilidir. *Tam tersine* zekâ, uyumun gerekli olduğu zamanlarda sayısız düzenlemenin yapılabilmesine yardımcı olur. Eğitimci bunu daima bilmiş ve amaçları doğrultusunda kullanmaktan çekinmemiştir. Örneğin H. Grünewald'ın (1899) çocuk yetiştirmeyle ilgili yazısında şu cümlelerle karşılaştım: "Zekâ bakımından çok gelişmiş çocuklarda hiçbir zaman inada rastlamadım." Böyle çocuklar birer yetişkin olduklarında yabancı ideolojileri eleştirmek için son derece üstün bir zekâ gösterebilecek, hatta ergenlik çağında bu eleştiriyi ana-babalarının görüşlerine karşı da yöneltebilecektir, çünkü bu

durumlarda entelektüel işlevlerini hiçbir engelle karşılaşmadan kullanabilecek durumda olacaklardır. Fakat ailenin yerini almış olan ait oldukları grup içerisinde bu kişi, sahip olduğu zekanın yokluğunu hissettirecek kadar çocuksu bir itaat gösterecek, eleştirme yetisinden yoksun olacaktır. Diktatör ana-babaya olan önceki bağımlılığı, "Kara Pedagoji" nin de istediği gibi, onların içlerinde açığa çıkmadan devam ediyor olacaktır. Örneğin Martin Heidegger geleneksel felsefeden kolaylıkla ayrılabilmiş ve böylece *gençlik çağının öğretmenlerini* terk edebilmiş, fakat Hitler ideolojisinin çelişkilerini görebilmesi mümkün olamamış, bu ideolojiye karşı çocuksu bir büyülenme ve sadakat göstermişti. Halbuki zekâsı ideolojinin barındırdığı çelişkileri çok rahat kavrayabilecek nitelikteydi.

Çocuğun kendi iradesine ve görüşlerine sahip olması da inatçılık olarak görülüyor ve yasaklanıyordu. Bunun için düşünülen cezalara bakınca, çocuğun bu sonuçlardan kaçınmaya çalışmak istemesini anlayabiliyoruz.

Baba, gücünü Tanrı'dan (ve kendi babasından) alır, öğretmen itaat için en uygun olan toprakla karşı karşıya gelir ve diktatör de ekileni biçer.

"Cezaların en üst noktası, şiddetin de işin içine girdiği *bedensel cezalardır. Nasıl kızılcık sopası evdeki baba otoritesinin sembolüyse sopa da okul terbiyesinin sembolüdür.* Bir zamanlar sopa, aynı evdeki kızılcık sopası gibi, okuldaki tüm dertlere deva niteliğindeydi. "Ruhla konuşmanın bu *imalı yolu*" çok eski zamanlardan beri vardır ve bu yola *tüm toplumlarda* yaygın olarak başvurulmaktadır. Kuralımız şöyledir; "Söz dinlemeyen hissetmelidir!" Pedagojik dayak, sözlere eşlik eden ve onların etkisini arttıran şiddetli bir

eylemdir. Bu eylemin *en doğal ve dolaysız hali, gençliğimizden de hatırladığımız gibi* önce kulakta hissedilen bir sarsılmayla başlayan *tokattır.*[2] Bu eylem aşikâr bir şekilde işitme organının varlığını ve onun kullanılması gerektiğini hatırlatır. Tıpkı, konuşma organına yönelik olan ve bunun en iyi şekilde kullanılmasını hatırlatan *şamar* gibi tokadın da sembolik bir anlamı vardır. Her iki bedensel ceza şekli de en doğal ve en dikkate değer cezalardır.(...)

İnsanı, olması gerektiği gibi değil de olduğu gibi kabul eden gerçek bir Hıristiyan pedagoji bedensel cezaların hiçbirini reddetmeyecektir. Bunlar bazı hatalar için *tam da en uygun cezalardır.* Çocuğu aşağılar, sarsar, daha yüksek bir otoriteye *boyun eğmenin gerekliliğini* gösterir ve bu esnada da baba sevgisinin tüm şiddetini fark edilmesini sağlar.

(...) Eğer öğretmen gerçekten hem bir baba hem de bir eğitimciyse o zaman gerektiğinde *sopayla sevmesini* bilmelidir hatta çoğu zaman gerçek babadan daha saf ve daha derin bir şekilde. Ve her ne kadar genç yürekleri günahkâr yürekler olarak tanımlasak da şu konuda hemfikirizdir: *'Genç yürek, her ne kadar o an olmasa da genellikle bu sevgiyi anlar'.* (Eğitim ve Öğretim Ansiklopedisi, 1887, s. 433)."

Bu içselleştirilmiş "sevgi", bazen "genç yürek" yetişkin yaşa gelene kadar ona eşlik etmeye devam eder. "Eğilimlerinin" yönlendirilmesine alışmış olduğundan, bu yaşta da yönlendirmeye karşı herhangi bir direnç göstermeyecektir.

"Eğitimcinin birincil ve en önemli kaygısı, daha üst bir iradeye boyun eğmeyi engelleyen eğilimlerin eğitimle

2- Burada Almanca 'Ohrfeige' kelimesi karşılığında 'tokat', 'Maulschelle' kelimesi karşılığında da 'şamar' kullanılmıştır. Almancada 'Ohr', kulak, 'Maul' da ağız demektir. (ç.n.)

beslenmesine, uyandırılmasına değil de mümkün olan tüm yollarla daha oluşmadan yok edilmesine, köklerinin kurutulmasına çalışmak olmalıdır. (...)

Çocuk ileriki eğitimi için uygun düşmeyen eğilimleri ne kadar az edinirse o kadar yararlı olur. Eğitimci çocukta, eğitim için sağlıklı olan eğilimlerin oluşumuna sebebiyet vermelidir. Çocuğu sık sık mutluluk, haz ve umut gibi duygulara teşvik etmeli ama bunların yanında aynı zamanda da endişe, üzüntü gibi duygulara da yer vermelidir. Bunu elde etmek için çocuğun bedensel ve manevi ihtiyaçlarının doyurulmasını ya da çocuğun ihtiyaçlarının giderilmesinden yoksun bırakılmasını veya her ikisini birden uygulayabilir. *Ama eğitimci bu esnada her şeyi öyle iyi ayarlamalıdır ki, yaptığı şeyler sanki onun isteği sonucunda değil de, doğanın bir gereği sonucu oluşmuş gibi görünmelidir. Özellikle de eğer eğitimciden kaynaklanmışsa, tatsız olayların aslı belli edilmemelidir* (K: Weiller, Eğitim Bilgisi, 1805, s. 469)."

Yönlendirmeden yarar sağlayan kişi asla açığa çıkmamalıdır. Bunu ortaya çıkarabilme yetisine korkutmanın da yardımıyla zarar verilir.

"Gençliğin, özellikle de yetişkinliğe daha yakın olan gençliğin *ne kadar meraklı olduğunu*, karşı cinsle aralarındaki doğal farkları öğrenmek için ne tür garip yol ve araçlar kullandıklarını artık biliyoruz. Yaptıkları her keşfin, çoktan alevlenmiş olan hayal güçlerini nasıl beslediğine ve *masumiyetleri için nasıl bir tehlike arz ettiğine* emin olabiliriz. İşte bu nedenle onların önünde olmamız gerekmektedir. Tabii ki bir oğlan çocuğunun, bir kızın vücudunun nasıl olduğunu bilmesi, aynı şekilde bir kız çocuğunun da oğlanların vücutları hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Belki bu konuda hazırlanmış olan bazı kaynak kitaplar yardımcı olabilir. Ama

bunlar acaba her şeyi açıkça gösteriyor mu? Peki ya hayal gücünü cesaretlendirmelerine ne demeli? Ya çocukta karşılaştırma isteği uyandırmalarına? Bütün bu kaygıları yok etmenin bir yolu var; çocuğa karşı cinsin vücudunu öğretmek için *ölmüş bir kimsenin bedenini kullanın*. Ceset, çocukta ciddiyete ve konu üzerinde düşünmeye sebebiyet verecektir, ki bunlar da bir çocuğun böyle bir durumda hissetmesi gereken tek şeydir. Çocuğun aklında kalan imgenin, onun hayal gücünü tetikleyen resimlerle hiçbir alakası yoktur. Tüm gençler, insan vücudunun yaratımıyla ilgili dersi bu tarz bir dersle alabilse eğitimcinin işi çok daha kolay olurdu. Ne yazık ki, bu iş için bir cesede ulaşmak o kadar kolay değildir (J. Oest, 1787, s. 328)."

Ceset göstererek karşı cinse duyulan ilgiyi söndürmeye, yok etmeye çalışmak, çocuğun "masumiyetini" korumak amacı güttüğü için haklı bir yöntem olarak gösterilmiştir. Fakat bu sayede sapıklığın gelişimi için uygun olan durumlar yaratılmaktadır. Çocuğun kendi bedeninden tiksinmesini sağlamak da aynı işlevi görür.

Bütün bu yöntemlerin uygulanmasında önemli olan, her şeye çok erken başlamaktır.

"(...) Ana-babalar bu yollarla amaçlarına erişememişlerse çocuklarını *zamanında* uysal ve itaatkâr yapmaları gerektiğini, iradesini *zamanında* ortadan kaldırmaları gerektiğini hatırlamaları gerekir. Bu, ahlaki bir eğitimin esasıdır ve bunun göz ardı edilmesi yapılacak en büyük hata olur. (F.S. Bock, 1780, s. 389)."

Az önce anlatılan prensipler şimdi üç ayrı olayda gözler önüne serilecektir. Bu metinleri tüm ayrıntılarıyla alıntılıyorum, amacım oradaki çocukların (yani en azından bizim ana-babalarımızın) her gün nasıl bir ortam içinde bulunduklarını okuyuculara hissettirmektir. Bu yazıları okumak nevrozların gelişim nedenlerini anlamamıza yardımcı olacaktır. Nevrozların oluşmasına neden olan dış bir olay değil, çocuğun günlük hayatını oluşturan, ama onun başka bir türlü olabileceğini düşünemediği için asla tasvir edemediği birçok *anın bastırılmasıdır.*

"Dört yaşına gelinceye kadar küçük Konrad'a esas olarak şu dört şeyi öğretmiştim: Dikkat etme, söz dinleme, başkalarıyla iyi geçinme ve isteklerine hâkim olabilme.

Bunlardan ilkini, bütün hayvanları, çiçekleri ve doğanın diğer güzelliklerini ona göstererek, resimlerle açıklayarak, ikincisini, çevremde olduğu zamanlarda ona, *istediğim bir şeyi yaptırarak* elde ettim. Üçüncüsü için ise önce ona birkaç arkadaş bulup beraber oynamalarını sağladım. Onlar oyun oynarken ben de başlarında bekleyip herhangi bir kavga olduğu zaman kavgayı kimini çıkardığını tespit edip, onu oyundan uzaklaştırdım. Dördüncüyü öğretmek için de küçük Konrad'ı *birçok kere çok fazla heves ettiği bir şeyden mahrum bıraktım.* Bir keresinde örneğin kovandan bal toplamıştım, koca bir çanak dolusu balla odaya girdim. Küçük Konrad "Bal! Bal!" diye bağırmaya başlamıştı. "Baba bana bal ver!" Sandalyesini çekerek masaya oturup ona ballı ekmek vermemi beklemeye koyuldu. Fakat ben bunu yapmadım. Bunun yerine balı önüne koyarak; "Şimdi bal vermeyeceğim. Önce bahçeye bezelye ekeceğiz, ondan sonra işimiz bitince de gelip beraber bal yiyeceğiz." Önce bana, ardından da bala baktı. Sonra da benimle bahçeye çıktı.

Ona, sofrada yemek koyulurken *en son onun alması gerektiğini* de öğrettim. Bir keresinde annemler ve Christelchen bizdeydi. Yemekte küçük Konrad'ın çok sevdiği pirinç lapası vardı. Lapa! Lapa! diye seviniyordu. "Evet bugün lapa yiyeceğiz. Küçük Konrad da lapasını alacak. Ama önce büyükler, *ondan sonra küçükler*. İşte büyükanne bu senin lapan! İşte büyükbaba bu da senin lapan! Bu anneye, bu da babaya! Christelchen'e de biraz verelim, peki bu kiminmiş?" "Bana, bana" diye cevaplamıştı mutlulukla. Bu düzeni gayet haklı buluyordu ve bu sayede ben de masaya gelenleri önce çocuklarına veren anne babaların çektiği sıkıntıdan kurtulmuştum (C.G. Salzman, 1796)".

"Küçükler" sessizce masada oturur ve bekler. Bunun küçültücü olmasına gerek yoktur. Her şey, yetişkinin bu süreci nasıl yaşadığına bağlıdır. Burada yetişkin, gücünün ve büyüklüğünün keyfini küçüklerin üzerinde nasıl çıkardığını açıkça göstermektedir.

Benzer şeyler, bir çocuğun kitap okuduğunu, sadece yalanla gizleyebildiği bir sonraki anlatıda da olmuştur.

Yalan, onursuz bir şeydir. Yalancı bir kimse kendine saygı duymaz, kendine saygı duymayan bir kimse başkalarına da saygı duymaz. *Bu yüzden de yalancılar toplum tarafından dışlanır.*

Küçük yalancılara karşı çok dikkatli davranmak gerekir. Aksi takdirde yalan söylemiş olduğunun bilincine vardığında zaten zarar görmüş olan kendine duyduğu saygının daha çok incinmesine neden olunabilir. Bu durumda gözetilmesi gereken kural şöyledir: "Yalan söyleyen bir çocuk bu hatası

yüzünden *topluluk içinde asla* azarlanmamalı, cezalandırılmamalıdır. Hatta çok gerek kalınmadıkça bu konudan söz açılmamalıdır." Yetiştirici, çocuğun *yalan söylemiş olmasına* çok hiddetlenmiş görünmekten çok, çocuğun *doğru olmayan bir şey* söylemiş olmasına şaşırmış görünerek ona iyilik yapmış olur. Bay Willich'in, çevresinde yalanla karşılaştığı zaman uyguladığı muamelenin anahtarı budur.

Kätchen birkaç kere bu suçu işlemişti. (...) Bir keresinde kendini yalanla kurtarabileceği bir olay olmuş ve o da bu tuzağa düşmüştü: Bir akşam çorabını çok hızlı örmüştü. Öyle ki, o akşam yaptığı işi iki akşamlık diye gösterebilirdi. Tesadüfen de anne, o akşam kızların yaptıklarına bakmayı unutmuştu.

Ertesi akşam, Kätchen her zamanki topluluktan bir şekilde sıvışmayı başardı. Gün içerisinde eline geçen bir kitabı kapıp *bütün akşamı kitap okuyarak geçirdi. O kadar kurnazdı ki*, nerede olduğunu ve ne yaptığını kontrole gelen kız kardeşlerinden *kitap okuduğunu gizlemeyi*, kendini sanki örgü örüyormuş gibi göstermeyi başarabilmişti.

O akşam anne, kızların yaptığı işlere bakmayı unutmadı. Kätchen, anneye örmekte olduğu çorabı gösterdi. Çorap gerçekten de epeyce ilerlemişti, fakat dikkatli anne Kätchen'daki o samimi olmayan havayı sezdi. Çocuğun işine baktı, hiçbir şey söylemedi ama Kätchen hakkında biraz araştırma yapmaya karar verdi. Ertesi gün anne, birkaç sorgudan sonra Kätchen'nin dün akşam örgüyle uğraşmış olamayacağını öğrendi. Kızın yaptığı hatayı yüzüne vurmak yerine uygun bir zamanda, onu *tuzağa düşürmeye karar verdiği* bir konuşma yapmaya karar verdi.

Kadınların çalıştığı işlerden bahsediliyordu. Anne, o günlerde kadınlara verilen maaşların çok düşük olduğunu düşündüğünü söyledi. Hatta Kätchen'nin yaşında ve onun yeteneğine sahip bir kız, beslenme, giyim ve kira masrafları göz önünde tutulduğunda, günlük ihtiyaçlarını karşılayacak kadar para kazanamazdı. Fakat Kätchen bunun aksine inanıyordu; örneğin birkaç saat içersinde annesinin düşündüğünden daha hızlı örebilirdi. *Anne buna şiddetle karşı çıktı*. Bunun üzerine Kätchen heyecana kapılıp evvelki akşam her zaman yaptığının iki katı örgü ördüğünü söyledi.

"Bu da ne demek oluyor?" diye sordu anne. "Dün bana evvelki gün ördüğünün yarısı kadar ördüğünü söyledin." Kätchen kızarmıştı. Gözleri itaatsizce bir o yana bir bu yana gidiyordu. "Kätchen" diye seslendi annesi, gayet ciddi bir ses tonuyla. "Saçına taktığın o beyaz kurdele sana yardımcı olmadı mı? Böyle bir şeyi senden asla beklemezdim!" Ardından sandalyesinden kalktı, o an oradan kaçmak isteyen Kätchen'ye hiç bakmadan kapıya gidip şaşkın çocuğu gözyaşlarına boğulmuş bir şekilde odada bırakarak dışarı çıktı.

Üvey anne ve babasını evine geldiği günden beri bu Kätchen'in ilk hataya düşüşü değildi. Anne, bu konuda ona uyarılarda bulunmuş ve ardından da saçına *beyaz bir kurdele* takmıştı. "Herkesin de bildiği gibi beyaz, masumiyetin ve saflığın rengidir. Bundan sonra aynaya her baktığında başındaki kurdeleyi görüp düşünce ve davranışlarına egemen olması gereken saflığı ve gerçekliği hatırlayacaksın. Gerçek olmayan, ruhunu kirleten pislikten başka bir şey değildir." Bir süre bu işe yaramıştı. Fakat şimdi bu yeni olayla beraber, Kätchen'in yapmış olduğu hatanın anneyle onun arasında

bir sır olarak kalma şansı da yok olmuştu. Çünkü en başta annesi Kätchen'e, eğer aynı hatayı bir kere yaparsa bunu babaya haber vermek zorunda kalacağını söylemişti.

Şimdi olay bu aşamaya gelmişti ve annenin dediği gibi oldu da.

Bay Willich *gün boyunca çok sıkıntılı, asık suratlı ve düşünceliydi.* Tüm çocuklar bunu fark etmişti, ama Bay Willich'in bakışları hiçbirini Kätchen kadar tam kalbinden vurmuyordu. Olacaklardan duyduğu korku küçük kızı tüm *öğlen boyunca yiyip bitirdi.*

Akşam baba, Kätchen'ı odasına çağırdığında, Kätchen onu yine öğlenki durumunda buldu.

"Kätchen, bugün başıma hiç de hoş olmayan bir şey geldi. *Çocuklarımdan birinin yalancı bir kız olduğunu öğrendim.*"

Kätchen ağlamaya başladı, hiçbir şey söyleyemiyordu.

"Annen bana *bu kötü şeyi daha önce de birkaç kere yapacak kadar kendini küçük düşürdüğünü* söylediği zaman gerçekten çok şaşırdım. Allah aşkına söyle bana, nasıl bu kadar yanılabilirsin? (Kısa bir duraksama) Sil gözlerinin yaşını. Ağlamakla hiçbir şeyi daha iyi hale getiremezsin. Sen en iyisi bana önceki gün olanları anlat da bu kötülüğü yenmek için bundan sonra ne yapacağımızı düşünelim. Hadi söyle bakalım, geçen akşam neler oldu? Neredeydin? Ne yaptın ya da yapmadın?"

Kätchen her şeyi olduğu gibi anlattı. Hiçbir şeyi gizlememişti. Hatta ona bakmaya gelen kardeşlerini nasıl kandırdığını bile anlattı. Bunun üzerine Bay Willich *güven verici bir ses tonuyla* "Az önce bana, kendi hakkında *uygun bulmadığın* şeyleri anlattın. Dün akşam örgüne bakan annene ise çok hızlı örgü ördüğünü söylemişsin. Kuşkusuz örgü örmek iyi bir şey; annene hakkındaki iyi bir şeyi anlattın. Şimdi söyle bana, *hangisinde* kalbinin hafiflediğini hissettin? Şu an bana *gerçek* ama kötü olan şeyleri anlattığında mı, yoksa dün *gerçek olmayan ama iyi olan* şeyleri anlattığında mı?"

Kätchen, az önce yaptığı itirafın içini rahatlattığını, yalan söylemenin çok çirkin bir davranış olduğunu söyledi.

(...) "Evet, çok aptallık ettim. Ama lütfen beni bağışlayın, babacığım."

"Burada konu bağışlama değil. *Beni* çok fazla incitmedin. Ama anneni ve *kendini çok ama çok* incittin. Söylediklerin eğer gerçek değilse bundan böyle ağzından çıkanlara hiç değer vermeyeceğim. *Artık benim için asla güvenemeyeceğim bir kişisin. Bundan böyle sana hep kuşkuyla yaklaşacağım.*"

"Ama, babacığım...."

"Sakın abarttığımı ya da şaka yaptığımı falan düşüneyim deme, zavallı çocuk. Eğer senin doğruyu söyleyip söylemediğine güvenemiyorsam, söylediğin şeylere inanmaktan zarar görmeyeceğimi nereden bileyim? Sevgili çocuğum, eğer içinden yalanı tamamen atmak istiyorsan, yenmen gereken *iki* düşmanın olduğunu görüyorum. Bunların neler olduğunu öğrenmek ister misin, Kätchen?"

"Evet lütfen, sevgili babamız."

"Fakat bunun için yeterince *hazır* mısın? Şimdi söyleyeceklerimin, yarın kafandan uçup gitmesini istemiyorum."

"Yo, yo dikkat edeceğime söz veriyorum."

"Zavallı kızım! İlk düşmanın *kayıtsızlık* ve *düşüncesizlik. Kitabı çantana sakladığında ve onu gizlice okumak için kaçtığında,* düşünmen gerekirdi. Nasıl? Çok küçük bile olsa *bize söylemeden bir şey yapmaya* nasıl cesaret edebildin? Nasıl böyle bir şeyi düşünebildin? Eğer okumana izin vereceğimizi düşünseydin, sadece gelip "Bugün bu kitabı okumak istiyorum, lütfen geçen akşam yaptığım fazladan örgü bu akşama sayılsın" diye söylemen yeterli olurdu. Gerçekten okumana izin vermeyeceğimizi mi düşünüyorsun? Onun yasak olduğunu mu sanıyorsun? Bizden gizli yasak bir şeyler mi yapmak istedin? Hayır, tabii ki. Sen o kadar kötü değilsin. (...) *İkinci düşmanın* sevgili kızım, *sahte utançtır.* Sen, yanlış bir şey yaptığını kabul etmeye utanıyorsun. Bırak bu korku uçup gitsin. Gör bak o zaman düşmanını anında yeneceksin. Ayıplarını örtmeye çalışma, yaptığın en küçük hatayı bile gizleme. İzin ver annen, ben ve kız kardeşlerin senin kalbini okuyalım. Yaptıklarını itiraf ederken utançtan ölecek kadar kötü şeyler yapmıyorsun, henüz o kadar bozulmadın. Ama hiçbir şeyi kendinden de gizleme ve bilgin haricinde bir şeyler de söyleme.

Gördüğüm kadarıyla annen başındaki beyaz kurdeleyi almış. Bunu hak ettiğin bir gerçek. Yalan söyleyerek ruhunu lekeledin. Fakat sonra iyi şeyler de yaptın. Yaptığın hataları bana o kadar dürüstçe anlattın ki, herhangi bir şey sakladığını sanmıyorum. Bu benim için *samimiyetinin* ve *doğruluğunun* kanıtıdır. İşte sana başka bir kurdele. Bir öncekinden biraz daha kötü bir şey. Ama burada önemli olan kurdelenin ne kadar *iyi* olduğu değil, onu takanın ne kadar *değerli*

olduğudur. *Eğer onu takanın değeri artarsa* bu kurdeleyi değerli taşlarla süslü paha biçilmez bir kurdeleyle değiştirmekte hiç tereddüt etmem."

Böylece canlı mizacı yüzünden bu hatanın tekrar nüksetmesi endişesi içinde kızın gitmesine izin verdi. Ama öte yandan da kızın sahip olduğu parlak zekâ ve uygun bir tutumla yakında kurallara daha itaatkâr olacağı umudunu da taşıyordu.

Bir zaman sonra gerçekten de suç yinelendi. (...) Akşamdı, bütün çocuklara neler yaptıkları soruluyordu. Verdikleri hesaplar gayet olumluydu. Kätchen da kendine düşen sorumlulukları yerine getirdiğine dair hesap vermekteydi. O an aklına yapmamış olduğu bir işi geldi, hiçbir şey söylememek yerine anneye işi yapmış olduğunu söyledi. Çoraplarında örülmesi gereken bazı delikler vardı. Kätchen bunu tamamen unutmuştu. Fakat o an hesap verirken, aklına birkaç gündür herkesten erken kalktığı gelmişti. Bu sabah da aynısının olmasını diledi, o zaman büyük bir hızla unutmuş olduğu işi halledebilirdi.

Fakat her şey Kätchen'in düşündüğü gibi gitmemişti. Dikkatsizlikten çorapları çok uygunsuz bir yerde bırakmıştı. Kätchen, çorapları bıraktığı yerde bulacağını düşünedursun anne onları çoktan bulmuş, kızının ödevini yerine getirmediğini fark etmişti. Fakat aklına, kocasının koymuş olduğu, kızı *herkesin önünde* suçlamaması gerektiğine dair olan yasak gelmiş bu yüzden bir şey dememişti. Kızın böyle bir kayıtsızlıkla yalan söyleyebiliyor olması onu çok incitmişti.

Ertesi gün anne de erken kalktı. Kätchen'nın erken kalkıp çorapları örmeye kalkışacağı ona çok muhtemel gelmişti.

Kızı giyinik bir vaziyette, bir şeyler ararken buldu, fakat korktuğuna dair hiçbir işaret yoktu. Kız, sadece anneye sabah işlerinde yardımcı olmak için kalkmış olduğunu söyledi. Anne bunun tam zamanı olduğunu düşünerek "Bir de *davranışlarınla* yalan söylemek için kendini hiç zorlama" dedi. "Zaten dün *ağzınla* yaptın bunu. Çorapların dün öğleden beri dolapta duruyor. Onları örmeyi aklının ucundan bile geçirmemişsin. Bana örmüş olduğunu nasıl söyleyebildin?"

"*Ah, anne. Çok ama çok üzgünüm.*"

"Al sana çorap" diye karşılık verdi anne *gayet soğuk ve yabancı bir tonda.*

"*Bu gün seninle hiçbir şekilde uğraşmak istemiyorum.* Derse ister gel, ister gelme. Benim için hiç fark etmez. *Sen rezil bir kızsın.*"

Ve anne dışarı çıktı. Kätchen da ağlaya ağlaya bir önceki gün unutmuş olduğu işi aceleyle yapmaya koyuldu. Daha yeni başlamıştı ki, içeri Bay Willich girdi. Gayet ciddi gözüküyordu, odayı birkaç kere bir aşağı bir yukarı arşınladıktan sonra;

"Ağlıyorsun, Kätchen. Ne oldu?" diye sordu.

"Ah, sevgili baba. Biliyorsunuz ya!"

"Neler olduğunu *senden* öğrenmek istiyorum"

Yüzünü mendilin arkasına gizleyerek "Tekrar yalan söyledim" dedi.

"Zavallı çocuk. Havailiğinin üstesinden gelmesini beceremiyor musun?"

Kätchen ağlamaktan cevap veremiyordu.

"Seni vaazlarla boğmayacağım sevgili kızım. Yalanın çirkin bir şey olduğunu uzun zamandır zaten biliyorsun. Ben de yalanın ağzından, düşüncelerini toparlayamadığın zamanlarda çıktığını biliyorum. Peki şimdi ne yapılmalı?

Eylemde bulunmalısın çocuğum. Bir arkadaşın olarak ben de seni daima destekleyeceğim.

Bu gün senin dün yaptığın dikkatsizlik için *matem* günün. Bugün takacağın kurdeleler *siyah* olmalı. Hadi git ve kardeşlerin kalkmadan önce söylediğimi yap." Kätchen kendisine emredileni yapıp geri döndüğünde, baba konuşmaya devam etti. "Hadi kendine gel, bu kötü huyunun üstesinden gelebilmemiz için bana yardım edeceksin. Kendin hakkında daha dikkatli olabilmen için bugünden itibaren her gece yatağa gitmeden önce odama gelip bir deftere 'bugün yalan söyledim' ya da 'bugün yalan söylemedim' diye yazacaksın.

Hoşuna gitmeyecek bir şeyi yazmak zorunda olduğun zamanda bile seni azarlamamdan korkmana gerek yok. Umut ediyorum ki, söylediğin bir yalanı *hatırlıyor* olman bile seni bu kötü huya karşı koruyacaktır. Fakat benim de senin için bir şeyler yapmam gerekir değil mi? Bu yüzden bu geceden itibaren, saçındaki siyah kurdeleyi çıkarttığında başka bir kurdele takmanı sana yasaklıyorum. Koyduğum yasağın ne kadar süreceği belli değil, akşamları tutacağın defter kayıtları, doğruluğun ve dürüstlüğün sende bir alışkanlık haline geldiğine beni ikna edene kadar yasak sürecek. Her şey dilediği gibi giderse o zaman saçına ne renk bir kurdele takacağına sen karar vereceksin (J. Heusinger, 1800, s.192)"

Şüphesiz Kätchen, bu kadar kötü bir huyun sadece kendisi gibi kötü varlıkta yerleşebileceğini düşünmeye başlamıştır. Muhteşem ve iyi niyetli anne ve babasının da aslında gerçeklikle sorunları olduğunu ve bu yüzden Kätchen'a bu kadar eziyet ettiklerini düşünebilmesi için çocuğun psikoanalitik deneyiminin olması gerekirdi.

Ya küçük Konrad'ın babası? Onda da günümüz babalarının çoğundaki çaresizlik görülmüyor mu?

"Onu tamamen dayaksız eğitmeye karar vermiştim. Fakat her şey dilediğim gibi gitmedi. Yakınlarda bir ara, kızılcık sopasını kullanmak zorunda kaldım.

Olaylar şöyle gelişti: Christelchen bizi ziyarete gelmişti. Yanında da bir bebeğini getirmişti. Küçük Konrad bebeği görür görmez almak istedi. Ben de Christelchen'dan bebeği Küçük Konrad'a vermesini rica ettim. O da bu isteğimi yerine getirdi. Bir süre sonra Christelchen bebeğini geri istedi, fakat bu sefer Küçük Konrad onu vermeyi reddetti. Ne yapmalıydım? Resimli kitabını getirip ona bebeği Christelchen'a geri vermesi gerektiğini söyleseydim belki hiç itiraz etmeden dediğimi yapardı. Ama böyle yapmak o an aklıma gelmemişti hoş, gelseydi bile yapar mıydım, bilmiyorum. *Babanın sözünü dinlemeye alışmanın vaktinin geldiğini düşündüm.* Ona şöyle dedim: "Küçük Konrad, Christelchen'a bebeğini geri verir misin?"

Hayır! diye cevap verdi bana biraz da sert bir şekilde.

"Ama baksana zavallı Christelchen'in hiç bebeği yok!"

Hayır! diye tekrarladı. Bu sefer ağlamaya başlayarak bebeği daha da bir göğsüne bastırdı ve sırtını döndü.

O zaman ona biraz daha sert bir tonla seslendim: "Küçük Konrad, *bebeği derhal Christelchen'a vermeni istiyorum, hemen şimdi.*"

Peki ya küçük Konrad ne yaptı? Bebeği Christelchen'in önüne fırlatıp attı.

Tanrım, ne kadar da korkmuştum. Herhalde en iyi ineğim düşüp ölse içimi böyle bir korku kaplamazdı. Christelchen bebeği yerden almak isterken *onu durdurdum.* "Küçük Konrad hemen bebeği yerden al ve Christelchen'a ver."

Küçük Konrad "Hayır, hayır" diye bağırıyordu.

O zaman *gidip kızılcık sopasını getirdim*, ona sopayı göstererek şöyle dedim: "Bebeği yerden kaldır, yoksa dayak yersin." Ama çocuk büyük bir inatla bağırmaya devam ediyordu: "Hayır! Hayır!"

Sopayı tam havaya kaldırmış dövmeye hazırlanıyordum ki, sahnede olmayan birisi geldi. "Lütfen, sevgili kocam, Tanrı aşkına lütfen yapma" diyordu anne.

İki ateş arasında kalmıştım. Çok çabuk düşünerek bir çözüm buldum; bebeği, sopayı ve çocuğu alarak odadan dışarı çıkıp başka bir odaya girdim. Anne arkamızdan gelmesin diye de kapıyı kilitledim. Sonra bebeği yere atıp, *"Bebeği kaldır, yoksa seni döverim"* dedim. Fakat Konrad hayır demekte diretiyordu.

O zaman işe koyuldum. Şak! Şak! Şak! "Şimdi bebeği kaldıracak mısın?"

"Hayır."

Bunun üzerine daha sert vurmaya başladım.

"Kaldır şu bebeği!"

En sonunda gidip bebeği kaldırdı. Onu elinden tutup yan odaya götürdüm. "Bebeği Christelchen'a ver!"

Verdi.

Sonra da bağıra bağıra *anneye koşup, başını kucağına koymak istedi.* Fakat *anne onu reddedecek kadar akıllıydı. "Git, sen iyi Konrad değilsin!"*

Bunu söylerken yanaklarından yaşlar süzülüyordu. Bunu fark edince ondan odadan çıkmasını istedim. Anne gittikten sonra, Konrad bir müddet daha ağlamaya devam etti, *ama sonra sakinleşti.*

Size bu olayın beni çok yaraladığını içtenlikle söyleyebilirim. Hem çocuğa acıdığım için hem de inadı yüzünden ona hiddetlendiğim için.

Akşam yemekte hiçbir şey yiyemedim. Yemekten sonra içimi dökmek için pedere gittim.

Ancak orada teselli bulabildim. Peder bana 'Doğru olanı yapmışsınız, Bay Kiefer' dedi. *'Isırgan otunu henüz büyümemişken* söküp atmak çok kolaydır. Fakat gelişmesine izin verildiğinde kökleri yayılır, onu sökmek istediğiniz zaman ise kökler olduğu yerde kalır. Çocukların edindiği kötü alışkanlıklarda da durum böyledir. Bu alışkanlıklara ne kadar uzun süre göz yumulursa ileride onlardan kurtulmak o kadar zor olur. O küçük inatçıyı sert bir şekilde dövmüş olmanız gayet iyi olmuş. Bunu yaklaşık bir altı ay unutmaz herhalde.

Eğer yumuşak bir şekilde dövmüş olsaydınız, bunun hiçbir yardımı dokunmayacaktı, ayrıca ileride çocuğu tekrar dövmek zorunda kalacaktınız. Bu durumda da çocuk dayağa alışacak ve dayaktan hiçbir şey öğrenemez duruma gelecekti. Çocukların anne dayağından ders almamalarının nedeni de budur, *annelerin sert dayak atmaya cesaretleri yoktur.* Bu aynı zamanda küçüklerin en sert dayakla bile bir şey öğretmenin mümkün olmadığı inatçı çocuklar olmasının nedenidir.(...)

Küçük Konrad'da dayağın acıları daha taze olduğundan, size *önerim bu zamanı iyi kullanmanızdır. Çocuk eve geldiğinde ona emirler verin. Botlarınızı, ayakkabılarınızı, sigaralıklarınızı çocuğa getirtin, avluda taşları bir yerden başka bir yere taşıtın.* Çocuk bütün bunları yaparak itaat etmeye alışacaktır" (C.G. Salzmann, 1796).

Pederin tesellisi size eski moda mı geliyor? 1979 senesinde Alman toplumunun üçte ikisinin dayaktan yana olduğunu öğrenmedik mi? İngiltere'de de dayak henüz yasaklanmış değil, hatta yatakhanelerde geçerli olan normlar arasında sayılıyor. Peki, bu aşağılamaların etkisini kimler çekecek?

Eski öğrencilerinin hemen hepsi öğretmen olup da öç almaya kalkışmayacak ya ...

Özet

Bir önceki bölümde yer verdiğim alıntıların amacı, bugün sadece faşist ideolojilerde değil, diğer ideolojilerde de kendini gösteren *bir tutumun* niteliğini belirtmekti. Zayıf çocuğun aşağılanması, dövülmesi, çocukta ve kendi benliğimizdeki canlı, duygusal, yaratıcı olan ne varsa bastırılması hayatımızın o kadar çok alanına nüfuz etmiş ki, bunlar artık bizim dikkatimizi çekmiyor bile. Farklı yoğunluk ve yaptırımlarla da olsa her yerde görülen eğilim; o saygı değer büyük, bağımsız varlığa dönüşebilmek için çocuksu, yani zayıf, biçare ve bağımlı olandan mümkün olduğunca çabuk, bir an önce kurtulmaktır. Çocuklarımızda bu zayıf varlıkla karşılaştığımızda ise, bize uygulanan yöntemlerin benzerlerini uygulayarak ondan kurtulmaya çalışıyor ve buna da "eğitim" diyoruz.

Bir önceki bölümde alıntı yaptığım "Kara Pedagoji" yazılarından ortaya çıkan bakış açısından aşağıdaki şu görüşleri çıkarabiliyoruz;

1. yetişkinlerin, onlara bağımlı olan çocuğun (hizmetçisi değil) efendisi oldukları,
2. neyin haklı, neyin haksız olduğuna Tanrı misali yetişkinlerin karar verdiği,
3. yetişkinlerin öfkelerinin kendi çatışmalarından kaynaklandığı,
4. ama bunun için çocuğu sorumlu tuttukları,
5. ana-babaların daima korumaları gerektiği,
6. çocuğun içindeki canlı duyguların efendi için tehlike arz ettiği,

7. çocuğun iradesinden, mümkün olduğunca erken yoksun bırakılması gerektiği,

8. ve çocuğun hiçbir şeyi fark etmemesi ve yetişkinlere ihanet etmemesi için bütün bunların çok erken yapılması gerektiği.

Canlı olanın bastırılmasında kullanılan yöntemler arasında da; tuzak kurmayı, yalanı, hileyi, gizlemeyi, yönlendirmeyi, korku salmayı, sevgiden mahrum bırakmayı, yalnız bırakmayı, güvenmemeyi, aşağılamayı, alayı, utandırmayı ve işkenceye dahi varan şiddet kullanımını sayabiliriz.

Çocuğa en başından beri yanlış bilgi vermek ve yanlış görüşler aşılamak da 'Kara Pedagoji'de paylaşılan bir görüştür. Bu doğrulukları kanıtlanmamış, hatta yanlış oldukları kanıtlanabilir olan bilgiler, nesiller boyu, bir sonraki nesle aktarılır ve çocuklar tarafından büyük bir saygıyla kabul görür. Bunlar arasında şu tür görüşler bulunmaktadır:

1. Görev bilinci sevgi yaratır.
2. Nefret, yasaklamalarla yok edilebilir.
3. Ana-babaya ne olursa olsun saygı duyulmalıdır.
4. Çocuklar ise asla saygı hak etmez.
5. İtaat etme, insanları güçlendirir.
6. Kendini çok değerli görme zarara yol açar.
7. Kendine fazla değer vermeme ise insan sevgisine yol açar.
8. Yumuşaklık zararlıdır.
9. Çocuksu ihtiyaçlarla ilgilenmek zararlıdır.
10. Sertlik ve soğukluk, hayat için iyi bir hazırlıktır.
11. Sahte minnettarlık, gerçek nankörlükten daha iyidir.
12. Davranış, varlıktan daha önemlidir.

13. Ana-babalar incinmenin üstesinden gelemezler.
14. Vücut, iğrenç ve pis bir şeydir.
15. Duyguların şiddetli olması zararlıdır.
16. Ana-babalar dürtüsüz, masum varlıklardır.
17. Ana-babalar daima haklıdırlar.

İnsan bu ideolojiden nasıl bir terörün çıktığını ve ideolojinin yeni yüzyıla girerken nasıl hâlâ kabul gördüğünü düşününce, hastalarının verdiği ifadeler sayesinde Sigmund Freud'un, çocuk yaşta yetişkin tacizi hakkında elde ettiği bilgileri, (yasak bilgiyi yaşanmamış kılan) bir teoriyle gizlemek zorunda kalmış olması hiç de şaşırtıcı gelmiyor. Onun zamanında yaşamış bir çocuk, ağır yaptırımlar altındayken yetişkinlerin ona ne yaptığını fark edemezdi. Freud oluşturduğu teorisinde ısrar etmiş olsaydı, sadece kendi ana-babasından çekinmek zorunda kalmayacak, muhtemelen hakaretlere, tam bir tecride, hatta toplumdan dışlanmaya maruz kalacaktı. Sırf kendi güvenliği için *gizliliğin sağlandığı* bir teori geliştirmek zorunda kalmıştı. Bu teoride, tüm kötülük, suç ve haksızlıklardan çocuğun fantezileri sorumlu tutulmuş ve ana-babalar bu fantezilerin sadece bir yansıtma levhası olarak gösterilmişti. Ana-babaların seks ve şiddet fantezilerini çocuklara yansıtmakla kalmayıp, sahip oldukları güç sayesinde bu fantezileri tatmin ettikleri, anlaşılan nedenlerden dolayı teoriden çıkarılmıştı. Bu sayede birçok uzman, ana-babalarının idealleştirilmiş olmalarını sorgulamak zorunda kalmadan dürtü teorisini izleyebilmiştir. Erken çocuklukta içselleştirilmiş olan, çocuğun anne ve babasının ona ne yaptığını fark etme yasağı dürtü ve yapı kuramıyla korunabilmiştir.

"Kara Pedagoji"nin psikanaliz teori ve pratiğine etkisi bence o kadar önemlidir ki, bu konuyla daha ayrıntılı bir biçimde ilgilenmek istiyorum.

Ama şimdi burada sadece birkaç imayla yetineceğim. Çünkü şu an yapmak istediğim, eğitim sayesinde ruhumuzun derinliklerine yerleşmiş ana-babayı korumamız gerektiği emrinin, bizim için son derece önemli olan gerçeği gizlemek, hatta tam tersi hale getirmek için (birçoğumuz bunu ağır nevrozlarla ödemek zorunda kalıyoruz) son derece uygun olduğuna dikkati çekmektir.

Peki, yetiştiricilerinin çabalarının başarıya ulaştığı sayısız insana ne olur?

Bu insanların çocukluklarında gerçek duygularını yaşamış ve geliştirmiş olduklarını düşünmek çok zordur, özellikle de bu çocuklar dövülüyor, aşağılanıyor, onlara yalan söyleniyor ve aldatılıyorlarsa. Çünkü yasak öfke de bu gerçek duygular arasında sayılmaktadır. Peki bu yasaklandığı için yaşanamayan, dışa vurulamayan öfkeye ne olur? Ne yazık ki bu duygu çözülemez ve kendine *yetişkinlere izin verilen* uygun boşalma yolları arayan öfke, zamanla insanın kendisine ya da başkalarına yönelik az ya da çok bilinçli bir nefrete dönüşür.

Tüm küçük Kathy'ler ve Konrad'lar bir yetişkin olarak çocukluklarının, hayatlarının en güzel dönemi olduğunu konusunda daima hemfikirdiler. Bu anlayışta bir değişme ancak bugünkü yeni nesillerde belirmektedir. Gerçekleri saptırmadan ve araştırmalarının sonuçları üzerinde direterek çocuklukları ayrıntılı bir biçimde araştırmış olan ilk bilim adamı

Lyod de Mause'dur. Kitabının ortaya koyduğu gerçek üzücüdür, ama beraberinde bir değişim şansı taşımaktadır: Bu kitabı okuyup da kitapta tasvir edilen çocukların ileride yetişkin olduklarını görebilen biri, tarihimizdeki dehşet verici olaylara çok şaşırmayacaktır. Kötülük tohumlarının nerelerde ekildiğini keşfedecektir. Ve bu keşif sayesinde insanlığın bu kötülüğe sonsuza kadar mahkûm kalmak zorunda olmadığı umuduna kapılacaktır. Çünkü bizler iktidarın oyun kurallarını ve yasallaştırma yöntemlerini keşfettiğimiz an gerçekten bir şeyleri değiştirebilecek güçteyiz. Fakat çocukluğun güçlüklerini anlamadan, bu oyunun kurallarının tam anlamıyla kavranması mümkün değildir.

Bizim neslimizdeki genç ana-babaların idealleri şüphesiz değişmiştir. İtaat, baskı, şiddet ve duygusuzluk artık elde edilmesi gereken değerler değildir. Fakat yeni ideallerin gerçekleşmesine giden yol, kendi çocukluklarında çektikleri acıyı baskı altında tutma ihtiyacı yüzünden engellerle doludur. Hissedilen bu ihtiyaç aynı zamanda empatinin oluşumunu da engellemektedir. Çocuklara yapılan kötü muameleleri duymak istemeyenler ya da bunları zararsız olarak görenler, sözde mutlu bir çocukluk geçirmiş olan bir zamanların küçük Kathy ve Konrad'larıdır. Fakat çocukların çektiklerini anlayamamaları konusunda göstermiş oldukları yetersizlik tam da tersini söylemektedir; çok erken yaşta dişlerini sıkmak zorunda kalmışlardır. Öncelikle gerçekten empatik bir ortam içerisinde yetişmiş ya da hayatının ilerleyen yıllarında içinde empatik bir yan yaratabilmiş insanlar başkalarının çektikleri acıları anlayabilir, en azından reddetmez. Bu, eski yaraların iyileşebilmesi, bir sonraki nesille gizli kalmak zorunda kalmaması için gerekli bir koşuldur.

Çocuk Eğitiminin Kutsal Değerleri

"İnsanların, bizi ve aslında onlara neler yapıldığını fark etmemeleri bize özellikle bir zevk vermektedir."

(Hitler)

"Kara Pedagoji"nin değerler sistemi içinde yetişmiş ve herhangi bir psikanaliz tecrübesi olmayan insanlar, muhtemelen benim antipedagojik yaklaşımımı korkuyla veya entelektüel bir inkârla karşılayacak, beni ya kutsal değerlere karşı kayıtsız kalmakla ya da çocukların nasıl kötü olabileceklerine dair hiçbir fikrimin olmadığını söyleyerek, naif bir iyimserlik göstermekle suçlayacaklardır. Nedenlerini çok iyi bildiğimden bu tür suçlamalar beni şaşırtmaz. Fakat yine de "kutsal değerlere kayıtsızlık" hakkında birkaç şey söylemek istiyorum.

Yalan söylemenin, başka bir insana zarar vermenin, onu üzmenin, iyi niyete anlayış göstermek yerine ana-babadan görülen kötü muameleye, kötülükle karşılık vermenin iyi bir şey olmadığı tüm pedagogların üzerinde anlaşmaya vardığı bir konudur. Öte yandan, çocuğun doğruyu söylemesi, niyetlerinden ötürü ana-babaya karşı müteşekkir olması, onların kötü muamelelerini görmezden gelmesi, onların düşüncelerini benimserken kendi düşüncelerine karşı da eleştirel yaklaşabilmesi, ama her şeyden önce kendinden istenen herhangi bir şeyde zorluk çıkarmaması ise iyi ve değerli olarak görülür. Hemen hemen tüm geleneklerde aynı şekilde yerleşmiş olan bu değerleri çocuğa öğretebilmek için yetişkin, yeri geldiğinde yalana, aldatmaya, kötüye kullanmaya, aşağılamaya başvurmak zorunda kalabilir. Fakat o zaman bunlar kötü değer olarak görülmez, çünkü yetişkin zaten adı

üstünde yetişkindir ve bu araçlara kutsal bir amaç için; çocuğun yalandan, aldatmadan, kötülükten, bencillikten kurtulması için başvurmaktadır.

Az önce anlattıklarımdan bu değerler sistemi içindeki geleneksel ahlaki değerlerin yeri geldiğinde iyi, yeri geldiğinde kötü olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Buna göre bir davranışın iyi mi yoksa kötü mü sayılacağı, kişinin sahip olduğu güç ve bulunduğu mevki tarafından belirlenir. Aynı prensip aslında her yerde geçerlidir. Güçlü olan düşüncesini kabul ettirir, savaşı kazanan, amacı için hangi suçu işlemiş olursa olsun er ya da geç takdir edilecektir.

Çocuklara kurallar koymaya bir son verildiği zaman, hem doğruyu söyleyip hem de kimseyi incitmemenin, hissetmediği halde minnettarlık göstermenin, ana-babanın kötü muamelelerini görmezden gelip de otonom ve eleştirel bir insan olmanın mümkün olmadığı anlaşılacaktır. İnsan dini ya da felsefi ahlakın soyut değerler sistemini terk edip de, somut fiziksel gerçeklikle ilgilenmeye başladığı zaman bu sorunlar ister istemez ortaya çıkacaktır. Somut düşünmeye tanış olmayan insanlar, benim geleneksel çocuk eğitim değerlerini göreceli olarak tanımlayışımı, bir değer olarak eğitimi sorgulamamı şok edici, nihilist, hatta naif bulabilirler. Bu onların kendi geçmişleriyle ilgilidir. Benim sahip olduğum değerler güçsüz olanı, yani aynı zamanda çocuğu koruma, onun hayatına saygı duymadır. Faşizm bu saygıyı kesinlikle göstermemekte, ruhsal ölümü daha da büyüterek ideolojisinin yardımıyla ruhu hadım etmektedir. Üçüncü Reich'ın önde gelen kişileri arasında, katı bir şekilde yetiştirilmemiş tek bir kimseyi bulamadım. Sizce bunun üzerine düşünmemiz gerekmez mi?

Çocukluklarında, kendilerine bilinçli ya da bilinçsizce çektirilen acılara, incinmelerine, bazı şeylerden yoksun bırakılmalarına gerektiği gibi yani öfkeyle tepki verebilmeleri mümkün kılınmış, buna izin verilmiş olan insanlar, bu tepki verebilme yeteneklerini ileride yetişkin yaşa geldikleri zaman da koruyacaklardır. Bir yetişkin olarak, başkalarının onlara zarar verdiğini hissedebilecek ve sözlü olarak ifade edebileceklerdir. Çektikleri acı yüzünden başkalarının gırtlağına sarılma ihtiyacını duymayacaklardır. Bu ihtiyaç sadece çektikleri setlerin çökmemesi için sürekli tetikte olan insanlarda görülür. Setler çöktüğü zaman her şey belirsizleşir. Bu insanların bir kısmı, belirsiz sonuçlara duydukları korku yüzünden her ani tepkiden korkar, bir kısmı da anlaşılamaz bir öfkeyle başka insanlara boşalır ya da düzenli olarak cinayet veya terör saldırısı şeklinde şiddet eylemlerinde bulunurlar. Duyduğu öfkeyi benliğinin bir parçası olarak algılayabilen bir insan şiddet dolu olamaz. Başkalarına zarar verme ihtiyacı bir kişide *ancak öfkesini anlayamadığı*, küçük bir çocukken bu duyguyla tanışmadığı, onu benliğinin bir parçası olarak yaşayamadığı için doğar.

Bütün bunları göz önünde bulundurduğumuzda, istatistiklerden son zamanlardaki Alman teröristlerin yüzde 60'ının rahip babaya sahip olduğunu öğrenmek hiç de şaşırtıcı olmayacaktır. Bu durumun trajedisi, ilgili ana-babaların çocukları için kuşkusuz en iyisini istemiş olmalarıdır. En başından beri çocuklarının *iyi, anlayışlı, yürekli, sevgi dolu, alçak gönüllü, başkalarını düşünen, uysal ve her şeyden önce dindar* olmalarını istemişlerdir. Onların bu değerlere sahip olmalarını sağlamak için *mümkün olan tüm araçları kullanmış*, başka çare kalmayınca da şiddete

başvurmak zorunda kalmışlardır. Bu çocuklar eğer gençlik çağlarında şiddet dolu eylemlerde bulunuyorsa, bu eylemlerle bir yandan çocukluklarının yaşayamadıkları yanını, bir yandan da ana-babalarının bastırılmış, yaşanamamış yanlarını ifade etmiş olurlar.

Teröristler, büyük, ideal bir amaç uğruna suçsuz kadın ve çocukları rehin olarak aldıklarında acaba, bir zamanlar onlara yapılanlardan farklı bir şey mi yapıyorlardır? Küçük çocuk, bir zamanlar eğitim ve yüksek dini değerler uğruna kurban edilmiş, bunu yapanlar da çok büyük bir iş başarmış olduklarını hissetmişlerdir. Bu genç insanlar kendi duygularına sahip olmaya güvenemediklerinden, bir ideoloji yararına duygularını bastırmayı sürdürürler. Bir zamanlar "yüksek" ahlak için kurban edilmiş zeki insanlar, bu sefer yetişkin bireyler olarak başka bir ideolojinin amaçları için kurban edilirler.

Bilinçsizce uygulanan yineleme zorlanımının trajedisidir bu. Fakat bu olgunun olumlu yanı gözden kaçırılmamalıdır. Bir çocuğun ruhu, toplumun haberi olmadan katledilmiş olsaydı daha kötü olmaz mıydı? İdealleri adına savunmasız insanlara saldıran, hem onu kullananlara hem de çatıştığı sistemin polisine teslim olan bir terörist aslında *bilinçsiz olarak bir zamanlar eğitim idealleri adına ona yapılanları anlatmaktadır*. Anlattığı hikâye toplum tarafından ya bir alarm olarak algılanacak ya da tamamen yanlış anlaşılacaktır. Eğer alarm olarak algılanırsa bu, kurtarılacak hayatların işareti olacaktır.

Fakat Adolf Eichmann ya da Rudolf Hess gibi insanlarda olduğu gibi, eğitimin tamamen başarılı olmasından dolayı

bu hayattan geriye hiçbir iz kalmamışsa ne olur? Bu insanlar itaatkâr olmaya o kadar erken alıştırılmış, o kadar başarılı bir şekilde eğitilmişlerdir ki, inşa edilen binanın hiçbir yerinde suyun girebileceği delikler oluşamamış, hiçbir duygu onu sarsamamıştır. Bu insanlar, hayatlarının sonuna kadar, içeriklerini hiç sorgulamadan kendilerine verilen emirleri yerine getirmişlerdir. Bunu da emirler doğru veya haklı olduğu için değil, sadece emir olduğu için yapmışlardır. Aynen "Kara Pedagoji"nin emrettiği gibi.

Bu yüzden Eichmann, davası esnasında tanıkların dehşet verici açıklamaları karşısında gayet soğukkanlı kalabilmiş, buna karşın mahkeme kararı okunurken, kendisine ayağa kalkmayı unuttuğu işaret edildiğinde utancından kızarmıştır.

Rudolf Hess'ün çok erken yaşta öğrendiği, içine işlenen itaat, zamanın tüm değişimlerine rağmen varlığını sürdürebilmiştir. Şüphesiz babası oğlunu, Auschwitz Toplama Kampı komutanı olsun diye eğitmemişti. Katı bir Katolik olarak oğlu için misyonerliği düşünüyordu. Fakat üst kademelerdeki insanların sözlerini dinlemesi gerektiği prensibini oğluna çok erken yaşta aşılamıştı.

"Tüm kasabalardan din adamları evimize uğrardı. Yıllar geçtikçe babam daha da dindar oluyordu. Ne zaman vakit bulsa beni de yanına alıp kutsal yerlere gidiyordu. İsveç'teki Einsiedeln'e, Fransa'daki Lourdes'e. Günün birinde büyük bir rahip olmam için Tanrı'ya yalvarıp yakarıyordu. O yaşlarda bir çocuğun olabileceği kadar derin inançlıydım. Dini görevlerimi çok ciddiye alıyordum. Çocuk ciddiyetimle dua ediyor, Kudas ayinlerinde papazın çömezi olarak elimden

geleni yapıyordum. Bütün yetişkinlere, özellikle de yaşlı olanlara karşı büyük bir saygı göstermem gerektiği öğretilmişti. Nerede yardıma ihtiyaç varsa yardım benim ilk görevim oluyordu. Anne-babanın, öğretmenlerin, rahiplerin yani bütün yetişkinlerin istek ve buyruklarını yerine getirmem, bunlara uymam ve *bunun hiçbir şey tarafından engellenmesine izin vermemem* özellikle öğretilmişti. *Onların söylediği her şey daima doğruydu.*

Bu eğitim esasları *kanıma işlemişti* (R. Hess, 1979, s. 25)."

Daha kıdemli insanlar ondan, Auschwitz'deki ölüm makinelerinin başına geçmesini istediğinde, Hess buna nasıl karşı gelebilirdi? Tutuklanmasından sonra da, ondan hayatını yazmasını istediklerinde, Hess bu isteği dürüstçe ve itinayla yerine getirmekle kalmamış, aynı zamanda hapis süresinin kısaltılması karşısında duyduğu minnettarlığı da dile getirmişti. Hess'ün yazdıkları sayesinde dünya, anlaşılması mümkün olmayan bir suçun öncesi hakkında bilgi sahibi olmuştu.

Rudolf Hess'ün ilk hatıraları, çocukluğundaki yıkanma zorunluluğuna dairdir. Hess muhtemelen, anne ve babasının onda kirli bulduğu şeylerden bu sayede kurtulabiliyordu. Anne ve babasından herhangi bir sevgi görmediğinden, bunu hayvanlarda aramıştı.

Benzer değerler Heinrich Himmler'de de bulunmaktaydı;

"Ormanın kenarında masum, her şeyden habersiz, korunmasız bir şekilde otlayan zavallı hayvanları arkalarından vurmaktan nasıl zevk alabilirsiniz, Bay Kersten? Çünkü bu

aslında bir cinayettir... Doğa muhteşemdir ve tüm hayvanların yaşamaya hakkı vardır (J. Fest, 1963, s. 169)."

Aynı kişi şunları da söylemiştir:

"Tüm SS'ler için geçerli olan bir kural vardır: Sadece bizim kanımızdan olan insanlara karşı dürüst, terbiyeli ve arkadaş canlısı olmalıyız, başka kimseye değil. Ruslar nasılmış, Çekler nasılmış bu beni hiç ilgilendirmez. Diğer halklarda bizim üstün kanımıza dair bir şey varsa, alırız, gerekirse çocuklarını kaçırıp büyütürüz. Onların refah içinde yaşamaları veya açlıktan geberiyor olmaları beni ancak, onları kültürümüzün köleleri olarak yetiştireceğimiz ölçüde ilgilendirir, gerisi hiç ilgilendirmez. Zafiyetten ölmüş 10.000 Rus kadını için toplu mezar yapılıyor olması, ancak mezarlar Almanya için yapılıyorsa beni ilgilendirir. Gerekmediği sürece hiçbir zaman gaddar ve kalpsiz olmayacağız, bu kesin. Dünya üzerinde hayvanlara karşı uygun davranış takınan tek halk, biz Almanlar, bu hayvan insanlara karşı da uygun bir davranış sergileyeceğiz. Onlar hakkında endişeye düşmek, kendi kanımıza yapılan bir saygısızlıktır... (J. Fest, 1963, s. 161)."

Hess gibi Himmler de babasının neredeyse kusursuz bir ürünüydü. Heinrich Himmler de insanları ve halkları eğitmek hayalini kuruyordu. Fest şöyle yazmıştır:

"1939'dan itibaren Himmler'i tedavi eden ve onun güvendiği bir kimse olan doktor Felix Kersten, Himmler'in aslında yabancı halkları tamamen *ortadan kaldırmak yerine onları eğitmeyi* tercih ettiğini, savaş zamanında ise *iyi eğitilmiş* askeri birimler yaratmaya meraklı olduğunu iddia etmişti (s. 163)."

Körü körüne itaatin çok başarılı bir şekilde yerleştirildiği Rudolf Hess'ün aksine, Himmel, açıkça görülüyor ki kendisinden talep edilen katı ve duygusuz olmayı tam olarak başaramamıştı. Joachim Fest, Himmler'in yaptığı tüyler ürpertici şeyleri, katılığını dünyaya ve kendisine kanıtlayabilmek için sarf ettiği sürekli bir çaba olarak yorumlamıştır.

Biraz önce anlattıklarım, benzer hayatlara sahip, sözde iyi ve sert bir eğitim görmüş olan sayısız insandan sadece üç örnekti. Çocukların yetişkinlerin iradesine teslim olmaları, ilk olarak siyasal teslimiyette (Üçüncü Reich'in totaliter sisteminde olduğu gibi) değil, çok daha önce, genç adamın evden ayrıldıktan sonra başkalarının iradesine karşı göstermiş olduğu teslimiyette görülmüştür. İçinde diğer insanların emirlerine itaat etmekten başka hiçbir şey geliştiremeyen bir insan, içindeki bu boşlukla tek başına nasıl yaşayabilir? Bu durumda askerlik, yönetilmeye devam etmek için en iyi imkândır. Adolf Hitler'in çıkıp da geçmişteki baba gibi, insanlar için neyin en iyi, neyin doğru, neyin gerekli olduğunu bildiğini iddia ettiği zaman, bu kadar fazla insanın nasıl büyük bir özlem ve coşkuyla onun boyunduruğu altına girdiği ve onu iktidara taşıdığına hiç de şaşırmamamız gerekir. Genç insanlar en sonunda, onsuz yaşayamayacakları baba figürlerinin devamı olan bir insan bulmuşlardır. Joachim Fest'in *Üçüncü Reich'ın Yüzü* adlı kitabında, sonradan meşhur olmuş adamların Hitler'in *her şeyi bildiğinden, asla hata yapmamasından ve Tanrısallığından*, nasıl *teslimiyet ve hatta çocuksu bir saflıkla, artı herhangi bir eleştiri getirmeksizin* bahsettikleri okunabilir. Bir çocuk da babasını aynen böyle görür. Ve bahsettiğimiz adamlar, bu devreden asla çıkamamışlardır. Bugünkü neslin, ileride Almanya'nın tarihini oluşturacak olan bu

insanların iç kararlılıktan ne kadar mahrum olduklarını anlayabilmeleri için bazı alıntılar yapacağım.

Hermann Göring şöyle düşünüyordu:

"Nasıl Katolik Hıristiyan, dini ve ahlâki konularda Papanın yanılmaz olduğuna inanıyorsa biz nasyonal sosyalistler de Führer'in hem siyasi, hem de halkın milli ve sosyal çıkarlarını ilgilendiren diğer konularda *kesinlikle yanılmaz* olduğuna inandığımızı aynı içtenlikle söylüyoruz.... Hitler'de, o çok nadir rastlanan düşünür, sorgulayan felsefeci ve eylem adamı birleşimin ortaya çıkması Almanya için çok büyük bir şans olmuştur (s. 108)."

Bir başka örnek:

"Aramızdaki ilişkiyi bilen herkes her birimizin ancak Führer'in sahip olmasını istediği kadar güce sahip olduğunu bilir. Ve sadece Führer'in yanında veya arkasındayken insan gerçekten güçlüdür, devletin en etkili silahını elinde bulundurur. Fakat ona karşı çıktığın veya onun isteğini yerine getirmediğin an *elindeki güç tamamen senden alınır*. Führer'in bir sözüyle, ortadan kaldırmak istedikleri anında ortadan kalkar. Onun itibarı, otoritesi sınırsızdır.... (s. 109)."

Burada tasvir edilen *gerçekten de* küçük bir çocuğun otoriter babasının yanındaki durumudur. Göring birçok kere itiraf etmiştir:

"Yaşayan ben değilim, içimdeki Hitler...

Ne zaman onun karşısına dikilsem, kendimi yüreğim ağzıma geliyormuş gibi hissediyorum....

Heyecanımdan hep kusmak zorunda kaldığımdan, ancak gece yarısına doğru bir şeyler yiyebilecek hale gelebiliyordum. Akşam saat dokuza doğru Karinhall'a geri

döndüğümde önce bir iki saat bir sandalyeye oturup kendime gelmem gerekiyordu. Bu ilişki benim için tıpkı manevi orospuluk gibi olmuştu... (s. 108)."

Benzer şeyleri Rudolf Hess de 30 Haziran 1934'te yaptığı konuşmasında da itiraf etmiştir. Hatta bu esnada utanç veya rahatsızlık duymamıştır. Bugün üzerinden 46 yıl geçmiş olmasına rağmen bile hâlâ anlayamadığımız bir olaydır bu. Konuşmada şunlar geçer:

"Gururla gördüğümüz bir şey vardır: *Tüm eleştirilerin dışında kalan biri varsa* o da Führer'dir. Bunun nedeni ise *onun şu ana kadar daima haklı olduğunun ve bundan sonra da olacağının* herkes tarafından bilinmesidir. Nasyonal sosyalizmimizin kökenleri *eleştirisiz sadakatte*, Führer'e karşı kayıtsız şartsız özveride bulunmada, emirlerini hiç ses çıkarmadan yerine getirmede yatmaktadır. Biz, Almanya'nın kaderinin oluşmasında Führer'in görevlendirilmiş olduğuna inanıyoruz. Bu düşünce eleştirilemez. (s. 260)"

Joachim Fest, Hess'in bu konuşması hakkında şunları söylemiştir:

"Otoriteyle olan dengesiz ilişkisiyle Hess, onun gibi *katı evlerde* büyümüş olan birçok nasyonal sosyalist lideri temsil etmektedir. Hitler'in belli bir dönemin eğitiminin neden olduğu zarardan önemli ölçüde yararlandığı gayet açıktır. Bu dönem pedagojik örneklerini kışlalardan alan, oğullarını askeri okulların disipliniyle büyüten ana-babaların dönemidir.

Oğlu üzerindeki iktidarını son olarak çocuğun isteklerine ve öğretmenlerinin araya girmesine aldırmayarak onu üniversitede okutmayıp, kendi şirketini devralmak üzere ticaret öğrenmesi için onu zorlayan babasına karşı genç Rudolf'un hissettiği gizli kalmış isyan duyguları, defalarca

elinden alınan iradesi, artık kendine bir baba, babasının yerine geçecek bir baba figürü arıyordu, ki bunu bulmuştu da. Evet, Führer'i sevmeliydi! (s. 260)."

Yabancılar, Adolf Hitler'i haber programlarında izledikleri sevinç ve coşkuyu, 1933 seçimlerini asla anlayamamışlardı. Onlar Hitler'in güçsüzlüğünü, yapay güvenliğini ve doğru olmayan savlarını görebilmişlerdi. Hitler onlara bir baba olarak görünmemişti. Fakat yabancıların görebildiklerini anlamak Almanlar için zor olmuştur. Bir çocuk, babasının olumsuz yönlerini göremez, ama yine de bunlar çocuğun içinde bir yerlerde depolanır. Çünkü yetişkin, babasının yerine geçen kişinin *olumsuz, yadsınan yönleri sayesinde ona doğru çekilmektedir.* Dışarıdan bakan bir kimsenin bunu anlaması pek kolay değildir.

Çoğu zaman bir evliliğin nasıl oluştuğunu; örneğin bu kadının bu adamla nasıl beraber yaşayabildiğini merak ederiz, ya da tam tersi. Muhtemelen kadın büyük acılar çekiyor, bu beraber yaşama sırf hayatta kalabilmek için dayanıyordur. Kocası onu terk ederse korkudan öleceğini düşünüyordur. Aslında bu tür bir ayrılık muhtemelen hayatının fırsatı olabilir. Fakat kadın, eskiden babasıyla yaşamış ve bilinçdışına itmiş olduğu acıları bu adamla tekrar etmek zorunda olduğu sürece bunu algılayamayacaktır. Böylece bu adam tarafından terk edilme düşüncesinde kadın o günkü durumu değil, erken çocukluğunda yaşadığı terk edilme korkusunu ve gerçekten babasına muhtaç olduğu zamanları yaşar. Burada aklıma somut olarak bir müzisyenin kızı geliyor. Babası ona hem annelik hem de babalık ediyor, fakat turne zamanı gelince birden ortadan yok oluyordu. Kız, bu ani gelen ayrılıkları paniğe kapılmadan atlatabilmek için çok küçüktü.

Terapi sırasında bunu biliyorduk, fakat kocası tarafından terk edilmeye karşı duyduğu korku ancak, babasının sevgi dolu ve yumuşak olmasının yanında zalim bir tarafının da olduğunun keşfiyle su yüzüne çıkmıştı. Bunu bilinç üstüne çıkarmasında ona rüyaları yardım etmişti. Ruhsal özgürlüğünü kazanmasını bu bilgiyle yüzleşmesine borçluydu.

Bu yaşam örneğini anlatmamın nedeni, 1933 seçimlerinde etkili olan mekanizmayı gösteriyor olmasıdır. Hitler'e gösterilen sevinç, sadece onun bulunmuş olduğu vaatlerden (seçimlerden önce kim vaatte bulunmaz ki?), bu vaatlerin içeriğinden değil, onları sunuş biçiminden kaynaklanır. Belki bir yabancıya komik, ama kitlelere bu kadar samimi gelen ve bu yüzden de onların üzerinde bu güçte bir telkin etkisi bırakan şey teatral jest ve mimikler olmuştu. Hayranlık uyandırıcı, sevgili babası onunla konuştuğu zaman da her küçük çocuk böyle bir telkin altına girer. Babanın ne söylediği hiç önemli değildir. Önemli olan *nasıl konuştuğudur*. Kendini ne kadar büyük gösterirse, özellikle de "Kara Pedagoji" ile büyütülmüş olan, çocuklar babaya o kadar çok hayran olacaktır. Sert, ulaşılmaz, uzak baba, çocukla konuşmaya tenezzül ettiği zaman bu, şüphesiz çocuk için büyük bir bayramdır ve yapacağı hiçbir fedakârlık bu onuru elde etmek için yeterince büyük olmayacaktır. İyi eğitilmiş bir çocuk, babanın bazen güç müptelası, namussuz ve güvensiz olabileceğini asla kavrayamaz. Bu böylece sürer gider; erken yaşta kazandığı itaat ve duygularını bastırma yüzünden öğrenme yetisi engellendiği için böyle bir çocuğun bu ilişkiden bir şey öğrenmesi mümkün değildir.

Babanın saygınlığı, onda olmayan (bilgelik, cesaret ve iyilik gibi) bazı özelliklerle ama öte yandan (çocuğunun bakış

açısından) her babada mutlaka bulunan tek olma, büyüklük ve önemlilik gibi özelliklerle de beslenir. Baba, çocuktaki eleştiri yeteneğini bastırarak gücünü kötüye kullandığında, sahip olduğu zayıflıklar bu özelliklerin arkasında gizli kalacaktır. Adolf Hitler'in çağdaşlarına dediği gibi, babanın çocuğuna şöyle deme hakkı vardır: "Bana sahip olmanız ne şans!"

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda Hitler'in, çevresindeki adamlar üzerinde bıraktığı destansı etki gizemliliğini yitirir. Hermann Rauschning'in kitabındaki iki ayrı yer bunu gösterebilir:

"Gerhart Hauptmann tanıştırılmıştı. Führer onun elini sıktı ve gözlerine baktı. O tanıdık bakıştı bu, herkesi titreten bakış. Yaşlı bir hukukçu bu bakış hakkında şöyle demişti; olaydan sonra tek istediğim eve gidip, inziva içinde bu olayla başa çıkmaya çalışmaktı. Hitler, Hauptmann'ın elini bir kere daha sıkmıştı. Çevredekiler işte şimdi tarihe geçecek olan söz geliyor diye düşünmüşlerdi. Şimdi diye düşünmüştü Gerhart Hauptmann. Ve Üçüncü Reich'ın Führer'i, büyük şairin elini üçüncü kez enerjiyle sıktıktan sonra, bir sonraki kişiye geçmişti. Gerhart Hauptmann daha sonra arkadaşlarına, o anın hayatındaki en önemli an olduğunu söylemişti (s. 274)".

Rauschning anlatmaya devam ediyor:

"Ondan korktuklarını, kalpleri çarpmadan yanına yaklaşamadıklarını birçok insan itiraf etmişti. Sanki biri boğazlarını sıkıyormuş gibi ya da her an üzerlerine atlayacakmış gibi hissediyorlardı. Aslında bu büyük olayla ilgili olarak yapılan itirafların ardında fazlasıyla dürüst olmayan bir etkilenme, bir kendini kandırma söz konusuydu. Ziyaretçilerin çoğu bu tecrübeyi yaşamak *istiyordu*. Ama hayal kırıklığına uğradıklarını itiraf etmek istemeyen ziyaretçiler zamanla içindekileri

döküyordu. Aslında doğruyu söylemek gerekirse pek bir şeyi yoktu. Yo, etkili de görünmüyordu. İnsan neden kendini kandırsındı ki? Işığın altında aslında oldukça sıradan bir insanmış gibi duruyordu (s. 275)."

Karşısına kendi babası gibi konuşan, onun gibi hareket eden bir adam çıktığında, yetişkin de demokratik haklarını unutacak, hatta belki onları hiç algılayamayacak, kendini bu adamın boyunduruğu altına sokacak, ona sevgi gösteri'lerinde bulunacak, kendini ona kullandırtacak, ona güvenecek, sonunda tamamen ona teslim olacak ve köleliğinin farkında olmayacaktır. *İnsanın hiçbir şeyin farkında olmaması, çocukluğunun devam ettiği anlamına gelir.* Fakat kişi, tıpkı küçük bir çocukken ana-babasına bağlı olduğu gibi bir kimseye bu kadar bağlanırsa, bundan kaçışı yoktur. Çocuk bundan kaçamaz, totaliter bir rejimin vatandaşları da serbest kalamaz. Kaçış yolu olarak kalan tek şey, kendi çocuklarını eğitmektir. Böylece Üçüncü Reich'ın tutsak vatandaşları, güçlerini herhangi bir yerde hissedebilmek için çocuklarını da tutsak insanlar olarak yetiştirmişlerdir.

Fakat şu an kendileri ana-baba olan bu çocukların başka imkânları olmuştur. Çoğu eğitim ideolojisinin tehlikelerini fark etmiş ve bütün cesaret ve enerjileriyle kendileri ve çocukları için yeni yollar aramaya koyulmuştur. Bazıları özellikle de şairler, önceki nesillere kapalı olan *çocukluğunun gerçekliğine* giden yolu bulmuştur. Brigitte Schwaiger şöyle yazmıştır:

"Babamın sesini duyuyorum, bana ilk adımla sesleniyor. Benden bir şey istiyor. O, uzakta benden, başka bir odada. Ve benden bir şey istiyor, zaten bu yüzden varım ya. Tek

kelime etmeden yanımdan geçiyor. Fazlayım ben. Aslında olmamalıyım (Schwaiger, 1980, s. 27).

Savaştan döndüğün zaman, eve girerken yüzbaşı üniformanı giyiyor olsaydın, belki birçok şey daha kolay olurdu. Bir baba, gerçek bir baba sarılmanın yasak olduğu babadır. Aynı şeyi beşinci kere soruyor olsa da ona cevap vermen gereken bir babadır. Kızlarının onu cevaplamaya her zaman istekli olduklarından emin olmak için beşinci kere soruyormuş gibi görünen bir babadır. Senin sözünü her zaman kesebilecek bir baba."

Çocuk gözü, eğer eğitimindeki iktidar oyunlarını fark edebiliyorsa, "Kara Pedagoji" zırhından kurtulmak için bir umut var demektir. Çünkü bu çocukların *hatıraları* olacaktır.

Duygulara izin verildiği zaman, sessiz kalma eylemi yok olur ve gerçeğin ortaya çıkışı artık durdurulamaz. Bir gerçeğin var olup olmadığına, her şeyin görece olup olmadığına dair yürütülen entelektüel tartışmalar bile acı gerçeği keşfettiği zaman kavranacaklardır. Bunun açık bir örneğini Christoph Meckel'in baba tasvirinde buldum.

"Yetişkin insanda oyun oynamak isteyen bir çocuk gizlidir.
Cezalandırmak isteyen bir komutan gizlidir.
Benim yetişkin babamda çocuklarla oynayan bir çocuk gizliydi. Disiplin adına cezalandırmak isteyen bir subay yerleşmişti içine.

Mutlu babanın hiçbir işe yaramayan aşırı sevgisi. Şekerli ekmek yiyenin arkasında elinde kamçıyla bir çeşit subay beliriyordu. Çocukları için cezaları hazırdı. Ceza sistemi gibi bir şeyi vardı. İlk önce azar ve öfke krizleri olurdu. Bunlara dayanmak kolaydı, göz açıp kapayıncaya dek geçiveriyorlardı.

Sonra kulak çekme, döndürme ve çimdikleme, tokat ve ardından da o meşhur enseye atılan tokat gelirdi. Bunların ardından odadan kovulma ve bodrum deliğine tıkılma. Devam: Çocuk görmezden gelinir, cezalandırıcı bir sessizlikle aşağılanır ve utandırılırdı. Yatağa gönderilir veya kömür taşımaya yollanırdı. En sonunda da en önemli an gelirdi; ceza anı. Bu babanın cezasıydı, ona özgü, sadece onun kullanabileceği ceza. Düzen, itaat ve insanlık adına, hakkın yerini bulması için ve bunun çocuğa öğretilmesi için dayağa başvurulurdu. Subay, kalın sopayı eline alır, önden bodruma inerdi. Arkasında da suçlu çocuk. Ya ellerini, ayaları yukarı bakacak şekilde açıp uzatması ya da babasının dizlerinin üzerine yatması gerekiyordu. Ve dayak acımasızca atılırdı. Subay, bu çareye başvurmak zorunda kaldığı için duyduğu üzüntüleri bildirir, kendisinin de acı çektiğini söylerdi. Başvurulan çarenin şokundan sonra, sıra dehşete gelirdi; subayın neşelenmesi karşısında duyulan dehşete... Subay neşeyle dışarı çıkar. Daha sonraki günlerde, kahvaltıdan hemen önce bodrumda ceza tekrarlanır ve ceza bir törene, sonrasında duyulan neşe de eziyete dönüşürdü.

Günün geri kalan kısmında ise, ceza unutulmuş gibidir. Suçtan ve günahlardan bahsedilmez. Çocukların neşesi yok olur; kireç gibi bembeyaz, tek kelime etmeksizin, gizli gizli ağlayarak, kederli bir şekilde, çaresizce durmaktadırlar. Subay tatilde de cezalandırmaya devam eder, tekrar savaşa dönmeyi isteyip istemediğine dair çocuğunun sorduğu soru karşısında da ümitsizliğe kapılır. (s. 55-57)"

Şüphesiz burada acı dolu tecrübeler tasvir edilmektedir; az önce alıntıladığımız her cümlede en azından nesnel gerçeklik kendini göstermektedir. Anlatılanları çok korkunç bulduklarından dolayı onların nesnelliğine inanmayanların, bu

fikrilerinden vazgeçmeleri için "Kara pedagoji"nin tavsiyelerini okumaları yeterli olacaktır. Bazı analitik teorilere göre, çocuğun algıladıklarını, onun "saldırgan ya da eşcinsel isteklerinin" yansımaları olarak görmek ve burada anlatılan gerçekliği ise çocuk fantezisinin bir ürünü olarak yorumlamak mümkündür. "Kara Pedagoji" hileleriyle, algıladığı şeyler hakkında güvensizliğe düşürülen bir çocuk, ileride bir yetişkin olarak da, bunlar tecrübeleriyle ne kadar çelişiyor olursa olsun, bu teorilerle bir kere daha kandırılabilir ve yönlendirilebilir.

Bu yüzden görmüş olduğu "iyi eğitime" rağmen Christoph Meckel'in yaptığı tasvirlerin mümkün olabildiği düşüncesi bizi hem şaşırtacak hem de sevindirecektir. Belki de Christoph bunu, eğitiminin en azından baba tarafının, savaş yıllarında kesilmesine borçludur. Bütün çocuklukları ve gençlikleri boyunca bu tarz bir davranış biçimine maruz kalan insanların, babaları hakkında bu kadar içten yazmaları pek de mümkün olmamaktadır. Çünkü bu insanlar en kritik yıllarında, çektikleri acıyı reddetmeyi öğrenmek zorunda kalırlar. Çocukluk yıllarının gerçekliği hakkında şüpheye düşer ve çocuğu, yetişkinlerin yansıtmasının kurbanı olarak değil de yansıtan bir obje olarak gören teorileri kabullenirler.

Kızgın bir insanın birden saldırıya geçmesi, genellikle derin bir çaresizliğin ifadesidir. Fakat, *dayak atma ideolojisi* ve dayağın zararsız olduğu inancı, *yapılanın sonuçlarını* örtmeye ve onu anlaşılamaz kılmaya yarar. Çocuğun acıya karşı hissizleştirilmesi, onun kendi gerçekliğini anlamasına giden yolun hayatı boyunca kapalı kalmasını sağlar. Bu yolun açılması sadece yaşanan duygularla mümkündür, ama yasaklanan tam da budur aslında...

"Kara Pedagoji"nin Temel Mekanizmaları: Ayırma ve Yansıtma

1943 yılında Himmel, Posen şehrinde o ünlü konuşmasını yapmıştı. Himmel konuşmasında Yahudilerin tamamen ortadan kaldırılması için SS birliklerini Alman halkı adına tanıdığını ifade etmişti. 30 senedir psikolojik açıdan açıklamaya uğraştığım bir olayı en sonunda anlamama yardım ettiği için bu konuşmanın bir kısmını alıntılıyorum:

"Şimdi burada sizlerin de önünde çok güç bir konudan bahsedeceğim. Bu konuyu aramızda bir kere mutlaka konuşmamız gerekiyor, fakat halk önünde bundan asla bahsetmeyeceğiz... Yahudilerin sürülmesinden, bu halkın tamamen yok edilmesinden bahsediyorum. Kolayca söyleyebildiğimiz bir şey bu. 'Yahudi halkı yok edilecektir' diyor her parti üyemiz. 'Tabii ki, Yahudilerin yok edilmesi programımızda var. Hepsini yok edeceğiz.' Fakat sonra ne oluyor? 80 milyon cesur Almanın, her birinin namuslu Yahudileri olduğu ortaya çıkıyor: 'Evet diğerlerinin domuz olduğu kesin, ama bu harika bir Yahudi.' Böyle konuşanların hiç biri olanları görmedi, hiç biri onlara katlanmadı. Ama sizler, sizler 100 cesedin yan yana durmasının ne demek olduğunu biliyorsunuz ya da 500 cesedin, 1000 cesedin. *Buna katlanmış olmamız, orada durabilmiş olmamız, işte bu bizi sertleştirmiştir.* Bu tarihimizin asla yazılmamış ve asla da yazılmayacak olan *övgüye değer bir olayıdır*... Yahudilerin sahip olduğu zenginlikleri ellerinden aldık. Bununla ilgili olarak verdiğim çok katı bir emir vardır; ele geçirilen zenginliklerin tamamı Reich'a geçecektir. Biz bunlardan kendimize kesinlikle hiçbir pay almadık. Verdiğim emre karşı gelenler ise yine benim verdiğim bir emre göre ölümle cezalandırılmıştır. Kendilerine pay almaya kalkışan bir takım SS

askerleri merhametsizce ölüm cezasına çarptırılmıştır. Bu halkı, bu bizi yok etmek isteyen halkı yok etmek, Alman halkı karşısında yerine getirmemiz gereken bir görevdi. Bu bizim hakkımızdı, fakat bir paltoyla, bir saatle, bir Markla ya da bir sigarayla ya da herhangi başka bir şeyle olsun zenginleşme hakkımız yoktur. En sonunda *kökünü kuruttuğumuz bir bakteri yüzünden hastalanıp ölmeyi istemedik. Küçük bir çürük yerin oluşmasını asla oturup izlemeyeceğim.* Nerde oluşuyorlarsa, orada onları *hep beraber yakıp, yok edeceğiz.* Hep birlikte şunu söyleyebiliriz, biz bu zor görevi halkımıza olan sevgimizden yaptık. *Ve bunu yaparken de ne ruhumuz, ne de karakterimiz, ne de iç dünyamız zarar gördü* (J. Fest, 1963, s.162)."

Bu konuşma, *benlikte olanın ayrılması ve yansıtılması* diye de adlandırabileceğimiz ve "Kara Pedagoji" yazılarında karşımıza bol bol çıkan karmaşık psikodinamik mekanizmanın tüm bileşenlerini içermektedir. İnsanın anlamsız sertliğe ulaşabilmesi için benliğindeki *tüm güçsüzlüklerle* (yani duygusallık, gözyaşları, acıma, kendini başkalarının yerine koyma, korku, ümitsizlik) "merhametsizce" *savaşması, onları bastırması* gerekmektedir. İçindeki insani olan şeylere karşı sürdürülen bu savaşı kolaylaştırmak için de Üçüncü Reich vatandaşlarına, iğrenilen bütün bu özelliklere sahip olan bir nesne sunulmuştur; Yahudi halkı. Sözüm ona Ari ırkından olan birisi, çocukluğundan beri korktuğu özelliklerin tümünü Yahudilere aktarabildiği, ona mal edebildiği için, zayıf ve kontrol edilemediğinden "kötü" olan duygulardan arınmış bir şekilde kendini saf, güçlü, iyi, anlaşılır ve ahlak açısından uygun hissedebilirdi.

Bana öyle geliyor ki, nedenlerini ve psikolojik mekanizmasını anlamadığımız sürece bu tür bir suçla yeniden karşılaşma olasılığı bulunmaktadır.

Analitik bir çalışma sürdürerek sapkınlığın dinamiği hakkında ne kadar çok bilgi edindimse savaş bittiğinden beri kabul görmüş olan, Yahudi katliamının birkaç sapkının işi olduğu görüşü bana daha tartışmalı gelmeye başladı. Sapkınlığın özellikleri arasında sayılan *tecrit edilme, yalnızlık, utanç ve şüphe;* toplu cinayetleri işleyenlerde bunlardan kesinlikle eser yoktu. Bu insanlar tecrit edilmemişlerdi; grup içerisinde yüksek bir mevkileri vardı, utanmıyor, yaptıklarıyla gurur duyuyorlardı, kafaları karışık değildi; ya çok mutluydular ya da hissizleşmişlerdi.

Diğer bir açıklama yani söz konusu kişilerin, dinlemeye alışmış, otoriteye inanan kişiler olduğu görüşü yanlış değildir. Fakat dinlemekten anladığımız emirlerin *zorlama oldukları bilinciyle yerine getirilmesiyse* bu görüş, Yahudi katliamı gibi bir olayı açıklamaya yetmez.

Duyarlı insanlar, bir gece içerisinde toplu cinayet işleyecek insanlara dönüşmezler. Fakat Yahudi kıyımında görev almış olan kadın ve erkekler için duygular sorun olmamıştı. Çünkü bu insanlar *bebekliklerinden beri* hiçbir öznel duygu hissetmemek ve *ana-babalarının isteklerini kendi istekleri olarak görmek* üzere yetiştirilmişlerdi. Onlar bir zamanın sert olmakla, ağlamamakla, bütün görevlerini "memnuniyetle" yerine getirmekle, hiç korkuya kapılmamakla kısaca bir iç dünyaya sahip olmamakla gurur duyan çocuklarıydı.

Mutsuzluğa Doyum adlı kitabında Peter Handke, 51 yaşındayken intihar eden annesini anlatmaktadır. Anneye duyulan merhamet ve anlayış bütün kitap boyunca belirleyici tema olarak boy göstermiş ve böylece de yazarın diğer tüm yapıtlarındaki "gerçek duygular" (bir başka öyküsünün başlığı) için olan arayışını okura anlaşılır kılmıştır. Tehlikeli zamanlarda, tehlike içindeki anneyi korumak için, bu duyguların kökleri yazarın çocukluğunun mezarlığında bir yerlerde gömülü durmaktadırlar. Aşağıdaki metinde Handke doğup büyüdüğü köyü tasvir etmektedir. (Peter Handke, 1975, s. 51-52)

Hissizlik İdeali birçok yazarın yapıtında kendini göstermektedir. Karin Struck özgün diliyle şöyle der:

"Dietger ağlayamıyordu. Büyükannesinin ölümünden çok etkilenmişti, onu çok severdi. Cenazeden döndüğümüzde bana şöyle demişti, 'Birkaç gözyaşı akıtmalı mıyım, bilmiyorum'. Akıtmak... 'Rüyalara, hayallere ihtiyacım yok benim' demişti. Rüya görmediği için kendiyle gurur duyuyordu. Asla rüya görmediğini, çok rahat bir uykusunun olduğunu söylemişti. Jutta'ya göre Dietger bilinçaltını inkâr ediyordu (K. Struck, 1973, s. 279)."

Dietger, bir savaş sonrası çocuğuydu. Peki, Dietger'in ana-babası neler hissediyordu? Bunun üzerine bir şeyler söyleyebilecek kimse yok, çünkü onların nesli gerçek duygularını bugünkü nesilden daha az dile getirebiliyordu.

Christoph Meckel bir kitabında İkinci Dünya Savaşı yıllarında yaşamış olan şair ve yazar babasının yaptığı kayıtlardan alıntılar yapmıştır.

"Bir kompartımanda bir bayan, yönetimdeki Almanların çalışma yöntemlerini anlatıyor. Rüşvet, karaborsa ve bunun gibi şeyler, sonra Auschwitz'deki toplama kampı... Bir asker olarak aslında bu şeylere uzak olursunuz, sonuçta bunlar esasen sizi ilgilendirmez. İstediğiniz bambaşka bir Almanya'dır. İstediğiniz savaş sırasında zenginleşmek değil, sadece saf, temiz hissetmektir. Bu tarz sosyal pislikleri kınıyor ve aşağılıyorum. İnsan belki aptal olabilir ama, askerler daima bunun bedelini ödemek zorundadırlar. Fakat yine de bizden alamayacakları bir gururumuz var. (24.01.1944)

Kestirme bir yoldan öğlen yemeğine giderken bir spor sahasının yamacında 28 Polonyalının kurşuna dizilmesi... Sokağı ve nehrin kenarını dolduran binlerce kişi. Bütün çirkinliği ve korkunçluğuyla dağınık bir ceset yığını... *Yine de kanımı donduran bir manzara.* Öldürülenler, iki Alman askerine saldırmış ve dövmüş. İşte zamanımızın tiyatro oyunlarına bir örnek... (27.01.1944)"

Toplumun normlarına, yani "doğal ve normal" olduğuna inanılana mükemmel bir şekilde uyum sağlayan, bir insanın birçok şey için kullanılabilmesi tehlikesi vardır. Burada bir otonomi kaybından söz edilemez, çünkü otonomi zaten hiçbir zaman verilmemiştir. Burada söz konusu olan sadece kişinin değerlerinin yer değiştirmesidir; sürekli talepte bulunan idealleştirilmiş ana-baba kolaylıkla Führer'e ya da ideolojiye aktarılabilir. Ana-baba daima haklı olduğundan kişinin, kendinden talep edilenlerin doğruluğu hakkında kafasını patlatmasına hiç gerek yoktur. Zaten bu değerlendirme nasıl yapılabilir ki? Kişi sürekli başkalarının emri altındaysa, kendi duygularıyla bir şeyler tecrübe edebilme olanağına sahip olamıyorsa, daha da ötesi ana-babaya eleştiri getirmesi mümkün değilse, neyin doğru neyin yanlış olduğunun

ölçütlerini nereden bulabilir ki? Eğer yetişkin kişiliğini kurmamışsa tıpkı çocuğun ana-baba karşısında boyun eğişi gibi, o da daima üsttekilere boyun eğerek ve bağlı olarak yaşayacaktır. Ondan güçlü olanlara "hayır" demek, ona daima çok tehlikeli bir şey olarak görünecektir.

Birdenbire gelişen politik devrimleri yaşayan kimseler, birçok insanın yeni durumları nasıl inanılmaz bir kolaylıkla kabul edebildiklerinden, kendilerini bu durumlara uydurabildiklerinden söz eder. Bu insanlar hiçbir rahatsızlık duymadan bir gün önceki görüşleriyle tamamen çelişen görüşleri savunabilirler. İktidarın değişikliğiyle beraber onların da geçmişi tamamen silinmiş olur.

Ama bu gözlemler her ne kadar çoğu insan için geçerli olsa da herkes için geçerli değildir. Kendini bu kadar çabuk değiştirmeyen ya da hiç değiştirmeyen insanlar daima var olmuştur. Sahip olduğumuz psikanalitik bilgiyle bu çok önemli farkı neyin yarattığı konusunu, yani kişisel ve grup diktatörlüklerine bazı insanların neden kolay kandığını, ama bazılarının da bunlara karşı direnç gösterdiğini araştırmaya çalışabiliriz.

Totaliter rejimlerde, sisteme karşı direnç gösteren insanlara hayranlık duyuyor ve onların cesaretli, "katı bir ahlaka" sahip, prensiplerine çok sadık kişiler olduklarını düşünüyoruz. Ya da tam tersi bir tepki verip bu insanları saf bularak "Bu ezici iktidar karşısında söylediklerinin hiçbir işe yaramayacağını, karşı gelmelerinin cezasını çekeceklerini anlayamıyorlar mı?" diye düşünürüz.

Ama her iki taraf da yani hem hayran kalanlar hem de küçümseyenler, totaliter rejime uyum sağlamayı reddeden insanların bunu, her zaman görev bilinci ya da saflıklarından dolayı değil de ellerinden kişiliklerine sadık kalmaktan başka bir şey gelmediği için yaptıkları gerçeğini muhtemelen görüyorlardır. Bu sorularla hayli uğraşmama rağmen cesaret, dürüstlük gibi kavramları "erdem", ahlaki kategoriler olarak değil de iyi bir kaderin bir sonucu olarak görmeye başladım.

Ahlak ve görev bilinci önemli bir şeyin eksik olması durumunda gerekli olan protezlerdir. Kişinin iç dünyası çocuklukta ne kadar çok boşaltılmışsa entelektüel silah deposu ve ahlak protezleri kileri de o kadar dolu olmalıdır. Çünkü ahlak ve görev bilinci, gerçek insan sevgisi için güç kaynağı değildir. Bu, sevginin büyüyeceği verimli toprağı yaratmaz. Protez canlı değildir, onu alır ve kullanırsınız. Birçok kişi tarafından kullanılabilir. Daha dün iyi olduğu düşünülen bir şey bu gün, partinin ya da hükümetin emrine göre kötü ve bozulmuş olarak görülebilir. Veya tam tersi. Fakat canlı duyguları olan bir insan sadece kendi olabilir. Kişiliğini yitirmek istemiyorsa başka seçeneği yoktur. Reddedilme, dışlanma ve hakaretler onu etkiler; onlara acıyla katlanır, korkuya kapılır ama bir kere kazandı mı, kendini, kişiliğini yitirmek istemez. Ve eğer ondan istenen bir şeye tüm benliğinin "Hayır" dediğini hissederse o zaman ondan isteneni yapamaz. Yapamaz.

Onların isteklerine hayır demek zorunda kalmış olmalarına rağmen ana-babalarının sevgisinden emin olmuş insanlar kendilerini böyle hissederler. Bu şansı yakalayamamış fakat daha sonra örneğin terapi sırasında yitirdikleri benliklerini yeniden hissedebilmek için sevgiden yoksun kalma riskini göze almayı öğrenmiş olan insanlar da böyle hissederler. Ne

olursa olsun, hiçbir şey karşılığında benliklerinden asla vazgeçmezler.

Ahlak kurallarının protez gibi olma özelliği, en açık haliyle yalanların ve rol yapmanın hiçbir gücünün olmadığı anne-çocuk ilişkisinde gözlemlenebilir. Görev bilinci belki sevgi için verimli toprak sayılmayabilir, ama karşılıklı pişmanlıklar için çok uygundur. Çocuk, hayat boyu süren pişmanlık ve minnettar olma duygusuyla anneye sonsuza kadar bağlanmaktadır. Robert Walser bir keresinde şöyle demişti: "Çocukları arasından bir tanesi gözbebeği olarak seçip onu öpücükleriyle öldüren, onun varlığını gömen anneler vardır." Robert Walser, burada kendi hayatından bahsettiğinin farkında olsaydı, muhtemelen hayatı bir psikiyatri kliniğinde son bulmazdı.

Yetişkin yaşta yapılan salt entelektüel bir açıklama ve incelemenin, çocuklukta, çok erken yerleştirilmiş olan koşullandırılmayı ortadan kaldırmak için yeterli olabilmesi pek olanaklı değildir. En hassas yıllarında yazılı olmayan yasalara itaat etmek zorunda olmayı ve duygularından vazgeçmeyi öğrenmiş bir kimse, yazılı yasalara çok daha kolay itaat edebilecek ve kendini bunlara karşı koruyamayacaktır. Fakat insan duygularından tamamen mahrum bir şekilde yaşayamayacağı için o güne kadar yasaklanmış olan duygularının onaylandığı, hatta teşvik edildiği ve en nihayet yaşanabildiği gruplara katılacaktır.

Bütün ideolojiler *birikmiş duyguların kolektif bir şekilde boşaltılması* ama aynı zamanda da *idealleştirilmiş birincil objeye bağlı kalabilme* imkânını sunar. Burada birincil obje, anneyle yaşanan, *özlenilen* o ortak yaşam döne-

minin yerini alması için ya lider konumunda olanlara ya da grubun kendisine aktarılmıştır. Bütün ideolojiler ait olunan grup dışında bir günah keçisi sunduğu için aslında kişinin bir parçası olan ama kendinden uzaklaştırdığı, *aşağıladığı o zayıf çocuk*, aşağılanabilir, hor görülebilir. Himmler'in, yok edilmesi gerektiğine inandığı "zayıflık mikrobu"ndan bahsettiği konuşmasında, bu yansıtma sürecinde Yahudilere uygun görülen rol açıkça ifade edilmektedir.

Ayırma ve yansıtma mekanizmaları hakkında sahip olduğumuz analitik bilgi, nasıl Yahudi katliamını anlamamıza yardımcı oluyorsa, Üçünü Reich tarihi de "Kara Pedagoji"nin etkilerini görmemize yardımcı olmaktadır; eğitimimizdeki çocuksu olanın reddedilmesine dayanarak birçok kadın ve erkeğin kendilerinin hoşlanmadıkları yanlarını taşıyan bir milyon çocuğu gaz odalarına nasıl rahatlıkla götürdüklerini anlayabiliyoruz. Hatta onları dövdüklerini, onlara bağırdıklarını, onların fotoğraflarını çektiklerini ve böylece de en sonunda erken çocuklukta duydukları öfkeyi yöneltebildiklerini de söyleyebiliriz. Bu insanların eğitimleri en başından itibaren, çocuksu, canlı olan ne varsa onun öldürülmesine yönelikti. Kendilerine yapılan kötü muameleyi, çocuk ruhlarının katledilmesini, onlar da aynı şekilde göstermek zorundaydılar; gaz vererek öldürdükleri Yahudi çocuklarında, aslında onlar her seferinde kendi çocukluklarını tekrar tekrar öldürüyorlardı.

Dayak ve Çocuk Hakları adlı kitabında Gisela Zenz, Steel ve Pollock'un Denver'da çocuklarına fiziksel şiddet uygulayan ana-babalarla yaptığı psikoterapi çalışmalarından söz etmektedir. Bu çalışma sırasında ana-babaların yanı sıra çocuklar da tedavi görmüştür. Bu çocukların betimlemesi,

bir zamanlar büyük bir olasılıkla dayak yiyen çocuklar olan katillerin davranışlarını, genetik açıdan anlamamıza yardımcı olabilir.

"Çocuklarda yaşlarına uygun nesne ilişkileri çok az gelişmişti. Terapiste karşı çok nadir ani ve açık tepki veriyorlardı, aynı şekilde hoşlanma ya da öfke gibi duyguların dışa vurumu da çok enderdi. Yalnızca çok azı terapistin kimliğine ilgi göstermişti. Çocuklardan biri, haftada iki kere olmak üzere 6 ay süren terapi sonrasında bile terapi odasının dışında, terapistinin adını hatırlayamıyordu. Çocukların terapistle yoğun çalışmalarına ve giderek onlara bağlanmalarına rağmen görüşme saati bittiğinde aralarındaki ilişki ani bir değişikliğe uğruyor ve çocuklar odadan dışarı çıkarken sanki terapistleri onlar için bir yabancıymış gibi davranıyorlardı. Terapistler bunu ev ortamına dönmenin gerektirdiği bir uyum olarak, bir de tatiller ve hastalıklarla terapilerin bölündüğü zamanlarda da görülen obje değişmezliği eksikliği olarak açıklamışlardı. Hemen hemen tüm çocuklar, birçok kere yaşamış oldukları obje yitiminin önemini inkâr etmişlerdi. Yavaş yavaş çocuklardan bazıları, tatil süresi boyunca terapistlerinden ayrı kalmış olmalarının onlara bir şeyler ifade ettiğini, onları üzdüğünü aynı zamanda da kızdırdığını itiraf etmişti.

Yazarlar için en etkileyici olay, *çocukların rahatlama ve mutluluk duyma karşısında gösterdikleri beceriksizlik* olmuştu. Bazıları aylar boyunca hiç gülmemişti, terapi odasına, üzüntüleri ya da depresyonları yüzlerinden okunan "küçük, ciddi bakışlı yetişkinler" olarak giriyorlardı. Oyun oynadıklarında *çocuktan çok terapist eğleniyor gibi görünüyordu.* Çocuklardan çoğu oyuncakları ve oyunları tanımıyordu. Özellikle de yetişkinlerle oynanan oyunları.

Terapistlerin oyun oynamak için hevesli olduklarını ve çocuklarla oynamaktan zevk aldıklarını görünce çok şaşırmışlardı. Kendilerini onlarla özdeşleştirerek zaman içerisinde çocuklar da oyundan zevk almaya başlamışlardı.

Çocukları çoğu *kendilerini inanılmaz derecede olumsuz değerlendiriyordu.* Kendilerini "aptal", "hiç kimsenin sevmediği", "hiçbir şeyi beceremeyen", "kötü" çocuk olarak tanımlıyorlardı. Asla iyi yapabildikleri bir şey nedeniyle gurur duyduklarını söyleyemiyorlardı. Yeni bir şey yapacakları zaman tereddüt ediyor, *yanlış bir şey yapmaktan ölesiye korkuyor ve çok çabuk utanıyorlardı.* Bazılarında özgüven hiç yok gibiydi. Ana-babaların, çocuklarını özgür bireyler olarak görmedikleri, sadece kendi ihtiyaçlarını karşılamada bir araç olarak gördükleri görüşü kendini belli etmekteydi. Çocuğun kaldığı yerin sürekli olarak değişmesinin de önemli bir rolü olduğu anlaşılmıştı. Tam *10 farklı bakıcı ailenin* yanında kalmış olan 6 yaşındaki bir kız, kimin evinde kalırsa kalsın *neden hep aynı ismi taşıdığını bir türlü anlayamıyordu.* Çocukların insan çizimleri hep çok basitti, hatta bazıları *kendilerini hiç çizemiyordu.*

Çocukların vicdanları ya da daha iyi ifade etmek gerekirse değerler sistemi, son derece katıydı. Kendilerine oldukları kadar başkalarına karşı da çok eleştirici idiler; *sahip oldukları iyi ve kötü kurallarını diğer çocuklar çiğneyecek olursa, öfkeleniyor, inanılmaz derecede heyecanlanıyorlardı.* (...)

Yetişkinlere karşı duydukları kızgınlık veya saldırganlığı ifade edemiyorlardı. Ama buna karşın anlatılan hikâyeler ve oynanan oyunlar *çok büyük şiddet ve saldırganlıkla doluydu. Oyuncak bebek ve hayali insanlara habire işkence ediliyor, bunlar öldürülüyor, katlediliyordu.* Bazı çocuklar *oyunda, kendilerine yapılanları sergiliyordu.*

Bebekliğinde üç kere kafatası çatlayan bir çocuk, oyunlarında hep *kafasından yaralanan* insanlar ve hayvanlarla oynuyordu. *Annesi onu bebekken boğmaya çalışmış olan* başka bir *çocuk ise oyun terapisine bir bebeğin küvette boğulduğu ve annenin polis tarafından hapse atıldığı bir oyunla başlamıştı.* Bu olaylar, çocukların açıkça dile getirdikleri korkularında ne kadar az role sahipse onları bilinçaltında o kadar fazla meşgul ediyorlardı. Korkularını sözel olarak çok nadir ifade edebiliyorlardı, ama *öte yandan yoğun öfke ve intikam isteği içlerine yerleşmişti.* Bu duygularla ilgili olarak aynı zamanda *duyguları dışa vurursam ne olur korkusu da vardı.* İlişkilerinin gelişmesiyle birlikte bu tür hisler terapistlere karşı da yönelmişti, fakat genellikle dolaysız ve pasif saldırganlık olarak: Terapiste bir topun çarptığı veya eşyalarının "kaza eseri" zarar gördüğü kazalar sık sık oluyordu. (...)

Ana-babalarla çok fazla iletişime girmeseler de terapistlerde, *ana-baba-çocuk ilişkisinin büyük oranda baştan çıkarma ve cinsellikten oluştuğu* kanısı baş göstermişti. Annelerden biri kendini yalnız ve mutsuz hissettiğinde daima 7 yaşındaki oğlunun yanına yatıyordu. Ana-babaların çoğu, ödipal gelişim evresinde bulunan çocuklarına okşama, sevme taleplerinde bulunuyordu. Bir anne, 4 yaşındaki kızını seksi ve koket buluyor, kızının erkeklerle hiç de hoş olmayan deneyimler yaşayacağının kesin olduğunu düşünüyordu. *Sanki ana-babalarının ihtiyaçlarını gidermek üzere orada olmak zorunda olan çocuklar, aynı zamanda onların cinsel ihtiyaçlarını da gidermek zorunda gibiydiler* (G. Zenz, 1979, s. 291)."

Hitler'in, çok erken yaşta sert olmayı, itaat etmeyi, duygularını bastırmayı öğrenmiş olan Almanlara, içindekileri

yansıtmaları için Yahudi halkını sunmuş olması 'dahiyane bir fikir' olarak algılanabilir. Fakat bu mekanizmanın kullanımı hiç de yeni değildir. Birçok fetih savaşlarında, Haçlı seferleri tarihinde, engizisyonda ve de yakın tarihte gözlemlenebilir. Fakat şu güne kadar çok az dikkat edilmiş olan, çocuk eğitimi denen şeyin aslında büyük oranda bu mekanizmaya dayandığı ve bu mekanizmanın politik amaçlar için kullanımının *eğitim olmadan mümkün olmayacağı* gerçeğidir.

Yahudilere yapılan zulmün en belirgin yanı, burada narsisliğin söz konusu olmasıdır; kişinin varlığını tehdit eden, gerçekten var olan bir düşmanla değil, *benliğin bir kısmıyla* savaşılmaktadır. Bu yüzden buradaki zulüm, yabancı bir kişiye olan saldırganlıktan açıkça ayrılmalıdır.

Birçok durumda eğitim, kişinin kendi içinde öldürmüş olduğu şeylerin bu sefer çocuğunda yeniden canlanmasına engel olmayı sağlar. *Babaya Duyulan Korku* adlı kitabında Morton Schatzman, vaktiyle ünlü ve etkili bir pedagog olan Dr. Daniel Gottlob Moritz Schreber'in savunduğu eğitim sisteminin, kişinin kendi benliğinin bazı kısımlarıyla savaşmasıyla ne kadar ilgili olduğunu etkileyici bir biçimde göstermiştir.

"*Bayağı ve kötü olanla* zamanında savaşılır ve bunlar ortadan kaldırılırsa insan doğasının asilliği tüm saflığıyla filizlenir. Kişinin, küçük çocukların yaramazlıklarının ve karakter bozukluklarının kendiliğinden geçeceği gibi hayallerle kendini kandırması çok büyük, aynı zamanda da çok yapılan bir hatadır. Bu yaramazlıkların, yapılan hataların uçları ve köşeleri zamanla körleşir belki ama kökleri kalıcıdır, hatta ve hatta daha da derinlere iner. Böylece de asil bir soy ağacının

gelişimine zarar vermiş olur. Çocuğun yaramazlıkları, o büyüyüp yetişkin olduğunda ciddi karakter bozuklukları haline gelir. (M. Schatzman'dan alıntılanmıştır.)"

'Gerçek soylu bir ruha' duyulan özlem, çocuğa yapılan bütün kötü uygulamaların haklı çıkarılmasını sağlamaktadır.

Çocuğu en başından itibaren 'doğru yola' sokmaya çalışmanın gerekliliğine olan inanç, *kişinin içindeki rahatsız edici kısmı kendinden uzaklaştırıp (ayırıp), hazır bir objeye yansıtma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Çocuğun savunmasızlığı, kolay etkilenebilir olması, esnekliği onu bu iş için en uygun obje durumuna getirmektedir. En sonunda içteki düşmanla, dışarıda savaşılabilecektir.*

Yeryüzünde barışın sağlanması için araştırma yapanlar, bu mekanizmanın farkına gitgide daha çok varıyorlar. Fakat bu mekanizmanın eğitimdeki kaynağı görmezden gelindiği veya gizli kaldığı sürece ona karşı çok az bir müdahalede bulunulabilir. Çünkü, ana-babalarının nefret ettikleri yönlerini taşıyıcısı olarak büyüyen çocuklar, tekrar iyi, ahlaklı, soylu ve insan canlısı olarak yaşayabilmek için bunları, başkalarına devretmeyi bekleyemez.

Peki, ya "Ak Pedagoji"?

Yumuşak Zulüm

Çocuğun içindeki canlı olanı yok etmek için başvurulan araç her zaman kötü muamele olmayabilir. Geçmişlerini birçok nesil boyu izleyebildiğim bir aileyi örnek vererek bunu açıklamaya çalışacağım.

19. yüzyılda genç bir misyoner karısıyla beraber, inançsızları Hıristiyan yapmak için Afrika'ya gitmiştir. Genç misyoner bu sayede bir zamanlar ona acı vermiş olan inancı hakkındaki karasızlığından da kurtulmayı başarmıştır. Artık o gerçek bir Hıristiyandır. Tıpkı bir zamanlar büyük çabalar sarf ederek inancını diğer insanlara yaymaya çalışmış olan babası gibi. Çiftin 10 çocuğu olmuş, bu çocuklardan 8'i okul çağına gelir gelmez Avrupa'ya gönderilmiştir. Çocuklardan biri hastam Bay. A.'nın babasıydı. Bu baba oğluna sık sık evinde büyüyor olmasının ne kadar iyi olduğundan bahsediyordu. O, anne ve babasını bir daha ancak 30 yaşına geldiğinde görebilmişti. Ona yabancı olan anne ve babasını tren garında endişeli duygular içinde beklemiş, geldiklerinde ise onları tanıyamamıştı. O sahneyi üzüntü duymadan, hatta gülerek birçok kez oğluna anlatmıştı. Bay A. babasını, iyi niyetli, sevgi dolu, anlayışlı, minnettar, mutlu ve epey dindar olarak tanımlamıştı. Diğer bütün aile bireyleri ve tanıdıklar da onun bu özelliklerine hayrandı. Oğlunun böyle iyi niyetli

bir babanın yanında nasıl ağır bir nevroz geçirdiğine dair herhangi bir açıklama yok gibi görünüyordu.

Bay A. çocukluğundan beri hoş olmayan şiddet dolu düşünceleri yüzünden acı çekiyor, başarısızlıklarına uygun tepkiler olarak öfke bir yana, kızgınlık veya hoşnutsuzluk gibi duyguları bile gösteremiyordu. Bir de çocukluğundan beri, babasının "neşeli, doğal, güven dolu" sofuluğunu almamış olduğunu düşünerek üzülüyor, dini metinler okuyarak bu açığını kapamaya çalışıyordu. Fakat her seferinde onda dehşetli korkuya neden olan "kötü" düşünceler yüzünden engelleniyordu. Bay A'nın, terapisi süresince yergilerini korkunç fantezilere dönüştürmeden sunabilecek hale gelmesi uzun zaman aldı. Bu aşamada, oğlunun Marksist bir öğrenci hareketine katılmış olması ona yardımcı olmuştu. Bay. A. bu ideolojinin çelişkilerini, sınırlamalarını ve hoşgörüsüzlüğünü oğlunda keşfetmiş, bu da ona, psikanalizi terapistinin "dini" olarak eleştirel bir bakış açısıyla inceleme olanağını sağlamıştı. Gitgide babasıyla olan ilişkisinin trajedisi Bay A.'nın yaşantısında daha belirgin hale gelmişti. Babasıyla olan trajik ilişkisi yavaş yavaş onun bilinç dünyasına çıkmıştı.

Bay A, terapisi esnasında, babasının tavrından kaynaklanan kısıtlamalara karşı içten içe duymuş olduğu öfkeyi yaşıyordu. Babası gibi sevgi dolu, iyi huylu ve minnettar olmalıydı, büyük istekleri olmamalıydı, gözyaşı dökmemeliydi, her şeyin "iyi tarafını" görmeliydi, hiçbir zaman eleştirmemeliydi, asla mutsuz olmamalıydı, daima "durumları çok daha kötü olanları" düşünmeliydi. Bugüne kadar saklı kalan isyan duyguları, A'nın çocukluğunun dar bir alanda geçmesine neden olmuştu. Bu "güneşli" sofu çocuk odasına uymayan her şeyin dışarıda kalması gerekiyordu. Ancak iç

dünyasında yaşanan bu isyandan sonra, babasının öbür yüzü Bay A'ya görünmüştü. Bay A. babasının bu yüzünü kendi öfkesi ve üzüntüsüyle keşfetmişti, bunu ona başka hiç kimse anlatamazdı. Çünkü babanın bu dengesiz yönü *sadece oğlunun ruhuna yerleşmiş*, orada yayılmış ve 42 sene boyunca ona acı vermişti.

Bay A. artık kendi çocukluğunu içselleştirmiş olduğu için kendini bir zamanlar babasının olduğu çocuk yerine koyabilir, onun neler hissettiğini anlayamaya çalışabilirdi. Şöyle bir soru yöneltti kendine: Babam, anne ve babasının 8 çocuğunu da çok uzaklara gönderip *Afrika'da Hıristiyanlığın insan sevgisini yayabilmek uğruna* onları bir kere bile ziyaret etmemiş olmalarıyla nasıl başa çıkmıştı? İnsanın istemeden de olsa çocuklarına kötülük yapmasına neden olan bu sevgiden ve böyle bir eylemin anlamından babam şüphe duymamış mıydı? Hayır, bu konuda hiçbir şüphe duymaması gerekiyordu, yoksa dindar ve katı teyzesi onu yanında tutmazdı. Peki, anne babası ondan kilometrelerce uzakta yaşayan 6 yaşındaki küçük bir çocuk tek başına ne yapmalıydı? Bu tür anlaşılmaz fedakârlıklar isteyen Tanrı'ya inanmalıydı, başkaları tarafından sevilmek için dindar ve neşeli insan olmalıydı, hayatta kalmak için mutlu, minnettar olmalıydı, kimseye yük olmamak için rahat bir karaktere sahip olmalıydı.

Böyle bir kişi baba olduğunda, bin bir güçlükle inşa edilmiş yapıların sorgulanacağı durumlarla yüz yüze gelmek zorunda kalabilir; karşısında hayat dolu bir çocuk durmaktadır, engellenmediği zaman bir kişinin nasıl olabileceğini görür. Ama o an korkuları su yüzüne çıkar; bu böyle olmamalıdır! Çocuğun olduğu gibi büyümesine izin verirse yaptığı

fedakârlıklar, kendini inkâr etmeleri boşa gitmiş sayılmayacak mıdır? Çocuğa itaat etmesi için baskı uygulanmaz, iradesi bastırılmaz, içindeki egoizm ve inatla savaşılmazsa çocuk yetiştirilebilir mi? Ana-babalar böyle düşüncelere kapılmamalıdırlar, yoksa çaresizliğe düşebilir, hayat dolu olanın bastırılmasına büyük önem veren temel değerlerini kaybedebilirler. Bay A'nın babası da işte bu durumdaydı.[3]

Daha çocuk çok küçükken baba, onun bedensel fonksiyonları üzerinde geniş bir kontrol sağlamaya çalışıyordu. Küçük çocuğa temizliği öğretmesinde anneye yardım ediyor, beslenme saati geldiğinde çocuğa sabırla beklemesini "sevecen bir tavırla" öğretiyordu. Böylece beslenme eylemi tamamen kurallara göre gerçekleşiyordu. Bay A. küçük bir çocukken masada bir şey yemeği reddettiğinde ya da bir şeyi "büyük bir iştahla" yemeye kalkıştığında ise odanın köşesine dikilmek ve anne babasının yemeği huzurlu bir şekilde bitirmesini izlemek zorunda bırakılıyordu. Muhtemelen o köşede, bir zamanlar Avrupa'ya gönderilmiş, kendine çok sevdiği anne ve babasından neden uzak kalmak zorunda olduğunu soran çocuk durmaktaydı.

Bay A. babasından dayak yediğini hatırlamıyor. Fakat baba istemeden ve farkında olmadan, ondan "mutlu bir çocuk" *yaratmak için* içindeki çocuğa nasıl acımasız davranmışsa, kendi çocuğuna da öyle acımasız davranmıştır. Sistematik bir şekilde *ilk doğan çocuğunda canlı olan ne varsa yok etmeye çalışmıştır*. Eğer çocuğun içinde kalan kırıntılar,

3 Anne de bu ideoloji içinde büyümüştü. Fakat burada sadece babadan bahsedeceğim, çünkü buradaki sorun daha çok babanın keşiliğiyle ilgiliydi.

çocuğun geçirdiği kontrol edilemez bozuklukla kendilerine bir kaçış yolu bulmuş olmasalardı, çocuğun manevi yanı gerçekten de ölmüş olacaktı. Çünkü çocuk başka birinin gölgesi olarak yaşıyor, kendi ihtiyaçlarının bilincinde olamıyor, ani duygulanmalar yaşayamıyordu. Ona tanış olan tek şey maruz kaldığı baskının sağladığı depresif boşluk ve korkuydu. Terapi sırasında bu 42 yaşındaki adam, aslında ne kadar hayat dolu, meraklı, zeki, uyanık ve esprili bir çocuk olduğunu fark etmişti. Bay A. zamanla gösterdiği ağır semptomların hem benliğindeki canlı olan kısmın bastırılmasının bir sonucu olduğunu, hem de babasının yaşayamadığı, bilinçdışına ittiği çatışmaların yansıması olduğunu fark etmişti. Babanın sağlam olmayan sofuluğu, yaşanmamış şüpheleri, çocuğun acı dolu bunalımlarında kendini gösteriyordu. Baba bunları bilinçli bir şekilde yaşayabilmiş, katlanabilmiş, duygusal dünyasının bir parçası olarak görebilmiş olsaydı, oğlu bunlardan bağımsız bir şekilde, etkilenmeden büyüme ve kendi zengin hayatını terapinin yardımı olmadan yaşayabilme şansını elde etmiş olacaktı.

Çocukların Değil, Eğitimcilerin Pedagojiye İhtiyacı Vardır

Okuyucu, "Kara Pedagoji Öğretileri"nin, her ne kadar çok iyi gizlenmiş olsa da aslında bugün pedagojinin tüm alanlarında varlığını sürdürdüğünü çoktan fark etmiş olmalı. Ekkehard von Braunmühl'ün kitapları, günümüzün pedagoji anlayışındaki anlamsızlıkları ve zulmü gayet açık bir biçimde ortaya koyduğundan, bu kitaplara işaret etmekle yetinebilirim. Onun iyimserliğini paylaşmanın bana zor gelmesi, çocukluğun idealleştirilmiş olmasını, ana-babanın öğrenme

süreci için büyük bir engel olarak görmemden kaynaklanmaktadır.

Sahip olduğum antipedagojik tutum yalnızca belli bir tür eğitime değil, tümüyle eğitime, hatta antiotoriter olan eğitime de karşıdır. Bu tutumum daha sonra anlatacağım deneyimlerime dayanmaktadır. Ama bu konuda öncelikle vurgulamak istediğim bir şey var; o da bu tutumun Rousseau'nun insan doğası üzerine olan iyimserliğiyle hiçbir ortak yönünün olmadığıdır.

Her şeyden önce çocuğun soyut bir ortamda büyüdüğünü düşünmüyorum, aksine çocuk özdeşleşmek isteyeceği insanlardan oluşan somut bir çevrede büyür. Ve bu insanların bilinçdışı davranışları, onun gelişimini önemli bir ölçüde etkiler.

İkinci olarak Rousseau'nun pedagojisi etkilemeye, yönlendirmeye olumlu bakar. Pedagoglar bunun farkında değildir, fakat Ekkehard von Braunmühl, bunu etkin biçimde araştırmış, ortaya çıkarmış ve belgelemiştir. Onun vermiş olduğu sayısız örnek arasından "*Emile mi Yoksa Eğitim mi?*" den alıntı yapacağım:

"Çocuğunuzla tam tersi bir yol deneyin. Onun efendi olduğuna inanmasını sağlayın, ama gerçekte efendi siz olun. *Özgürlük görüntüsü verilmiş bir boyun eğme en mükemmel boyun eğmedir.* Bu sayede çocuğun iradesine bile egemen olabilirsiniz. Hiçbir şey bilmeyen, hiçbir şey yapamayan ve hiçbir şeyin farkında olamayan *zavallı çocuk, tamamen size teslim olmuş değil midir?* Çevresindeki ilgilendiği her şey sizin elinizin altında değil midir? *Onun duygularının efendisi değil misinizdir?* Ödevleri, oyunları, aldığı zevk ve duyduğu gam o *farkında olmaksızın sizin elinizde*

değil midir? Kuşkusuz çocuk istediğini yapmakta özgürdür, *fakat o sadece sizin istemesine izin verdiklerinizi isteyebilir. Onun için ön görmediğiniz hiçbir adımı atamaz. Siz onun ağzından çıkacakları bilmediğiniz sürece ağzını açamaz* (E.v. Braunmühl, 1979,s.35)."

Eğitimin zarar verdiğine inanıyor olmam, edinmiş olduğum şu tecrübelere dayanmaktadır:

Çocuk eğitimi üzerine verilen tüm öğütler, aslında açıkça *yetişkinlerin çeşitli ihtiyaçlarını* ve korkularını ortaya koymaktadır. Bu ihtiyaçların doyumu, çocuğun gelişimi için faydalı olmayıp onu engellemektedir. Yetişkinin, yaptığı her şeyi çocuğun yararı için yaptığına emin olduğu durumlarda da bu geçerlidir.

Bahsi geçen ihtiyaçlar ve korkular arasında şunlar bulunmaktadır: *Birinci olarak, bir zamanlar uğradığı aşağılamaları* bir başkasına bilinçsizce *aktarma* ihtiyacı, *ikincisi* reddedilmiş yoğun duygular için bir çıkış yolu bulma ihtiyacı, *üçüncüsü yönetebildiği, emrine amade* canlı bir *nesneye* sahip olma ihtiyacı, *dördüncüsü kendi savunmasını*, yani *idealleştirilmiş çocukluğunu* ve ana-babasını *yitirmeme* ihtiyacı, ki bu sayede benimsemiş olduğu eğitim prensipleri kendi ana-babası tarafından onaylanmış olur, *beşincisi, özgürlük kokusu, altıncısı*, daha önce yok etmiş olduğu fakat şimdi çocuğunda yeniden karşısına çıkan ve savaşmak zorunda kaldığı, *bastırmış olduğu duygularının yüzeye çıkması korkusu*, sonuncu olarak da *yedincisi, çekmiş olduğu acıların intikamını alma* ihtiyacı. Tüm çocukların eğitiminde bu motiflerden en azından biri görüldüğünden, *çocuklar da iyi birer eğitimci olur*. Fakat asla özgür bir hayat

sürmeyi öğrenemez. *Çocuk eğitilirse eğitmeyi öğrenir.* Çocuğa ahlak dersi verilirse ahlak dersi vermeyi öğrenir. Çocuk uyarılırsa uyarmayı öğrenir. Çocuğa bağırıp çağrılırsa bağırıp çağırmayı öğrenir. Çocukla alay edilirse alay etmesini öğrenir. Çocuk aşağılanırsa aşağılamayı öğrenir. Çocuğun ruhu öldürülürse öldürmeyi öğrenir. Çocuğun sahip olduğu tek seçim şansı, öğrendiklerini kendisine mi, başkalarına mı, her ikisine birden mi yapacağıdır.

Fakat bu, çocuk, başına buyruk bir şekilde büyüyebilir demek değildir. Gelişimi için kendini özdeşleştirdiği insanlardan duyacağı saygıya, duygularına gösterilecek hoşgörüye, ihtiyaçları için duyarlılığa ve ana-babasının gerçekliğine, *doğal sınırlarının, pedagoji kurallarıyla değil de ana-babasının özgürlüğüyle çizilmesine* ihtiyaç duyar.

Ana-babalar ve eğitimciler için zor olan tam da bu son söylediğimdir. Bunun nedenleri şöyle sıralanabilir:

1. Ana-baba çok erken yaşta duygularını bastırması, ciddiye almaması, onları aşağılaması ya da onlarla alay etmesi gerektiğini öğrenmek zorunda kalmışsa çocuklarıyla ilişkisinde en önemli nokta olan *bilinçten* mahrum kalacaktır. Bunun yerine bildiği, gördüğü eğitim kurallarını uygulamaya çalışacaktır. Böylece örneğin, bazı durumlarda çocuğu şımartacağım diye, sevgisini göstermekten korkacaktır.

2. Çocukluklarında onlara bu konuda hak tanınmadığı için *ihtiyaçlarını hissetmeyi* ve *çıkarlarını korumayı* öğrenememiş ana-babalar, hayatları boyunca kendilerini kaybolmuş hisseder ve *çocuk eğitim kurallarına muhtaç olurlar.* Fakat kuralların varlığına rağmen bu *kaybolmuşluk*, kendini ister sadist ister mazoşist eğilimlerde göstersin, çocukta güven duygusunun büyük ölçüde sarsılmasına neden olur.

Buna bir örnek verelim: Çok erken yaşta itaat etmeye alıştırılmış bir baba, çocuğunun söz dinlemesini sağlamak için gerektiğinde şiddete başvurmaktadır. Bunu hayatında ilk defa duyduğu saygı görme ihtiyacını gidermek için yapmaktadır. Fakat takındığı bu tavrın yanı sıra baba bazen de her şeye göz yummakta, sabırla katlanmaktadır. Bu yüzden bazı zamanlar atmış olduğu haksız dayaktan pişman olup birden alışılmadık bir şekilde verici olmaktadır. Bunun sonucu olarak da babasının gerçek yüzünün hangisi olduğuna dair baş gösteren belirsizlik, çocukta rahatsızlığa yol açmaktadır. *Çocuk gittikçe saldırganlaşan davranışlar göstererek en sonunda babasının sabrını taşırır.* Çocuk burada sadist karşı tarafın yani büyük anne ve babasının rolünü üstlenmiş olur. Ama arada bir fark vardır; baba çocuğu zaptedebilir. *Bu tür durumlar yani her şeyin çok ileri gittiği durumlar, pedagoglar için ceza ve dayağın gerekli olduğunu ispatlar.*

3. Çoğu zaman yetişkin, çocuğu kendi ana-babasının yerine koyduğu için, ona, yerine getirmesinin mümkün olmadığı bir sürü *istek* ve beklenti yükler. Çocuk için en, uç durumlarda psikoz, uyuşturucu madde bağımlılığı ya da intihar tek çare olarak görünür. Fakat çoğu zaman bu acizlik, saldırganlığın artmasına yol açar. Saldırganlık da ana-babanın tekrar katı önlemler alması gerektiğini doğrular.

4. Buna benzer bir durum çocuğun, bir zamanlar anababası tarafından arzu edilmiş olan, bu yüzden de değerli görülen *bir davranışı yapmaya zorlanması* durumunda ortaya çıkar. Çocuğun gerçek ihtiyaçları tamamen göz ardı edilir. Bana anlatılan bir olayda örneğin annesinin kucağına çıkmayı tercih eden mutsuz çocuk, bir bardağı kırması için cesaretlendirilmişti. Çocuklar kendilerini sürekli yanlış anlaşılmış ve yönetilmiş hissederlerse, ortaya gerçek bir şaşkınlık ve gerekçeli bir saldırganlık çıkar.

Pedagogları dehşete düşürecek olsa da, genel olarak yerleşmiş düşüncenin aksine, 'eğitim' kelimesinin benim için olumlu bir anlamı yoktur. Bu kelimede ben, yetişkinlerin *meşru müdafaasını*, kendi tutsaklıklarından ve güvensizliklerinden ileri gelen etkilemeyi, yönlendirmeyi görüyorum. Bunu anlayabilirim fakat tehlikelerini asla göz ardı edemem. Suçluların neden hapishanelere tıkıldıkları anlayabiliyorum, ama özgürlükten mahrum kalmanın ve sadece uyum, itaat ve boyun eğmeye yönelik olan hapis hayatının tutuklunun iyileşmesine, kendini geliştirmesine gerçekten katkıda bulunduğunu göremiyorum. "Eğitim" kelimesinde, çocuğun ulaşmak zorunda olduğu bazı amaçlar temsil edilir ve bu da onun gelişme imkânlarını zedeler. Fakat her türlü yönlendirmeden ve amaç koymaktan vazgeçilmesi, çocuğu tamamen kendi başına bırakmak anlamına gelmez. Çünkü çocuk, yetişkinlerin maddi ve manevi olarak yanında olmasına ihtiyaç duyar. Çocuğun gelişimini sağlamak için onun yanında bulunan yetişkinlerin dikkat etmesi gereken bazı konular vardır:

1. Çocuğa saygı duymak,
2. Haklarına saygı duymak,
3. Duygularına hoşgörü göstermek,
4. Çocuğun davranışlarından,
   a) onun varlığı hakkında,
   b) üzüntü duymasını sağlayacak olan, kendi çocukluğu hakkında,
   c) duygularını yetişkinlerden daha yoğun bir şekilde yaşayabildiği için bir çocukta daha kolay gözlemlenebilen duygular dünyasının kuralları hakkında bir şeyler öğrenmeye hazır olma.

Yeni nesilde edinilen deneyimler, bu tür hazır olma eğiliminin, eğitim kurbanı olan yetişkin insanlarda da görülebileceğini göstermektedir.

Yüz yıldır süregelen zorlamalardan şüphesiz bir nesilde kurtulmak imkânsızdır. Ana-baba olarak her yeni doğan çocuktan, hayatın kuralları hakkında kendi ana-babamızdan öğrendiğimizden çok daha fazlasını öğrendiğimiz düşüncesi birçok yaşlı insana saçma ve komik gelecektir. Aslında gençlerin çoğunda da bir güvensizlik olabilir. Çünkü varolan psikoloji literatürü ve benimsenmiş olan "Kara Pedagoji" yüzünden birçoğunun güven duygusu sarsılmıştır. Örneğin son derece zeki, duyarlı bir baba, bana, çocuğundan bir şeyler öğrenmesinin onu kötüye kullanmak olup olmayacağını sormuştu. Bu soru, 1942 doğumlu ve neslinin tabularının üstesinden gelmeyi büyük ölçüde başarmış bir insandan gelmişti. Bu yüzden de psikolojik yayınlarda yanlış anlaşılma ve yeni bir güvensizliğe yol açma üzerine ne kadar çok düşünmemiz gerektiğini anlamamı sağladı.

Peki, dürüstçe öğrenme kötüye kullanma sayılır mı? Başkalarının bize söylediklerine karşı açık olmadığımız sürece, gerçek sevgiye ulaşmamız mümkün değildir. Onu anlayabilmemiz, ona eşlik edebilmemiz ve onu sevebilmemiz için çocuğun kendini ifade edebilmesi gerekir. Öte yandan çocuğun kendini uygun bir şekilde ifade edebilmesi için, özgürlüğe ihtiyacı vardır. Burada amaç ve araçlar arasında herhangi bir çelişki yoktur, söz konusu olan daha çok diyaloğa ve karşılıklı tartışmaya dayalı bir süreçtir. Öğrenme, dinlemeyle olur ve daha çok dinleme, başkalarıyla ilgilenmeye yol açar. Başka türlü ifade edersek: Çocuktan öğrenebilmek için ihtiyacımız olan empatidir. Bunun tam tersi de eğitimcinin çocuk üzerinde

isteklerinin olmasıdır. Çocuğun şöyle ya da böyle olmasını ister, onu bu kutsal amaçlar uğruna şekillendirmeye çalışır. Bu esnada da çocuğun kendini ifade edebilme özgürlüğünü engeller ve aynı zamanda da öğrenmek için sahip olduğu fırsatları kaçırır. Bu aslında karşımıza çokça çıkan, yalnızca çocukların değil, aynı zamanda birçok ilişkide taraflardan birinin de maruz kalabildiği bir istismar şeklidir. Çünkü taraflardan biri çocukluğunda istismar edilmiştir, şimdi de bilinçsiz olarak çocukken gördüklerini göstermektedir.

Antipedagojik yazılar *"Ana-babalık için eğitim"* olarak değil de, *bilgi artışı sağlayan, yeni deneyimleri teşvik eden ve önyargısız bir öğrenmeyi sağlayacak yazılar olarak görüldükleri sürece* genç ana-babalara yarar sağlayabilir.

BÖLÜM 2

SESSİZ DRAMIN SON PERDESİ, DEHŞETE DÜŞMÜŞ DÜNYA

Giriş

Çocukların maruz kaldığı kötü tutum ve davranışlar hakkında, ahlaki öğütler veren bir tutuma kaymadan yazmak kolay değildir. Dayak atan yetişkine duyulan öfke ve çaresiz çocuğa karşı hissedilen acıma duygusuyla kişi, dayak atanı kolaylıkla kaba ve zalim bir kimse olarak değerlendirebilir, hatta ona beddualar edebilir. Ancak tamamen iyi ya da tamamen kötü insan var mıdır? Bir insanın çocuklarına kötü muamele etmesi, onun karakterinden ve doğasından değil, küçükken maruz kaldığı kötü muameleden ve kendini bunlara karşı koruyamamış olmasından ileri gelmektedir. Bay A'nın babası gibi nazik, yumuşak ve duygusal olup da eğitim adına her gün çocuklarına zarar veren sayısız insan vardır. Çocuk dövmenin gerekli ve yararlı olduğu düşüncesi geçerli olduğu sürece, yapılan kötü davranışlar haklı çıkarılacaktır. Bu insanlar bugün 'elleri kaydığında', belirsiz bir nedenden dolayı çocuklarına bağırdıklarında, onları küçük düşürdüklerinde ya da dövdüklerinde acı çekerler. Ama diğer yandan da bir daha ki sefere

yine aynısının olacağını, başka şekilde davranamayacaklarını bilirler. Kendi çocuklukları idealleştirilmiş olarak kaldığı sürece bu böyle devam edecektir.

Paul Klee, büyülü, şairane resimleriyle tanınan bir ressamdı. Onun diğer yüzünü ise sadece çocuğu biliyordu. Ressamın bu gün 72 yaşında olan oğlu Felix Klee, bir röportajında şöyle demişti; "Babamın iki yüzü vardı; şaka yapmayı çok severdi. Ama öte yandan da sopayı eline alıp çocuk eğitmeye kalkardı." Paul Klee, oğlu için içlerinden 30 tanesinin hâlâ durduğu, çok güzel kuklalar yapmıştı. Felix Klee şöyle anlatıyor: "Küçük evimizde babam kukla tiyatrosunu kapılara kurardı. Kuklaları ben okuldayken oynatırmış. Bunu kendisi itiraf etmişti. Hatta bazen de oyunlarını kediye sunarmış..." Aslında baba, kuklalarını *sadece kedi için değil*, aynı zamanda oğlu için de oynatıyordu. Bu durumda çocuk yediği dayaklar yüzünden babasına nasıl kızabilirdi ki?

Bu örneği, sizlerin iyi/kötü ana-baba kalıbından uzaklaşabilmeniz için verdim. Çocuğun aldığı yaralar ve bunların etkileri çok az açığa çıktığı için bilinemeyen binlerce kötü davranış biçimi vardır. Kitabın bu bölümünde bu etkilerden söz edeceğim.. Birçok insan hayatında şu durumlarla karşı karşıya gelmektedir:

1. Küçük bir çocukken, kimsenin zarar olarak nitelendirmediği bir şekilde zarar görmek.
2. Duyulan acıya öfkeyle tepki vermemek.
3. Sözde iyiliklere minnet duymak.
4. Her şeyi unutmak.
5. Yetişkin yaşa geldiğinde birikmiş öfkesini başka insanlara ya da kendisine yöneltmek.

Çocuklara, öfke ve acılarını dile getirdikleri takdirde ana-babalarının sevgi ve ilgisini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya gelecekleri bilincinin yerleştirilmesi, onlara yapılabilecek en kötü şeydir. Erken çocuklukta duyulan öfke, bilinçdışına itilir. Sağlıklı, yaşamsal bir güç potansiyeli içeren öfkenin bastırılması için yüksek miktarda enerji sarf edilir. Çocuğun, içindeki canlı olanın yok edilmesi pahasına eğitilmesi, çoğu zaman intihara ya da daha sonra intihara götüren uyuşturucu madde bağımlılığına neden olur. Uyuşturucu, duyguların bastırılmasından ve kendine yabancılaşmadan kaynaklanan boşluğun doldurulmasına yardım ederken bağımlının gördüğü tedavi bu boşluğu tekrar hissedilebilir hale getirir. Tedaviyle beraber bağımlının içindeki canlılık tekrar kazanılamıyorsa durumun daha da kötüleşebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. *Biz, İstasyon Hayvanat Bahçesi Çocukları* adlı kitabın yazarı Christian F. böyle bir hayatın trajedisini çarpıcı bir açıklıkla gözler önüne seriyor.

Benliğe Karşı Verilen Yok Etme Savaşı

Ergenliğin Kullanılamayan Şansı

Ana-babalar çeşitli hükmetme yöntemlerine başvurarak çocuklarını ergenlik dönemine kadar herhangi bir sorunla karşılaşmayacak şekilde eğitmeyi genellikle başarırlar. İleri çocukluk döneminde çocuğun duygu ve dürtülerinin bastırılması, ana-babaların sorunsuz çocuk isteğini gerçekleştirir. Hilda Bruch'un "Altın Kafes" isimli kitabında, aşırı zayıflama hastalığına yakalanmış olan kız çocuklarının ana-babaları, çocuklarının bir zamanlar ne kadar yetenekli, başarılı, eğitimli, uyumlu ve saygılı olduklarını ve bu ani değişimi bir

türlü kavrayamadıklarını anlatır. Karşılarında tüm kuralları reddeden, kendine zarar veren tutumunu ne mantıklı açıklamalarla ne de "Kara Pedagoji" hileleriyle önleyebildikleri bir genç durmaktadır. Hiçbir şey anlamazlar, gencin karşısında tamamen çaresiz durumdadırlar.

Çocuk, ergenlik döneminde, ileri çocukluk döneminde kendinden uzak tuttuğu gerçek duygularıyla hiç beklenmedik bir şekilde karşı karşıya gelir. Gelişiminde meydana gelen biyolojik patlamayla duyguları (öfke, hiddet, isyan, âşık olma, cinsel istekler, coşkunluk, mutluluk, kendini kaptırma, üzüntü) canlanır, onları dolu dolu yaşamak ister. Öte yandan bu durum birçok ana-baba tarafından tehlike olarak algılanır. Bir genç duygularını açığa vurmak isterse tehlikeli bir terörist olarak hapishaneye atılma veya zırdeli olarak akıl hastanesine tıkılma riskini de göze almalıdır. Shakespeare'in Hamlet'inin ya da Goethe'nin Werter'inin toplumumuzdaki yeri kuşkusuz psikolojik tedavi merkezi olurdu. Hatta aynı tehlike Karl Moor için de geçerli olabilirdi. Uyuşturucu bağımlısı genç, gerçek duygularıyla mücadele ederek topluma uymaya çalışır. Ancak ergenliğin hücumu karşısında duyguları olmadan yaşayamayacağından, uyuşturucunun yardımıyla onları tekrar kazanmaya çabalar. Fakat ana-babası tarafından temsil edilen ve gencin uzun zaman önce içine işlemiş olan toplum zihniyeti haklıdır: Kuvvetli, yoğun duygular yaşamak hor görülmeye, yalnız kalmaya, ölüm tehlikesine yani kendine zarar vermeye yol açmaktadır.

Uyuşturucu bağımlısı genç, gerçek benliğine duyduğu hayati önem taşıyan özlemi, aynen çocukluğunun erken döneminde duyduğu ilk hayat dolu duygularını cezalandırdığı gibi, yani canlı olanı öldürerek cezalandırır. Hemen hemen

tüm uyuşturucu bağımlıları, başlangıçta daha önce hissetmedikleri kadar yoğun duygular yaşadıklarını, böylece de olağan duygularının tekdüzeliğini ve boşluğunu daha kolay kavrayabildiklerini anlatırlar.

Genç çocuk bunun uyuşturucu olmadan da mümkün olabileceğini düşünemediğinden ikinci bir denemeye özlem duyar. Çünkü bu olağandışı durumlarda, aslında benliğiyle karşı karşıya geldiği anı yaşar? Bu karşılaşma artık ona rahat vermeyecektir. Sanki benliği hiç yokmuş gibi davranıp yaşama devam etmeyi beceremez. *Artık ondan haberdardır.* Ama aynı zamanda da çocukluğundan beri bu gerçek benliğin yaşama şansının olmadığını bilir. Böylece kaderiyle bir anlaşma yapar; kimsenin haberi olmadan, ara sıra benliğiyle karşı karşıya gelecektir. Kendisi bile bunu bilmeyecektir, çünkü aslında bunu yapan "mal"dır. Etki "dışarıdan" gelmektedir, bunu elde etmek zordur ve asla benliğinin bir parçası olmayacaktır, o bu duygular için asla sorumluluk taşımak zorunda kalmayacaktır. Alınan dozlar arasındaki zaman bunu göstermektedir: Tam bir kayıtsızlık, uyuşukluk, boşluk duygusu veya huzursuzluk ve korku. Dozun etkisi tıpkı hayatın bütününe etki edemeyen bir rüya gibi gelir geçer.

Anlamsız bir zorlamaya olan bağımlılığın da geçmişi vardır. Başından beri hayata nüfuz ettiğinden, *bağımlının bunu fark edebilmesi zordur.* 16 yaşından beri eroin bağımlısı olan 24 yaşındaki bir kız televizyon kameralarına, fahişelik yaparak nasıl mal elde ettiğini, "bu hayvan heriflere dayanabilmek" için mal almasının ne kadar gerekli olduğunu anlatmaktadır. Kız çok samimidir, anlattıklarını çok iyi anlayabilirsiniz. Sadece, *bu kısır döngünün onun için tek yaşama yolu* olduğuna dair inancının sabitliği sizi sarsar.

Daha önce hiçbir zaman özgürce karar verme tecrübesi yaşamadığından, şu an yaşadığı hayatın dışında bir hayatı düşünememektedir. Yıkıcı bir zorlama altında bulunmak onun tanıdığı tek yaşam biçimidir, bu yüzden de saçmalığını kavrayamaz. Ana-babasının, birçok uyuşturucu bağımlısında da olduğu gibi, idealleştirilmiş olması bizi şaşırtmaz. Kız, zayıf karakterli, ana-babası için utanç kaynağı olduğundan ve onları bu kadar hayal kırıklığına uğrattığından kendini hep suçlu hissetmiştir. Bir de toplumu suçlamaktadır. Fakat gerçek benliğe duyulan özlemle, ana-babanın ihtiyaçlarına uyumun gerekliliği arasındaki çatışmanın yarattığı çaresizlik, ana-baba çocuğun suçlamalarından korunmak zorunda olduğu sürece, yaşanamaz. Christian F.'in, hayatı hakkında yazdıklarından, bu çaresizliği, somut bir örnekle anlamayı öğrenebiliriz.

Benlik Arayışı ve Uyuşturucuyla Kendine Zarar Verme (Christian F.'in Hayatı)

Christian, hayatının ilk 6 yılını taşrada, bütün gün boyunca çiftlikte hayvanları besleyerek, samanlıkta diğer çocuklarla oynayarak geçirmişti. Ardından aile Berlin'e taşınmış, böylece Christian, annesi, babası ve ondan bir yaş küçük kız kardeşiyle beraber yüksek apartmanlardan birinin 11. katında, 2 odalı bir evde yaşamaya başlamıştı. Kırsal çevrenin, güvenilir oyun arkadaşlarının ve taşradaki hareket özgürlüğünün ani yitimi bir çocuk için zaten yeterince zordur, bir de çocuğun bütün bunlara tek başına göğüs germek zorunda kalması ve sürekli dayak yiyip cezalandırılması, olayı daha da trajik kılmaktadır.

"Babamla her şey sürekli daha kötüye gitmeseydi, hayvanlarımla gayet mutlu olabilirdim. Annem çalışıyordu, ama o hep evde otururdu. Evlendirme Bürosu'ndan da bir şey çıkmamıştı. Karşısına hoşuna giden bir iş çıksın diye bekliyordu. Eski püskü kanepede oturur ve beklerdi. Korkunç öfke krizleri sıklaşmaya başlamıştı.

Annem akşamları işten döndüğünde birlikte ev ödevlerimi yapardık. H ve K harflerini bir türlü birbirinden ayıramıyordum. Annem bir gece oturmuş, müthiş bir sabırla bana harflerin farkını anlatıyordu. Fakat bir türlü kendimi ona veremiyordum, çünkü babamın giderek öfkelendiğini fark etmiştim. Birazdan neler olacağını adım gibi biliyordum: Babam mutfaktan küçük el süpürgesini getirecek ve bana vurmaya başlayacaktı. Aynen de öyle oldu. Bir yandan dayak atıyor, bir yandan da ona H ve K harflerinin farkını açıklamamı istiyordu. Hiçbir şey söyleyecek halde değildim. Bir kere daha dayak yedikten sonra yatağa gittim.

Babamın ev ödevi yapma anlayışı işte buydu. Benim yetenekli ve daha iyi olmamı istiyordu. Büyükbabasının bir zamanlar çok parası varmış. Hatta Doğu Almanya'da bir basımevi ve gazeteye bile sahipmiş. Savaştan sonra devlet bütün mal varlığına el koymuş. Babam bu yüzden, benim okulda bir şeyler yapamayacağımı düşündükçe çıldırıyordu.

Öyle akşamlar olmuştur ki, bütün ayrıntılarını hâlâ hatırlarım. Bir keresinde ev ödevim kareli deftere 6 kare genişliğinde, 4 kare uzunluğunda evler çizmekti. Tam ilk evimi çizmiş ve nasıl yapılacağını anlamışken aniden babam yanımda beliriverdi. Bana bir sonraki evin nereden nereye kadar çizileceğini sordu. Korkumdan kutuları saymadan kafadan atmaya başladım. Her yanlış kutu gösterdiğimde suratıma bir şamar yiyordum. Ağlamaktan cevap veremeyecek hale geldiğimde, kauçuk çiçeğinin yanına gitti. Bunun ne anlama

geldiğini biliyordum. Kauçuğun gövdesini tutan Hint kamışı değneğini saksının içinden çıkardı. Ve beni eşek sudan gelinceye kadar dövdü.

Daha yemek esnasında korkmaya başlardım. Bir şeyi lekelersem, bir şeyi dökersem, popoma vururdu. Sütüme dokunmaya bile cesaret edemeyecek hale gelmiştim. Duyduğum korkudan dolayı neredeyse her yemekte başıma bir talihsizlik geliyordu.

Akşamları babama, tüm sevimliliğimle dışarı çıkıp çıkmayacağını sorardım. Genellikle çıkardı ve biz üç kadın derin bir nefes alırdık. Böyle akşamlar gayet huzurlu geçerdi. Fakat gece olduğunda babam eve döndü mü, mutlaka yine bir tatsızlık çıkardı. Genellikle biraz sarhoş olurdu. İşte o zamanlar en ufak şey bile onu çıldırtırdı. Örneğin sağda solda duran oyuncaklar ya da elbiseler... Her zaman hayattaki en önemli şeyin düzen olduğunu söylerdi. Geceleri gözüne bir karışıklık takılacak olursa, *beni yatağımdan çekip çıkarır ve döverdi.* Küçük kardeşim de bundan payına düşeni alırdı. Ardından bütün eşyalarımızı ortalığa döküp, beş dakika içerisinde her şeyi yerli yerine koymamızı isterdi. Bunu çoğunlukla beceremez ve yine dayak yerdik.

Böyle zamanlarda annem genellikle ağlayarak kapının kenarında dururdu. Bizi korumaya pek kalkışmazdı, çünkü bunu yaptığı takdirde o da dayak yerdi. Sadece köpeğim Ajax aramıza girmeye çalışırdı. Ailede birileri dayak yiyorsa yüksek sesle uzun uzun ulurdu. Onun sayesinde babamın aklı başına gelirdi, çünkü hepimiz gibi babam da köpekleri çok severdi. *Babam bir kere Ajax'a bağırmış, ama onu hiç dövmemişti.*

Her şeye rağmen babamı seviyor ve sayıyordum. Onun her bakımdan diğer babalardan daha üstün olduğunu düşünüyordum. Ama bir yandan da ondan deli gibi korkuyordum.

Mahalledeki diğer çocukların evlerinde de bizimkinden farklı olaylar yaşanmıyordu. Bazen hem onların hem de annelerinin yüzlerinde ciddi morluklar olurdu. Sarhoş sarhoş sokakta yatan veya oyun parkında gezinen babalar vardı. Benim babam asla bu kadar çok içmezdi. Sokağımızda da bazen evlerin pencerelerinden eşyalar fırlatılır, kadınlar yardım için bağrışır, ardından da polis gelirdi. Bizim evimizde hiç bu kadar kötüsü olmazdı.

Babamın en sevdiği şey Porsche'siydi. Onu her gün pırıl pırıl parlatırdı. Çevrede ondan başka Porsche'si olan biri yoktu. En azından Porsche olan başka bir işsiz yoktu, orası kesin.

O zamanlar babamın nesi olduğunu, neden sürekli sinirlendiğini anlayamıyordum. Ancak sonraları annemle, babam hakkındaki konuşmalarımız sıklaştığı zaman anlayabildim. Bazı şeyleri yavaş yavaş fark etmiştim. Babam bir türlü başaramıyordu. Bir şeyler yapmak istiyor ama her seferinde kıçının üstüne oturuyordu. Babası bu yüzden onu çok aşağılamıştı. Büyükbabam, babamla evlenmeden önce annemi onun işe yaramazın teki olduğuna dair uyarmıştı. Onun da babam hakkında büyük planları olmuş olmalıydı. (s.18-20)

En büyük arzum bir an önce büyümek, babam gibi yetişkin olmak ve *diğer insanlar üzerinde güç sahibi olmaktı*. Ne kadar gücüm olduğunu ara sıra deniyordum.

Nerdeyse her gün oynadığımız bir oyun vardı. Okuldan döndüğümüzde kül tablaları ve çöplerden sigara izmaritleri toplar, bunları düzleştirir ve dudaklarımızın arasına yerleştirerek tüttürürdük. Kardeşim bir tane isteyecek olursa ellerine vururdum. Ona ev işlerini yapmasını emrederdik. Bulaşıkları yıkamasını, toz almasını ve annemlerin bize vermiş olduğu bütün öbür işleri. Ardından bebek arabalarımızı alır,

kapıyı ardımızdan kilitleyerek dışarı gezmeye çıkardık. İşleri bitirene kadar kardeşimi içeride kilitli tutardık. (s.22)"

Bir türlü anlayamadığı nedenlerden dolayı babasından sürekli dayak yiyen Christian, en sonunda babasının onu dövmek için iyi bir nedeni olduğuna kendini inandırır. Böylece *babanın değerini gözünde yükselterek* haksız yere cezalandıran bir babadan *haklı olarak cezalandıran bir baba* yaratır. Christian için idealleştirilmiş sevilen baba sembolünü *kurtarmanın* tek yolu budur. Daha sonra ise hayatındaki diğer erkeklere, önce kapıcıya, sonra öğretmenlerine, uyuşturucu kullandığı zamanlarda da polislere meydan okumaya ve onları ceza veren baba rolünde görmeye başlayacaktır. Böylece babayla yaşanan çatışma diğer insanlara aktarılmış olur. Bu çatışmalar hakkında babasıyla konuşamadığı, uzlaşamadığı için ona karşı hissettiği nefret *bilinçdışına* itilerek birikir. Bu nedenle diğer eril otoritelerle bir mücadeleye girer, en sonunda da aşağılanmış, saygı görmemiş, anlaşılamamış, tek başına bırakılmış çocuğun biriken bütün o nefretini bağımlılıkla beraber kendi benliğine yöneltir. Christian, babasının ona yaptığının aynısını kendine yapmıştır: Sistematik bir şekilde varlığına zarar vermiş, uyuşturucuyla duygularını yönlendirmiş, kendini konuşmamaya ve yalnızlığa mahkûm etmiş, sonunda hem vücudunu hem de ruhunu yaralamıştır.

Christian'nin çocukluğunu kafamda canlandırmaya çalıştığımda aklıma toplama kamplarındaki yaşam geliyordu.

"Yapmayı en çok sevdiğimiz şey diğer çocukları deli etmekti. Birini yakalar, asansörlerden birine tıkar ve bütün kat düğmelerine basardık. Öbür asansörü de biz tutardık. Böylece

çocuk ta en üst kata kadar çıkmak ve bu esnada her katta da durmak zorunda kalırdı. Bunu bana da çok yapmışlardı. Özellikle de köpeğimle eve döndüğüm ve akşam yemeğine yetişmek zorunda olduğum zamanlarda. Asansörün tüm düğmelerine bastıkları için 11. kata varana kadar neredeyse yüz yıl geçerdi ve bu sırada Ajax inanılmaz huysuzlaşırdı.

Üst katlara çıkmak zorunda olan biri asansördeyken tüm düğmelere basmak çok kötüydü. Çocuk dayanamayıp, altına işemek zorunda kalabilirdi. Ama daha da kötüsü bir çocuğun kaşığını almaktı. Hiçbir çocuk yanında kaşığı olmadan sokağa çıkmazdı. Çünkü o uzun tahta kaşık olmadan asansörün tüm düğmelerine erişebilmemiz imkânsızdı. Kaşığı olmayan bir çocuk çaresiz sayılabilirdi. Kaşığını kaybeden ya da diğer çocuklara kaptıran, 11 katı yürüyerek tepmek zorunda kalırdı. Böyle bir durumda diğer çocuklardan hiçbiri ona yardım etmezdi. Büyükler de çocukların asansörü sadece oyun için kullandıklarını ve bozacaklarını düşündüklerinden bir şey yapmazdı. (s. 27)

Bir gün öğleden sonra hamsterlarından biri girmemizin yasak olduğu yeşilliğe kaçıvermişti. Ne kadar aradıysak da onu bir türlü bulamadık. Doğrusu biraz üzülmüştüm ama hamsterın dışarıda, kafeste olacağından daha mutlu olacağı düşüncesiyle kendimi avuttum.

Tam da o günün akşamı babam odamıza geldi, kafese bakıp "Neden kafeste iki hamster var? Üçüncü nerede?" diye sordu. Zaten fareleri hiç sevmezdi. Ha bire bana onları birilerine vermem gerektiğini söyleyip dururdu. Hamsterın parkta oynarken kaçtığını söyledim.

Birden parlayıverdi. Zıvanadan çıkacağını anlamıştım. Bir yandan bağırıyor, bir yandan da vuruyordu. Beni yatağıma itti. Hiçbir yere kıpırdayamıyordum. Daha önce hiç bu kadar şiddetli dayak atmamıştı. Bir an beni öldüreceğini

sandım. Beni bırakıp kardeşime yöneldiğinde nefes alacak birkaç saniyem olmuştu. İçgüdüsel olarak pencereye yöneldim. Sanırım o an 11. kattan atlayabilirdim. Ama babam beni çekip tekrar yatağa fırlattı. Annem yine ağlayarak kapının kenarında duruyordu. Onu görmüyordum bile. Annemi ancak, babamla arama atıldığı zaman fark ettim. Babamı yumruklamaya başlamıştı.

Babam tamamen aklını yitirmiş gibiydi. Annemi yere yatırmış dövüyordu. O an kendimden çok annem için korkmaya başlamıştım. Annem banyoya doğru kaçmaya çalışıyordu. Fakat babam saçlarına yapışmış bir türlü bırakmıyordu. Banyoda her zamanki gibi küvetin içinde suya basılmış çamaşırlar vardı. Bir çamaşır makinesi alacak paramız olmamıştı. Babam, annemin kafasını suyla dolu küvetin içine soktu. Annem ne yapmışsa yapmış, bir şekilde kendini kurtarmayı başarabilmişti. Babam mı onu bırakmıştı, yoksa o mu kurtulmayı becermişti bilemiyorum.

Babam yüzü kaskatı ve bembeyaz bir şekilde oturma odasına gitti. Annem ise odasına gidip, paltosunu aldı, sırtına geçirdi ve tek kelime etmeden evi terk etti.

Annemin öylece, hiçbir şey demeden paltosunu alıp evden çıktığı o an hayatımdaki en kötü anlardan biriydi. Bizi babamla yalnız bırakmıştı. O an babam şimdi tekrar gelecek ve bizi dövmeye başlayacak diye düşündüm. Fakat ev derin bir sessizliğe bürünmüştü (s. 34)."

Bir toplama kampındaki tutukluların çok kötü şeyler yaşamış oldukları konusunda herkes hemfikirdir. Ama iş çocukların maruz kaldığı fiziksel kötü muamelelere gelince, her nedense şaşılacak derecede bir soğukkanlılıkla tepki verir, "Bu gayet doğal" ya da "Çocukların öyle ya da böyle yetiştirilmesi lazım", "O zamanlar gelenek böyleymiş", "Eğer

çocuk dinlemiyorsa o zaman hissetmeli" gibi cümleler sarf ederiz. Terapi gruplarından birinde bir gün yaşlı bir adam, annesinin küçükken pantolonunu kurutmak ve altını ıslatma alışkanlığından vazgeçirmek için samanları tutuşturduğu ve onu alevlerin üzerinde sallandırdığını memnuniyetle anlatmış, ardından da "Annem dünyadaki en iyi insandı, ama o zamanlar gelenekler böyleydi," demişti. İnsanın, çocukluğunda çektiği acıların farkında olmaması, ileride başka çocukların çektikleri karşısında duyarsız kalmasına neden olmaktadır. Benim başıma gelenler, benim çektiklerim iyiliğim içinse, bu davranışı hayatın doğal bir parçası olarak kabul etmeli ve arkasında yatan nedenleri sorgulamamalıyım.

Demek ki söz konusu duyarsızlaşma insanın başından geçen kötü tecrübelere dayanmaktadır. Yaşananlar belki hâlâ hatırlanmaktadır fakat olayların duygusal yönü, aşağılanmalar ve yenen dayaklar çoğunlukla tamamen bastırılmak zorunda kalınmıştır.

Bir yetişkinin şiddete maruz kalması ile bir çocuğun şiddete maruz kalması arasındaki fark burada yatar. Çocuğun benliği o an hissedilen duyguları hafızaya alacak kadar olgunlaşmamıştır. Fakat (her zaman olmasa da) dövüldüğü, anne ve babasının söylediğine göre de bunun kendi iyiliği için olduğu bilgisi hafızasına kaydedilir. Ama yine de çekilen acı bilinçdışına itilir, bu da ileride başka çocukların çektiklerini anlamasını engeller. Bu yüzden bir zamanların dayak yiyen çocukları bugünün dayak atan ana-babaları olur. Hatta cellatlar, hapishane bekçileri, gardiyanlar da onların arasından çıkar. İçten gelen bir zorlamayla geçmişlerini yinelemek için dayak atar, kötü davranır ve işkence ederler. Bunları yaparken de, kendilerini tamamen saldırgan tarafla özdeşleş-

tirdiklerinden kurban için herhangi bir acıma duygusu hissetmezler. Bu insanlar o kadar erken yaşta dayak yemiş ve hakaretlere maruz kalmışlardır ki, içlerindeki çaresiz, saldırıya uğrayan çocuğu bilinçli olarak yaşayamamışlardır. Bu çocuklarda, ileride eksik kalacak olan anlayışlı, yardımcı olmaya çalışan yetişkin insan da aslında bu yaşanamayan kısmın bir parçasıdır. Çocuk ancak bu koşullar altında kendini şu an olduğu haliyle, yani *güçsüz, çaresiz, muhtaç, dayak yiyen çocuk olarak yaşayabilir ve bu halini benliğiyle birleştirebilir.*

Babası tarafından dövülen bir çocuğun, gidip yanında ağlayabileceği, başına gelenleri anlatabileceği hoşgörülü bir teyzeye sahip olduğu, bu teyzenin çocuğun acısını görmezden gelip babayı haklı çıkarmaya çalışmadığı düşünülebilir. Fakat bu tür şanslı durumlar çok nadirdir. Dayak atan anababanın eşi ya bu yetiştirme tarzını onaylamaktadır ya da kendisi de kurbandır. Ama çocuğun koruyucusu (avukatı) olduğu durumlara pek rastlanılmaz. Düşündüğümüz bu "teyze" de istisnadır, çünkü dayak yiyen çocuk bu teyzeyi görmeye gitme, ona ihtiyaç duyma iç özgürlüğüne sahip olmayacaktır. Annesini ya da babasını yabancılara "gammazlamaktansa" yalnızlığı ve duygularını bastırmayı tercih edecektir. Psikanalizciler, çocuğun 30, 40, 50 yıl boyunca bastırdığı serzenişi yaşayabilmesi için bazen ne kadar uzun zaman geçmesi gerektiğini bilir.

Bu yüzden şiddete maruz kalmış küçük bir çocuğun durumu, toplama kampındaki bir yetişkinin durumundan çok daha kötü, bu durumun sonuçları toplum için çok daha ağırdır. Aslında eski kamp tutuklusu da, bir zamanlar çektiği acının çöküntüsünü asla uygun bir şekilde gösteremeyeceğini,

insanların onu anlamadığını, ona karşı soğuk ve kayıtsız kaldıklarını, hatta ona inanmadıklarını hissedeceği durumlara düşecektir, ama o *yaşamış olduklarının trajedisi hakkında asla kuşku duymayacaktır.* Hiçbir zaman *maruz kaldığı kötü muamelenin aslında iyiliği için olduğunu* ispat etmeye, kampın saçmalığını, eğitimi için gerekli olan bir tedbir olarak anlamaya, *celladının motiflerini, neler hissettiğini kavramaya* çalışmayacaktır. Onunla benzer tecrübeler yaşamış olan insanları bulacak, kızgınlık, nefret ve çaresizlik duygularını onlarla paylaşacaktır.

Dayak yiyen çocuk ise bütün bu olanaklardan yoksundur. Christian F. örneğiyle de göstermeye çalıştığım gibi, çocuk *sadece aile içinde değil, kendi benliğinde de acısıyla baş başadır.* Bu acıyı hiç kimseyle paylaşamadığından kendi ruhunda içini dökebileceği bir yer yaratamaz. Benliğinde "sevecen bir teyze" kucağı oluşturamaz, "dişini sıkmalı ve cesur olmalısın" ideolojisini sürdürür. Benliğinde savunmasız ve çaresiz olana yer vermez, ancak daha sonra saldırganla özdeşleşerek bütün dünyada savunmasız ve çaresiz olanın peşine düşer.

Bedensel cezalar uygulayarak olsun ya da olmasın, küçük yaştan itibaren içindeki hayat dolu çocuğu öldürmeye, yok etmeye, lanetlemeye zorlanmış bir insan, bütün hayatı boyunca bu tehlikenin bir daha ortaya çıkmaması için çalışacaktır. Fakat manevi güçler tamamen yok olacak kadar zayıf değildirler. Hayatta kalabilmek için çıkış yolları ararlar. Çoğu zaman da bu yollar topluma zararlı şekillerde ortaya çıkar. Bunlardan biri örneğin "büyüklük tutkusunda" olduğu gibi, çocukça olanın dışarıya yansıtılması, bir başkası da içindeki "kötü"yle savaşımdır. "Kara Pedagoji" bu iki yolun nasıl

birbiriyle bağlandığını ve geleneksel dini eğitimle ilişkili olduklarını gösterir.

Bir çocuğun kötü muamele görmesiyle bir yetişkinin kötü muamele görmesi, *benliğin olgunluk derecesi, sadakat ve yalnız kalma* açıları dışında bir noktada daha birbirinden ayrılır. Tutuklu belki herhangi bir direniş gösteremez, aşağılamalara karşı kendini savunamaz fakat ona işkence edenden nefret etme özgürlüğüne daima sahiptir. Duygularını yaşayabilme, hatta onları diğer tutuklularla paylaşabilme olanağı, ona kendini bırakmak zorunda olmama şansı tanır. Fakat çocuğun böyle bir olanağı yoktur. Çocuk babasından *nefret etmemelidir*; On Emir'den biri olan Dördüncü Emir'in böyle buyurduğu ona küçüklüğünden beri öğretilmiştir. Fakat o zaten babasından *nefret edemez de* çünkü *böyle yaptığı takdirde babasının sevgisini kaybedeceği korkusuna kapılacağını bilir ve onu sevdiği için nefret etmek istemez*. Bu yüzden çocuğun karşısında, tutukluda olduğu gibi nefret edilen işkenceci değil de *sevilen işkenceci* durmaktadır. Bu trajik durum çocuğun hayatının geri kalan kısmını önemli ölçüde etkileyecektir. Christian şöyle yazmıştır:

"Ondan asla nefret etmedim, sadece korktum. Onunla her zaman gurur duyuyordum. Çünkü o hayvanları çok seviyordu ve 62 model bir Porsche'si vardı (s.36)."

Bu cümlelerin bu kadar sarsıcı olması, doğru olmalarından kaynaklanmaktadır: Bir çocuk tam olarak böyle hisseder; onun hoşgörüsü sınırsızdır. Daima sadıktır, onu şiddetle döven babanın hiçbir hayvana zarar vermemesinden dolayı onunla gurur bile duyar. Yaptığı her şeyi affetmeye, bütün suçu kendi üzerine almaya, asla nefret etmemeye, bütün

olan biteni unutmaya, kin tutmamaya, kimseye bir şey anlatmamaya, yeni dayaklara sebebiyet vermemek için çaba sarf etmeye, babasının neden mutsuz olduğunu bulmaya hazırdır. Bunun tam tersi, yani bir yetişkinin bir çocuğa karşı böyle davranması ise çok nadirdir. Peki bütün bu bastırılan duygulara, heyecanlara ne olur? Tamamen yok edilemezler ya... Bu durumda babayı korumak için duygular başka yerlere yönlendirilir. Christian'ın, artık boşanmış olan annesi ve onun arkadaşı Klaus'la olan yaşantısı hakkında yazdıkları bu konuda bizi aydınlatıyor.

"Ha bire kavga edip duruyorduk. Hem de hep küçük şeyler yüzünden. Bazen kavgayı körükleyen ben oluyordum. Genellikle de pikap yüzünden kavga ederdik. Annem on birinci doğum günümde bana bir pikap hediye etmişti. Birkaç tane plağım vardı zaten. Disko şarkıları, gençlik şarkıları falan filan. Akşamları bunlardan birini koyup, sesini sonuna kadar açardım. Bir akşam Klaus odamıza gelip pikabın sesini kısmamı istemiş, sonra da çıkmıştı. İstediğini yapmadım. İki dakika sonra tekrar odaya gelip, pikabın kolunu kaldırdı. Ben de kolu indirip, Klaus yine ayni şeyi yapmasın diye de pikabın önüne dikildim. Beni kolumdan tutup kenara itti. O adam bana dokunduğu an tüm kontrolümü kaybettim (s. 38)."

Babasının korkunç dayaklarına karşı çıkmadan dayanan çocuk, "o adam" ona dokunduğu an kontrolünü kaybetmiştir. Bu gibi benzeri durumlarla terapilerde sık sık karşılaşabiliyoruz; frijit olan veya terapi esnasında kocalarının onlara dokunmalarından iğrendikleri ortaya çıkan kadınların, çok küçük yaşta babaları veya ailedeki başka erkekler tarafından cinsel tacize uğradıkları meydana çıkabiliyor. Bu yaşanmışlıkların ortaya çıkması genellikle çok yavaş bir şekilde

olmakta, o sevgili babaya karşı duyulan hayal kırıklığının devreleri, utanç, aşağılanma, öfke ancak zamanla duyulabilmektedir.

Terapilerde çoğu zaman, baba tarafından uğranılan cinsel taciz bilince çağrılmadan hemen önce, daha az yakın insanlarla yaşanan benzer tecrübeler anlatılır.

"Bu adam" da kimdir? Eğer babası değilse, çocuk kendini neden savunmamıştır? Neden ana-babasına bunlardan bahsetmemiştir? Daha önce benzer olayları babasıyla yaşamamış mıdır? "Kötü" duyguların önemsiz insanlara yöneltilmesiyle babayla olan "iyi" ilişki sağlamlaştırılmış, Christian, Klaus'la yaşadığı sorunlardan sonra babasını "değişmiş" olarak görmeye başlamıştır.

"İnanılmaz düşünceli olmuştu. Gerçekten. Bana bir köpek armağan etmişti.... Harikaydı. Beni bir şekilde sevdiğini hissedebiliyordum. Bana neredeyse yetişkinmişim gibi davranıyordu. Hatta bazı akşamlar arkadaşlarıyla dışarı çıktığında beni de yanına alıyordu.

Gerçekten de aklı başına gelmiş gibiydi. Kendine yaşıtı arkadaşlar edinmiş, hepsine de boşanmış olduğunu anlatmıştı. Ona sürekli Richard Amca demekten kurtulmuştum. Ben onun kızıydım. Onun kızı olduğumdan gurur duyuyormuş gibi görünüyordu. Fakat yine de tam ona göre davranıp, tatilini arkadaşlarına ve kendine göre ayarlamıştı. Tam da benim tatilimin sonunda. Böylece yeni okuluma iki hafta geç başlamıştım. Okul kırmalar başlamıştı yani (s. 40)."

Baba dayağına karşı asla gösteremediği isyan, öğretmenleriyle giriştiği tartışmalarda kendini gösteriyordu:

"Okulda tanınmadığımı hissediyordum. Diğerleri benden iki hafta önce başlamışlardı. Yeni bir okulda, sonradan başlamak için bu epey uzun bir süre sayılırdı. İlkokulda uyguladığımı burada da denedim. Öğretmenlerin sözünü kesiyor, söylediklerine karşı çıkıyordum. Bazen gerçekten haklı olduğum için, bazen de sırf laf olsun diye. Savaşıyordum. Öğretmenlere ve okula karşı. Tanınmak istiyordum (s. 41)."

Daha sonra bu savaşı polislere karşı verecekti. Babaya duyduğu öfke o kadar unutulmuştu ki, Christian şunları yazabiliyordu:

"Bugüne kadar tanıdığım, nefret edilmesi gereken tek otorite tipi kapıcılardı. Eğlendiğiniz zaman anında dikiliverirlerdi. Polisler ise daha o zaman tanımadığım bir otoriteydi. Şehirdeki kapıcılar dünyasının bir polis dünyası olduğunu şimdi öğreniyorum. Polislerin kapıcılardan daha tehlikeli olduğunu. Piet ve Kathi'nin söyledikleri zaten benim için tek gerçekti (s. 46)."

Diğerleri ona afyon verdiklerinde, Christian hayır diyemeyeceğini biliyordu.

"Kathi beni okşamaya başlamıştı. Bunun hoşuma gitmesi gerekiyor muydu, bilemiyordum (s. 47)."

Koşullandırılmış bir çocuk ne hissettiğinin ayrımında olmamalıdır. Sadece *nasıl hissetmesi gerektiğini* sorar kendine.

"Hiç karşı koymadım. Tamamen uyuşmuştum. Bir şey olacak diye deli gibi korkuyordum. Bir ara kaçıp gitmek

istedim. Ama sonra şöyle düşündüm: 'Christian kızım, bu, gruba girmek için ödediğin bedel işte.' Her şeye dayandım ve hiçbir şey demedim. Bu tiplere karşı bir saygı duyuyorum (s. 48)."

Christian çok erken yaşta sevgi görmenin ve kabul edilmenin ancak gerçek ihtiyaçlarının, heyecanlarının ve duygularının inkârı ile kazanıldığını öğrenmek zorunda kalır. Ödediği bedel gerçek benliğinden vazgeçiştir. Bütün çabaları bunun içindir; yani *cool olmak için*. Bu yüzden "cool" kelimesi kitabının her yerinde karşımıza çıkmaktadır. İstenilen duruma erişebilmek, arzu edilmeyen duygulardan kurtulabilmek için ise afyona ihtiyaç vardır.

"Streslerini kulübe de taşıyan ve saldırganca davranmaya devam edenlerin aksine, bizim grubumuzdaki tipler tamamen rahatlayabiliyorlardı. Paydostan sonra esrar çekip, *cool* müzikler dinliyorlardı. Etrafa müthiş bir huzur hâkim oluyordu. Orada, gün boyunca dışarıdayken karşılaştığımız bütün boktan şeyleri unutuyorduk.

Henüz kendimi tam da diğerleri gibi hissetmiyordum. Sanırım bunun için henüz çok küçüktüm. Ama onlar benim idealimdi. Bir an önce onlar gibi olmak istiyordum. Nasıl *cool* yaşanacağını, pisliklerden ve bütün boktan şeylerden nasıl kurtulanacağını bildiklerini düşünüyordum. Bunları onlardan öğrenmeliydim (s. 49).

Kafamın bir şekilde sürekli olarak iyi olması gerekiyordu. Daima uçuyordum. Bunu istiyordum da, evdeki ve okuldaki pisliklerle yüzleşmemek için buna ihtiyacım vardı. (s. 51).

Gizemli görünmek istiyordum. Kimse benim ne olduğumu bilmemeliydi. Olmak istediğim *cool* kadın olmadığımı kimse fark etmemeliydi (s. 51).

Grubumuzda hiçbir problem yaşanmazdı. *Asla, ama asla sorunlarımız hakkında birbirimizle konuşmazdık*. Kimse evindeki veya işindeki boktan şeylerle başkasının başını ağrıtmazdı. Beraber olduğumuz zaman diğerlerinin o iğrenç dünyası bizim için yok olurdu. (s. 60)."

Büyük çabalarla sahte benlik bilinçli olarak kuruluyor ve mükemmelleştiriliyordu. Bunu birkaç cümlede görebiliriz:

"Oradakiler inanılmaz *cool* tiplerdi.... O bizim grubumuzdaki tiplerden daha da *cool*du.... (s. 63)

Sanki insanlar arasında *hiç iletişim yok* gibiydi (s. 64).

Bu muhteşem *cool* bir gruptu (s. 68).

Uçarken... inanılmaz bir huzur (s. 67)."

Fakat tam bir huzur, buluğ çağındaki bir çocuk için ulaşılması çok zor bir idealdir. Esas bu devirde insan, duygularını en yoğun şekilde yaşar. Hapların yardımıyla bu duygularla mücadele etmek hemen hemen *ruhsal intihar* demektir. Canlılığından bir şeyler hissetmek, onu biraz olsun kurtarabilmek için kişi, uyuşturan, sakinleştiren değil, tam tersi uyarıcı, *ona tekrar hayatta olduğunu hissettirecek* haplar almak zorunda kalır. Ama aslında olay, her şeyi insanın kendisinin *düzenleyebiliyor, kontrol edebiliyor olmasıdır.* Tıpkı ana-babaların daha önce kendi ihtiyaçları doğrultusunda, dayak atarak çocuğun duygularını başarıyla kontrol altında aldıkları gibi şimdi de 12 yaşındaki kız uyuşturucunun yardımıyla duygularını kontrol altına almaya çalışmaktadır.

"Sound'da uyuşturucu adına ne ararsanız vardı. H. Valium'dan, Madrax'a, Efedrin'den, Cappis'e ne varsa alıyordum. Bir de haftada en az iki kere uçuyordum. Ara sıra avuç dolusu uyarıcı hap ve uyku hapı da yutuyorduk. Haplar vücutta inanılmaz bir mücadeleye neden oluyor, bu da müthiş bir duygu veriyordu. Nasıl bir duygu hissetmek istiyorsan onu yaratabiliyordun. İstersen daha fazla uyarıcı hap, istersen de uyku hapı alıyordun. Canım deli gibi dans etmek, iyice kudurmak istiyorsa daha çok Cappis ve Efedrin, bir köşede sessizce oturmak istiyorsa genellikle Valium ve Mandrax alıyordum (s.70)."

Peki sonrasında ne oldu?

"Daha sonraki günlerde, içimde başka şeyler için duyduğum bütün duyguları öldürmeye çalışıyordum. Hiçbir hap almıyor, bir kere bile uçmuyordum. Bütün gün boyunca otlu çayı içip bir Joint söndürüp diğerini yakıyordum. Birkaç gün sonra yine kendimi gerçekten *cool* hissediyordum. Kendimden başka hiç kimseyi ve hiçbir şeyi sevmemeyi başarmıştım. O zaman duygularımı gerçekten kontrol altına aldığımı düşünmüştüm (s. 73).

Çok sakindim. Bunda nadiren uyarıcı ama daha çok yatıştırıcı haplar almamın da payı vardı. Huysuzluğum, kavgacılığım yok olmuştu. Piste daha az çıkıyor, sadece Valium bulamadığım zaman dans ediyordum.

Evde anneme ve arkadaşına karşı gerçekten çok nazik olmuş olmalıyım. Karşı çıkmıyor, onlarla hiç kavga etmiyordum. Artık hiçbir şeye isyan etmiyordum, kendi adıma evde bir şeyleri değiştirmekten vazgeçmiştim. Bunun durumu kolaylaştırdığını fark ettim (s. 75).

Daha sonra yine fazlasıyla hap almaya başladım. Bir cumartesi elime para geçtiğinde, piyasada hap namına her şey vardı. Kendimi tutamayarak abarttım. Moralim biraz bozuktu, birayla beraber art arda iki Captagon, üç Efedrin, birkaç Coffies ve kafein hapları yuttum. Bu da hoşuma gitmeyince Mandrax ve bir sürü Valium yuvarladım (s. 78)."

Christian, bir gün David Bowie konserine gider. Fakat neşesinin yerine gelmesi için konser öncesi bir miktar Valium alması gerekmiştir. "Valiumu yatışmak için değil, David Bowie'nin karşısında *cool* görünmek için almıştım (s. 80)."

"Konser, tam da düşündüğüm gibi muhteşem geçiyordu. Tek kelimeyle harikaydı. Fakat 'It's too late' yani 'Artık çok geç' adlı parça çalmaya başlayınca nakavt oldum. Kalakalmıştım. Tam da şu son haftalarda, ne yapacağımı nereye gideceğimi bilemediğim bir dönemdeyken 'It's too late' denen şarkı sinirlerime dokunmuştu. İçinde bulunduğum durumu anlatıyor diye düşündüm. Şarkı beni altüst etmişti. Valiumuma ihtiyacım vardı (s. 81)."

Kullandığı haplar bir süre sonra arzu edilen kontrolü sağlamamaya başlayınca Christian, 13 yaşındayken eroine başlar. İlk başlarda her şey istediği gibidir:

"Her şey o kadar iyiydi ki, düşünmeye hiç gerek yoktu. İlk başladığınızda hiç komaya girmezsiniz. O *cool* his bende bütün hafta boyunca devam ediyordu. Her şey harikaydı. Evde artık hiç kavga gürültü olmuyordu. Okulda da gayet sakindim. Ara sıra çalışıp iyi notlar bile alıyordum. Bir iki hafta içinde birçok dersten notlarım yükselmişti. Sanki birden hiç kimseyle ve hiçbir şeyle sorunum kalmamıştı. Gayet *cool* bir şekilde yaşıyordum (s. 84)."

Çocukluklarında duygularını tanımayı ve onlarla başa çıkmayı öğrenemeyen insanlar özellikle de ergenlik çağında güçlüklerle karşılaşır.

"Sürekli sorunlarla karşılaşıyor, ama bunların tam olarak ne olduğunu bilemiyordum. Eroin çekiyordum ve sorunlar ortadan kayboluyordu. Fakat eroinin etkisi bir hafta da geçiveriyordu (s. 92).

Gerçekle olan ilişkimi tamamen yitirmiştim. Artık benim gerçeğim gerçek olmayandı. Ne dünü düşünüyordum ne de yarını. Hiçbir planım yoktu, tek sahip olduğum hayallerimdi. Detlef, paramız olunca neler yapacağımızı konuşup duruyorduk. *Cool* mobilyaları olan kocaman bir evimiz, güzel bir arabamız olsun istiyorduk. Bu hayallerde olmayan tek şey eroindi (s. 95)."

İstenilen etkiyi yaratabilme yeteneği ve duyguların bağımsızlığı ilk komayla beraber yok oluverir. Bu, çocuk için tam bir gerileme demektir.

"Eroine ve Detlef'e bağımlı olmuştum. Detlef'e olan bağımlılığım beni daha çok korkutuyordu. Taraflardan biri tamamen bağımlı hale gelmişse, bu nasıl bir aşktı böyle? Detlef'in akşamları benden uyuşturucu istemesi ve bunun için beni dilenmeye zorlaması nasıl bir şeydi? *Conki*'lerin, uyuşturucu komasına girdiklerinde nasıl dilendiklerini biliyordum. Kendilerini nasıl küçük düşürdüklerini. Nasıl bir boşluğa düştüklerini. Hayır, ben dilenemezdim. Aynı şekilde Detlef de. Beni buna zorladığında aramızdaki her şey bitti. Hayatımda henüz kimseden bir şey istememiştim (s. 114).

Uyuşturucu krizine girmiş conkileri nasıl mahvettiğimi düşündüm. Onlara ne olduğunu tam olarak hiçbir zaman bilemedim. Sadece kolay incindiklerini, inanılmaz derecede

hassas ve çok güçsüz olduklarını fark etmiştim. Krize girmiş bir *conki,* karşı çıkmaya çok nadir cesaret edebilir; bir hiçtir o. Bazen onların üzerinde, güçlü olmaya karşı duyduğum arzularımı tatmin ediyordum. İşe doğru düzgün girişirsen onları ruhsal yönden gerçekten hırpalayabilirsin. Sadece güçsüz yanlarını bulman, yaralarına basman gerekir. O zaman harbiden çökerler. Komadayken ne kadar acınacak bir halde olan işe yaramaz herifin teki olduklarını anlarlar.

Kendi kendime şöyle diyordum: Sen komaya girdiğin zaman da onlar senin işini bitirecek. O zaman aslında ne kadar boktan bir insan olduğunu anlayacaklar (s. 115)."

İçine düştüğü bu durumdayken Christian'ın, çevresinde içini dökebileceği kimsesi yoktur. Eğer annesine anlatırsa kadının öfkeden çıldıracağını bilmektedir. Bunu ona yapamayacağını düşünerek, yetişkini yani annesini korumak için trajik yalnızlığını peşi sıra sürüklemeye devam eder.

İlk defa Detlef'e söylemeden uyuşturucu tedarik etmeye gittiği zaman, uzun bir aradan sonra aklına yine babası gelir.

"Ben ve tedarik etme. Bu duruma gelmeden önce iğneyi bırakmayı düşünüyordum. Gerçekten... Ama ne oldu? Babam bir kızı olduğunu hatırlayıp bana harçlık verdi (s. 120)."

Afyon kişide özgür olma ve *cool* bir bağımsızlık düşleri uyandırırken, eroin kullanan kişi bir süre sonra tamamen bağımlı hale geldiğini fark eder. 'Mal' yani sert uyuşturucu çocuklukta, *tamamen boyunduruğu altına girilen* hiddetli, ne zaman ne yapacağı belli olmayan babanın işlevini üstlenmiştir. Ve nasıl o zaman gerçek benlik ana-babadan saklanmak

zorundaysa şimdi de gerçek hayatlar gizlice, gözden uzakta sürdürülmek zorundadır.

"Hepimiz gün geçtikçe daha da saldırgan olmaya başlamıştık. Uyuşturucu, her gün para ve eroin için verdiğimiz savaş, evde yaşanan aşırı stres, ailelerimizi kandırmak için söylediğimiz yalan dolanlar, tüm bunlar sinirlerimizi harap ediyordu. Artık artan saldırganlığımızı birbirimize karşı bile kontrol altında tutamıyorduk (s. 133)."

Christian, Stotter-Max'la ilk karşılaşmalarını anlatırken, babanın fiziksel olarak yaşantısına geri dönüşü belki Christian için değil, ama dışarıdan bakan biri için çok aşikârdır. Bu basit ve dürüst anlatı, sapıklığın doğası ve trajedisi hakkında okuyucuya birçok teorik psikoanalitik araştırmadan daha çok bilgi verecektir. Christian şöyle anlatmıştır:

"Stotter-Max'ın hüzünlü hikâyesini bana ilk kez Detlef anlatmıştı. 30 yaşlarında Hamburglu vasıfsız bir işçiydi. Annesi bir orospuymuş. Çocukken, annesinden, onun pezevenklerinden, kaldığı yurtlardaki insanlardan inanılmaz dayaklar yemiş. Onu öyle acımasızca dövmüşler ki, korkudan doğru düzgün konuşmayı asla öğrenememiş ve cinsel açıdan doyuma ulaşmak için dayağa ihtiyaç duyar hale gelmiş.

Beraber dairesine gittik. Her ne kadar yanında çok dikkatli olmamı gerektiren bir insan olmasa da önce parayı istedim. Gerçekten de bana hemen 150 Mark verdi. Ondan bu kadar *cool* bir şekilde bu kadar çok para alabildiğim için kendimle gurur duymuştum.

Tişörtümü çıkardım, o da bana kırbacı verdi. Her şey aynen filmlerdeki gibiydi. Kendim değildim. Önce doğru dürüst vurmuyordum. Ama o, ağlayarak ona acı çektirmemi istediği zaman daha sert vurmaya başladım. "Anneciğim"

diye bağırmaya başlamıştı. Artık ne halde olduğumu bilmiyordum. Onu dinlemiyordum, hatta ona bakmamaya çalışıyordum. Ama her vuruşumda derisinde nasıl izlerin oluştuğunu görüyordum. Derisinin bazı yerleri gerçekten açılmıştı. Tanrım bu çok iğrençti ve yaklaşık bir saat sürdü.

Sonra tişörtümü giydim ve oradan tüydüm. Dairenin kapısına kadar koştum, merdivenlerden indim. Fakat evin önünde kahrolası midemi daha fazla kontrol edemeyerek kusmak zorunda kaldım. Çıkardıktan sonra her şey geçmişti. Ne ağladım ne de kendime acıdım. Bir şekilde, kendimi bu duruma düşürenin yine kendim olduğunu anlamıştım. Boka batmıştım. İstasyona gittim. Detlef oradaydı. Ona fazla bir şey anlatmadım. Sadece Stotter-Max'la işi tek başıma hallettiğimi söyledim (s. 125).

Stotter-Max, Detlef'le benim ortak müşterimiz olmuştu. Bazen ona beraber gidiyorduk, bazen de ikimizden biri gidiyordu. Aslında Stotter-Max iyi bir adamdı. Ayrıca ikimizi de çok seviyordu. Tabii ki aldığı o maaşla artık bize 150 Mark veremiyordu, ama bir vuruş için yetecek 40 Mark'ı ne yapar ne eder bulurdu. Bir keresinde bir kumbarayı kırmış, bir kâseden de biraz para bulmuş ve bana tam 40 Mark ödemişti. Acelemin olduğu zamanlar ona şöyle bir uğrayıp 20 Mark'lık çalışıyordum. Ertesi gün şu saatte tekrar geleceğimi ve 20 Mark'lık daha yapacağımı söylüyordum. Parası olduğu zaman kabul ediyordu.

Stotter-Max, bizi hep hazır beklerdi. Geldiğimizde en sevdiğim içecek olan kayısı suyu daima hazır olurdu. Detlef'i de en sevdiği yiyecek olan puding beklerdi. Stotter-Max, pudingi kendisi hazırlardı. Ayrıca ne kadar çok sevdiğimi bildiği için işten sonra bana Danone yoğurt ve çikolata verirdi. Attığım dayak, artık benim için rutin bir iş olmuştu. Ondan

sonra bir şeyler yer, içer, oturup Stotter-Max'la biraz sohbet ederdim.

Stotter-Max sürekli zayıflıyordu. Son kuruşuna kadar tüm parasını bize harcadığından kendine doğru dürüst yiyecek alamıyordu. Bize çok alışmıştı, yanımızda o kadar mutluydu ki, hemen hemen hiç kekelemiyordu (s. 126).

Bir süre sonra işinden kovuldu. Uyuşturucuya bulaşmadığı halde dibe batmıştı. Onun işini conkiler bitirmişti, yani biz. En azından onu ara sıra ziyaret etmemiz için bize yalvarıyordu. Ama bir conkinin böyle arkadaş ziyaretlerinde hiç işi olmaz. Çünkü o bir başkası için bu tür yoğun duygular hissetmez. Ayrıca bütün gün para ve uyuşturucu sağlamak için dolanmaktadır ve bu tür işler için gerçekten hiç zamanı yoktur. Stotter-Max eline para geçer geçmez bize bol bol vereceğine söz verdiğinde, Detlef ona gayet soğuk bir ifadeyle bunu neden yapamayacağımızı anlatmıştı. 'Bir uyuşturucu bağımlısı tüccar gibidir. Her gün kasasında para olmasını sağlamalıdır. Sırf arkadaşı olduğu ya da sempati duyduğu için birine kredi vermez' (s. 128)."

Christian ve arkadaşı Detlef, çocuklarının sevgi ve bağımlılığından yararlanan ve sonra da onu mahveden iş güç sahibi ana-babalar gibi davranmıştır. Stotter-Max'ın, Christian'a işten sonra çeşit çeşit yoğurt sunmasının, çocukken yaşadığı bir mutluluğun yansıması olduğunu söyleyebiliriz. Annesinin, onu dövdükten sonra beslenmesiyle ne kadar ilgilendiği buradan rahatça anlaşılmaktadır. Christiana'ya gelince, babasıyla yaşadıkları olmasaydı Stotter-Max'la ilk karşılaşmalarını asla böyle 'atlatamazdı'. Şimdi *baba onun içindeydi*. Müşterisine sadece o emrettiği için vurmuyordu. Aynı zamanda *dayak yemiş bir çocuk olarak içinde birikmiş olan çaresizliğinden* dolayı vuruyordu. Saldırganla

özdeşleşmesi, güçsüzlüğünü yok etmesinde, başkalarını kullanarak kendini güçlü hissetmesinde ve hayatta kalmasında ona yardımcı olmuştu. Bu esnada esas Christian, yani neşeli, duygulu, akıllı, canlı ama bağımlı çocuk ise giderek daha da batmıştı:

"Aramızdan biri komaya girerse, diğerleri onun işini bitirebilirdi. Tekrar iki çocuk gibi birbirimizin kollarında yatmamız hiçbir şeyi iyileştirmiyordu. Sadece biz kızlar arasında değil, Detlef'le benim aramda da bu böyleydi. Karşısındakine bakınca, kişi kendinin nasıl bir pislik olduğunu görüyordu. Kendi berbatlığından, kokuşmuşluğundan nefret ediyor, başkasınınkine saldırıyordu. Böylece o kadar da berbat olmadığını kanıtlamak istiyordu.

Bu saldırganlık tabii ki yabancılara karşı da kendini gösteriyordu (s. 137).

Eroine başlamadan önce her şeyden korkuyordum. Babamdan, daha sonra annemin arkadaşından, boktan okuldan ve öğretmenlerden, kapıcıdan, trafik polislerinden, metro biletçilerinden. Şimdi ise kendimi dokunulmaz hissediyordum. İstasyonda dolanan sivillerden bile korkmuyordum. Tüm baskınlardan gayet sakin bir şekilde kurtuluyordum (s. 195)."

İç dünyanın boşalması, hissizleşme en sonunda hayatı anlamsızlaştırır ve ölüm düşüncesinin canlanmasına sebep olur:

"*Conki*'ler yalnız ölür. Boktan bir tuvalette tek başına. Ben de ölmek istiyordum. Hatta beklediğim başka bir şey kalmamıştı. Neden hayatta olduğumu bilmiyordum. Bunu zaten daha önce de asla tam olarak bilemedim. Kahretsin, bir conki neden yaşar ki? Sadece diğerlerini de mahvetmek için mi? (s. 216).

Tanrı'nın cezası ölüm korkusu beni mahvetmeye yetiyordu. Ölmek istiyordum ama öte yandan da her vuruş öncesinde ölümden deli gibi korkuyordum. (s. 221)."

Stern dergisi yazarlarından Kai Hermann ve Horst Rieck'in, Christian'yle iki ay süren bir görüşme yapmaları büyük bir şans olmuştu. Ergenliğinin en önemli döneminde, sonsuz ruhsal yalnızlığından çıkabilmesi, *ona kendini ifade etmesi ve hayatını anlatması imkânını tanıyan*, onu dinleyen, anlayan ilgili insanlarla karşılaşmış olması Christian'nin hayatında çok önemli bir yer tutacaktır.

Akıldışı Davranışlardaki Gizli Mantık

Christian'ın yazdıkları duygulu bir okurda o kadar büyük bir ümitsizlik ve güçsüzlüğe neden olacaktır ki, muhtemelen okur okuduklarını uydurulmuş bir hikâye olarak görüp bir an önce unutmayı tercih edecektir. Fakat bunu yapamaz, çünkü orada sadece gerçeğin anlatıldığını bilir. İnsan, görünen hikâyeyle yetinmeyerek kendine sürekli 'neden' diye sorarsa sadece bağımlılığın değil aynı zamanda ona saçma gelen, mantığıyla açıklayamadığı başka insan davranışlarının doğası hakkında da bir açıklama bulur. Hayatını mahveden bir eroin bağımlısıyla karşılaştığımızda, onu mantıklı açıklamalarla daha da kötüsü eğitim kurallarıyla anlamaya yöneliriz. Hatta birçok terapi grubu bile bu böyle çalışır; bağımlılığın hayatındaki gerçek yerini ve onunla çevresindekilere aslında ne anlatmak istediğini öğrenmesi için gençte herhangi bir ilgi, istek uyandırmaz. Buna şöyle bir örnek verelim.

ZDF kanalının 23.03.1980 tarihinde göstermiş olduğu bir programda, 5 senedir temiz olan eski bir eroin bağımlısı yeni hayatını anlatmıştı. Adamın karamsar hali açıkça görülüyordu. 24 yaşındaydı, bir kız arkadaşı vardı. Anne babasının kaldığı evin çatı katını özel dairesi olarak dayayıp döşemişti, bundan sonra orada yaşamaya başlayacaktı. Onu asla anlamamış, bağımlılığını bedensel, ölümcül bir hastalık olarak görmüş anne ve babası şimdi yardıma muhtaç bir halde olduklarından, oğullarının kendi evlerinde kalması için ısrar etmişlerdi. Bu adam sahip olabildiği en ufak şeye bile bağlanmakta, böylece de sahip olabileceği bağımsız bir hayatı kurban etmekteydi. Bu günden itibaren altın bir kafeste, bağımlılığının tekrar etmesinden sürekli korkarak yaşayacaktı. Eğer bu genç adam, onu sınırlayan otoriter anne ve babasına karşı küçük yaştan beri hissettiği birikmiş öfkesini terapi sayesinde yaşayabilme imkânına sahip olmuş olsaydı, gerçek ihtiyaçlarının farkına varabilecek, kendisinin bir kafese kapatılmasına izin vermeyecek ve her şeye rağmen anne ve babasına daha çok yardımı dokunmuş olacaktı. Çünkü kişi ancak, küçük bir çocuk gibi ana-babasına bağımlı olmadığı sürece onlara yardım edebilir. Eğer bağımlı olursa, ana-babasını bağımlılığı veya intiharıyla cezalandırır. Sahneye konan bu trajedilerde aslında, kişinin bütün hayatı boyunca saklamak zorunda kaldığı çocukluğunun gerçek hikâyesi ortaya konmaktadır.

Klasik psikiyatri, *erken çocukluk döneminde eğitimin vermiş olduğu zararları, yeni eğitim kurallarıyla yok etmeye çalıştığı* sürece çaresizdir. Psikiyatri kliniklerinin ceza sistemleri, tıpkı eğitim gibi hastanın şifreli dilini susturmayı hedeflemektedir. Bunu bir aşırı zayıflama hastalığı örneğinde açıkça gösterebiliriz. Zengin bir evde yetişmiş, hem

maddi hem de manevi olarak yokluk çekmemiş anoreksi hastası, ağırlığının 30 kiloyu aşmamasıyla övünürken aslında ne demek istemektedir? Ana-babanın söylediğine göre çok uyumlu bir evlilikleri vardır. Şu ana kadar bütün beklentilerini karşılayan, hiçbir sorun yaşamadıkları bu çocuğun hastalığı karşısında ise dehşete düşmüşlerdir. Kanımca bu genç kız ergenliğin duygu fırtınası karşısında daha fazla otomatik bir makine gibi devam edemeyecek duruma gelmiş, fakat geçmişinden dolayı, şu an patlayan duygularını yaşayabilme şansını elde edememiştir. Şimdi de bir şekilde, *kendini nasıl kontrol ettiğini, sınırladığını, boğduğunu*, çocukluğunda başına neler geldiğini anlatmaktadır. Bu, ana-babanın kötü insanlar oldukları anlamına gelmemelidir. Onların tek istediği çocuklarını, iyi çalışan, verimli, herkes tarafından hayran kalınan bir çocuk olarak yetiştirmektir. *Anoreksi katı bir eğitimin tüm özelliklerini göstermektedir*: Merhametsizlik, diktatörlük, gözetleme sistemi, kontrol, anlayışsızlık, çocuğun gerçek ihtiyaçlarını hissedememe. Bir de gösterilen aşırı ilgiyle beraber red ve terk etme vardır. Bu katı sistemin en önemli kuralı ise 'İstediğimiz gibi olduğun sürece, her şeyi yapabilirsin, seni ancak böyle sevebiliriz'dir. Aynı düşünce anorekside de kendini gösterir. Kilodaki 5 gramlık bir değişme bile kontrol edilir ve sınırlar aşıldığında günahkâr cezalandırılır.

En iyi terapist bile bu tür hastalarda kiloyu fazlalaştırmaya çalışmak zorundadır, aksi takdirde terapi sonuç veremez. Fakat terapistin, hastaya kilo almasının gerekliliğini açıklamasının yanında hastayı anlayabilmeyi de terapinin görevi olarak görmesiyle, hastanın kilo almasını sağlamayı terapinin tek amacı olarak görmesi arasında fark vardır. Bu son durumda terapist, hastanın daha önce görmüş olduğu

eğitimin zorlama sistemini uygulamış olur, ki bu durumda hastanın tekrar kötüleşebileceğini ya da semptomların değişimini hesaba katmalıdır. Bunların ortaya çıkmadığı durumda ise ikinci eğitim başarıyla tamamlanmış olur ve ergenlik bir kere atlatıldı mı, canlılığın daimi eksikliği sağlanmış olur.

Tüm saçma davranışların nedenleri erken çocukluk döneminde yatar. Çocuğun maddi ve manevi ihtiyaçlarının ana-baba tarafından yönlendirilmesi kötü muamele olarak değil de, eğitimin gereği olarak görüldüğü sürece de ne yazık ki bu nedenler ortaya çıkarılamaz. Aynı şekilde uzmanlar da bu yanılgıya düştüklerinden, terapi diye nitelendirilen şey bazen istemeden de olsa önceden yapılmış olan kötü muamelenin devamı niteliğine bürünür. Dışarı çıkmak istedikleri gecelerde annelerin, rahat uyusun diye bir yaşındaki çocuğuna Valium vermeleri az rastlanılan bir durum değildir. Bu, belki bir kereliğine gerekli görülebilir. Fakat valium, *çocuğun uykusunu kontrol etme aracına* dönüşürse o zaman *doğal bir denge bozulmuş* ve *güvensizlik* yaratılmış olur. Valium sadece çocuğun doğal uyuma yeteneğini olumsuz etkilemekle kalmaz, aynı zamanda algılama yeteneğinin gelişimi de engeller. Çocuğun odada yalnız olduğunu bilmemesi ve korkuya kapılmaması sağlanır. Daha sonra yetişkin yaşa geldiğinde ise belki içinde bulunduğu tehlikeleri anlayamayacaktır.

Yetişkin yaşlardaki saçma, zarar verici davranışları önlemek için ana-babaların psikoloji hakkında derin bir bilgiye sahip olmaları gerekmemektedir. Kendi ihtiyaçları için küçük çocuğu istismar etmemeyi, yani onun dengesini sarsmamayı başarabilirlerse çocuk zaten bedeni sayesinde uygunsuz isteklere karşı korunabilecektir. *Bedeninin diline* ve

onun verdiği sinyallere *en başından itibaren güvenecektir.* Bunun dışında ana-baba *kendi ana-babasına göstermiş olduğu saygı ve hoşgörüyü* çocuğuna da göstermeyi başarabilirse o zaman ona ilerideki hayatı için en iyi şartları sağlamış olacaktır. Çocuğun sadece kendine verdiği değer değil, doğuştan gelen yeteneklerini geliştirme özgürlüğü de bu saygıya bağlıdır. Daha önce de belirttiğim gibi bu saygıyı göstermek için ihtiyacımız olan şey psikoloji kitapları değil, eğitim ideolojisinin yenilenmesidir.

İnsan küçük bir çocukken nasıl muamele görüyorsa, hayatı boyunca öyle davranır. *En büyük acılar genellikle insanın kendine çektirdiği acılardır.* Kişi kendi benliğindeki işkenceciden hiçbir yerde kurtulamaz. Örneğin anoreksi gibi hastalıklarda bu işkenceci tüm kontrolü ele geçirir. Sonuç, vücudun boyunduruk altına alınması ve iradenin sömürülmesidir. Uyuşturucu bağımlılığı da ana-babanın hâkimiyetinden kurtulma çabasıyla başlar, fakat yineleme zorlantısıyla sürekli bir sıkıntıya, gerekli 'mal'ı elde edebilmek için büyük miktarlarda para bulma çabasına, yani gerçek bir köleliğine dönüşür.

Christian'ın polis ve uyuşturucu satıcılarıyla yaşadığı sorunları okuduğumda gözlerimin önüne 1945 senesinin Berlin'i, yasal olmayan yollardan gıda maddesi edinme, işgal kuvvetleri askerlerine karşı duyulan korku, karaborsa yani o zamanın uyuşturucu satıcıları geldi. Bu bağlantı sadece benim kurduğum, bana özel bir bağlantı mı bilmiyorum. Bugünkü uyuşturucu bağımlılarının birçoğunun ana-babası için o dünya bir zamanlar tanıdıkları tek dünyaydı. Çocuk gözleri başka dünya görmemişti. Duyguları bastırma sonucunda oluşan içsel boşlukta 40'lı yılların karaborsasının da bir payının olması tamamen olasılık dışı değildir. Bu düşünce, kitapta

öne sürülen diğer düşünceler gibi bilimsel olarak kanıtlanmış malzemeye değil, birden aklıma geliveren bir fikre, daha ileriye gidip de araştırmadığım tamamen öznel bir bağlantıya dayanmaktadır. Bundan burada bahsetmemin nedeni, bugün birçok yerde savaşın ve Nazi rejiminin ikinci nesildeki geç etkileri hakkında psikolojik araştırmalar yapılıyor olması ve çocukların, ana-babalarının kaderlerini ne kadar az tanırsa, o kaderi bilinçsiz bir şekilde o kadar çok yaşadıkları, sahneye koydukları gerçeğidir. Çocuklar, savaşın neden olduğu travmalar üzerine ana-babalarından duydukları anı kırıntılarından kendi gerçekliklerine dayanarak hayaller kurar ve bunları ergenlik dönemlerinde genellikle gerçekleştirmeye çalışırlar. Örneğin Judith Kestenberg 60'lı yıllarda huzur ve bolluk içinde yaşarken ormanın içinde kaybolmuş olan bir gençten bahsetmektedir. Daha sonra yapılan terapilerde gencin ana-babasının, savaş sırasında Doğu Avrupa'da partizan olarak yaşadığı ama bunu çocuklarıyla asla konuşmadığı ortaya çıkmıştır (bkz. Psyche 8, s. 249-265).

Bir keresinde 17 yaşında bir anoreksi hastasıyla görüşmüştüm. Genç kız, annesinin 30 sene önce Ausschwitz'deyken olduğu kiloda olmasıyla gurur duyuyordu. Konuşmamız sırasında annesinin geçmişi hakkında bildiği tek şeyin bu bilgi olduğu ortaya çıktı. Çünkü anne, o dönem hakkında konuşmayı reddetmiş, aile bireylerinden o dönem hakkında soru sormamalarını istemişti. Çocukları huzursuz kılan da, işte bu giz dolu, evde hiç konuşulmayan, ana-babanın utanç, suçluluk ve korku duymasına neden olan şeydir. Bu tehditle başa çıkmanın en iyi yolu ise hayal kurma ve oyundur. Ana-babanın anılarıyla oynayabilme, gence onların geçmişlerini paylaşabilme hissi verir.

Christian'ın betimlediği ruhsal çöküntüye uğramış dünya, 1945'in yıkıntılarına dayanıyor olabilir mi? Eğer cevap evet ise, bu olay nasıl tekrar etmiştir? Bağlantıyı sağlayan köprüler, ana-babaların inanılmaz maddi kıtlıklar yaşanan bir dönemdeki fiziksel gerçekliğinden ve maddi varoluşu hayatlarının en yüksek ideali haline getirmiş olmalarından geçmektedir. İleriki yıllarda meydana gelen zenginleşme ise korkunun reddedilmesini sağlamıştır. Fakat bu korku aslında zenginlikle defedilecek bir şey olmadığından bilinçdışında varlığını sürdürebilmiştir. Şimdi de çocuklar, içlerinde bir türlü anlaşılamadıkları, duygu ve korkuların yasak olduğu bu lüks evleri terk etmekte, uyuşturucu ortamlarına girmektedirler. Nasıl babaları karaborsada ticaret yaptıysa onlar da uyuşturucu ticareti yapmakta ya da bir zamanlar ana-babalarının çaresiz, tehlikedeki çocukluklarında yıkıntılar üzerine oturduğu gibi, onlar da kayıtsızca yere çökmektedirler. Evinden sonsuza dek sürülmüş yıkıntıların çocuğu şimdi, ihmal edilmiş oğullarında ve kızlarında, onların parça parça olmuş kıyafetlerinde, kaygısız suratlarında, umutsuzluklarında, yabancılıklarında ve bütün o lükse karşı duyulan nefretlerinde tehdit eden bir hayalet gibi dolanmaktadır.

Ana-babaların bu gençleri anlamaması gayet anlaşılır bir durumdur. Çünkü insan, bir zamanlar kendisi olan çaresiz, mutsuz çocuğa sevgi ve anlayışla yaklaşmak yerine, en katı kurallara boyun eğmeyi, muazzam performans göstermek için büyük çabalar sarf etmeyi, en müthiş kariyerleri yapmayı tercih etmektedir. Bu yardıma muhtaç çocuk, kendi oğlu ya da kızı olarak güzel oturma odasının pahalı parkeleri üzerinde birdenbire beliriverdiğinde anlayış görmeyi ummamalıdır. Çocuk orada, hayret, kızgınlık, öğüt veya yaptırımlarla hatta belki de nefretle, yani ana-babanın, savaş yıllarındaki

mutsuz çocukluğunu hatırlatacak her anıyı geri püskürtmekte kullanacağı bir dolu eğitim silahıyla karşılaşacaktır.

Üstesinden gelemediğimiz geçmişimizle çocuklarımızın sebep olduğu yüzleşmenin bazen aileye uğurlu geldiği de olabilir:

1936 doğumlu, evli, iki çocuk annesi, son derece duygusal Brigitte geçirdiği depresyon yüzünden ikinci bir terapiste gitmek zorunda kalmıştı. Duyduğu felaket korkusunun, çocukluğunda yaşadığı hava saldırılarıyla ilgili olduğu kesindi. Fakat tedavilerde harcanan onca çabaya rağmen Brigitte bu korkusunu yenememişti. Ta ki daha önce hiç fark etmediği ve bu yüzden de tedavi olamadığı, bugüne kadar iyileşememiş olan bir yarasını, oğlunun sayesinde keşfedene kadar.

Hastanın oğlu 10 yaşındayken okuldaki birkaç arkadaşıyla gamalı haçlar çizmeye, Hitler konulu oyunlar oynamaya başlamıştı. Bu aynı zamanda hastanın, babasının cepheden dönüşünü yaşadığı yaştı. Bu hareketlerin gizli gizli yapılması ve bir keşif sunması onların çocuklara neden çekici geldiğini açıklıyordu. Çocuğun ihtiyacı ortadaydı. Fakat bu ihtiyacın üzerine gitmek ve onu çocukla konuşarak anlamak anneye zor gelmişti. Oyunlar ona son derece korkutucu geliyor, onlarla ilgili hiçbir şey yapmak istemiyordu. Bir zamanların anti-faşist bir öğrenci grubunun üyesi olarak kendini, çocuğu tarafından ihanete uğramış hissediyor ve istemeden de olsa oğluna karşı otoriter ve düşmanca davranıyordu. Davranışının ideolojik nedenleri, çocuğuna karşı hissettiği güçlü ret duygusunu açıklamaya yetmiyordu. Anne daha anlayışsız oldukça, daha büyük bir dehşet içine düştükçe, çocuğunun oyunlarını sindirmek için daha çok çaba sarf ettikçe, oyunlar da o kadar çoğalıyordu. Çocuk gitgide anne

babasına olan güvenini yitirmiş, onlardan uzaklaşarak dahil olduğu gruba daha da yaklaşmıştı. Bu da annede son derece şiddetli öfke krizlerine neden olmuştu. Bu öfkenin kökenlerinin keşfedilmesi ailedeki durumun değişmesini sağladı. Her şey hastanın aniden, terapistinin kişiliği ve geçmişiyle ilgili ona sorular sormasıyla başladı.

Terapist, hastasının ona sorular sormasına izin verdi. Kendisine yöneltilen soruların önemini fark etmişti. Ama onları cevaplamamıştı, çünkü bu soruların aslında kendisiyle ilgili olmadığını fark etmişti. Böylece ortaya, babası savaştan eve döndükten sonra ona hiç soru soramayan 10 yaşındaki kız çocuğu ortaya çıktı. Hasta, bunun önemli olacağını daha önce hiç düşünmemişti. Fakat seneler boyunca sevgili babasının dönüşünü bekleyen 10 yaşındaki bir çocuğun, babası döndüğü zaman ona "Neredeydin? Ne yaptın? Neler gördün? Bana bir hikâye anlatsana! Gerçekten yaşanmış bir hikâye!" gibi sorular yöneltmek istemesi gayet anlaşılırdı. Brigitte ise babasına bu sorulardan hiçbirini soramamıştı. Babasının savaş yılları ailede bir tabu haline gelmiş, bu konu hakkında çocuklarla hiç konuşulmamıştı. Bunun üzerine çocuklar da babalarının geçmişi üzerine hiçbir şey bilmemeleri gerektiğini düşünmüşlerdi. O zamanlar bilinçli olarak bastırılan, ama daha önceki dönemlerde sözüm ona "iyi eğitim"in yardımıyla dondurulmuş olan merak duygusu, şimdi bütün canlılığı ve önemiyle ortaya çıkmıştı. Bu duygu belki bir zamanlar donmuş olabilirdi, ama asla tam olarak donmamıştı. Şimdi yani yaşanmasına izin verildiğinde ise depresyon da ortadan kalkmıştı. Hasta 30 sene sonra ilk defa babasıyla onun savaş anıları hakkında konuşabilmişti. Çünkü bugün durum çok farklıydı: Babasının söyleyeceklerini dinleyebilecek güçteydi, artık o küçük, bağımlı çocuk değildi. Ama

Brigitte küçükken bu konuşma mümkün olamazdı. Brigitte, çocukken sevgili babasına soru sorarak onu kaybetme karşısında duyduğu korkunun nedensiz olmadığını anlamıştı, çünkü o zamanlar babası Doğu'da yaşadıkları ile ilgili konuşamazdı. Unutmanın yardımıyla yaşadıklarından kurtulmaya çalışıyordu. Kızı da onun bu çabasına uymuş, Üçüncü Reich hakkında az ve sadece entelektüel bir bilgiye sahip olmakla yetinmişti. Brigitte, insanın tıpkı her iki tarafın ölülerini sayarken dehşete kapılmayan bir bilgisayar gibi, bu zamanı "duygusuz" ve nesnel olarak değerlendirebileceği düşüncesindeydi.

Fakat o bir bilgisayar değil, gelişmiş bir düşünme yeteneğine sahip, son derece duygusal bir insandı. Ve bütün bunları bastırmaya çalıştığı için depresyon geçirmiş, kendini boş hissetmiş (çoğu zaman siyah bir duvarın önünde duruyormuş gibi hissediyordu), uykusuzluk çekmiş ve sürekli canlılığını bastıran tabletlere ihtiyaç duymuştu. Zeki kızın o güne kadar sırf entelektüel sorunlara yönelmiş olan merak ve araştırma güdüsü kelimenin tam anlamıyla "oğlunun bahçesindeki şeytan" olarak varlığını duyurmuştu. Fakat Brigitte bu sefer de şeytanı oradan def etmeye çabalamıştı, bunu yapmasındaki tek neden ise babasını koruma isteğiydi. Her çocuğun kafasında ana-babasının reddetme tavrına dayanan bir 'kötü' tasarımı vardır. Ana-babasının, kendisini güvensiz hissetmesine yol açan her şey kötüdür.

Bu süre içerisinde çocuğunun gamalı haçlara duyduğu ilgi azalmış, aynı zamanda da haçların Brigitte için birden çok işlevinin olduğu ortaya çıkmıştı. Haçlar bir yandan Brigitte'in bastırılmış bilme isteğini harekete geçirmiş, bir yandan da babasına karşı duyduğu hayal kırıklığını oğluna yönlendirmesine neden olmuştu. Brigitte bütün bu duyguları

terapisi esnasında yaşama fırsatı bulduğu zaman, çocuğunu bunun için kullanmasına gerek kalmamıştı.

Brigitte hikâyesini bana, sunduğum bir bildiriyi izledikten sonra anlatmıştı. Daha sonra ondan hikâyesini yayımlamak için izin istediğimde, tecrübelerini başkalarıyla paylaşmak istediğinden ve artık susmak istemediğinden, buna seve seve izin vereceğini söylemişti.

Her ikimiz de Brigitte'nin durumunun, susmak üzere eğitilmiş ve bilinçli ya da bilinçsiz olarak bundan zarar gören bir neslin durumunu yansıttığı konusunda hemfikirdik. Bamberg'de yapılan sempozyuma kadar psikanaliz de bu konuya fazla değinmediği için söz konusu sessiz kalma tabusundan sadece entelektüel olarak değil, duygusal olarak kurtulmak da şu ana kadar çok az insan için mümkün olmuştu.

İkinci neslin, televizyonda gösterilen Yahudi katliamı konulu filme gösterdiği tepki, bir hapishaneden kaçış demektir. Sessiz kalışın, sorma izni olmayışının, hissedememenin, kişinin böyle bir zalimliğin üstünden 'duygusuzca' gelebileceğine dair olan o çılgın düşüncenin hapishanesidir bu. Çocuklarımızı, bir milyon çocuğun gaz odalarında öldürülmesi gibi bir trajedi karşısında herhangi bir kızgınlık ve üzüntü duymayan, olayı soğukkanlılıkla karşılayan insanlar olarak yetiştirmek daha mı iyi olurdu? Bu olay hakkında tarih kitapları yazabilen, bu esnada da sadece tarihi ve nesnel kesinliği sağlamak için uğraşan bilim adamlarının bize ne faydası olabilir ki? Böyle bir zalimlik karşısında katı bir nesnellik gösterebilme yeteneğinin kime ne faydası dokunur? Bu durumda çocuklarımız ortaya çıkan her yeni faşist yönetime boyun eğme tehlikesi içinde olmaz mı? Ruhsal boşluklarından başka

kaybedecek neleri vardır ki? Aksine bu tür bir rejim onlara, bilimsel bir nesnellikle ayrıştırılmış ve yaşanamamış duygularını yeni bir kurbana yöneltebilme ve muazzam bir topluluğun üyesi olarak bu hapishaneye tıkılmış zapt edilemeyen duygulardan kurtulma şansını vermiş olurdu.

Ortaklaşa gösterilen akıldışı davranış ise en tehlikeli olandır. Çünkü bu durumda saçmalık, 'normal' olarak kabul gördüğünden kimsenin dikkatini çekmemektedir. Almanya'da savaş sonrası çocuklarının bir çoğu için, Üçüncü Reich hakkında ana-babalarına açık açık soru sormak uygunsuz, münasebetsiz kaçmaktaydı. Hatta çoğu ailede bu adamakıllı yasaklanmıştı. Bu zaman hakkında, yani ana-babanın geçmişi hakkında konuşmama, yüzyılın başında tıpkı cinselliğin yadsınması gibi 'iyi bir davranış' olarak görülmekteydi.

Her ne kadar bu tabunun, bugünkü nevroz çeşitlerine olan etkisi deneysel olarak kolaylıkla kanıtlanabilir olsa da bu güne kadar aktarılmış olan kuram sistemi bu tecrübeler karşısında dayanıklılık göstermiştir. Bunun nedeni ise sadece hastaların değil, terapistlerin de aynı tabuların kurbanı olmuş olmalarıdır. Hastalarını, Freud'un uzun zaman önce ortaya çıkardığı, artık bizim zamanımıza bile ait olmayan cinsel baskılar ve yasaklarla açıklamaya çalışmak, terapistlere, hastalarını zamanımızın yadsımalarını ortaya çıkararak (aynı zamanda kendi çocukluklarının yadsımalarını) anlamaya çalışmaktan çok daha kolay gelmektedir. Korkunç, katlanılmaz olanın, tam da 'normal' olanda, büyük çoğunluk tarafından 'tamamen normal ve kabul edilebilir' olarak görülende olduğunu Üçüncü Reich'ın geçmişine bakarak öğrenebiliriz.

Üçüncü Reich'in görkemli zamanlarını çocukluk veya ilk gençlik döneminde yaşamış olan ve daha sonraki hayatlarında namus, dürüstlük için çabalayan insanlar, bu konuda zorluk çekmiş olmalılar. Bu kimseler nasyonal sosyalist sistemin korkunç gerçeklerini birer yetişkin olduklarında öğrenmişlerdir. Fakat küçükken duydukları, gördükleri, çocukluklarının yoğun duygularıyla hissettikleri o şarkılar, konuşmalar, kalabalık halk kitlelerinin tezahüratları bu insanların içinde yaşamaya devam etmiştir.

Peki bir insan benliğinin önemli bir kısmını inkâr etmeden, bu iki ayrı dünya arasında nasıl uyum sağlayabilir? Çocukluğundan kalan duygusal bilgiyle, daha sonra edindiği, bununla çelişen bilgiyi nasıl bağdaştırabilir? Bu çatışmadan kurtulmak için Brigitte'nin de yapmaya çalıştığı gibi duyguları dondurmak, kökenlerin yitimi, belki de tek çıkış olarak görülmektedir.

Hans-Jürgen Syberberg'in filmi "Hitler; Almanyalı bir Film" kanımca, Almanya'daki bu neslin büyük bir kısmında görülen bu çatışmanın en açık bir biçimde ortaya konduğu tek sanat eseridir.

Syberberg filminde kendi öznel gerçekliğini sunmaktan başka bir amaç gütmemiştir. Kendini duygularına, fantezilerine ve hayallerine bıraktığı için ortaya o zamana ait bir tablo çıkarmıştır. Her iki bakış açısını, *izleyeni ve baştan çıkarılanı* birleştirdiği için de yarattığı tabloda birçok insan kendini bulacaktır.

Yetenekli çocuğun Wagner'in müziğinden, marşların ritminden, Führer'in radyodaki duygu yüklü ama anlaşılmaz

bağırışlarından büyülenmesi, Hitler'in güçlü fakat zararsız bir kukla olarak görülmesi, hepsi filmde yer almaktadır. Fakat bütün bunlar, daha önceki filmlerde neredeyse hiç hissedilmeyen, yetişkinin duyduğu dehşetin, korkunun ve gerçekten hissettiği acının yanında yer almaktadır. Filmin birçok sahnesinde hem katliamın, hem de baştan çıkarılmanın kurbanlarına duyulan acı kendini göstermektedir, fakat ideolojilerin saçmalıklarına duyulan acıya yer yoktur.

Sadece, baştan çıkarılmış olduğunu inkâr etmeyen, bunu yaşayabilen bir kişi, Syberberg'in yaptığı gibi, bunu böyle bir üzüntü yoğunluğuyla gösterebilir. Film seyirciye, en azından birkaç zorlu sahnede, nasyonal sosyalizm düşüncesinin saçmalığını, iyi hazırlanmış nesnel kitaplardan çok daha iyi gösteriyor. Bu film aynı zamanda anlaşılamaz bir geçmişin gerçekliğini inkâr etmek yerine, onunla yaşamak için gösterilen nadir çabalardan biridir.

Adolf Hitler'in Çocukluğu

"Benim pedagojim katıdır. Güçsüz ezilmelidir. Benim okullarımda, dünyanın karşısında korkuya düşeceği gençler yetişecektir. İstediğim, sert, buyurgan, korkusuz ve acımasız gençlerdir. Onlar her şey olmalıdır. Onlar acılara dayanmasını bilmelidir. Onlarda güçsüzlüğün ve yumuşak başlılığın zerresi dahi olmamalıdır. Onların gözlerinde hür ve olağanüstü yırtıcı hayvan parlamalıdır. Ben gençlerimin güçlü ve güzel olmalarını isterim... Böylece yeni olanı başarabilirim."

(Adolf Hitler)

Giriş

Adolf Hitler'in çocukluğu hakkında daha fazla bilgi edinme düşüncesi bende ilk defa bu kitabı yazarken oluşmuş ve beni hiç şaşırtmamıştı. Harekete geçmemi sağlayan ise; tedaviler sayesinde edindiğim inanış olan insan yıkıcılığının bir tepki olarak ortaya çıkışının (doğuştan gelmeyişinin), tam olarak da Adolf Hitler'in durumunda kanıtlandığı düşüncesiydi. Her ne kadar başlarda, tanıdığım en büyük suçlu olduğuna inandığım bu adama sıcak duyguyla yaklaşabileceğim konusunda şüphelerim olmuşsa da güttüğüm amaç bu adımı atmam için yeterince önemliydi. Empati, buradaki anlamıyla bir kişinin yaşadıklarını, çocukluğunu inceleyerek anlamaya, bunları bir yetişkinin gözüyle yargılamamaya çalışmak sahip

olduğum yegâne anlama aracım olmuştu. Onsuz tüm çalışmam anlamsız ve faydasız olurdu. Yaptığım çalışma esnasında bu aracı koruyabilmeyi ve Hitler'i bir insan olarak görebilmeyi başardığımı fark etmem beni sevindirdi. Bunu sağlayabilmek için kendimi, dünden bugüne aktarılmış olan insanı idealleştiren ve kötü olanın benlikten ayrımı ve yansıtılmasına dayanan "insan" tanımlamasından kurtarmak ve insan olmakla hayvan olmanın birbirlerinden tamamen ayrı şeyler olmadığını anlamak durumunda kaldım. Hiçbir hayvan yıllar önce çekmiş olduğu acılar için intikam almak zorunda olmak gibi trajik bir baskı altında kalmamıştır. Hayvanların bilinçaltını, bu konu hakkında saptamalar yapmaya yetecek kadar tanımıyorum. Aşırı derecede vahşete şu ana kadar *sadece insanlıkta* rastladığım için sadece bu alanda onun izlerini sürebilir ve nedenlerini araştırabilirim. Kendimi kötülüğün, vahşetin her şeyden habersiz (aslında bu yüzden de masum ama kör) anlatıcısı, aktarıcısı konumuna getirmek istemediğim sürece, bu araştırmadan ve sorulardan vazgeçmemem gerekir.

Anlaşılamayana sırtımızı döner, kızgınlık içinde onu "insani olmayan" olarak nitelendirirsek kendimizi onun bilgisinden mahrum bırakmış oluruz. Bu sayede de bir daha ortaya çıktığında bütün masumiyetimiz ve saflığımızla onu tekrar destekleme tehlikesine kolaylıkla düşeriz.

Son 35 yılda Adolf Hitler'in hayatını konu alan sayısız yazı ve program yayımlandı. Birçok kere onun babası tarafından dövüldüğünü duymuş, birkaç yıl önce de Helm Stierlin'in monografisinde okumuştum. Bu bilgi o zamanlar beni çok etkilememişti. Fakat çocuğun hayatının ilk yıllarında maruz kaldığı aşağılanmalarla yakından ilgilenmeye

başladığımdan beri, bu bilginin benim için değeri arttı. Kendime şu soruyu sordum: Tüm hayatı boyunca nefret duygusuyla dolu olmuş, diğer insanları da kolaylıkla bu duygunun içine çekebilmiş bu insanın çocukluğu nasıl geçmişti? "Kara Pedagoji" kitabının bende uyandırmış olduğu duygular sayesinde, Adolf henüz küçük bir çocukken Hitler ailesinin evinde neler olduğunu tasavvur edebildim. Daha önce siyah-beyaz olan ve yavaş yavaş 2. Dünya Savaşı anılarımla iç içe geçmeye başlayan film artık bir film olmaktan çıkmış, renkli bir hayata dönüşmüştü. Sadece bir kereliğine, herhangi bir zamanda, herhangi bir yerde yaşanmış bir hayata değil, sonuçları ve tekrarlanma olasılığı ile şimdi, burada hepimizi ilgilendiren bir hayata. Çünkü insanlığın nükleer yok oluşunun, mantıklı anlaşmalarla engellenebileceğine dair beslenilen umut aslında bir ütopyadır ve yaşadığımız tüm tecrübelerle çelişmektedir. Mantığın, insanda sadece küçük bir yere sahip olduğunu, ayrıca da onun en güçlü tarafı olmadığını son olarak Üçüncü Reich'ta yaşadık. Sadece birkaç yıl içinde milyonlarca masum insanın hayatının yok edilmesi için, bir Führer'in hezeyanı ve birkaç milyon iyi yetiştirilmiş vatandaş yeterli olmuştu. Nefretin neden oluştuğunu anlamak için elimizden geleni yapmadığımız takdirde, en karmaşık stratejik anlaşmalar bile bizi kurtaramayacaktır. Nükleer silahlarda görülen artış, birikmiş olan nefretin ve bununla ilgili olan gerçek ihtiyaçları anlama ve ifade etmekte gösterilen yeteneksizliğin bir sembolüdür.

Adolf Hitler'in çocukluğu örneğinde, milyonlarca insanın acı çekmesine neden olmuş bir nefretin doğuş hikâyesi incelenebilir. Psikanalizciler bu yıkıcı nefretin özelliğinin uzun süreden beri farkındaydılar. Fakat söz konusu nefreti ölüm dürtüsünün bir ifadesi olarak gördükleri sürece

psikanalizcilerden boşuna yardım beklemiş oluruz. Erken çocuklukta duyulan nefreti son derece ayrıntılı olarak tanımlamış, fakat onun tepkisel değil de doğuştan gelen bir duygu olduğunu düşünen Melanie Klein'dan sonra gelenler de bu konuda değişik bir yorum sunmamışlardır. Bu nefret olgusuna farklı açıdan ilk yaklaşan, narsis öfke kavramını tanımlamış olan Heinz Kohut olmuştur. Ben de bu kavramı çocuğun birincil objeye sahip olamama karşısında gösterdiği tepkiyle ilişkilendirdim (1979).

Fakat Adolf Hitler'deki gibi bütün bir hayat boyu süren, doyumsuz bir nefreti anlayabilmek için biraz daha ileri gitmek gerekir. Dürtü kuramının güvenli topraklarını terk edip şu soruyu sormalıyız: Bir yandan ana-babası tarafından dövülüp aşağılanan, bir yandan da ona bunları yapan insanlara saygı göstermek, onları sevmek ve acılarını hiçbir şekilde göstermemek zorunda bırakılan bir çocuğun içinde neler olmaktadır? Her ne kadar ana-babaların böyle saçma bir şeyi yapmadıklarını umsak da, çoğu zaman söz konusu olan budur. Ana-babalar çocuklarından az önce saydıklarımı bekler. Ne yazık ki önceki nesillerde bu beklentiler var olmuştur. Çocuğun, çocukluğunun ilk yıllarında en kötü, en acımasız davranışları unutması ve saldırganı idealleştirilmesi mümkündür. Fakat daha sonraki yıllarda ortaya konan eylemler, maruz kalınan bu kötü davranışların aslında unutulmadığını, bir yerlerde saklandığını gözler önüne serer. Ama bu farklı bir biçimde görülür: Bir zamanlar zulüm gören çocuk artık, zulüm eden olmuştur.

Psikanaliz, ölüm dürtüsü varsayımından kurtulabilse erken çocuklukta şartlandırma üzerine var olan malzeme sayesinde, barış araştırmalarına önemli katkılarda bulunabilirdi.

Fakat ne yazık ki çoğu psikanalist, ana-babaların çocuklarına ne yaptıkları sorusuyla hiç ilgilenmemekte, bu soruyu aile terapistlerine devretmektedir. Bunlar da her şeyden önce aile bireyleri arasındaki ilişkilerde meydana gelen değişimle uğraştıkları için erken çocukluk yaşantısına, yoğun bir terapide yeterince girememektedir.

Aslında tek bir terapinin hikâyesini tüm ayrıntılarıyla anlatmak, bir çocuğun maruz kaldığı aşağılanmaların, şiddetin, kötü muamelenin, onu tüm hayatı boyunca nasıl etkilediğini göstermek için yeterli olacaktır. Fakat gizlilik ilkesinden dolayı buna imkân yoktur. Bununla beraber Hitler'in hayatı son gününe kadar birçok tanık tarafından o kadar itinalı bir biçimde gözlemlenmiş ve belgelenmiştir ki, bu malzeme kullanılarak erken çocukluk dönem rahatlıkla sahneye konulabilir. Yaptıklarının, tanıkların ifadeleri ve tarihsel eylemlerle belgelenmesinin yanı sıra, Hitler'in düşünceleri ve hissettikleri de, her ne kadar şifreli de olsa, yaptığı sayısız konuşmasında ve kitabı 'Kavgam' da kendini göstermektedir. Hitler'in bütün politik eylemlerini, çocukluğunda maruz kaldığı kötü muameleyle ilişkili olarak açıklamak son derece faydalı bir çalışma olurdu. Fakat bu çalışma kitabın çerçevesinin dışına çıkar, çünkü bu kitapta benim için önemli olan öncelikle "Kara Pedagoji"nin etkilerinin örneklerini göstermektir. Bu nedenle Hitler biyografilerinde daha önce çok üzerine düşülmemiş bazı çocukluk yaşantısına önem vererek Hitler'in hayat hikâyesinin birkaç noktasına değineceğim. İşleri dolayısıyla tarihçiler sadece göze görülen gerçeklerle, terapistler de Odipus kompleksiyle ilgilendikleri için bunlardan çok azı şu soruyu sorabilmiştir: Küçükken her gün babasından dayak yiyen, onun tarafından aşağılanan bu çocuk neler hissetmiş, içinde neler biriktirmiştir?

Mevcut belgelere dayanarak Hitler'in büyürken içinde bulunduğu ortamı kolaylıkla betimleyebiliriz. Aile yapısı *totaliter bir rejimin* prototipi gibidir. Tartışmasız, tek, genellikle de zalim hükümdar *babadır*. Kadın ve çocuklar tamamen onun iradesine boyun eğmeli, aşağılanmalara ve haksızlıklara hiç soru sormadan katlanmalıdırlar. İtaat hayatlarındaki en önemli prensiptir. Annenin de evde etki alanı vardır; kocası evde olmadığı zamanlar çocuklarının hükümdarı o olur (ondan daha güçsüz olanlardan maruz kaldığı aşağılamaların acısını çıkarır). Totaliter bir devlette bu fonksiyonu polis üstlenir. Onlar köle olan köle bekçileridir; diktatörün arzularını yerine getiren, yokluğunda onu temsil eden, onun adına korku saçan, cezalar veren, kendilerini *hiçbir hakkı olmayanların* hükümdarı olarak gören köle bekçileri.

Hiçbir hakkı olmayanlar ise çocuklardır. Arkalarından daha küçükler gelirse, onlara maruz kaldıkları aşağılanmaları gösterecekleri bir saha açılmış olur. Daha güçsüz, daha yardıma muhtaç insanlar olduğu sürece kişi, son köle değildir. Hatta bazen Christian F. örneğinde olduğu gibi çocuk, köpekten bile daha düşük seviyededir; çocuk orada olduğundan köpek dayak yemez.

Toplama kamplarının düzenlerinde de rahatlıkla görebildiğimiz, "Kara Pedagoji" tarafından meşrulaştırılmış bu sınıf düzeni, belki de bazı ailelerde hâlâ uygulanmaktadır. Böyle bir durumun yetenekli bir çocukta nelere yol açabildiği Adolf Hitler'in hayatında açıkça görülmektedir.

Baba; Kaderi ve Çocuğuyla Olan İlişkisi

Alois Hitler'in, Adolf doğmadan önceki hayatı ve kökleri hakkında Joachim Fest şunları yazmıştır:

"Johann Trummelschlager'in Strones'teki 13 numaralı evinde bekâr hizmetçi kız Anna Schicklgruber, 7 Haziran 1837'de bir çocuk dünyaya getirir. Çocuk, doğduğu gün Alois ismiyle vaftiz edilir. Döllersheim köyünün doğum kütüğünde, çocuğun babasının isminin yazdığı bölüm boş bırakılır. Hatta Anna, 5 sene sonra işsiz değirmenci kalfası Johann Georg Hiedler'le evlendiğinde de bu durum değişmez. Aynı sene Anna çocuğunu uygun bir şekilde yetiştiremeyeceği korkusundan onu, kocasının kardeşi çiftçi Johann Nepomuk Hüttler'e verir. Anlatılanlara göre Hiedler'ler o kadar fakirmişler ki, "yatacak yerleri bile yokmuş bu yüzden de yalakta uyurlarmış".

Bu iki kardeş, yani değirmenci kalfası Johann Georg Hiedler ve çiftçi Johann Nepomuk Hüttler, Alois Schicklgruber'in muhtemel babası olabilecek iki kişidir. Üçüncü bir kişi ise, her ne kadar gerçek baba olması ihtimali diğerlerinden daha belirsiz olsa da, Hitlerlerin yakın çevresine göre Maria Anna Schicklgruber'in hamile kaldığı sıralarda hizmetçilik yaptığı evin sahibi olan Frankerberger adlı Grazlı bir Yahudi'dir. Senelerce Hitler'in avukatlığını yapmış, Polonya'da vali olarak görev almış Hans Frank, Nürnberg Mahkemeleri'nde sunduğu raporda, Hitler'in 1930 senesinde üvey kardeşi, Alois'in oğlundan muhtemelen şantaj amacı taşıyan bir mektup aldığına dair tanıklık etmişti. Mektupta üstü kapalı bir şekilde Hitler ailesinin geçmişi hakkında "bazı şeylerden" bahsediliyordu. Frank işin aslını araştırmakla görevlendirilmiş, araştırmaları sonucunda Frankenberger'in, Hitler'in

büyükbabası olabileceğinde dair bazı ipuçları bulmuştu. Fakat doğruluğu kanıtlanabilir belgelerin azlığından dolayı, bu tezin doğruluğu şüphe uyandırmıştır. Daha yakın bir zamanda yapılan araştırmalar Frank'in iddiasının inanırlığını sarsmıştır. 1942 senesinin ağustos ayında, Heinrich Himmels'in direktifiyle, Alman Gizli Örgütü yeni bir araştırma başlatmış fakat yine, daha önceki büyükbaba teorilerinden daha sağlam bir sonuca varılamamıştır. Bu araştırma sonucunda da Johann Nepomuk Hüttler'in 'kesin güvenirliğe çok yakın bir olasılıkla' Alois'in babası olduğu belirtilmiştir. Fakat bunların hiçbiri kanıtlanamamıştır. Ortada tek bir gerçek mevcuttur: Adof Hitler, büyükbabasının kim olduğunu bilmiyordu.

Maria Anna Schicklgruber'in ölümünden 29, kocasının ölümünden ise 19 sene sonra, Johann Nemopuk yanında üç adamla Döllersheim köy papazına gelip artık neredeyse 40 yaşına girmiş olan evlatlığı, gümrük memuru Alois Schicklgruber'in isminin yasallaştırılmasını ister. Asıl babanın kendisinin değil de, ölmüş kardeşi Johann Georg'un olduğunu, fakat onun da bu işe zaten razı olduğunu, şayet rahip isterse bunun refakatçiler tarafından doğrulanabileceğini söyler.

Rahip ikna olmuştur. Defterdeki 7 Haziran 1837 tarihinin altındaki 'gayri meşru' ibaresini 'meşru' diye değiştirir, babanın isminin yazılması gereken yeri istendiği gibi doldurur ve defterin kenarına şöyle yazar: "Çocuğun annesi Anna Schicklgruber'in, çocuğun babasının Georg Hitler olduğunu beyan ettiği, üç tanık tarafından doğrulanmıştır. Tanık Josef Romeder, Tanık Johann Breiteneder, Tanık Engelbert Paukh." Tanıkların hiçbiri okuma yazma bilmediğinden, imzaları haç işaretiyle atılmış, isimlerini deftere rahip yazmıştır. Fakat bunu yaparken tarih atmayı ihmal etmiştir. Aynı

zamanda hem rahibin kendi imzası, hem de (çoktan ölmüş) anne ve babanın imzası da eksiktir. Her ne kadar kanunlara aykırı olarak yapılmış olsa da, Alois'in isminin yasallaştırılması etkili olmuştur. Ocak 1877'den itibaren Alois Schicklgruber kendine Alois Hitler demeye başlamıştır.

Bu kırsal entrikayı düzenleme fikrinin Johann Nepomuk'tan çıkmış olması yüksek bir olasılıktır. Alois'i yetiştiren oydu ve açık nedenlerden dolayı onunla gurur duyuyordu. Alois daha yeni terfi etmiş ve evlenmişti. Bir Hüttler'in ya da bir Hiedler'in o güne kadar katettiğinden çok daha fazla yol katetmişti. Johann Nempuk'un kendi ismini evlatlığında neden yaşatmak istediği açıkça ortadaydı. Aslında Alois de bu isim değişikliğini istiyordu. Azimli ve sorumluluk sahibi bir insan olarak o önemli bir kariyer yapmış ve bu kariyeri namuslu bir isimle koruma ihtiyacı içine girmişti. Daha 13 yaşındayken Viyana'ya giderek bir ayakkabıcının yanında çalışmaya başlamış, fakat daha sonra zanaatkârlığı bırakıp mali sektöre geçmişti. Yeni işinde kısa sürede yükselerek Gümrük Dairesi'nin en yüksek kıdemli memuru olmuştu. Resmi olaylarda kendini üst kademedeki devlet görevlilerinin temsilcisi olarak gösteriyor, insanların ona tam ve doğru unvanıyla hitap etmesini istiyordu. Gümrük Dairesi'ndeki iş arkadaşlarından biri onu sert, kesin, hatta biraz fazla düzenli olarak betimlemişti. Alois, çocuğunun iş seçimi için kendisinden öğüt almaya gelen bir akrabasına, mali sektörün kesin bir itaat, görev bilinci gerektirdiğini "ayyaşlar, sürekli borca batıp çıkanlar, kumarbazlar ve ahlaksız hayat süren insanlar" için hiç uygun olmadığını söylemişti. Genellikle terfi edilmesi dolayısıyla yaptırdığı portrelerinde daima haşin, saygı görmeyi ve tanınmayı bekleyen bir adam olarak görünürdü (J. Fest, 1978 s. 31)."

Bu yazılanlara, Maria Schicklgruber'in oğlunun doğumundan sonra Fest'in söz ettiği Yahudi tüccardan 14 sene boyunca para aldığını eklememiz gerekir. Fest, 1973 senesinde yayımladığı Hitler biyografisinde Frank'in raporunun tam metnine yer vermemiştir. Bu metni, kitabın sadece 1963'teki baskısında kullanmıştır. Metin şöyledir:

"Hitler'in babası, Grazlı bir ailenin yanında çalışan Schicklgruber isimli hizmetçi kızın evlilik dışı doğan çocuğuydu... Bu hizmetçi kız Schicklgruber, yani Adolf Hitler'in büyükannesi, çocuğunu doğurduğu zaman Frankenberger isimli Yahudi bir ailenin yanında çalışıyordu. Ve Frankenbergerler o zamanlar 18 yaşında olan (aşçı kızı hamile bırakan) oğulları için, doğumdan itibaren *çocuğun 14. yaşına kadar Schicklgruber'e belli bir miktar para ödemişlerdi.* Aynı zamanda bir sene boyunca Frankernberger ile Hitler'in büyükannesi yazışmışlardı. Yazışmaların ana teması, Frankerberger'i Schicklgruber'e para ödetmek zorunda bırakan durumlar hakkında her iki tarafın da sessiz kalmasıydı... (J. Fest, 1963 s.18)."

Eğer bu gerçekler 100 sene sonra da hâlâ anlatılmaya devam edecek kadar köy halkı tarafından iyi biliniyor olsaydı, Alois'in bunlardan haberdar olmamasına imkân yoktu. O çevredeki insanların böyle nedensiz bir cömertliğe inanmış olmaları da pek olası değil. Gerçek ne olursa olsun, ortada Alois'i utandıran durumlar söz konusuydu:

1. Yoksulluk.
2. Evlilik dışı doğmuş olması.
3. 5 yaşındayken öz annesinden ayrılmış olması.
4. Yahudi kanı.

İlk üç nokta kesindi, ama dördüncüsü sırf dedikodu olabilirdi, bu da durumu kesinlikle kolaylaştırmıyordu. Kimsenin açıkça bir şey söylemediği, insanların gizli gizli konuştuğu bir dedikoduya karşı kişi kendini nasıl koruyabilirdi? Ne kadar kötü olurlarsa olsun insan kesinliklerle daha rahat yaşayabilir. Örneğin çok çalışarak yoksulluğu tamamen yok edebilir. Alois bunu başarmıştı. Daha sonra eşi olacak iki kadını evlenmeden önce hamile bırakmayı da başarmıştı. Böylece kendi kaderi olan evlilik dışı doğumu çocuklarında tekrarlatmış ve bilinçsizce intikam almıştı. Fakat nereden geldiği sorusunu hayatı boyunca asla cevaplayamadı.

Bir insanın kökleri hakkındaki belirsizlik, onu huzursuz ve rahatsız eder. Hele de Alois'de olduğu gibi, bu belirsizlik ne doğruluğu tamamen kanıtlanabilir ne de çürütülebilir *olumsuz bir dedikoduyla* bağlantılıysa.

Birkaç gün önce 80 yaşlarında bir adamla karşılaştım. Adam Doğu Avrupa'dan göç etmişti ve 35 senedir karısı ve yetişkin çocuklarıyla Batı Avrupa'da yaşamaktaydı. Bundan kısa bir süre önce, 50 yıldır ölmüş olduğuna inandığı, şu an 53 yaşında olan evlilik dışı çocuğundan bir mektup almış ve şaşkına dönmüştü. Mektup, Sovyetler Birliği'nden geliyordu. Çocuk üç yaşındayken annesi vurulmuş, babası ise siyasi suçlu olarak hapishaneye atılmıştı. Adam, annesi vurulduğu sırada onun yanında olan çocuğunun ölmüş olduğundan o kadar emindi ki, hapisten çıktıktan sonra onu aramaya kalkışmamıştı bile. Fakat şimdi annesinin ismini taşıyan oğlu, mektubunda 50 yıldır bir türlü huzuru bulamadığını, edindiği bir bilgiden diğerine giderken her seferinde ümitlendiğini, her seferinde ümidinin boşa çıktığını anlatıyordu. Ama ismini bile bilmediği babasını 50 sene sonra bulmayı başarmıştı.

Bu adamın, tanımadığı babasını kafasında nasıl idealleştirdiğini, onu tekrar görebilmesine bağladığı umutları tasavvur edebilirsiniz herhalde. Sovyetler Birliği'nin küçük bir kasabasından, ta Batı Avrupa'daki bir adamı bulabilmek için, korkunç bir çaba gerekmiş olmalı.

Bu hikâye, geçmişi hakkında cevapsız kalmış sorulara cevap bulabilmenin, hiç görmediği anne babasıyla tanışmanın bir insan için aslında ne kadar önemli olabileceğini gösteriyor. Gel gelelim Alois Hitler'in, bu ihtiyaçlarını bilinçli bir şekilde yaşamış olması, hele de hiç tanımadığı babasını idealleştirmesi onun için pek mümkün değildi. Söylentilere göre babası bir Yahudi olabilirdi ki, bu da yetiştiği çevrede utanç verici bir özellik olarak görülmekteydi. 40 yaşındayken yapılan isim değişikliği, Alois'in bu konuda hem ne kadar duyarlı olduğunu, hem de kafasının çatışmalarla ne kadar dolu olduğunu gösteriyor.

Duygusal çatışmalar resmi belgelerle yok edilemez. Başarı, memuriyet, üniforma, gösterişli tavırlarla defedilmeye çalışılan bu huzursuzluğu Alois'in çocukları hissetmişti.

John Toland şöyle yazmıştır:

"Kavgaya meraklı ve çabuk kızan bir insan olmuştu. Esas hedefi hep ilk çocuğu küçük Alois oluyordu. Kesin itaat isteyen baba, istediği uysallığı göstermeyi reddeden oğluyla sürekli kavga ediyordu. Daha sonraları küçük Alois, babasının onu sık sık "gaddarca dövdüğünden" yakınmıştı. Ama o zamanın Avusturya'sında çocukların çok kötü fiziksel muameleye maruz kalmaları hiç de alışılmadık değildi. Bu tür davranışların, çocuğun ruhsal gelişimi için yararlı olduğu düşünülüyordu. Çocuk, oyuncak teknesini bitirmek için üç gün

içinde bir kere okula gitmedi diye, onu bu hobiye teşvik eden babası, çocuğu bilincini yitirene kadar kayışla dövmüştü. Anlatılanlara göre çok sık olmasa da, Adolf da kayışla dayak yiyordu. Evin reisi, köpeği de kıvrılıp yere düşene kadar dövüyordu. Küçük Alois'in anlattıklarına göre bu çeşit şiddet eylemlerine evin hanımı Klara Hitler de katlanmak zorunda kalıyordu. Eğer bu söylenenler doğruysa bu tür kavgalar, Adolf Hitler üzerinde silinemez bir etki bırakmış olmalıydı (J. Toland, 1977, s. 26)."

Elinde Adolf'un kız kardeşi Paula'dan edindiği, fakat kitabında kullanmadığı bir bilgi olmasına rağmen Toland'ın, yazısında 'eğer bu söylenenler doğruysa' diye bir ibare kullanmış olması ilginçtir. Onun kullanmadığı bilgi daha sonra alıntı yapılarak Helm Stierlin'in monografisinde kullanılmıştır. Söz konusu bilgi şöyledir:

"Babamı inanılmaz derecede kışkırtan ve her gün nasibine düşen dayağı yiyen hep kardeşim Adolf oluyordu. Kaba, küstah ufaklığın tekiydi. Terbiyesizliğini yok etmek ve iş olarak devlet memuriyetini seçmesini sağlamak için babamın giriştiği çabalar boşunaydı (H. Stierlin, 1975, s. 23)."

Eğer Paula, kardeşi Adolf'un "her gün nasibine düşen dayağı yediği"ni John Toland'a şahsen anlattıysa, bunun gerçekliği konuda şüpheye düşmeye gerek yoktur. Fakat biyografilerin en karakteristik özelliği, kendilerini çocukla özdeşleştirmeleri ve gayet bilinçsiz olarak ana-babanın çocuğa yaptığı kötü muameleleri önemsiz göstermeleridir. Franz Jetzinger'in şu cümleleri bu konuda gayet aydınlatıcıdır:

"Çocuğun, babası tarafından çok kötü dövüldüğü yazılmıştır. Bu iddianın doğruluğunu kanıtlamak için ise sözde Angela'nın söylemiş olduğu şu cümleye ortaya atılmaktadır:

'Adolf, hatırlasana, babam seni dövmeye kalktığında annemle beraber nasıl da onun üniformasına asılırdık!' Bu sözler kesinlikle *şüphe doludur*. Baba, Hafeld döneminden beri üniforma giymemiştir; üniformasını en son giydiği sene, baba ailesinin yanında kalmıyordu. Bu durumda bu sahneler 1892-1894 yılları arasında yaşanmış olmalıydı, ki o zamanlar Adolf henüz 4, Angela ise 12 yaşındaydı. O yaşta Angela o kadar sert bir babaya karşı çıkmaya *kesinlikle cesaret edemezdi*. Bunu, zaman hesaplaması kötü olan *biri uydurmuş olmalıydı*.

Sekreterlerine saçma sapan hikâyeler uydurmayı seven 'Führer', onlara, bir keresinde babasının, omurgasına 30 kere vurduğunu anlatmıştı. Fakat 'Führer' bu çevrede, yanlışlığı kanıtlanabilir olan hikâyeler de anlatmıştır. *Gerçekten de bu söz dinlemeyen ve dik kafalı çocuk belki ara sıra hak ettiği dayakları yemiştir.* Fakat o *kesinlikle* 'dövülen çocuklar' dan biri değildi. Babası *son derece çağdaş düşünceli* bir adamdı. Yukarıdaki gibi uydurulmuş teorilerle Hitler bilmecesi çözülemez, aksine daha da karmaşık hale getirilir!

Anlatılanların aksine, Leonding döneminde çoktan 61 yaşına gelmiş baba Hitler'in, çocuğun yetiştirilmesiyle çok da ilgilenmediği daha olasıdır (Jetzinger, 1957, s. 94)."

Eğer Jetzinger'in tarihi belgeleri doğruysa ve bu konuda herhangi bir şüpheye düşmeye gerek yoksa, Adolf'un bir genç olarak değil de çok daha küçük bir çocukken, *4 yaşına bile gelmeden* dayak yediğine dair olan kesin inancım doğrulanmaktadır. Aslında bu yargının kanıta ihtiyacı bulunmamaktadır, *Adolf'un bütün hayatı* bir kanıt niteliğindedir. 'Kavgam'da üç yaşındaki çocuktan tesadüfen bahsetmemektedir. Açıkça görülüyor ki Jetzinger, bunun hiç mümkün olamayacağını düşünmüştür. Neden olmasın ki? Çocuğun,

yetişkinin içindeki reddedilen kötünün taşıyıcısı olması ne kadar sık karşılaşılan bir durumdur. Daha önce alıntılar yaptığım çocuk eğitimi yazılarında, aynı şekilde o zamanlar son derece popüler olan Dr. Schreber'in kitaplarında *çocuğun küçükken dövülmesi özellikle tavsiye edilir*. 'İyinin rahatça yetişmesi' için gerekli olan *kötünün atılmasının asla yeteri kadar erken başarılamamasına* sürekli işaret edilir. Ayrıca annelerin küçük çocuklarını dövdüklerini gazetelerden biliyoruz, eğer çocuk doktorları her gün yaşadıkları olayları serbestçe anlatabiliyor olsalardı, çok daha fazlasını bilirdik. Fakat kısa bir süre öncesine kadar sessiz kalma yükümlülükleri vardı. (Bu en azından İsviçre'de geçerliydi.) Şimdi ise belki alışkanlıktan, belki de 'terbiye'den, çok daha fazla susuyorlar. Yukarıda Jetzinger'in biyografisinden yaptığım alıntılar, her ne kadar Jetzinger aksini kanıtlamayı istemiş olsa da, Adof Hitler'in erken yaşta yediği dayaklar konusunda şüphesi olanlar için nesnel bir bilgi niteliğindedir.

Alıntı yaptığım kaynak üzerinde bu kadar çok sebebi, bu alıntıların bana biyografilerin ana-babanın korunması amacıyla nasıl değiştirildiğini kanıtlamasıdır. Hitler'in acı gerçekleri anlattığı yerde Jetzinger gayet karakteristik olarak 'saçma sapan hikâyelerden' bahsetmekte, onun 'kesinlikle dövülen çocuklar' dan olmadığını, 'söz dinlemeyen ve dik kafalı çocuğun' yediği dayakları hak ettiğini, çünkü babasının '*son derece* çağdaş düşünceli bir insan' olduğunu iddia etmektedir. Jetzinger'in çağdaş düşünceli olmaktan ne anladığı üzerinde tartışılabilir, fakat bu bir yana, gerçekten öyle babalar vardır ki, dış dünyaya karşı gayet çağdaş düşünceli-dirler, fakat iş çocuklarına gelince kendi çocukluklarını tekrarlarlar.

Esas görevi ana-babayı çocuğun suçlamalarından korumak olan pedagojik yaklaşımdan son derece garip psikolojik yorumlar çıkmaktadır. Örneğin Fest, Adolf'un, babasına karşı ilk defa Frank'in raporu üzerine nefret duyduğunu iddia etmektedir. (Frank, 1938 yılında yazdığı bu raporda Adolf'un Yahudi kanı taşıdığını söylemiştir). Çocukluğunda babasına karşı duymuş olduğu nefretin daha sonra Yahudi nefreti olarak kendini ifade ettiği tezimin aksine Fest, Adolf Hitler'in yetişkin bir adam olarak 1938 senesinde, *Frank'tan babasının Yahudi kökenini öğrendikten sonra, ondan nefret etmeye başladığını* savunmaktadır. Fest şöyle diyor:

"Bu ilişkilerin ortaya çıkarılmasının, o sıralar Almanya'da iktidarı ele geçirmeye hazırlanan adamda nasıl bir tepkiye yol açtığını kimse kestiremez. Söylenebilecek tek şey babasına karşı her zaman hissettiği saldırganlığın şimdi *açık bir nefrete dönüşmüş olduğudur*. Daha 1938 senesinin Mayıs ayında, Avusturya'nın fethinden sonra, Hitler *Döllersheim köyü ve çevresini talim alanına çevirmiştir. Babanın doğum yeri ve büyükannenin mezarının bulunduğu yerler Alman ordusunun panzerleri tarafından yerle bir edilmiştir* (J. Fest, 1963, s. 18)."

Babaya karşı duyulan bu tür bir nefret, aynı şekilde Yahudi düşmanlığı, yetişkin bir insanda birdenbire ortaya çıkmaz. Bu tür bir nefretin kökleri kişinin çocukluk yaşantısının derinliklerinde bir yerlerdedir. Jetzinger ayrıca Hitler'in, Yahudilere karşı duyduğu 'siyasal nefretin', Frank'in raporundan sonra babaya ve akrabalara karşı duyulan 'kişisel bir nefrete dönüştüğünü' düşünmektedir.

Alois'in ölümünden sonra, 01.08.1903 tarihli Linzer gazetesinde şöyle bir ilan çıkmıştır:

"Her ne kadar dudaklarından ara sıra kaba sözler dökülse de, haşin görüntüsünün altında iyi bir kalbi vardı. Her zaman bütün enerjisiyle adaletin ve yasalara uygunluğun yanındaydı. Her şey hakkında eğitilmiş olduğundan her konuda bir şeyler söyleyebilirdi." Alois Hitler'in mezar taşının üzerinde bakışlarının yükseklere dikmiş, bir zamanların Gümrük Dairesi Üst Kademe Memurunun bir resmi vardı (J.Toland'dan alıntı, s. 34).

Hatta Smith, 'Alois'in insan hakları konusunda çok saygılı olduğunu, insanların esenliği için derin bir ilgi gösterdiğini' de söylemektedir (Stierlin, s. 20)"

Saygın insanlara 'haşin bir görünüş' olarak gözüken şey, çocukları için tam bir cehennem demek olabilir. J. Toland bu konuda bir örnek veriyor:

"Özellikle asi olduğu bir dönemde Adolf kaçmaya karar verir. Fakat babası bunu fark eder ve onu üst katlardaki odalardan birine kilitler. Gece olduğunda genç adam pencereden çıkmaya çalışır, fakat pencere çok dar geldiği için üstünde ne varsa çıkarmak zorunda kalır. Tam bu esnada babasının yukarı çıktığını duyar. Kaçış denemesinden vazgeçerek, çıplaklığını alelacele bir havluyla örter. Yaşlı adam bu sefer eline kamçıyı almamış, bunun yerine kahkahaya boğulmuştur. Karısına seslenir; yukarı gelip bu 'togalı çocuğu' görmesi gerektiğini söyler. Bu alay, çocuğu dayaktan daha çok etkilemiştir. Hitler daha sonra Helene Hanfstaengel'e 'bu olayı atlatmasının çok uzun sürdüğünü' itiraf etmiştir.

Yıllar sonra Hitler sekreterlerinden birine, bir zamanlar bir macera romanında kişinin acısını belli etmemesinin bir yiğitlik göstergesi olduğunu okuduğunu söylemiştir. 'Bir dahaki sefer hiç dayak yediğimde hiç sesimi çıkarmamaya karar vermiştim. Vakit geldiğinde, (annemin korku içerisinde

kapının dışında beklediğini biliyordum) yediğim her darbeyi saydım. Dışarı çıkıp da büyük bir gururla, 'Babam bana tam 32 kere vurdu' dediğim zaman annem delirmiş olduğumu düşünmüştü (Toland, s. 30)."

Bu ve bunun gibi yerlerden Alois'in, çocukluğunda yaşadığı aşağılanmalara dair duyduğu ama bilincinde olmadığı öfkeyi, oğluna dayak atarak ifade ettiği belli oluyor.

Böyle bir zorlamanın arkasında yatan nedenleri anlayabilmek için bir anlatı bize yardımcı olabilir. Amerika'da bir televizyon programında, bebeklerini nasıl dövdüklerini anlatan genç annelerin katıldığı bir terapi grubu gösterilmiştir. Annelerden biri, bir keresinde bebeğin ağlamasına artık dayanamadığını ve onu yataktan alıp duvara nasıl fırlattığını anlatmıştır. Seyircilere o anki çaresizliğini gayet açıkça anlatmıştır. Anne, artık kontrolden çıktığı noktaya geldiğinde ise yardım amaçlı kurulmuş olan telefon hattını aramıştır. Telefonun öbür ucundaki ses, ona aslında kimi dövmek istediğini sormuştur. Anne şaşkınlık içerisinde ağzından şu kelimenin çıktığını fark etmiştir: 'Kendimi'. Ardından ise hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlamıştır.

Bu anlatıyla, Alois'in attığı dayakları nasıl anladığımı göstermeye çalışıyorum. Kuşkusuz bu, Adolf'un bir çocuk olarak hiçbir şeyi fark etmemiş olmasını, bir cehennemde her gün tehdit altında ve sürekli korku içinde yaşamış olmasını, öte yandan da bütün bu hissettiklerini bastırmaya zorlandığını, çektiği acıyı belli etmeyerek gururunu kurtarmaya çalışmasını değiştirmeyecektir.

Genç çocuk varlığıyla, Alois'te kim bilir nasıl bilinçsiz ve aşırı bir haset yaratmıştır! Yasal bir evlilikten, hem de bir Gümrük Dairesi Memurunun oğlu olarak doğmuştur. Onu yoksulluk yüzünden başkalarına vermek zorunda kalmayan bir anneye, *tanıdığı* (hatta bir daha unutmasına imkân olmayacak şekilde her gün açıkça fiziksel olarak hissettiği) bir babaya sahiptir. Bu, Alois'in çok acı çekerek mahrum kaldığı, ne kadar çabalarsa çabalasın bütün hayatı boyunca sahip olamadığı şey değil miydi? İnsan ya buna katlanarak geçmişin gerçeğiyle yaşar, ya da bunu inkâr ederek başkalarına acı çektirir.

Zulme uğrayanların çoğu zaman suçsuz insanlar olduğu gerçeğine katlanmak birçok insana zor gelir. İnsan daha küçük bir çocukken, eğitimi esnasında çektiği tüm zulmü işlediği suçların bir cezası olarak görmeyi öğrenmiştir. Bir öğretmen, Yahudi katliamıyla ilgili filmi izledikten sonra çocukların birçoğunun şu yorumda bulunduklarını anlatmıştı: "Yahudiler büyük suç işlemiş olmalılar yoksa böyle cezalandırılmazlardı."

Tüm biyografi yazarlarının, özellikle de tembellik, dik kafalılık, yalancılık gibi günahları, küçük Adolf'a yüklemek için gösterdikleri çaba bu yüzden gayet anlaşılırdır. Fakat bir çocuk dünyaya hiç yalancı olarak gelir mi? Ve yalan bazen, bu tür bir babayla başa çıkmanın, hayatta kalmanın, onurundan geriye kalanları kurtarmanın tek yolu değil midir? Adolf'ta olduğu gibi bir insana bu kadar kesin bir teslimiyet söz konusu olduğunda, belki de rol yapma ve okulda alınan kötü notlar gizliden gizliye küçük bir özerklik geliştirmek için kişinin sahip olduğu tek şanstı. Bu yüzden Hitler'in anlattığı ettiği, babasıyla meslek seçimi üzerine sonradan giriştiği tartışmaların sonradan gelen rötuşlar olduğunu kabul edebiliriz. Bu tartışmaların geç olması çocuğun korkak olduğu

için değil, baba tartışmaya izin vermediği içindi. 'Kavgam' dan alınan aşağıdaki bölüm gerçeği göstermektedir:

"Ne düşündüğümü kendime saklayabilirdim. Her zaman karşı çıkmaya gereksinim duymuyordum. İleride memur olmamaya dair almış olduğum kesin karar, içimi tamamen rahatlatmama yetiyordu."

Bu alıntıyı yapan biyografi yazarı Konrad Heiden'in, alıntının sonunda "ne hilekâr ama!" diye yazması gayet karakteristiktir. Totaliter bir rejimde çocuktan hem açık ve dürüst davranmasını, hem de söylenenleri dinlemesini, eve iyi notlarla gelmesini, babaya karşı gelmemesini ve daima görevlerini yerine getirmesini istiyoruz.

Rudolf Olden da Hitler'in okulda çektiği zorluklarla ilgili şöyle yazmış:

"Hevessizlik ve yeteneksizlik hızla büyür. Babanın aniden yitiveren haşin elinin ortadan kalkmasıyla birlikte *önemli bir teşvik* (!) de kaybolmuştur (R. Olden, 1935, s. 18)."

Demek ki babanın attığı dayaklar, öğrenmeye teşvik ediyormuş. Bunları yazan biyografi yazarı aynı zamanda Alois hakkında şunları da yazıyor:

"Emekli olmuş olsa da tipik memur onuruna hâlâ sahipti, insanlardan ona 'Bay Hitler ' diye ve unvanıyla hitap etmelerini istiyordu. Çiftçiler kendi aralarında birbirlerine sen diye hitap eder, ama sırf alay olsun diye bu yabancıya onun istediği gibi hitap ederlerdi. Alois'in çevresiyle, hiç iyi ilişkileri olmadı. Bu yüzden de kendi evinde bir diktatörlük kurmuştu. Karısı ona hayranlık ve saygı duyuyordu, çocuklar ise ondan korkuyordu. Özellikle de Adolf onu hiç anlaya-

mazdı. Alois ona baskı yapıyor, onu eziyordu. *Çocuğunu yanına ıslıkla çağırıyordu* (Olden, s.12)."

Hitler ailesinin birçok tanıdığının hâlâ Braunau'da yaşadığı ve bilgi edinmenin o kadar zor olmadığı bir zamanda, 1935 senesinde anlatılan bu sahne, bildiğim kadarıyla savaş sonrası yazılan biyografilerde bulunmamaktadır. Çocuğunu sanki bir köpekmiş gibi ıslıkla çağıran bir baba figürü, toplama kamplarındaki tasvirleri o kadar hatırlatıyor ki, bugünün biyografi yazarlarının bu ayrıntıyı (duydukları anlaşılır korkudan dolayı) görmezden gelmelerine şaşırmamak gerekir. Bundan başka bütün biyografilerde, o zamanlar dayağın son derece normal olduğu iddiasıyla ya da Jetzinger'in yapmış olduğu gibi yapılan iftiralara karşı kanıtlar ortaya sürerek, babanın şiddetini zararsız gösterme eğilimi bulunmaktadır. Ne yazık ki, Jetzinger'in itinalı araştırmaları daha sonraki çalışmalar için de önemli bir kaynak rolünü üstlenmiştir. Fakat sahip olduğu psikolojik anlayış, Alois'inkinden pek de farklı değildir.

Babasıyla küçükken nasıl bir ilişkiye sahip olduğunu Hitler, babasının davranışlarını yetişkinliğinde bilinçsizce tekrarlayarak ve dünya tarihinde aktif rol alarak göstermiştir. Chaplin'in filminde tasvir ettiği o sert, üniformalı, hatta biraz da komik diktatör; eleştirel oğlunun gözündeki Alois'ti. Düşmanları da Hitler'i böyle görüyordu. Alman halkının sevdiği, hayran kaldığı büyük Führer ise öbür Alois'ti; itaat eden anne Klara'nın sevilen ve sayılan kocası. Annenin hissettiği bu derin saygıyı kuşkusuz *küçük Adolf* da paylaşıyordu. Adolf'un içine işlemiş olan babasının bu iki yönü, onun daha sonraki yaşantısının eylemlerinde o kadar sık görülmektedir ki insan, Hitler'in sanatsal yeteneğinin onu, tiran babanın üzerinde bırakmış olduğu etkileri ortaya

koymaya ve tasvir etmeye zorladığını düşünmeden edemiyor. Çağdaşlarından bir kısmı diktatörü, *tacize uğramış bir çocuğun şaşkınlığı ve dehşetiyle*, bir kısmı da *hiçbir şeyin farkında olmayan bir çocuğun boyun eğişiyle* yaşamıştır. Bütün büyük sanatçıların eserleri çocukluklarının bilinçdışından doğar. Eğer milyonlarca insanın canına mal olmuş olmasaydı ve milyonlarca insan Hitler'in yaşayamadığı, inkâr ettiği acılarına katlanmak zorunda kalmasaydı, onun eseri de sanat eseri olabilirdi. Fakat saldırganla özdeşleşmesine rağmen, *Kavgam*'da Hitler'in çocukluğunu nasıl yaşadığına dair bazı yerler bulunmaktadır.

"İki gözden oluşan bir evde 6 kişiden oluşan bir aile oturuyordu. Çocuklar arasında bir de oğlan vardı, diyelim ki 3 yaşında olsun (...) Evin darlığı ve kalabalık zaten uygun ilişkilerin oluşması için elverişli değildi. Kavgalar çoğu zaman bu yüzden çıkardı. (...) Ebeveyn arasındaki kavga uzadıkça uzayıp, ki bu neredeyse her gün oluyordu, ürkütücü bir şekil alırsa, bunun sonuçları er ya da geç küçükleri de etkileyecektir. Bunların ne çeşit etkiler olacağını, ebeveyn arasındaki karşılıklı çekişme, babanın anneye karşı gösterdiği bir zorbalığa dönüştüğünde, bu dönemi tanıyan biri bile kestiremez. Küçük, acınası çocuk altı yaşındayken *bir yetişkinin karşısında dehşete kapılacağı şeyler hisseder* (...) Kavgalar arttıkça adam, kadından uzaklaşır, kadından uzaklaştıkça alkole yaklaşır. Geceleri geç bir saatte, kör kütük sarhoş ve parasını son kuruşuna kadar tüketmiş bir halde eve geldiğinde korkunç sahneler yaşanır.

Bunları yüzlerce kere yaşadım. (...)"

Babası tarafından ismiyle değil de, bir köpek gibi ıslık çalınarak çağrılan bir çocuk, Üçüncü Reich'ta tüm haklardan mahrum Yahudilerle aynı konuma sahipti.

Hitler, yineleme zorlanımıyla farkında olmadan yaşadığı aile travmasını tüm Alman halkına aktarmayı başarabilmişti. Irklar Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle, her vatandaşın köklerini üç nesil geriye kadar ortaya koyması ve bunun doğuracağı sonuçlara katlanması gerekli olmuştu. Yanlış ya da belirsiz bir geçmiş, bir insan için önce utanç, küçümseme ardından da ölüm demekti. Bütün bunlar hem de barış ortamında, hukuk devleti diye adlandırılan bir devlette oluyordu. Bu, tarihte başka hiçbir yerde olmamış, öncesi olmayan bir olaydı. Engizisyon mahkemeleri Yahudilere inançları için eziyet etmişti ama öte yandan onlara vaftiz olarak hayatta kalma şansı tanımıştı. Fakat Üçüncü Reich'ta hiçbir hareketin, yapılan hiçbir şeyin faydası olamazdı. Eğer bir Yahudi isen *kökenlerin gereği* önce aşağılanmaya, ardından da ölüme mahkûmdun. Tüm bunlar Hitler'in kaderini iki açıdan yansıtmıyor mu?

1. Bütün çabalarına, başarısına, kunduracılıktan Gümrük Dairesi yüksek memurluğuna uzanan başarılı kariyerine rağmen Hitler'in babası da geçmişindeki "kara leke"yi yok etmeyi bir türlü başaramamıştı. Tıpkı daha sonra Yahudilere yıldızlarını çıkartmalarının yasaklanmış olması gibi. "Kara leke" varolmaya devam etmiş ve bütün hayatı boyunca ona eziyet çektirmişti. Fest'e göre sayısı 11'i bulan taşınmalar belki de sadece mesleki nedenlerden değil, izlerini kaybettirmeye çabasından kaynaklanıyor olabilirdi. Bu eğilim açıkça Adolf'ta da görülmekteydi. Fest şöyle demişti: "1942 senesinde, köy hastanesinde (babasının doğum yeri) bir anma levhası bulunduğu söylendiğinde, Adolf o sinir krizlerinden birini geçirmişti."

2. Aynı şekilde Irklar Yasası da kendi çocukluk dramının bir tekrarıydı. Nasıl şimdi bir Yahudi'nin hiçbir şansı yoksa, bir zamanlar Adolf'un da babasının dayaklarından kaçma şansı yoktu. Çünkü dayakların nedeni, Adolf'un davranışları değil, babanın çözümsüz kalan sorunları, kendi çocukluğu hakkında duyduğu acıyı inkâr etmesiydi. Bu tür babalar, çocuklarını uyurken haşince yataktan çekip çıkarmayı ve narsis dengelerini tekrar kurabilmek için dayak atmayı alışkanlık edinmişlerdir (bkz. Christian F., s. 19).

Adolf'un bütün çocukluğu boyunca üstlenmek zorunda kaldığı bu işlevi Üçüncü Reich'ta Yahudiler üstlenmişti. Adolf ne yaparsa yapsın, olmasını asla engelleyemeyeceği, her an çıkabilecek olan fırtınalara boyun eğmek zorundaydı.

Adolf babasından herhangi bir sevecenlik görmediği için *içinde büyüyen nefret sürekli ve netti*. Babası sinir krizleri geçirip, ortalığı kasıp kavuran, sonra da onlarla oynayabilen çocukta bu farklıdır. Bu durumda nefret fazla gelişemez. Bu insanların sorunları, çektikleri zorluklar başkadır. Tıpkı ana-babaları gibi aşırılıklara meyilli hayat arkadaşları seçer, onlara inanılmaz derecede bağlanır, onları asla terk edemez ve sürekli karşılarındaki kişilerin iyi taraflarının süreceği umuduyla yaşarlar. Çocuğun, ana-babasının iki ayrı yüzünü görmüş olmasına dayanan bu tür sadomazoşist bağlanmalar, aşk ilişkilerinden daha da kuvvetlidir. Bu ilişkilerde tarafların ayrılması çok zordur ve bağlanan tarafın benliği sürekli zarar görür.

Küçük Adolf için dayakların sürekliliği kesindi. Ne yaparsa yapsın, bunun her gün yediği dayak üzerinde hiçbir etkisi olmuyordu. Bu durumda ona sadece acıyı inkâr etmek ve

kendini saldırganla özdeşleştirmek kalıyordu. Kimse, annesi bile ona yardım edemezdi. Aksi takdirde o da tehlikeye girerdi, çünkü anne de dayak yiyordu (bkz. J. Toland, s. 26).

Bu sürekli tehdit altında olma, Üçüncü Reich'ta Yahudilerin kaderinde kendini açıkça göstermektedir. Gözümüzün önüne şöyle bir sahne getirelim: Bir Yahudi sokakta yürüyor, belki de süt almaya gidiyor. Bir anda kolunda SA arması taşıyan bir adam, o an aklına gelebilecek istediği her şeyi yapma hakkına sahip olan bir adam ona saldırıyor. Yahudi'nin bu konuda yapabileceği hiçbir şey yok, tıpkı küçük Adolf gibi. Kendini korumaya kalkışsa ölümüne tekmelenebilir, tıpkı bir zamanlar 11 yaşında olan Adolf'un arkadaşlarıyla kendi yaptıkları bir botla kaçıp babasının şiddetinden kurtulmaya çalıştığında olduğu gibi. Sırf kaçmayı düşündü diye Adolf ölesiye dayak yemişti. (bkz. H. Stierlin, s. 23) Artık Yahudiler için de bir kaçış yolu yoktur. Bütün yollar tutulmuştur, bütün yollar Treblinka ve Auschwitz'in önünde son bulan tren rayları gibi ölüme gider. Yolun bittiği yerde hayat da biter. İşte her gün dayak yiyen ve sırf kaçmayı düşündü diye ölümüne dövülen bir çocuk da aynen böyle hisseder.

Yukarıda anlattığım, 1933 ve 1945 yılları arasında birçok farklı şekilde yaşanan sahnede Yahudi, çaresiz bir çocuk gibi her şeye katlanmak, sabırla dayanmak zorundadır; bağırıp çağıran, artık kendisi olmaktan çıkıp bir canavara dönüşmüş olan bu SA armalı varlığın sütünü başından aşağı boca etmesine, dalga geçmek için (Alois'in Adolf'un togasına güldüğü gibi) diğerlerini yanına çağırmasına, ona ve gücüne tamamen teslim olmuş bu insanın yanında kendini kudretli ve büyük hissetmesine dayanmak zorundadır. Yahudi, yaşamayı seviyorsa sırf cesaretini ve sertliğini kanıtlamak

uğruna hayatını tehlikeye atmayacaktır. Gayet sakin davranır, ama aynı zamanda içi nefret ve küçümsemeyle dolar. Tıpkı o zamanlar Adolf'un babasının zayıf noktasını zamanla fark edip, babasını üzen okuldaki başarısızlığıyla ona yaptıklarını biraz da olsa geri ödetmesi gibi.

Joachim Fest'e göre Adolf'un okuldaki başarısızlığının nedeninin babasıyla olan ilişkisinde yatıyor olması mümkün değildir. Fest, Linz şehrinde yeni okul arkadaşlarıyla yarışacak düzeyde olmayan Adolf'tan beklenenlerin ağırlaştığını, çocuğun bu yüzden başarısız olduğunu düşünmektedir. Öte yandan Fest, Adolf'un "neşeli, hayat dolu ve açıkça yetenekli bir öğrenci" (s. 37) olduğunu da yazmıştır. Peki böyle bir çocuk okulda neden başarısız olmaktadır? Fest, Adolf'u "rahatlığa düşkünlük eğilimi" ve "düzenli çalışmaya hevessizlik" göstermekle suçladığından, okuldaki başarısızlığı için Adolf'un öne sürmüş olduğu nedenlere kuşkuyla yaklaşmıştır. Hemen hemen bütün biyografi yazarları, ana-babanın daima haklı, tüm durumlarda istedikleri gibi davranmayan çocuğun ise daima tembel, "şımarık" ve "inatçı" (s. 37) kabul edildiği eğitim değerlerini kesin olarak kabul etmiştir. Çocuk, ana-babasına karşı bir şey söyleyecek olursa, hemen yalan söylediğinden şüphelenilir. Fest şöyle yazmıştır:

"Oğul, babası hakkında birkaç kötü düşünce uyandırabilmek için onu alkolik bile yapmış, 'korkunç bir utanç içerisinde' yalvara yakara onu 'pis kokan meyhanelerden' eve sürüklemek zorunda kaldığını anlatmıştır (Fest, 1978, s. 37)."

Peki bu neden 'kötü düşünce' olarak görülüyordu? Çünkü biyografi yazarları, babanın meyhanelerde içmeyi sevdiği, bunun üzerine evde olay çıkardığı fakat 'bir alkolik olmadığı' konusunda hemfikirdiler. Babaya 'alkolik olmadığı'

teşhisinin konulmasıyla, yaptığı her şey kolaylıkla silinebilir ve çocuk olaylar sırasında duymuş olduğu utanç ve yaşamış olduğu rezaletten tamamen *vazgeçirilebilirdi*.

Aynı durum terapileri esnasında, ölmüş olan ana-babaları hakkında uzak akrabalarından bilgi alan insanlarda da yaşanır. Yaşamlarında hatasız olan ana-babalar öldükten sonra kolaylıkla melek mertebesine çıkarılır ve çocuklarını arkalarında kendini suçlu hissetme cehennemine terk ederler. Çevrede çocukların geçmişlerinde farkına vardıkları şeyleri doğrulayacak tek kişi olmadığından, çocuklar bu konuda yalnız kalmış olur ve kendilerinin çok kötü olduğunu düşünürler. 13 yaşında babasını kaybettiği andan itibaren çevresinde sürekli olarak idealleştirilmiş baba figürüyle karşılaşan Adolf'un başına da daha farklı bir şey gelmemiştir. Bugün bile biyografi yazarları babasının attığı dayakları zararsız gösterme çabasındayken, babasının şiddetini ve zulmünü o zamanlar Adolf'a kim doğrulatabilirdi ki? Ancak yaşadıklarını Yahudilere aktarabildiği vakit Adolf bu yalnızlığı aşabilmeyi başarmıştır.

Avrupa halklarını birbirine bağlayan unsurlar arasında Yahudi düşmanlığından daha etkili olanı yoktur. Bu, öteden beri hükmedenlerin en değerli yönlendirme araçlarından biri olmuştur. Ve görünüşe göre farklı çıkarların gizlenmesi için o kadar uygun bir araçtır ki, birbirlerine son derece düşman olan gruplar bile Yahudi tehlikesi karşısında birleşebilirler. Yetişkin Hitler bunun farkındaydı. Bir keresinde Rausching'e şöyle demişti: "Yahudiler olmasaydı, onları yaratmak zorunda kalırdık."

Peki nasıl oluyor da Yahudi düşmanlığı sürekli olarak ortaya çıkabiliyor? Bunun nedenini anlamak o kadar da zor değildir. Yahudilerden şunu ya da bunu yaptıkları, şöyle ya da böyle oldukları için nefret edilmiyor. Yahudilerin yaptıkları ve oldukları her şey diğer bütün halklarda da vardır. Onlardan nefret ediliyor çünkü insanlar içlerinde taşıdıkları *yasak nefreti yasallaştırmak* ihtiyacı duyuyor. Yahudi halkı ise bu iş için son derece uygundur. Bu halk iki bin yıldır en yüksek din ve devlet yönetimleri tarafından zulme uğradığından, insanların Yahudi nefreti yüzünden utanç duymalarına gerek kalmaz, hele de en katı ahlak prensipleriyle yetiştirilmişler ise. Kendinden çok erken yaşta talep edilen meziyetlerin baskısı altında yetişmiş bir çocuk ise izin verilen bu tür bir boşalma yolunu seve seve benimser, Yahudi düşmanlığı (yani nefret etme hakkı) edinip ömür boyu bundan vazgeçmez. Bu boşalım imkânı ailedeki bir tabuya dokunduğundan Adolf için kolay ulaşılabilir olmaması muhtemeldi. Hitler bu üstü kapalı yasağı daha sonra Viyana'da kaldırmayı başarabilmişti. İktidara geldiğinde ise tek yapması gereken bu nefreti ari soyundan gelen insanların en yüksek meziyeti ilan etmek olmuştu.

Köken sorununun Adolf'un ana-baba evinde tabulaştırılmış olduğuna dair olan düşüncem, Adolf'un daha sonra bu konuya verdiği büyük önemden kaynaklanmaktadır. 1930 senesinde Frank'ın raporuna verdiği tepki de bu düşünceyi doğrulamaktadır. Hitler'in tepkisinde bir çocuk için çok karakteristik olan bilme ve bilmeme karışımı ve bu konu hakkında ailede hüküm süren karışıklık görülmektedir. Frank'in raporunda şu ifadeler geçmektedir:

"Adolf Hitler babasının, Schicklgruber'in Grazlı Yahudiyle olan cinsi münasebetinden olmadığını biliyordu. Bunu

babasının ve büyükannesinin anlattığı hikâyelerden biliyordu. Babasının, büyükannesinin ileride kocası olacak adamla evlilik öncesi girdiği bir ilişkisinden olduğunu biliyordu. Ama bu ikisi çok yoksuldu, Yahudi'nin ödediği para ise uzun zaman önce vaat edilmiş bir zamdı. Yahudi adam, mahkemeden ve bunun getireceği halka açıklıktan çekindiğinden, baba olarak gösterilmiş ve herhangi bir davaya gerek kalmadan parayı ödemişti."

Jetzinger, Hitler'in tepkisini şöyle yorumluyor:

"Bu paragrafta Frank'ın ortaya çıkardıkları karşısında Hitler'in verdiği tepki yansıtılmaktadır. Kuşkusuz çok şaşırmış olmalıdır, fakat bunu Frank'e belli etmemek için raporda yazılı olanların ona tamamen yabancı olmadığını, babasının ve büyükannesinin anlattıklarından babasının Grazlı Yahudi'den olmadığını zaten bildiğini söylemiştir. Burada bir çelişki söz konusudur. Adolf doğduğunda büyükannesi yaklaşık 40 yıldır mezarda yatmaktaydı. Bunları ona büyükannesi anlatmış olamazdı. Ya babası? Babası bunları ona 13 yaşındayken anlatmış olmalıydı, çünkü babası Hitler o yaştayken ölmüştü. Fakat bu yaşta bir çocuğa bu tür şeylerin anlatılması çok uygun değildir. Hele de Yahudi bir büyükbaba söz konusu değilse, çocuğa gidip de "Senin büyükbaban bir Yahudi değildi!" denmesi hiç uygun değildir. Ayrıca Hitler babasının, büyükannesinin ileride kocası olacak adamla evlilik öncesi girdiği ilişkisinden olduğunu söylemişti. Peki o zaman daha birkaç sene önce kitabında babasının yoksul, ırgatlık yapan küçük bir köylüden olduğunu neden yazmıştı? Büyük annesinin evlilik öncesi bir ilişkiye girebileceği değirmenci çırağı asla bir köylü olmamıştı. Adolf Hitler kökenleri hakkında hiçbir şey bilmiyordu (Jetzinger, s. 30)!"

Baba evinde yaşanan bu tarz dayanılmaz bir karışıklık çocuğun okulda zorlanmasına sebep olabilir (*bilme, yasak, tehdit edici ve tehlikeli görüldüğünden dolayı*). Adolf Hitler, daha sonra her vatandaştan üç nesil kadar geriye gidip kanlarında Yahudi kanı olmadığını ispat etmelerini istemiştir.

Adolf'un okuldaki başarısızlığı hakkında Fest'in birkaç düşüncesi daha bulunmaktadır. Bunlardan birine göre Adolf'un başarısızlığının babasının ölümünden sonra da devam etmiş olması, başarısızlığın babayla bir ilgisi olmadığını kanıtlamaktadır. Buna karşın, geçerli olan bazı durumlar söz konusudur:

1. *Kara Pedagoji*'den yapılan alıntılar açıkça göstermektedir ki, çocukların disiplin altında eğitilmesinde, öğretmenler babaların devamları olarak ortaya çıkar.

2. Adolf'un babası öldüğünde, baba çocuğun içine çoktan işlemişti. Şimdi de karşısına onun yerine geçen öğretmenler çıkmıştı, ama bu sefer kendini koruması için daha çok şansı vardı. Öğretmen-babayı cezalandırmak için çocuğun elinde bulunan bir araçta okulda başarısız olmaktı.

3. Adolf 11 yaşındayken artık onun için dayanılmaz hale gelen durumdan kurtulmak için kaçmayı denediğinde başarısız olmuş ve çok kötü dayak yemiştir. O zamanlar, yaşasaydı Adolf'un üzerinde gücünü gösterebileceği küçük kardeşi Edmund da yaşamını yitirmiştir. Aynı zamanda da Adolf'un okuldaki başarısızlığı baş gösterir. Kim bilir belki de okuldaki merakı ve canlılığı beslenebilseydi, bu neşeli, yetenekli çocuk içinde birikmiş nefretiyle başa çıkmak için başka, daha insancıl bir yol bulabilirdi. Fakat şimdi okul ve öğretmenlere aktardığı *babasıyla yaşadığı o sorunlu ilişki*, Adolf'un manevi değerlerle yakınlığını *imkânsız kılmıştır*.

O zaman babasına kızan çocuk daha sonra özgürlük yandaşı insanların kitaplarının *yakılmasını* emredecektir. Bunlar Adolf'un nefret ettiği ve asla okumadığı kitaplardı. Belki de ona en başından yeteneklerini geliştirme olanağı tanınmış olsaydı, bu kitapları *okuyacak ve anlayacaktı*. Kitapların yakılması, sanatçıların lanetlenmesi bu yetenekli çocuğun okuldan aldığı *hevesin* soğutulmuş olması karşısında aldığı intikamdır. Burada anlatmak istediklerimi belki bir hikâyeyle daha rahat açıklayabilirim.

Bir keresinde bana tamamen yabancı olan bir şehirde bir parkta oturuyordum. Yanıma daha sonra 82 yaşında olduğunu öğrendiğim yaşlı bir adam oturdu. Oynayan çocuklarla çok ilgili ve saygılı konuşması ilgimi çekmişti. Bir süre sonra sohbete daldık. Bana I. Dünya Savaşı'nda asker olarak yaşadıklarını anlatmaya başladı. "Sürekli bana eşlik eden bir koruyucu meleğim vardır benim," dedi. "Tüm arkadaşlarımın mermi ve bombalarla yanı başımda ölmesi, ama bana hiçbir şey olmaması, bir yara bile almadan kurtulmam... Başıma o kadar çok gelmişti ki." Anlattıklarının aynen söylediği gibi olup olmamasının hiçbir önemi yoktu. Adamın ifade ettiği, kendi benliğinin, kadere olan inancının tasviriydi. Ona kardeşlerini sorduğum zaman bana şöyle bir cevap vermesi beni hiç şaşırtmadı; "Hepsi öldü, ben en küçükleriydim." Anlattığına göre annesi 'hayata âşıkmış', okula gitmeden önce beraber ormandaki kuşların ötüşlerini dinlemeleri için onu ilkbahar sabahları erkenden kaldırırmış. Bunlar onun en güzel hatırlarıydı. Yaşlı adama hiç dayak yiyip yemediğini sorduğumda şöyle bir cevap verdi: "Hemen hemen hiç yemedim. Belki bir iki kere babamın eli kaymıştır. Her seferinde buna çok sinirleniyordum. Ama asla annemin önünde yapmamıştı. Annem buna kesinlikle izin vermezdi.

Ama size bir şey söyleyeyim, bir keresinde çok kötü dayak yedim. Öğretmenimden. İlk üç senemde sınıftaki en iyi öğrenciydim. Dördüncü sene yeni bir öğretmen geldi. Bir gün beni işlememiş olduğum bir suçla suçladı. Sonra beni odasına götürüp deli gibi dövmeye başladı. Bir yandan da kendinden geçmiş bir şekilde, 'Şimdi gerçeği söyleyecek misin? Söyleyecek misin ha?' diye bağırıyordu. Bunu nasıl yapabilirdim ki? Nasıl yalan söyleyebilirdim? Anne ve babamdan herhangi bir korkum olmadığından daha önce hiç yalan söylememiştim. Ben de 15 dakika süren dayağa katlandım, ama ondan sonra okula olan tüm ilgimi yitirdim. Kötü bir öğrenci olmuştum. Lise bitirme sınavına girmemiş olmam beni hâlâ üzer. Fakat sanırım o zaman başka şansım yoktu."

Küçükken annesi onunla o kadar ilgilenmişti ki, yaşlı adam kendi duygularına saygı duyabilmeyi ve yaşayabilmeyi öğrenmişti. Bu sayede, babasının 'eli kaydığında' ona sinirlendiğinin *farkındaydı*. Öğretmenin ona zorla yalan söylettiğinin ve onu aşağılamak istediğinin *farkındaydı*. *O zaman* başka seçeneği olmadığı için onuru ve kendi benliğine olan bağlılığı uğruna eğitiminden vazgeçmek zorunda kaldığını biliyor ve bu konuda *üzüntü duyabiliyordu*. Çoğu insanın dediği gibi "Annem beni çok severdi" demek yerine "Annem doğayı çok severdi" demiş olması dikkatimi çekmişti. Bir zamanlar Goethe'nin annesi üzerine yazdığım yazıyı hatırlamıştım. Bu yaşlı adam, hayatının en güzel anlarını annesiyle birlikte ormandayken, onun kuşlara duyduğu sevgiyi paylaşarak yaşamıştı. Yaşadığı bu sıcak anne-çocuk ilişkisi o yaşlı gözlerinde hâlâ parıldamaktaydı. Annesinin ona göstermiş olduğu saygı, adamın oyun oynayan çocuklarla konuşma tarzında açıkça kendini gösteriyordu. Tutumunda kendini

beğenmeye, çocukları küçümsemeye dair en ufak bir belirti bile yoktu, olan sadece dikkat ve ilgiydi.

Hitler'in okuldaki başarısızlığı üzerinde bu kadar çok durmuş olmamın nedeni, bu başarısızlığın hem nedenlerinin hem de daha sonraki etkilerinin birçok insanda aynı olmasıdır. Hitler'in büyük ve ona hayran bir kitleye sahip olması, onu destekleyen insanların da aynı onun gibi eğitildiğini kanıtlar. Bugün yazılan biyografiler çocuğun, kendisine saygı duyulmasına hakkı olduğunu anlamaktan ne kadar uzak olduğumuzu gösterir. Hitler'in hayatını anlatmak için üzerine çok geniş ve titiz bir görev almış olan Joachim Fest, çocuğun babasından çok çektiğine inanmamaktadır. Sanki babasıyla aralarında geçenleri Hitler'den daha iyi bilecek başka biri varmış gibi, onun babasıyla yaşadığı güçlükleri dramatize ettiğini düşünmektedir.

Psikanalizde de ana-babayı korumaya öncelik veren bakış açısının ne kadar kabul gördüğünü düşünürsek, aslında Fest'in bu konudaki benzer tutumu karşısında hiç şaşırmamamız gerekir. Bunu savunanlar sadece cinselliğin özgürleştirilmesi gerektiğini düşündükleri sürece, çok önemli bir bakış açısını kaçırmaktadırlar. İlgi görmeyen ve bu yüzden de kendini geliştiremeyen bir çocuğun 'özgür kalmış cinsellikle' ne yapacağını uyuşturucu ortamlarında, çocuk fuhşunda görebiliriz. Bu sırada aynı zamanda da 'özgürlüğün' çocuğu nasıl tehlikeli bir bağımlılık içine (ister bir insana, ister eroine olsun) sürüklediği de gözlemleyebiliriz.

Sadece çocukların dayak yemesi değil, aynı zamanda bunun sonuçları da hayatımıza o kadar girmiştir ki, bu olanların saçmalığını fark edemeyiz bile. Gençlerin savaşlarda

çarpışmak ve yabancı insanların çıkarları uğrunda ölmek için (hem de hayatlarının başında) 'kahramanca hazır olmaları', çocukluk dönemlerinde oluşan nefretin ergenlik çağında daha da yoğunlaşmasıyla ilgili olabilir. Onlara, özgürce nefret etmelerine izin verecek bir düşman örneği sunulduğunda gençler, ana-babalarına duydukları nefreti başka yöne yönlendirebilirler. Bu nedenden dolayı 1. Dünya Savaşı'nda bu kadar çok sayıda genç ressam ve şair cepheye kendi istekleriyle gitmiştir. Baba evinin baskısından kurtulabilme umudu, onların 'uygun adım marş' komutuna seve seve uymalarını sağlamıştır. Eroin de aynı işlevi yüklenmektedir, fakat bu sefer yok etmeye duyulan istek kendi vücuduna ve benliğine yöneliktir.

Bir psikoloji tarihçisi olarak, öncelikle motivasyonlarla ilgilenen ve bunlara neden olan grup hayallerini tanımlayan Llyod deMause, bir araştırmasında savaş ilan eden halkların hayallerinin nelerden etkilendiğini bulmaya çalışmıştır. Elindeki malzemeyi incelerken, bu halkların devlet adamlarının konuşmalarında, hep doğum sürecini hatırlatan betimlemelerden ortaya çıktığını görmüştür. Konuşmalarda hep savaş ilan eden halkın içinde bulunduğu bir darboğaz, bir sıkıntı söz konusudur. Halk, savaşın yardımıyla bu darboğazdan kurtulmayı ummaktadır. Llyod deMause bu hayalde, çocuğun doğum anındaki durumunun yansıdığı görüşündendir. Bu olay herkeste travma olarak kalır ve bu yüzden de kişinin ileriki hayatında da etkili olur (bkz. L. deMause, 1979).

Öne sürülen bu tezin doğruluğu belki şu gözlemle sağlamlaştırılabilir: Sıkıntıda olma hissi ve bundan kurtulmak zorunda olma aslında, 1939'un Polonya'sında olduğu gibi, *gerçekten tehdit altında bulunan halklarda değil de*

bunun gerçek durumu yansıtmadığı halklarda örneğin 1914'ün veya 1939'un Almanya'sında ortaya çıkmıştır. Yani savaş ilan ederek kurtulunmaya çalışılan tehdit, kısıtlama, küçük düşürme aslında *uydurulmuştur.* Çocukluk üzerine bildiklerimden ve Adolf Hitler örneğiyle göstermeye çalıştıklarımdan yola çıkarak savaş isteğinde doğum travmasının değil, yaşanan diğer tecrübelerin tekrarlandığını düşünüyorum. En zor doğum bile küçüklüğümüze ve güçsüzlüğümüze rağmen genellikle tek başımıza bazen de üçüncü bir kişinin yardımıyla *üstesinden geldiğimiz bir kereliğine yaşanan bir travmadır.* Buna karşın dayak yeme, manevi yönden aşağılanma, istismar edilme kaçışın mümkün olmadığı ve *yaşanan cehennem kimse tarafından cehennem olarak görülmediğinden, yardım edecek hiçbir kimsenin bulunmadığı,* sürekli tekrarlanan, dışa vurumu mümkün olmayan, tek çare olarak yansıtma ve bastırmayla unutulmaya çalışılan bir durumdur. Yineleme zorlanımıyla kendini ifade etmeye çalışanlar işte bu üstesinden gelinemeyen yaşantılardır. Savaş ilan etmenin heyecanında bir zamanlar maruz kalınan aşağılanmaların öcünü alma umudu canlanır. Bir zamanın küçük çocuğu en sonunda aktif olabilme ve susmak zorunda olmama şansını yakalamıştır. Üzüntü duyma mümkün olmadığı zaman, kişi *geçmişi hiç yaşanmamış gibi kabul etmeye* ve bir zamanlar yaşadığı trajik pasifliği bugünkü aktiflikle yok etmeye çalışacaktır. Fakat geçmişte yaşananlar değiştirilemeyeceğinden kişinin bunu başarması mümkün değildir. Bu nedenle de bu tür savaşlar insanları özgürlüğe değil, felakete sürükler.

Yukarıda anlattıklarıma rağmen yine de doğum fantezisinin bir rolü olduğu düşünülebilir. *Her gün dayak yiyen ve buna susarak katlanmak zorunda olan* bir çocuk için belki

de doğum, çocukluğunda yaşadığı hayali olarak değil gerçekten de bir kazanan olarak çıktığı tek olaydır. Aksi takdirde zaten hayatta kalamazdı. Dar yerlerden sıkıntıyla geçmiş, daha sonra bağırabilmiş ve kendini onunla ilgilenen ellere bırakmıştır. Peki, ya daha sonra yaşadıkları? Kişinin kazanmış olduğu bu müthiş zaferle, ileride yaşayacağı yenilgi ve kimsesizliğin üstesinden gelmeye çalışması şaşılacak bir şey olmazdı. Bu anlamda, savaş ilan edilmesi sırasında *doğum travmasıyla kurulan ilişkiler aslında, toplum tarafından ciddiye alınmamış bu yüzden de kendini göstermeye ihtiyaç duyan, saklanmış olan gerçek travmanın yadsınması olarak* anlaşılmalıdır. Adolf Hitler'in hayatında, çocukluğunda oynadığı Boer Savaşları, *Kavgam*, İkinci Dünya Savaşı, buzdağının görülen tepeleridir. Bu tür bir gelişmenin gizli kalmış hikâyesi, Hitler'in diğer tüm insanlarla aynı şekilde yaşamış olduğu doğum kanalından geçiş tecrübesiyle açıklanamaz. Ama diğer insanların tümü çocukken onun çektiği acıları çekmemiştir.

Yediği baba dayağı yüzünden uğradığı travmayı unutmak için çocuk her şeyi yapmamış mı? Almanya'yı boyunduruğu altına aldı, kitlelerin sevgisini kazandı, Avrupa'daki yönetimleri dize getirdi. Neredeyse sınırsız bir güce sahip oldu. Ama bilinçdışı, geceleri uykusunda küçükken yaşadığı olayları ona hatırlattığında kaçış yoktu: Dehşet saçan babayı görüyor, korku gitgide büyüyordu. Rauschning'de şöyle yazar (s. 273):

"Adolf Hitler'de izlenme korkusu ve kişilik bölünmesine yakın durumlar söz konusu olurdu. Çektiği uykusuzluk, sadece sinirlerinin aşırı gergin olmasından kaynaklanmıyordu, fazlası vardı. Gecenin ortasında uyanıverir, huzursuzca dolanırdı. Son zamanlarda, böyle durumlarda yanına genç

insanları çağırtıyor, onları bu kötü saatleri onunla birlikte geçirmek durumunda bırakıyordu. Yakın çevresinden birinin anlattığına göre bazı geceler de çığlıklar atarak uyanıyor, ona yardım etmeleri için bağırıyormuş. Sonra da yatağının kenarına oturuyor ve hiç kıpırdamadan öylece kalıyormuş. Korkudan o kadar sarsılıyormuş ki, yatak da onunla beraber sallanıyormuş. Ağzından saçma sapan, anlaşılmaz kelimeler dökülüyormuş. Kendini boğuluyormuş gibi hissederek nefessiz kalıyormuş. Bunları anlatan kişi bana, kaynağın güvenilir olduğunu bilmesem asla inanmayacağım bir sahne de anlattı. Bir gece Hitler odanın ortasında dikilmiş, sağa sola yalpalayarak deli bakışlarla çevresine bakmaya başlamış. Bir yandan da *"O! O! O oradaydı!"* diye bağırıyormuş. Dudakları mosmormuş. Terden sırılsıklam olmuş. Sonra birdenbire ağzından anlamsızca *sayılar dökülmeye başlamış*. Bunlarla beraber kulağa dehşet verici gelen birkaç kelime, kırık dökük birkaç cümle. Kelimeleri birbiri ardına çok garip bir şekilde diziyormuş. Sonra tekrar sessizleşmiş, ama dudakları oynamaya devam etmiş. Ona biraz masaj yapıp bir şeyler içirmişler. Hitler birden bire parlayıp, "Orada, köşede! Ne var orada?" diye bağırmış. Ardından tekrar tepinerek bağırıp çağırmaya başlamış. Ona, köşede olağandışı herhangi bir şey olmadığını göstermişler, bunun üzerine yavaş yavaş tekrar yatışmış ve saatler boyunca uyumuş. Ancak bir zaman sonra dayanılır bir hale gelmiş." (s. 273)

Hitler'in çevresindeki insanların çoğu çocukluklarında dayak yemiş olmalarına rağmen (ya da bu yüzden) onun bu dehşet verici korkusunun, sayıkladığı "anlamsız sayılar"la olan ilişkisini kimse kuramamıştı. Çocukken yediği dayakları sayarken duymuş olduğu bastırılmış korku, şimdi en başarılı zamanında yetişkinin üzerine kâbus biçiminde, aniden ve

kaçınması mümkün olmayan bir şekilde gecenin yalnızlığında saldırmaktaydı.

Tüm dünya kurban olmuş olsaydı bile bu, Hitler'in içine işlemiş olan babayı onun yatak odasından uzak tutmaya yetmezdi. Çünkü kişinin bilinçdışı, dünyanın yok edilmesiyle yok edilemez. Ama Hitler daha uzun süre hayatta kalmış olsaydı, nefretinin kaynağı kesilmediği için, dünya onun kurbanı olmaya devam edecekti.

Bilinçdışının ne kadar güçlü olduğunun farkında olmayan insanlara, Hitler'in yaptıklarının çocukluğuna dayanarak anlaşılmaya çalışılması naiflik olarak gelebilir. Hâlâ "çocukluğun çocuklukta kaldığını", siyasetin ise ciddi, sadece yetişkinlere göre bir şey olduğunu, çocuk oyuncağı olmadığını düşünen insanlar vardır. Bu düşüncede olan insanlar, anlaşılır nedenlerden dolayı çocukluk döneminin gerçeğini tamamen unutmak istediklerinden o dönemle kurulan bağlantıları hayret verici, hatta gülünç bulur. Hitler'in hayatındaki devamlılık sayesinde onun hayatı, bu görüşü anlatmak için çok uygundur. Daha küçük bir çocukken oynadığı savaş oyunlarında babasının esaretinden kurtulmaya duyduğu özlemi dile getirmiştir. Önce Kızılderilileri, ardından da Boerleri *gaddar diktatöre karşı savaşa sürmüştür. Kavgam*'da "Bir süre sonra *hayatımdaki en önemli şeylerden biri, yaptığım kahramanlık savaşları olmuştu*" diye belirtmiştir. Kitabın bir başka yerinde de oyundan ciddiyete giden tehlikeli yol kendini göstermektedir: "Şu andan itibaren *savaşla ya da asker olmayla bir şekilde ilgili olan her şey* daha da ilgimi çekiyor."

Hitler'in Almanca öğretmeni Dr. Huemer, Adolf'un ergenlik çağında öğretmenlerinin uyarılarına hiç kulak asmadığını, buna karşın *okul arkadaşlarından tam bir itaat beklediğini* söylemişti (bkz. Toland, s. 77). Kendisini erken yaşta zalim babayla özdeşleştirmesi, Braunau'lu bir tanığın anlattığına göre, Adolf'un daha küçük bir çocukken bir tepenin üzerine çıkıp 'uzun ve ateşli konuşmalar yapmasına' yol açmıştı. Braunau, Hitler'in hayatının ilk üç yılı demekti. Bu durumda liderlik kariyeri çok erken yaşta başlamıştı. Bu konuşmalarda çocuk o muhteşem babasını, o zamanlar onu nasıl görüyorsa öyle oynuyordu. Bir yandan da topluluğun önünde kendini de şaşırtan, hayrete düşüren çocuk olarak yaşıyordu.

Bu işlevi ileride kitleler önünde düzenlenen konuşmalar üstlenecekti. Führer'in halkla arasındaki narsis, simbiyotik ilişki, önünde birçok konuşma yapmış olduğu gençlik arkadaşı Kubizek'in sözlerinde gayet açık bir şekilde kendini belli etmektedir. John Toland şöyle yazmıştır:

"Hitler'in yaptığı konuşmalar Kubizek'te 'şiddetli deşarj' etkisi bırakıyordu. İzlemeye değer bir gösteri olarak gördüğü konuşmalarda, 'önceleri, konuşmanın sonunda hayranlıktan alkışlamayı unutan şaşkın seyirciden daha fazlası değildi'. Kubizek, ancak zaman geçtikçe bunun bir gösteri olmadığını, arkadaşının 'son derece ciddi' olduğunu fark etmişti. Aynı zamanda Hitler'in ondan sadece bir şey beklediğini de anlamıştı: Görüşlerini onaylamasını. Kubizek bu ateşli konuşmaların içeriklerinden çok sunuluş tarzlarından etkileniyordu... Adolf, Kubizek'in neler hissettiğini anlamıştı. 'Beni neyin etkilediğini biliyordu, *sanki hissettiğimi o da hissediyordu*... Bazen *onun, kendi hayatının yanında benim hayatımı da yaşıyormuş* hissine kapılırdım' (Toland, s. 41)."

Hitler'in o efsanevi baştan çıkarma sanatını anlamak için bundan daha iyi bir yorum olamaz: Yahudiler, Hitler'in mümkün olan her yolu deneyerek yok etmeye çalıştığı benliğinin aşağılanmış, dayak yemiş kısmını temsil ederken, ona itaat eden, saygı gösteren Alman halkı da ruhunun babayı seven ve onun tarafından sevilen iyi, güzel olan kısmıydı. Alman halkı ve okul arkadaşları iyi çocuk Adolf rolünü üstlenmişti. Baba, "kötü Yahudileri" böylece de "kötü düşünceleri" yok ederek, saf ve temiz çocuğu koruyordu. Böylece de en sonunda baba ve oğul arasındaki birlik sağlanacaktı.

Şüphesiz, yukarıda yazdıklarım rüyaların hiçbir anlam ifade etmediğini ve bilinçdışının 'hasta ruhun' bir uydurması olduğunu düşünen insanlara hitap etmeyecektir. Hitler'in davranışlarını çocukluğundan yola çıkarak anlamaya çalışmamın, bilinçdışıyla ilgilenmiş olan kimselerde de şüphe ve öfkeye yol açacağını tahmin edebiliyorum. Çünkü bu kimseler 'insancıl olmayan bu tarihle' hiçbir alakalarının olmamasını ister. Fakat sevgili Tanrı'nın, aniden dünyaya 'ölümcül bir canavar' gönderme fikrine kapıldığını gerçekten kabul edebilir miyiz?

Her suçun arkasında kişisel bir trajedinin gizlendiğinden hiç kuşkum yok. Suçun arkasında yatan olayları daha iyi araştırabilirsek, yenilerini engelleyebilmek için kızmaktan ve ahlâk dersi vermekten daha fazlasını yapabiliriz. Belki biri çıkıp da, 'Çocukluğunda dayak yiyen her kişi katil olmak zorunda değil. Aksi takdirde neredeyse herkes katil olurdu' diyebilir. Bu belki doğru olabilir. Fakat bugün insanlık hiç de barış içinde yaşamıyor ve bir çocuğun kendine yapılan haksızlıklara karşı nasıl bir tepki vereceğini kesinlikle bilemiyoruz. Ama hepsinden öte, çocukların aşağılamalara maruz

kalmadan, ana-babaları tarafından insan olarak görülüp saygı duyularak büyüdüğü takdirde, *dünyanın neye benzeyeceğini* bilmiyoruz. Çocukken saygı ve ilgi görüp de büyüdüğü zaman insanların canlarına kastetme ihtiyacı duyan bir kimseye şu ana kadar rastlamadım.

Fakat çocuğun aşağılanmasının onun için ne demek olduğuna dair hâlâ bir anlayış geliştirebilmiş değiliz. Bir şeyden yoksun bırakıldığında, incindiğinde, aşağılandığında çocuğun neler hissettiğini anlayabilmek, aynı zamanda kişinin aniden kendi çocukluğunun acılarıyla karşı karşıya gelmesi demektir. Birçok insan korktuğundan dolayı bundan kaçınırken birçoğu da üzüntüyle kabullenebilir. Üzülmeyi seçmiş olan insanlar, ruhun dinamiği hakkında, kitaplardan öğrenebileceklerinden daha fazlasını öğrenirler.

Yahudi ırkından gelenlerin avlanması, vatandaşların geriye doğru üçüncü nesle kadar 'saf bir ırk'a sahip olduklarını ispat etmeleri gerekliliği, yasakların ırkın saflığına göre derecelendirilmesi ilk bakışta gülünç ve saçma gelebilir. Adolf Hitler'in bilinçdışı fantezilerinde iki eğilimi kuvvetlendirdiğini düşündüğümüzde, ancak o zaman bunlar anlam kazanıyor; Hitler'in küçümsediği, peşine düştüğü, kurallarla tehdit edebildiği ve korkutabildiği nefret edilen Yahudi, onun babasıydı. Çünkü hayatta olmuş olsaydı o da Irk Yasası'ndan etkilenecekti. Fakat Irk Yasası aynı zamanda da (bu da diğer eğilimdi) Adolf'un, babası ve onun kökeniyle ilişkisini kesmesini onaylıyordu. Babadan alınan öcün yanı sıra, Hitler ailesindeki acı veren belirsizlik de Irk Yasası için önemli bir motifti: Bütün halk üçüncü nesle kadar kim olduğunu ispatlamak zorundaydı. Adolf Hitler, büyükbabasının kim olduğunu *kesin olarak* bilmeyi gerçekten çok istiyordu. Yahudiler

çocuğun, babasında gördüğü bütün kötü ve aşağılayıcı özelliklere sahip insanlar olarak gösterilmişti. Hitler'in kafasındaki Yahudi düşüncesi için son derece karakteristik olan, bir taraftan şeytansı bir *büyüklük ve üstünlük* gösteren (tüm dünyaya yayılmış bir Yahudilik), öbür taraftan da *güçsüz ve hastalıklı* olan çirkin Yahudi karışımında, en güçsüz babanın bile çocuğu üzerinde sahip olduğu güç görünmektedir; özgüvenden yoksun tepinip duran baba, aslında çocuğunun dünyasını mahvetmektedir.

Babaya eleştiri getirmenin yolunun küçük, komik bir durumla açılması durumu terapilerde çoğu zaman yaşanmaktadır. İnanılmaz derecede büyütülmüş olan baba, örneğin kısa pijamalarıyla çocuğun gözüne çok komik gelir. Çocuk daha önce babayla hiç bu kadar samimi olmamış, o ana kadar ondan sürekli korkmuştur. Ama babayı o haliyle görmüş olması çocuğun bir parça da olsa öç almasını sağlar, ki bu da ruhsal dengesizlik ortaya çıktığında, o muhteşem varlığa karşı çocuk tarafından bir silah olarak kullanılır. Aynı şekilde Hitler de, Freud, Einstein ve diğer birçok Yahudi entelektüelin kitaplarını yakmak üzere insanları cesaretlendirebilmek için "kokuşan" Yahudilere karşı duyduğu nefret ve tiksintisini yaymıştı. Babasına karşı duyduğu içinde birikmiş olan nefreti Yahudi halkına aktarmasını mümkün kılan fikrin Hitler'de ortaya çıkışı gayet açıklayıcıdır. 'Kavgam'da şöyle geçer:

"Bu sorun hakkında kafa yormaya, Yahudilere daha bir dikkat etmeye başladığımdan beri Viyana, gözüme eskisinden daha bir farklı görünmeye başladı. Artık nereye gidersem gideyim her yerde Yahudileri görüyordum. Ne kadar çok görürsem, diğer insanlarla aralarındaki farklar o kadar çok gözüme batıyordu. Özellikle şehrin iç kısımları ve nehrin kuzey

kısmında kalan bölgeler, dıştan bakıldığında Alman halkıyla hiçbir benzerliği olmayan bir halkla kaynamaktaydı... Haydi bu bir yana, ama bahsi geçen halkın maddi pislikleri üstüne bir de ahlaki pislikleri eklenince insanın bunlardan tiksinmemesine olanak kalmamaktadır. En azından bir Yahudi'nin bulaşmamış olduğu bir rezillik, utanç verici bir durum söz konusu olmuş mudur hiç? Nasıl bir tümörü açtığınız zaman karşınıza çürüyen bedendeki kurtçuklar çıkıyorsa, her pisliğin altından da Yahudiler çıkmaktaydı. Yavaş yavaş onlardan nefret etmeye başlamıştım..."

İçinde birikmiş olan tüm nefretini belli bir objeye yöneltmeyi başardığında bu, Hitler için büyük bir kurtuluş olmuştur. O güne kadar yasaklanmış, kaçınılmış olan duygular artık serbest kalabilmiştir. İnsan bu duygularla ne kadar çok doluysa ve bunları ne kadar çok bastırmak zorunda kalmışsa, karşısında duygularını aktarabileceği bir obje bulduğunda kendini o kadar mutlu hisseder. Baba nefretten korunmuştur ve artık kişinin dövülmesine gerek kalmadan barajlar kalkabilmektedir.

Fakat bu bile yeterli olamamıştır. Hitler şu güne kadar kimsenin sahip olamadığı bir güce sahip olmuş ve bu gücü doğrultusunda on binlerce hayatı yok etmiştir, ama yine de bunların hiçbiri ona huzur, rahatlama sağlayamamıştır. Vasiyetinde bu açıkça görülmektedir.

Stierlin'in, Hitler'in babasının hayatı üzerine yazdıklarını okuyup bir yandan da İkinci Dünya Savaşı'nı göz önüne getirdiğimizde, Hitler'in, babasının tarzını ne kadar büyük bir

benzerlikle almış olduğunu hayret içinde kalarak gözlemleyebiliriz:

"Sanki bu sosyal terfi, hem onun için hem de diğerleri için bazı şeylere mal olmuş görünüyordu. Alois aslında vicdanlı, sorumluluk sahibi ve çalışkan bir insandı, fakat aynı zamanda da duygusal açıdan dengesiz, bazı zamanlarda da ruhsal açıdan sağlıksızdı. Bir kaynağa göre Alois bir keresinde akıl hastalarının kaldığı bir bakımevinde kalmıştı. Bir psikanalizcinin görüşüne göre de psikopatça davranışları vardı; kuralları ve belgeleri kendi çıkarlarına göre yorumlayıp, düzenleyebiliyor ama bunu yaparken de belgelerin meşruiyetlerini korumayı başarabiliyordu. Kısaca söylemek gerekirse ilerleme hırsını esnek olan bir vicdanla birleştiriyordu. (Stierlin, 1975, s. 68)."

Her ne kadar biyografi yazarları bu üzerinde durmasa da, aşikar olan bir şey vardır ; sadece bir çocuğun bilinçdışı, babasını bu kadar kesin bir şekilde kopya edebilir.

Anne; ailedeki yeri ve Adolf'un hayatındaki rolü

Tüm biyografi yazarları, Klara Hitler'in, oğlunu "çok sevdiği ve onu şımarttığı" konusunda hemfikirdirler. Öncelikle şunu belirtmek gerekir; eğer sevgiden anlaşılan, annenin çocuğunun tüm gerçek ihtiyaçlarını anlayabildiği ve giderebildiğiyse, az önce bahsi geçen ifade çelişkili bir ifadedir. Çünkü gerçekte çocuğun ihtiyaçları karşılanamadığı zaman, çocuk *şımartılır*. Yani *ihtiyacı olmadığı* şeyler fazla miktarda verilir, ki bunlar da aslında çocuğa, annenin kendi eksikliğinden dolayı veremediği şeylerin yerini alması için sunulmaktadır. Sonuç olarak şımartma, ileride hayat tarafından

da doğrulanacak olan ciddi bir eksikliğin göstergesidir. Adolf Hitler gerçekten sevgi görmüş bir çocuk olsaydı, kendisi de sevgi dolu olurdu. Halbuki kadınlarla yaşadıkları, sapıklıkları insanlarla olan soğuk ilişkileri, Hitler'in hiçbir şekilde sevgi görmediğini göstermektedir. (bkz. Stierlin, s. 168)

Adolf dünyaya gelmeden önce, Klara'nın üç çocuğu olmuştu. Fakat bu çocukların hepsi birkaç ay içerisinde difteriden ölmüştü. Hatta ilk ikisi, daha üçüncü çocuk doğmadan hastalanmışlardı. Doğan üçüncü çocuk da birkaç gün içerisinde ölmüştü. *Bundan 13 ay sonra Adolf dünyaya gelmişti*. Stierlin'in ayrıntılı tablosunu alıntılıyorum:

	Doğum Tarihi	Ölüm Tarihi	Ne Kadar Yaşadığı
1. Gustav (difteri)	17.05.1885	08. 12. 1887	2 yıl, 7 ay
2. Ida (difteri)	23.09.1886	02.01.1888	1 yıl, 4 ay
3. Otto (difteri)	1887	1887	yaklaşık üç gün
4. Adolf	20.04.1889		
5. Edmund (kızamık)	24.03.1894	02.02.1900	yaklaşık 6 yıl
6. Paula	21.01.1896		

Klara, anlatılarda ilk üç çocuğunun ölümünden sonra bütün sevgisini Adolf'a yöneltmiş olan sevgi dolu bir anne olarak tasvir edilmektedir. Bu sevgi dolu Meryem ana portresini çizen biyografi yazarlarının hepsinin erkek olması belki de tesadüf değildir. Bugünün anne olmuş veya olan namuslu bir kadını, Adolf'un doğumu öncesi yaşananları belki daha gerçekçi bir biçimde göz önüne getirebilir ve Adolf'un

bir çocuğun güvenliği için hayati önem taşıyan ilk yıllarının nasıl bir duygusal ortamda geçtiğine dair daha kesin bir portre sunabilir.

Klara Pötzl 16 yaşındayken, hasta karısına ve iki çocuğuna bakmak için "amcası Alois"in yanına taşınır. Daha karısı ölmeden, Klara evin beyi tarafından hamile bırakılır. 24 yaşındayken 48 yaşındaki Alois'le evlenir, yaklaşık 2.5 sene içerisinde de üç çocuk dünyaya getirir ve hepsini 4-5 hafta içerisinde kaybeder. Olayları biraz daha ayrıntılı inceleyelim: İlk çocuk Gustav, kasım ayı içerisinde difteriye yakalanır. Klara o sırada, muhtemelen hastalığı Gustav'dan kapacak *ve üç gün içerisinde ölecek* olan üçüncü çocuğu Otto'yu dünyaya getirmek üzere olduğundan Gustav'la hiç ilgilenemez. Yılbaşından hemen önce de *Gustav, ondan üç hafta sonra da küçük kız Ida ölür. Böylece Klara 4-5 hafta içersinde bir çocuğunun doğumu ve üç çocuğunun ölümünü yaşamak zorunda kalır.* Bu tür bir şokun bir kadının ruhsal dengesini bozması için, kadının özellikle hassas olmasına gerek yoktur. Kaldı ki, o sıralar Klara çocuk denecek yaştadır ve sert, buyurgan bir kocaya sahiptir. Belki de bu koyu Katolik kadın art arda yaşadığı bu ölümleri, Alois'le evlilik öncesi yaşadığı ilişki yüzünden Tanrı'nın ona verdiği bir ceza olarak görmüştü. Belki de üçüncü doğumu yüzünden Gustav'a yeterince iyi bakamadığı için kendini suçluyordu. Sonuçta böyle felaketlerden etkilenmemiş olması için bir kadının taştan olması gerekir ki, Klara kesinlikle taştan değildi. Fakat üzüntüsünü yaşayabilmesi için çevresinde ona yardımcı olacak kimse yoktu. Alois'e karşı yerine getirmesi gereken evlilik görevleri devam ediyordu, daha Ida'nın öldüğü yıl tekrar hamile kaldı ve ertesi senenin nisan ayında da Adolf'u dünyaya getirdi. İçinde bulunduğu şartlar altında, üzüntüsünü

açıkça yaşayamadığından dolayı, bebeğin doğumu, Klara'nın daha yeni yaşamış olduğu şoku tekrar canlandırmış, içindeki büyük korkuları ve anneliğe olan yeteneği hakkındaki derin güvensizlik hissini harekete geçirmiş olmalıydı. Böyle bir geçmişe sahip olan hangi kadın daha hamilelik döneminde yine aynı şeylerin olmasından korkmaz ki? Çocuğun annesinin yanında geçirdiği buhranlı devrede emdiği anne sütüyle beraber sakinlik, mutluluk ve güven duygularını da almış olduğu pek düşünülemez. Bebeğin, annenin huzursuzluğunu, bu çocuğunu da kaybedebileceğine dair bilinçli ya da bilinçsiz olarak duyduğu korkuyu hissetmiş olması daha olasıdır. Klara, onu çektiği manevi acılarıyla yalnız bırakan kocasına karşı duyduğu kızgınlığı da bilinçli olarak yaşayamamıştır; fakat bebeğin bu kızgınlığı, öfkeyi hissetmiş olması çok muhtemeldir.

Bütün bunlar kader olduğuna göre, suçluyu aramak faydasız olacaktır. Birçok insan benzer kaderler paylaşmıştır. Örneğin, Novalis, Hölderlin, Kafka, hepsi de kardeşlerinin ölümlerini yaşamış, bundan çok etkilenmiş ama acılarını ifade edebilme imkânını bulmuşlardır.

Adolf ise duygularını ve zarar görmüş anne çocuk ilişkisinden kaynaklanan derin huzursuzluğunu kimseyle paylaşamamış ve babanın dikkatini çekmemek, yeni dayaklara sebebiyet vermemek için bu duygularını bastırmaya zorlanmıştır. Ona sadece kendini saldırganla özdeşleştirme kalmıştır.

Bu alışılmadık aile yapısından kaynaklanan bir durum daha söz konusudur: Ölen çocuklarının arkasından yeni çocuk doğuran anneler, genellikle ölmüş olan çocuğu idealleştirirler. Hayatta olan çocuk ise, ölen çocuğun gerisinde

kalmamak için daha fazla çaba göstermeye, daha başarılı olmaya çalışmak zorunda olduğunu hisseder. Fakat annenin gerçek sevgisi genellikle ölmüş, idealleştirilmiş olan çocuk içindir. Anneye göre, çocuğu yaşamış olsaydı, bütün meziyetlere sahip olacaktır. Aynı kaderi Van Gogh da paylaşmıştı, ama onun sadece *bir* kardeşi ölmüştü.

Bir keresinde, bana çok coşkulu bir şekilde mutlu ve uyumlu çocukluğunu anlatan bir hastam olmuştu. Bu tür idealleştirmelere aslında alışığımdır, fakat bu hastanın ses tonunda anlayamadığım bir şeyler vardı. Konuşmalarımız esnasında bu adamın, henüz iki yaşındayken ölen bir kız kardeşinin olduğu ortaya çıktı. Bu kız kardeş yaşına oranla inanılmaz becerilere sahipti; sözüm ona annesi hasta olduğu zaman ona bakabiliyor, "yatıştırmak için" ona şarkılar söyleyebiliyor, bütün duaları ezbere biliyordu... Adama, o yaşta bir çocuğun bütün bunları yapabilmesinin mümkün olup olmadığını sorduğumda, bana sanki çok büyük bir saygısızlık etmişim gibi baktı ve şöyle cevap verdi; "Aslında mümkün değil, ama bu çocukta böyleydi. O, sanki bir mucize gibiydi." Ona, annelerin ölen çocuklarını genellikle çok güçlü bir şekilde idealleştirdiklerini söyleyip Van Gogh'un hikâyesini anlattım. Ardından da asla olamayacağı bu mükemmel çocuk hayaliyle karşılaştırılıyor olmasının, hayatta olan çocuk için ne kadar zor olabileceğinden bahsettim. Adam yine kardeşinin meziyetlerinden konuşmaya başladı. Ölmüş olmasının ne kadar kötü olduğunu söylüyordu. Sonra birdenbire durdu ve ağlamaya başladı. Ona kalsa 35 sene önce ölmüş olan kardeşine ağlıyordu. Fakat ben, onun hayatında ilk defa kendi kaderine göz yaşı döktüğünü düşünüyordum, çünkü bu göz yaşları gerçekti. Görüşmemizin başında duymuş olduğum sesindeki o yapay, yabancı tonun nerden

kaynaklandığını şimdi anlamıştım. Belki de annesinin ilk doğan çocuğu hakkında nasıl konuştuğunu bana bilinçsizce sergilemek zorunda kalmıştı. Nasıl annesi, ölen çocuktan büyük bir heyecanla söz ediyorsa o da çocukluğu hakkında aynı heyecanla konuşmuştu, ama bu yapay tonla bana aynı zamanda kaderi hakkındaki gerçeği de söylemişti.

Benzer aile yapılarına sahip insanlar görüşmeye geldiklerinde hep bu hikâyeyi hatırlarım. Bu insanları konuşturduğumda, her seferinde, ölmüş çocuklar için uzun yıllar boyu taparcasına bir sevgi beslenildiğini öğreniyorum. Annenin narsis dengesi ne kadar çok ihtiyaç içinde olursa, anne ölmüş olan çocuğunda o kadar fazla kaçmış fırsat hayal eder. Bu çocuk, onun yoksunluğunu hissettiği her şeyi, kocası yüzünden çektiği tüm acıları, hayatta olan çocuklar yaşadığı tüm sorunları telafi edecekti. Anne onun için ideal, onu tüm kötülüklerden koruyan bir anne olacaktı, eğer ki çocuk hayatta kalmış olsaydı.

Adolf, *ölen üç çocuğun ardından* doğan ilk çocuk olduğundan, biyografi yazarlarının ortaya koyduğu gibi annesinin ona karşı olan duygularının sadece "fedakâr bir sevgi"den ibaret olduğunu düşünemiyorum. Bu yazarların hepsi, Hitler'in annesinden aşırı bir sevgi gördüğünü ve sırf *bu yüzden* hayranlık ve övgüye bu kadar aç olduğunu iddia etmiştir. Annesiyle bu kadar uzun ve güzel bir uyumlu dönem yaşamış olduğu için aynı tecrübeyi narsis bir birleşmeyle yığınlarla da yaşamaya çalışmış olduğundan bahsedilir.

Bu tür yorumlarda hepimizin içinde bulunan kökleşmiş bir eğitim ilkesinin etkili olduğunu düşünüyorum. Çocuk eğitimi yazılarında çocuğun çok fazla sevgi ve ilgi gösterilerek şımartılmaması, aksine *en başından itibaren çocuğun*

gerçek hayat için hazırlanması öğüdüyle karşılaşıyoruz. Psikanalizciler bunu daha farklı bir şekilde ifade ediyor, sanki çocuk bunları kendi başına öğrenemezmiş gibi "çocuğu ilerde yaşayacağı hayal kırıklıklarına karşı hazırlamak gerektiğini" söylüyorlar. Aslında olay tam tersidir: Vaktiyle gerçekten sevgi görmüş bir çocuk bir yetişkin olarak güçlüklerle, hiç sevgi görmemiş bir insandan daha kolay başa çıkar. Yani bir insanın sevgiye bağımlı ve bu konuda açgözlü olması onun, çocukluğunda bol bol sahip olduğu bir şeyden şimdi vazgeçmek istememesi anlamına değil, *hiçbir zaman sahip olamadığı* bir şeyleri aradığı anlamına gelir.

Bazı şeyler dışarıdan göründüğü gibi olmayabilir. Örneğin bir çocuk yemek, oyuncak ve ilgiyle şımartıldığı halde, aslında olduğu gibi kabul edilmiyor ve ilgilenilmiyor olabilir. Hitler'e gelince, babasından nefret eden biri olarak annesinden hiç sevgi görmediği söylenebilir. Eğer anne çocuğuna sevgi göstermiş olsaydı, onu babasının yaptıklarını affeden ve unutan cesur bir delikanlı olarak yetiştirebilirdi. Smith'in yazdıkları arasında bir bölüm bize Klara'nın, babasının karşısında Adolf'un tarafında olamadığını göstermektedir:

"Evin baskın beyi, karısı ve çocuklarında korkunun yanında sürekli olarak saygı da hissettiriyordu. Ölümünden sonra bile düdükleri mutfaktaki bir dolabın içine asılı olarak saklanmıştı. Dul kadın konuşmasında bir şeyin altını çizmek istediği zaman, sanki efendinin otoritesini hatırlatmak istermişçesine düdüklere bir bakış atarak dikkatleri onların varlığına çekiyordu (Stierlin'den alıntı, s. 21-22)."

Klara kocasına olan saygısını, ölümünden sonra bile onun düdüklerine yansıttığından, oğlunun ona gerçek duygularını açmasını pek bekleyemeyiz. Hele de kendinden

önce ölen kardeşleri annesinin hayal gücünde çok cesur olarak yaşatılmışsa.

Bu durumda Adolf ana-babasının sevgisini, *rol yaparak ve gerçek duygularını inkâr ederek elde edebilirdi.* Fest'in Hitler biyografisinin başında şu etkileyici sözler bulunmaktadır:

"Gerçek kimliğini gizlemek ama aynı zamanda da yüceltmek hayatının esas çabalarından biriydi. Hitler'in kafasındaki Hitler, bir insandan çok bir heykeli andırıyordu. Tüm hayatı boyunca bunun arkasında gizlenmeye çalışmıştı (Fest, 1978, s. 29)."

Anne sevgisini yaşamış olan bir insan asla rol yapmak zorunda kalmaz.

Adolf Hitler, sistematik olarak geçmişiyle olan bağlarını koparmaya çalışmıştır. Üvey kardeşi Alois'in ona yaklaşmasına hiç izin vermemiş, ev işlerini yapan kız kardeşi Paula'yı ismini değiştirmesi için zorlamıştır. Fakat farkında olmadan dünya siyaseti sahnesinde çocukluğunun gerçek dramını ortaya koymuştur. *O*, tıpkı bir zamanlar babasının olduğu gibi, bir diktatördür. Söz söyleyebilen tek kişi odur. Geri kalanlar susup itaat etmek zorundadır. İnsanların içine korku salan, ama aynı zamanda da halkın sevgisini kazanmış olan odur. Tıpkı bir zamanlar Klara'nın kocasına kul köle olduğu gibi, şimdi ona köle olan bir halkın sevgisini.

Hitler'in kadınlarda uyandırdığı hayranlığı biliyoruz. Kadınlar için o, neyin doğru neyin yanlış olduğunu bilen babayı temsil ediyordu. Öte yandan onlara çocukluklarından beri içlerinde birikmiş olan nefreti dışa vuracak bir yol sunmuştu. Bu bileşim, Hitler'in kadın ve erkekler arasında büyük bir

bağlılık kazanmasına yol açmıştı. Çünkü bütün bu insanlar zamanında itaat etmek için yetiştirilmiş, görev bilinciyle ve Hıristiyanlığın meziyetleri içinde büyütülmüş, nefret ve ihtiyaçlarını bastırmayı çok erken yaşta öğrenmek zorunda kalmışlardı. Şimdi de karşılarına *ahlaklarını sorgulamayan*, aksine onların itaatkâr davranışlarını kullanabilecek olan, onları sorunlarla yüzleştirmeyen bunun yerine onlara hayatlarının ilk günlerinden beri birikmiş olan nefreti en sonunda tamamen yasal yollardan dışa vurabilecekleri evrensel bir araç veren bir adam çıkmıştı. Bu aracı kim kullanmak istemezdi ki? Bütün suçlar artık Yahudilerin üzerine atılmış, böylece de geçmişin gerçek zulüm edenleri, gaddar ana-babalar korunmuş ve idealleştirilmiş bir şekilde kalmaya devam etmişti.

Belli bir yaşa gelene kadar hiçbir Yahudi'yle tanışmamış bir kadın tanıyorum. Çok katı yetiştirilmişti. Diğer kardeşleri (iki erkek ve bir kız kardeş) evi terk ettikten sonra, ailesinin ev işlerinde ona ihtiyacı olmuş, bu yüzden her ne kadar hem isteği hem de yeteneği olsa da, bir meslek sahibi olamamıştı. Çok sonraları bana, "Kavgam" da okumuş olduğu "Yahudilerin suçları"ndan ne kadar çok etkilendiğini, insanın bir kimseden bu kadar açıkça nefret etme hakkı olduğunu öğrenmiş olmanın onda ne kadar rahatlamaya yol açtığını anlatmıştı. Kardeşleri edindikleri mesleklerde ilerlerken onları asla açıkça kıskanamamıştı. Ama almış olduğu borç için amcasını faiz ödetmek zorunda bırakan o Yahudi bankacı, onun için bir sömürücüydü. Kız, kendini zavallı amcasıyla özdeşleştirmişti. Çünkü o da anne ve babası tarafından sömürülüyordu. Kardeşlerini için için kıskanıyordu, ama terbiyeli kızların böyle şeyler hissetmesi yasaktı. Şimdi ise karşısına çok basit bir çözüm çıkmıştı: İstediği kadar *nefret*

edebilirdi. Hem nefret edip hem de babasının sevgili kızı, yurdunun yararlı evladı olmaya devam edebilirdi. Ayrıca aşağılamayı öğrendiği o "kötü" ve güçsüz çocuğu, aynı şekilde güçsüz ve yardıma muhtaç olan Yahudilere yansıtabilir, kendini ise artık güçlü, safkan ve iyi olarak görebilirdi.

Peki, ya Hitler? O da *Yahudilerde*, bir zamanlar babasının kötü muamelesine maruz kalan küçük çaresiz çocuğu görmüştü. Nasıl babası her gün attığı dayakla, (daha 11 yaşındayken onu ölesiye dövmüştü) asla tatmin olmuyorsa, Adolf da tatmin olmuyordu. 6 milyon Yahudi'nin ölümüne sebep olduktan sonra, vasiyetinde geri kalan Yahudilerin de köklerinin kurutulması gerektiğini yazmıştı.

Alois'de de diğer dayak atan babalarda olduğu gibi, olası bir dirilme, benliğin inkâr edilen kısmının geri dönmesi korkusu mevcuttur. Bu yüzden dayak atma sonu gelmeyecek bir görevdir. Ardında insanın bastırılmış acizliğinin, aşağılanmasının, çaresizliğinin canlanması karşısında duyduğu korku yatmaktadır. İnsan bütün hayatı boyunca büyüklük tutkusuna sığınarak bunlardan kaçmaya çalışmaktadır: Alois yüksek kademeli bir gümrük memuru olarak, Adolf, Führer olarak, bir başkası belki elektroşok tedavisine inanan bir psikiyatr olarak, ya da maymun beyinleri nakleden bir doktor olarak, fikirlerini emreden bir profesör olarak, ya da sadece çocuğunu yetiştiren bir baba olarak. Bütün bu çabalarda söz konusu olan, kişinin başkalarını aşağıladığında ya da küçümsediğinde onlara ne yaptığı değil, kendi güçsüzlüğünü ortadan kaldırma ve üzüntüden kaçmasıdır.

Helm Stierlin'in Hitler üzerine yaptığı ilginç çalışması, Klara'nın Adolf'u bilinçsizce kendini kurtarmak için "görevlendirdiği" savından yola çıkmaktadır. Ezilen Almanya bu

anlamda annenin bir sembolü olmaktadır. Bu tez doğru olabilir, ama Hitler'in (daha sonraki) eylemlerinde kişisel çıkarlarının da etkili olduğuna dair hiç şüphe yoktur. Bu büyük kavga, *gerçek benliği sınırsız aşağılanmaların izlerinden kurtarmak için* verilmektedir.

Fakat bu iki olgu birbirinden kesin hatlarla ayrılmamaktadır, şöyle ki çocuk için, annenin kurtarılması da kendi varlığını korumaya yönelik verilen savaş demektir. Başka bir şekilde ifade edecek olursak: Adolf'un annesi güçlü bir kadın olmuş olsaydı, çocuğuna bu ızdırapları, endişe ve ölüm korkusunu yüklemezdi. Fakat küçük düşmüş ve kocasına itaat eden bir kadın olduğundan, çocuğunu koruyamamıştır. Şimdi ona güven verebilecek iyi, temiz, güçlü Yahudisiz bir anneye (Almanya'ya) sahip olabilmek için Adolf'un onu, düşmanın elinden kurtarması gerekmektedir. Çocuklar çoğu zaman, annelerinin onlara annelik yapabilmesi için onları kurtarmak zorunda olduklarını hayal ederler. Fakat hiçbir çocuğun annesini kurtarma gibi bir imkânı olmadığından, çıkış noktası bilinmediği ve yaşanamadığı sürece bu güçsüzlüğün yineleme zorlanımı muhakkak ki başarısızlık, hatta bazen felaketle sonuçlanacaktır. Stierlin'in düşünceleri bu bakış açısından değerlendirildiği zaman, sembollerle ifade edildiğinde ortaya şöyle bir tablo çıkar: Almanya'nın kurtuluşu ve son Yahudi'ye kadar Yahudi halkının yok edilmesi, yani kötü babanın tamamen ortadan kaldırılması en sonunda Hitler'e, onu sevgili annesiyle huzur içinde büyüyecek çocuk yapacak olan şartları sağlayacaktır.

Geçmiş değiştirilemez olduğundan bu bilinçsizce saptanan sembolik hedef elbette ki absürd bir karaktere sahiptir. Fakat çocuklukta yaşananlar bilindiği takdirde, her hezeyanın kolayca anlaşılabilecek bir anlamı vardır. Hastalık

hikâyelerine ve korunma nedenlerinden dolayı en önemli bilgileri görmezden gelen biyografi yazarlarının yazdıklarına bakılacak olursa, bu anlamın çoğu kez saptırıldığı görülür. Örneğin, Alois Hitler'in babasının gerçekten de bir Yahudi olup olmadığı, veya Alois'in bir alkolik olarak görülüp görülemeyeceği üzerine çok fazla şey yazılmış, çok fazla araştırma yapılmıştır.

Fakat bir çocuğun ruhsal gerçekliğinin, biyografi yazarlarının gerçek olarak gösterdikleriyle pek ilgisi yoktur. Bir çocuk için ailede Yahudi kanının olması *şüphesi*, gerçeklerden çok daha sıkıntı vericidir. Alois muhakkak ki bu belirsizlik yüzünden acı çekmiş, her ne kadar bu konular hakkında çok konuşulmasa da şüphesiz Adolf da, söylentilerden haberdar olmuştur. Özellikle de ana-babanın saklamak istediği şeyler, çocuğun ilgisini çeker, hele de bu babanın esas travmasıysa.

Yahudi katliamı Hitler'e, geçmişini düzeltme "imkânı tanımıştı". Şöyle ki bu olay sayesinde Hitler;

1. Kanında Yahudi kanı olduğu şüphelenen babadan *intikamını* almış,
2. anneyi (Almanya'yı) ona zulüm edenden kurtarmış,
3. ahlaki yaptırımlarla değil, daha çok gerçek benliğiyle *annenin sevgisini elde etmiş*, (Hitler, annesinin istediği gibi Katolik, cesur bir insan olarak değil de, Yahudi karşıtı bir insan olarak Alman halkı tarafından sevilmişti)
4. rol değişimini sağlamıştı; artık diktatör olan kendisiydi, artık herkesin *ona* itaat etmesi, *ona* boyun eğmesi gerekiyordu. İnsanların onun çocukken gördüğü muameleyi gördüğü toplama kamplarını o kuruyordu (Kendi tecrübesine

dayanmadığı sürece bir insan dehşet verici bir şey tasavvur edemez).

Bunların dışında Yahudi katliamı, kurbanlara yansıtılmış olan gerçek benlikteki güçsüz, aciz çocuğun da katledilmesine olanak sağlamıştır. Böylece geçmişte çekilen acılara dair herhangi bir üzüntü duymanın yolu da Hitler için kapanmıştır. Bu ve bilinçsizce alınan öç konusunda Hitler, aynı şartlar altında yetişmiş birçok Almanla buluşmaktadır.

Adolf Hitler'in, Stierlin tarafından betimlenen edilen aile tablosunda, kurtarma görevini çocuğuna veren, fakat diğer yandan da onu babanın şiddetinden koruyan sevgi dolu anne hâlâ yer almaktadır. Aynı şekilde Freud'un Oidipus versiyonunda da sevilen ve seven, idealleştirilmiş anne figürü bulunmaktadır. Klaus Theweleit, "Erkek Fantezileri" adlı kitabında her ne kadar yazdıklarından sonuç çıkarmaktan çekiniyor olsa da, bu annelerin gerçekliklerine daha da yaklaşmıştır. Analiz ettiği faşist ideoloji temsilcilerinin hepsinde de katı, dayak atan bir baba ve sevgi dolu, koruyucu bir anne modelinin olduğunu saptamıştır. Bu anne, "dünyadaki en iyi anne ve eş", "iyilik meleği", "zeki, karakterli, yardıma hazır ve dini bütün bir kadın" olarak tanımlanmaktadır (bkz. Theweleit, 1. Cilt, s.133).

Theweleit'de şöyle bir alıntı vardır:

"Yine de anne bu haber karşısında yıkılmamıştı. Savaş dört çocuğunu birden almıştı, ama o dayanmıştı. Bu ölüm haberlerinin yanında belki biraz da komik kalan bir haberdi onu yıkan; Lothringen şehri düşman eline geçmişti."

Peki, eğer bu iki farklı taraf bir annenin iki ayrı yönü olsaydı?

Hermann Ehrhardt anlatıyor:
"Bir keresinde kışın gece tam dört saat boyunca dışarıda, karda beklemiştim. Ta ki annem bu kadar cezanın bana yeteceğini düşünene kadar."

Anne, "cezanın yeterli olduğunu düşünüp de", oğlunu "kurtarıyor" belki ama, bundan önce onun tam dört saat boyunca karda dikilmesini sağlıyor. Bir çocuk, sevgili annesinin ona neden böyle acı çektirdiğini anlayamaz. Gözünde bu kadar büyük olan bir kadının, kocasından tıpkı küçük bir çocuk gibi neden korktuğunu ve çocukluğunda yaşamış olduğu aşağılamaları şimdi kendi çocuğuna bilinçsiz olarak neden yaşattığını bir türlü kavrayamaz. Çocuk *bu katılığa dayanmak zorundadır.* Ama çektiği acıyı *yaşamasına ve göstermesine izin yoktur.* Bu durumda çocuğa, acıyı başkalarına yönlendirmekten başka bir seçenek kalmaz. Annesinin sert hareketlerini diğer annelerin kusuru olarak görür ve hatta bunun karşısında hayretler içerisinde kalır.

Kocasının itaatkâr, uysal hizmetçisi olarak kaldığı sürece Klara, Adolf'a yardım edebilir miydi? Kocası yaşadığı sürece Klara ona "Alois Amca" diye hitap etmiş, ölümünden sonra ise ne zaman ismi geçse mutfakta asılı duran düdüklerine saygıyla bakmıştı.

Babadan şiddetli bir dayak yerken, onu sevdiğini söyleyen, özenle yemeğini hazırlayan, güzel şarkılar söyleyen annenin, donakalarak olanları izlemesi, hiçbir şey yapamaması karşısında bir çocuğun iç dünyasında neler olur? Her seferinde umutsuzca annesinin yardımını, onu babadan

kurtarmasını beklerken neler hisseder? Babadan işkence görürken, annenin gücü eline geçirmesini beklerken neler hisseder? Beklenen kurtarılma asla meydana gelmez. Anne, çocuğun nasıl aşağılandığını, alaya alındığını, ona nasıl işkence edildiğini izler. Çocuğunu korumak için hiçbir şey yapmadan öylece izler. Suskunluğuyla beraber zulmeden kişiyle dayanışma içine girmiş olur, çocuğunu ona teslim eder. Bir çocuktan bunu anlamasını bekleyebilir misiniz? Peki bu çocuğun, her ne kadar bilinçdışında da olsa annesine karşı da bir kırgınlık bir hayal kırıklığı duyması sizce şaşırtıcı mıdır? Bu çocuk belki annesini çok sevecektir, fakat ileride başka insanlara karşı daima, ihanete uğramış, hainice teslim edilmiş hissini duyacaktır.

Hitler'in annesi kesinlikle bir istisna değil, aksine genel olan, hatta birçok erkeğin idealiydi. Fakat sadece bir köle olan anne, çocuğun gelişimi için gerekli olan ilgiyi ona gösterebilir mi? Aşağıda "Kavgam"dan yapılan alıntıda, Hitler'in kafasındaki kadın imajı ortaya çıkmaktadır.

"Halkın çoğunluğu her şeye yatkın değildir.
Güçsüze hükmetmek yerine, güçlünün önünde eğilmeyi tercih eden kadınlar gibi, halk da yardım dileyenden çok hükmedeni sever."

Halkın bu tasvirinde Hitler, gayet açık olarak annesini ve onun itaatini sergilemektedir. Politik kararları, erken yaşta edindiği tecrübelere dayanmaktadır: Şiddet daima kazanır.

Hitler'in kadın cinsini aşağılamasını Fest de vurgulamıştır:
"Hitler'in ırk teorisinde cinsel kompleksinin ve kadınlara duyduğu derin nefretin izleri vardı. Ona göre dünyaya günahı

dişi getirmiştir ve kadının şehvete olan düşkünlüğü kuzey kanının kirlenmesinin birincil nedenidir (Fest, 1978, s. 64)."

Klara, belki çekingenliğinden dolayı kocasına "Alois Amca" diye hitap ediyordu. Ama bu belli ki Alois'in hoşuna gidiyordu. Yoksa, nasıl komşularından kendisine "sen" değil de "siz" diye hitap etmesini istediyse karısından da bunu mu istemişti? Adolf da "Kavgam"da ondan bahsederken ona "Sevgili Babam" diye hitap ediyordu. Bunun nedeni muhtemelen babasının daha çok küçükken bunu Adolf'a benimsetmiş olmasıydı. Alois'in bu tür buyruklarla, aslında çocukluğunun sıkıntılarını (annesinin onu vermesi, gayri meşru oluşu, yoksulluğu, bilinmeyen kökleri) telafi ediyor ve kendini bir *beyefendi* gibi hissetmek istiyor olması çok muhtemeldir. Almanların da 12 yıl boyunca Hitler'i "Heil Hitler" diyerek selamlamak zorunda olmaları da aslında buna dayanmaktadır. Bütün Almanya Führer'in olağandışı, özel istekleri karşısında ona boyun eğmek zorundaydı, tıpkı bir zamanlar Klara ve Adolf'un o her şeye kadir babanın istekleri karşısında boyun eğdikleri gibi.

Hitler "Alman, Germen" kadınlarına yağ çekerdi, çünkü onların bağlılığına, oylarına ve diğer hizmetlerine *ihtiyacı vardı*. Annelere de ihtiyacı vardı. Fakat annesiyle gerçekten samimi bir ilişki asla kuramamıştı. Stierlin şöyle diyor:

"N. Bromberg (1971) Hitler'in cinsel alışkanlıkları hakkında şunları söylemiştir: "... cinsel yönden tam olarak doyuma ulaşması için başının üzerinden bir kadının suratına işemesini ya da dışkısını çıkarmasını izlemesi gerekiyordu." Bromberg devam ediyor; "Hitler'in kadınlarla olan ilişkilerinden cinsellik içeren bir mazoşistlik olayını aktarabiliriz; Hitler kendini genç bir alman aktrisin ayakları altına atıp

ondan, kendisini çiğnemesini istemişti. Genç kadın reddedince, isteğini yerine getirmesi için Hitler kadının üzerine yürümüştü. Bu esnada kendine suçlamalar yağdırarak kendini o kadar acınacak bir halde önüne atılmıştı ki, genç kadın en sonunda isteğini yerine getirmek zorunda kalmıştı. Onu ezmeye başladığında Hitler tahrik olmuş, isteği üzerine onu daha da ezince cinsel doyumu yükselmişti. Hitler ve ilişkiye girdiği genç kadınlar arasındaki yaş farkı genellikle yaklaşık 23 yıl oluyordu. Anne ve babası arasındaki yaş farkı da bu kadardı (Stierlin, 1975, s. 168)."

Birçok Hitler biyografisinde de iddia edildiği gibi Hitler, eğer çocukken annesinden sevgi ve ilgi görmüş olsaydı, çok erken yaşta meydana gelen bir rahatsızlığa işaret eden bu tür sadomazoşist eğilimleri göstermesi hiç mümkün olur muydu? Fakat anlaşılan o ki bizim anne sevgisi anlayışımız hâlâ 'Kara Pedagoji' den tamamen kurtulabilmiş değil.

Özet

Adolf Hitler'in erken çocukluğu hakkında yazılıp çizilenleri duygusallık ya da yaptıklarının bir özrü olarak anlamak zorunda olan bir okuyucunun, okuduklarını anlayabileceği ya da anlamak zorunda olduğu gibi kavramak onun en doğal hakkıdır. Çok erken yaşta "dişlerini sıkmayı" öğrenmek zorunda kalan insanlar kendilerini, onları yetiştirenle özdeşleştirdiklerinden dolayı çocuğa gösterilen acıma duygusunu aşırı duygusallığın bir ifadesi olarak algılarlar. Suç sorununa gelince, özellikle de bu yüzden Hitler'i seçtim; bu kadar çok sayıda insanın hayatını mahvetmiş bir suçlu daha tanımıyorum. Fakat "suç" kelimesiyle henüz bir şey kazanılmış değil. Hayatımızı tehdit eden katilleri hapsetmek elbette ki en doğal

hakkımız, aynı zamanda da bir gerekliliktir. Şimdilik çözüm olabilecek başka bir yol bilmiyoruz. Fakat bu, öldürmek zorunda olmanın trajik bir çocukluk yazgısının ifadesi, hapse atmanın da bu yazgının onanması olduğu gerçeğini değiştirmez.

Kişi, yeni gerçekler aramak yerine, varolan gerçeklerin bilinen hikâyedeki *anlamlarını* ararsa Hitler araştırmasında şu ana kadar değerlendirilmemiş ve bu yüzden de toplumdan gizli kalmış bazı önemli bilgilere rastlar. Örneğin Klara Hitler'in kambur, şizofren kardeşi Johanna'nın, *Adolf'un doğumundan itibaren Adolf'un tüm çocukluğu süresince* onlarla aynı evde yaşamış olduğu gerçeği şu güne kadar kanımca çok az irdelenmiştir. Okuduğum biyografilerin hiçbirinde bu bilginin Üçüncü Reich'taki Ötenazi Yasası'yla ilişkilendirildiğine rastlamadım. Böyle bir ilişkinin bir insanın dikkatini çekebilmesi için kişinin, her gün son derece absürd ve korku verici davranışlarla karşılaşan ama korkusunu, öfkesini, *sorularını* dile getirmesi yasak olan bir çocuğun neler hissedebileceğini anlayabilmesi gerekir. Ancak çocuk duygusal düzlemde ana-babasıyla serbestçe iletişim kurabildiği, onlarla korkuları üzerine konuşabildiği sürece şizofren bir teyzenin varlığı çocuk tarafından olumlu bir şekilde atlatılabilir.

Adolf doğduğu zaman evin hizmetçisi olan Fraziska Hörl, Jetzinger'le yapmış olduğu bir röportajda işe bu teyze yüzünden daha fazla dayanamadığını ve evi onun yüzünden terk ettiğini belirtmiş, aynen şöyle demişti: "O kambur delinin yanında daha fazla kalamazdım."

Fakat çocuk, bunları söyleyemezdi, her şeye dayanmak zorundaydı, kaçamazdı. Ancak yetişkin bir birey olduğu

zaman bir şeyler yapabilirdi. Adolf Hitler yetişkin bir birey olarak iktidara geldiğinde, onu mutsuz kılan bu mutsuz teyzeden en sonunda intikamını alabilmişti; Almanya'daki tüm ruh hastalarını öldürtmüştü. Çünkü o, söz konusu insanların "sağlıklı" bir toplum için "uygun olmayan" insanlar olduğunu hissediyordu. Bir yetişkin olarak Adolf Hitler'in artık buna sabırla dayanması gerekmemiş, tüm Almanya'yı bu beladan kurtarabilmiş, hatta gayet kişisel olan bu öcü için herhangi bir açıklama yapmasına bile gerek kalmamıştı.

Ötenazi Yasası'nın geçmişiyle uğraşmayışımın nedeni bu kitaptaki amacımın, her şeyden önce bir çocuğun aktif olarak aşağılanmasının sonuçlarını etkileyici bir örnekle göstermek olmasıdır. Konuşma yasağıyla birlikte bu tarz bir aşağılama *eğitimin değişmez bir etkeni* olduğundan ve buna her yerde rastlanıldığından, bu etkenin çocuğun ileriki gelişimindeki etkisi çoğu kez kolaylıkla göz ardı edilebilir. *Dayağın olağan olduğu*, hatta öğrenmeyi teşvik etmesi açısından *gerekli olduğu* düşüncesiyle, çocuklukta yaşanan trajedinin boyutları tamamen görmezden gelinmektedir. Dayağın daha sonra işlenen suçlarla ilişkisi görülmediğinden, sanki kişi durduk yere katil olmuş gibi dünya, bu suçlar karşısında dehşete düşer ve bunların geçmişini göz ardı eder.

Burada Hitler'i sadece şunları gösterebilmek için örnek olarak verdim:

1. Tüm zamanların en büyük suçlusu bile dünyaya suçlu olarak gelmemiştir.
2. Bir kimsenin çocuklukta yaşadıklarını anlamaya çalışmak, onun daha sonraki hayatındaki dehşet verici şeyleri anlamamızı, değerlendirmemizi de içine alır.

3. Kişinin kötü muamele etmesi onun bir zamanlar *kurban olduğunu kabul etmeyişine* dayanmaktadır.

4. Kişi *reddetmek yerine, kurban olmuş olduğunun bilincinde olursa* sadizimden daha çok korunmuş olur.

5. 4. Emrin ve "Kara Pedagoji"nin öngördüğü *ana-babanın korunması*, erken çocukluktaki ve kişinin daha sonraki gelişimindeki *çok önemli bazı etkenlerin* göz ardı edilmesine yol açmaktadır.

6. Bir yetişkin suçlamalarla, öfkeyle, pişmanlıkla değil de, *olaylar arasındaki ilişkileri anlamakla* duygusal yönden ilerleme kaydedebilir.

7. Duygusal açıdan gerçekten anlama, basit bir acımadan çok farklıdır.

8. Bir bağlantının her yerde karşımıza çıkıyor olması, bizi onu araştırmaktan alıkoymamalıdır. Tam tersine bu özelliği nedeniyle yani bunun hepimizin kaderi olduğu veya olabileceği için bu araştırmadan vazgeçmemeliyiz.

9. Nefretin yaşanması birbirine zıt iki biçimde ortaya çıkabilir. Birincisi, nefretin kişinin içinde yaşanan bir gerçeklik olması, ikincisi ise nefretin başkalarının hayatlarına mal olacak bir eylem olarak yaşanmasıdır. İlk duruma giden yol, eğer "Kara Pedagoji"nin yasakları ya da ana-babanın muhtaç olması yüzünden kapanmışsa o zaman nefret ikinci biçimde yaşanır. Bu da ya Hitler'de olduğu gibi çevreye, diğer insanlara ya da Chiristian'da olduğu gibi kendine zarar vererek ortaya çıkar. Fakat bazen de hapishanelerdeki suçlularda olduğu gibi her iki durum da gerçekleşebilir. Bunu, bir sonraki bölümde anlatacağım Jürgen Bartsch örneğinde göstereceğim.

Jürgen Bartsch

"Fakat bir soru sonsuza kadar cevapsız kalacak; neden böyle insanlar olmalı? Gerçekten böyle mi doğuyorlar? Sevgili Tanrım, doğmadan önce onlar ne yaptı ki?"

(Jürgen Bartsch'ın hapishanedeyken yazdığı bir mektuptan)

Giriş

İstatistik araştırmalarına sonsuz güveni olan ve psikolojik bilgilerini bu araştırmaların sonuçlarından edinen insanlar, Christian ve Adolf'un çocukluklarını anlamak için gösterdiğim çabanın gereksiz ve önemsiz olduğunu düşünecektir. Onlara istatistiklere dayanarak şu sayıda çocuğun kötü muameleye maruz kaldığını, bunun sonucu olarak da neredeyse yine aynı sayıda katilin ortaya çıktığını göstermek gerekecektir. Fakat şu sebeplerden dolayı bu olanaksızdır;

1. Çocukların gördüğü kötü muameleler genellikle gizli kalır ve kanıtlanamaz. Her şeyden önce çocuğun kendisi yaşadığı kötü tecrübeleri gizler ve bastırır.
2. Çok sayıda görgü tanığının ifadesi bulunsa da, olanların aksini kanıtlayan birileri daima çıkar. Her ne kadar Jetzinger'de olduğu gibi bu kanıtlar tutarsız olsa bile, insanlar çocuğa inanmaktansa, idealleştirilmiş ana-babayı koruma taraftarı olduklarından, bu kanıtlara inanmayı tercih eder.

Çocuğun maruz kaldığı kötü muamele ile daha sonraki cinayetler arasındaki ilişki, genellikle ne kriminologlar ne de psikologlar tarafından kaydedildiğinden, bu faktörler arasındaki ilişkilere dair istatistik verileri çok nadirdir. Fakat bu tür araştırmalar yine de sürdürülmektedir.

Her ne kadar vardığım yargıları doğruluyor olsalar da istatistik verilerinin güvenilir kaynaklar olduklarını düşünmüyorum. Çünkü çoğu zaman ya hiçbir anlamı olmayan, belirsiz çokanlamlı ya da örtülü kavramlardan yola çıkıyor, hatta tutarsız oluyorlar. Bu yüzden gerçeğin, arasından kayıp düşeceği kadar büyük delikleri olan bir kavramlar ağına bel bağlamak istemiyorum. Bunun yerine Hitler'in çocukluğunu incelediğim bölümde de yaptığım gibi farklı bir yoldan gitmeyi tercih ediyorum. İstatistiğin nesnelliği yerine, davranışlarını, yaşadıklarını anlayabildiğim sürece ilgili kurbanın öznelliğini arıyor, bu esnada da sevgi ve nefret oyununu keşfediyorum; bir tarafta, ana-babanın ihtiyaçlarından bağımsız olan varlığa gösterilmesi gereken ilgi ve özen eksikliği, istismar, yönlendirme, özgürlüğün kısıtlanması, aşağılama, kötü muamele, öbür tarafta çocuk, ana-babanın iradesine bağımlı olarak yaşadığı sürece ona gösterilen sevgi, şımartma. Bu saptamanın bilimselliği onun çok az teoriye dayanarak ortaya konabilmesi ve uzman olmayan kimseler tarafından da kontrol edilebiliyor olmasına dayanır. Mahkemede görev yapanlar da uzman olmayan kesimden sayılır.

İstatistik araştırmaları, ilgisiz hukukçuları, dinleyen ve anlamaya çalışan insanlara dönüştürmek için uygun değildir. Halbuki işlenen tüm suçlar anlaşılmak için o kadar çırpınmaktadır ki... Her gün gazetelerde maalesef sadece son perdelerini izleyebildiğimiz hikâyeler yer almaktadır. Suçun

gerçek nedenlerini bilmek acaba cezada bir değişikliğe sebep olabilir mi? Olay sadece 'suçlu bulmak ve cezalandırmak' olduğu sürece bu soruya verilecek cevap olumsuz olacaktır. Fakat bazen de Bartsch davasında olduğu gibi davalının, olaydaki tek suçlu olmadığı, aksine onun, birbirini izleyen birçok trajik olayın bir kurbanı olduğu anlaşılabilir. Hapis cezasından toplum yararına belki vazgeçilemez ama, "Kara Pedagoji"ye dayanarak bir suçluyu cezalandırmakla bir insanın trajedisinin farkına varıp, ona hapishanede psikoterapi görme şansı tanımak arasında çok fark vardır. Mali açıdan fazla zorlanmadan tutuklulara gruplar halinde resim veya heykel yapma olanakları sağlanabilir. Böylece geçmişlerinin gizli bir parçası olan maruz kaldıkları tacizleri ve bastırdıkları nefret duygularını yaratıcı bir şekilde ifade edebilirler. Bu sayede de hissettiklerini şiddet dolu bir eylemle ortaya koyma ihtiyacı da azalabilir.

İnsanın böyle bir tutuma karşı açık olabilmesi için, kişiyi suçlu bulmakla aslında bir yere varılamadığını kavramış olması gerekir. Suçlu bulma kavramının içine o kadar girmiş durumdayız ki, olanları farklı şekilde kavrayabilmek için çok çaba sarf etmemiz gerekmektedir. Bu yüzden bazen, bütün suçun ana-babalarda olduğunu söylüyormuşum gibi yorumlanıyor ve kurbanlardan çok fazla söz etmekle, her insanın kendi yaptıklarından sorumlu olduğunu unutmakla suçlanıyorum. Bu suçlamalar aslında "Kara Pedagoji"nin belirtileridir ve daha önce yapılan suçlamaların etkilerini gözler önüne serer. *İşlediği suçların kötülüğünü ve arz ettiği tehlikeyi azaltmadan da bir katilin ya da caninin yaşadığı trajediyi görebilmenin* mümkün olduğunu anlamak ise zor gelmektedir.

Terapi gören bir hastanın, kötü bir çocukluk geçirmiş ama bunun hakkında hiç konuşmamış olan babası ara sıra ona çok kötü işkence ediyor, bunu yaparken çocukta kendini görüyordu. Fakat ne baba ne de oğul bu kötü muameleyi fark edebiliyordu. Çünkü her ikisi de bunu bir 'yetiştirme önlemi' olarak görüyordu. Çocuk ağır belirtilerle görüşmeye geldiğinde, sert yetiştirme tarzı ve verdiği sıkı terbiye için babasına çok 'minnettar' olduğunu söylemişti. Vaktiyle pedagoji dersine yazılmış olan çocuk, terapisi sırasında Ekkehard von Braun ve onun antipedagojik yazılarını keşfetmiş ve bunlardan çok etkilenmişti. Tam da bu sıralarda babasını görmeye gittiğinde, hayatında ilk defa tüm açıklığıyla babasının sürekli olarak ya sözlerine kulak asmayarak ya da her söylediğiyle dalga geçerek onu nasıl incittiğini fark etti. Bunu babasına söylediğinde ise bir pedagoji profesörü olan baba tüm ciddiyetiyle şöyle demişti; "Bunun için bana minnettar olmalısın. Hayatında, söylediklerinin dinlenmediği veya ciddiye alınmadığı daha çok zamanlar olacak. Bunları bende görürsen, iyice alışmış olursun. İnsan gençken öğrendiklerini hayatı boyunca unutmaz." 24 yaşındaki oğul allak bullak olmuştu. Doğru olup olmadıklarını sorgulamadan bu duyduklarını daha önce ne kadar da çok duymuştu. Ama bu sefer içinde yükselen öfkeye hâkim olamayarak babasına Braunmühl'den öğrendiği bir cümleyi söyledi: "Beni bu prensiple yetiştirmeye devam etmeyi düşünüyorsan, aslında beni öldürmen gerekecek. Ne de olsa ölmeyi de öğrenmem lazım değil mi? Böylece sayende ölüme gayet iyi hazırlanmış olurum." Baba, oğlunu saygısızlık ve ukalalıkla suçlamıştı, fakat bu yaşadıkları çocuk için çok etkili olmuştu. Bu olaydan sonra çocuğun eğitimi tamamen yön değiştirdi.

Bu hikâyenin "Kara Pedagoji" ye mi yoksa "Beyaz Pedagoji" ye mi örnek olduğuna karar vermek zor. Hikâyenin şimdi aklıma gelmiş olmasının nedeni, bunu Jürgen Bartsch olayına bir geçiş olarak düşünmüş olmamdır. Az önce sözü geçen 24 yaşındaki yetenekli üniversite öğrencisi, kötü, sadist fantezilerini çözümlemede o kadar acı çekiyordu ki, bazen bir çocuk katili olabileceği korkusuna kapılıyordu. Seanslarımızda bu fanteziler üzerinde çalışmamız sayesinde, korkular diğer belirtilerle beraber yok oldu, sağlıklı ve serbest bir gelişme sağlanabildi. Hep bir çocuğu öldürmek istediği intikam fantezilerinin aslında, nefretinin hayatını engelleyen baba üzerine yoğunlaşmasının ve kendini saldırganla özdeşleştirmiş olmasının ifadesi olduğu anlaşılabilmişti. Jürgen Bartsch'tan söz etmeden önce bu örneği verdim, çünkü her ne kadar kişilerin sonları çok farklı olsa da olayların psikodinamiklerinde benzerlikler olduğunu düşünüyorum.

"Gökyüzünden inen katil!"

"Kara Pedagoji" yi okumuş ve "bir zamanlar" eğitim uğruna çocuklara ne kadar kötü davranıldığı karşısında hayrete düşmüş birçok insanla görüştüm. Bu insanların çoğunda "Kara Pedagoji"nin eskide kalmış olduğu düşüncesi hâkimdi; olsa olsa büyükbabaları ve büyükannelerinin çocuklukları böyle geçmiş olabilirdi.

60'lı yılların sonuna doğru Almanya'da Jürgen Bartsch'ın davası görülmekteydi. 1946 doğumlu genç adam, 16-20 yaşları arasındayken akıllara sığmayacak bir vahşetle birden çok erkek çocuk öldürmüştü. 1972 senesinde basılan "Jürgen Bartsch'in Portresi" adlı kitabında Paul Moor, bazı gerçekleri gözler önüne sermişti:

"6 Kasım 1946'da, tüberküloz hastalığına yakalanmış savaş dulu bir kadınla, Hollandalı bir sezon iççisinin gayrı meşru çocuğu olarak dünyaya gelen Karl-Heinz Sadrozinski (daha sonraki ismiyle Jürgen Bartsch) annesi tarafından hastanede terk edilir. Kadın, hastaneden gizlice kaçtıktan bir iki hafta sonra da hayata gözlerini yumar. Çocuğun doğumundan birkaç ay sonra, hali vakti yerinde bir kasabın karısı olan Gertrud Bartsch, ameliyat olmak için aynı hastaneye gelir. Gertrud ve kocası, Gençlik Dairesi'ndeki evlat edinme bürosunun çocuğun kökeni hakkındaki kuşkularına rağmen, terk edilmiş çocuğu evlat edinmeye karar verir. Fakat söz konusu kuşkular yüzünden gerçek evlat edinme işlemi ancak yedi sene sonra yapılabilir. Yeni ana-baba, çocuğu çok katı bir şekilde yetiştirir, evlatlık olduğunu öğrenmemesi için onu diğer çocuklardan daima ayrı tutar. Baba, Jürgen'in mümkün olduğunca çabuk işin başına geçmesi umuduyla ikinci dükkânını açtığında, Bayan Bartsch'ın bu dükkânda çalışması gerekir. Böylece çocuğa önce büyükanne, ardından da birbiri ardına değişen hizmetçi kızlar bakmaya başlar.

Jürgen Bartsch on yaşına girdiğinde ailesi onu Rheinbach'da 20 çocuğun bakıldığı bir çocuk yuvasına gönderir. On iki yaşına bastığında ise Jürgen bu oldukça rahat çevreden alınarak, aralarında eğitimi güç çocukların da bulunduğu, 300 çocuğun askeri bir disiplinle yetiştirildiği bir Katolik okuluna gönderilir.

Jürgen Bartsch, 1962 ile 1966 yılları arasında dört erkek çocuk öldürmüştür. Ona göre yüzden fazla da başarısız girişimde bulunmuştur. İşlediği cinayetlerde bazı farklılıklar görünse de yaşanan esas süreç hep aynı olmuştur: Çocuğu evlerinin çok yakınındaki eski boş bir sığınağa hapsettikten sonra onu döverek bayıltıyor, et kordonlarıyla bağlıyor, cinsel organlarına zarar veriyor, bu esnada bazen mastürbasyon

yapıyor, ardından çocuğu ya boğazlayarak ya da döverek öldürüyordu. Daha sonra vücudunu keserek karın ve göğüs boşluklarını boşaltıyor, geri kalanları ise gömüyordu. Bunlardan farklı olarak bazen cesedi parçalıyor, kol ve bacakları ayırıyor, başını kesiyor, hadımlaştırıyor, gözlerini oyuyor, kalçadan et parçaları kesiyor ve anal ilişkide bulunuyordu. Jürgen Bartsch daha sonra soruşturma ve dava sırasında korkunç derecede ayrıntılı bir biçimde anlattığı cinayetlerinde, en çok haz duyduğu anın mastürbasyon yaptığı an değil de, cesedi keserken yaşadığı anlar olduğunu söylemişti. Dördüncü ve son cinayetinde en büyük amacı olarak tasarladığı şeyi gerçekleştirebilmiş, çocuğu bir kazığa bağladıktan sonra, canlı canlı doğramıştı (s. 22)."

Bu tür gerçekler karşısında toplumda doğal olarak kızgınlık, öfke ve dehşet duyguları oluşmaktadır. İnsanlar böyle bir dehşetin nasıl mümkün olabildiği, arkadaş canlısı, sempatik, akıllı ve duyarlı bir genç adam tarafından nasıl gerçekleştirebildiği karşısında şaşırıp kalır. Hele de ilk bakışta bu kişinin çocukluğunda herhangi bir kötü deneyim gözükmüyorsa. Birçokları gibi Jürgen Bartsch da orta sınıftan kişinin kendini kolaylıkla özdeşleştirebileceği düzenli bir aile ortamında büyümüştü. Çoğu insan "Bizim ev de bundan farklı değildi, bu çok normal. Çocukluk işin içine katılacaksa, o zaman herkes suçlu olmalı" diyebilir. Bu durumda akla, bu gencin dünyaya 'anormal' olarak gelmiş olmasından başka bir şey gelmiyor. Sinir hastalıkları uzmanı bilirkişi bile, Jürgen Bartsch'in bakımsız, kötü bir ortamdan değil de, onun için endişelenen, ona değer veren bir aile ortamından geldiğini, bu yüzden de yaptıklarının tek sorumlusunun kendisi olduğunu belirtmişti.

Yine karşımıza Adolf Hitler'in durumunda olduğu gibi, ya sevgili Tanrı ya da kötü şeytan tarafından kucaklarına nedendir bilinmez bir canavar konan, zararsız, dürüst ana-baba tablosu çıkmaktadır. Canavarlar, orta halli, dini bütün vatandaşların evlerine gökyüzünden veya cehennemden gönderilmez. Saldırganla özdeşleşme ve kişinin çocuklukta yaşadığı çelişkileri daha sonra kendi çocuğuna yansıtma mekanizmalarından haberdar olan bir kimse, bu ortaçağdan kalma açıklamalarla yetinmeyecektir. Bu mekanizmaların bireyde ne kadar güçlü olduğunu, onu ne kadar yoğun bir biçimde etkileyebileceğini bilenler *böyle "canavar"ların geçirdiği çocukluğun, hayatlarında nasıl izler bıraktığının bilincindedir.* Bu düşünceleri ileriki bölümlerde Jürgen Bartsch'in hayatıyla açıklamaya çalışacağım.

Ama daha önce ortaya çıkan şu soruya yanıt aramak gerekir: Bireylerin psikoanalitik bilgiye ulaşması neden bu kadar zordur? Amerika Birleşik Devletleri'nde yetişmiş, 30 senedir Almanya Federal Cumhuriyeti'nde yaşamakta olan Paul Moor, Jürgen Bartsch'ın ilk davalarında görevli olan memurların tutumları karşısına çok şaşırmıştı. Yabancı bir ülkede doğup büyümüş olan kendisinin anında fark ettiği bazı şeyleri, davayla ilgili olan insanların nasıl olup da fark etmediklerini anlayamıyordu. Bir mahkeme salonuna, o toplumun norm ve tabularının yansıdığı şüphesizdir. Toplumun görmemesi gereken şeyleri, o toplumun hâkimleri ve avukatları da görmez. Ama burada sadece 'toplumdan' bahsetmek kolaya kaçmak olurdu; çünkü bilirkişiler ve hâkimler de her şeyden önce insandır. Belki onlar da Jürgen Bartsch gibi büyütülmüş, çocukluklarından beri bu sistemi idealleştirmiş ve kendilerine uygun boşalım yolları bulmuşlardır. Bu durumda idealleştirmiş oldukları sistem tamamen çökmeden,

Jürgen'in yetiştirilişindeki kötülüklerin farkına varmaları mümkün olabilir mi? *Zaten "Kara Pedagoji"nin esas amaçlarından biri de, çocuklukta çekilen acıların, yaşananların görülmesini, algılanmasını ve yargılanmasını imkânsız hale getirmek değil midir?* Bilirkişi raporlarında karşımıza çıkan cümle hep aynı karakterize cümledir; "diğer insanlar" da böyle yetiştirilmiştir, fakat onlar bir cinsel suçlu olmamıştır. Böylece, sadece 'anormal' insanların suçlu olduğu kanıtlandığı sürece, geçerli olan yetiştirme sistemi haklı çıkarılmış olur.

Bir çocukluğu 'çok kötü', bir başkasını da 'daha az kötü' olarak değerlendirmemizi sağlayacak objektif ölçütler yoktur. Bir çocuğun kaderini nasıl yaşadığı, duyarlılığıyla da bağlantılıdır, ki bu da insandan insana farklılık göstermektedir. Ayrıca her çocuğun çocukluğunda bazen kurtarıcı bazen de yok edici olabilen göze batmayan durumlar söz konusudur. Bu etkenler kolay kolay değişmez.

Fakat değişebilecek olan, *eylemlerimizin sonuçları hakkında sahip olduğumuz bilgidir.* Çevre korumasında olduğu gibi; hava ve su kirliliğinin yok edilmesinin yaşamamız için zorunlu olduğunu anladığımızdan beri söz konusu "özveri" ve "iyi davranış" değildir. Ancak bunu anladığımız zaman çevre kirliliğini önleyecek olan yasaların uygulanmasına başlanmıştır. Bunun ahlakla hiçbir ilgisi yoktur, söz konusu olan varlığını korumadan başka bir şey değildir.

Aynı şey psikanalizde de geçerlidir. Çocuk, bütün şiddetli duygulardan arda kalanların atıldığı koca bir kap olarak görüldüğü sürece, "Kara Pedagoji"nin pratiğinde fazla bir şey değişmeyecek, bizler de psikoz, nevroz ve uyuşturucu

bağımlılarındaki hızlı artışa şaşıracak, sapıklık ve tecavüzler karşısında hiddetlenip öfkeye kapılacak ve toplu cinayetleri yaşamımızın kaçınılmaz bir parçası olarak görmeye alışacağız.

Fakat terapilerden edinilen bilgi topluma ulaştırılabilirse, (ki özgür yetişmiş, genç insanlar sayesinde bu bir gün olacaktır) ana-baba şiddeti yasasındaki en yerleşmiş görüş; çocuğun haksız olduğu görüşü ortadan kalkacaktır. *Ana-babaların içlerindeki bütün öfkeyi rahatlıkla çocuktan çıkarması, buna karşın çocuğa, küçük yaştan beri duygularını bastırmasının öğretilmesi artık kabul edilebilir olmaktan çıkacaktır.*

Şu güne kadar 'eğitim' adına yaptıklarının aslında aşağılama, incitme ve kötüye kullanma olduğunu öğrenen anababaların tutumlarında da bir şeyler değişecektir. Toplum, suç ve erken çocuklukta yaşananlar arasındaki ilişkileri anlamaya başladıkça, her suçun gizli bir geçmişi ortaya çıkardığı, bunun da suçun işlenişindeki detaylardan anlaşıldığı artık uzmanlar arasında bir sır olarak kalmayacaktır. Bu ilişkileri ne kadar yakından incelersek, gerilerinde geleceğin suçlularının yetiştirildiği duvarları o kadar çok yıkmış oluruz. İntikamın kaynağı, yetişkinin, çocuğa saldırmakta tamamen serbest olması, öte yandan çocuğun yetişkininkilerden çok daha yoğun olan duygusal tepkilerinin zorla, en güçlü yaptırımlarla bastırılmasıdır.

Terapilerden elde edilen tecrübeye dayanarak çıkarılan, iyi işleyen, sade insanların çevrelerinde kurdukları barajlarla, gösterdikleri saldırganlıklarıyla, sağlıklarından nasıl ödün vererek yaşamak zorunda oldukları gerçeği insanı, bu kimselerin

birer cinsel suçlu olmamalarının aslında bir şans olduğunu düşünmeye itiyor. Kurulan bu barajlarla yaşamanın başka yolları da var, örneğin psikoz, uyuşturucu madde bağımlılığı gibi. Ama cinsel suçların geçmişinde, normalde beklenenden daha sık ortaya çıkan özel bazı etkenler vardır. Bunlar terapilerde de genellikle *gerçekleştirilmek, eyleme dökülmek zorunda olmayan fanteziler* olarak ortaya çıkar.

Bir Cinayetin, Katilin Çocukluğu Hakkında Söyledikleri

Paul Moor, sadece uzun süren yazışmalarla değil, aynı zamanda Jürgen Bartsch hakkında bir şeyler söyleyebilecek ve söylemeye hazır birçok insanla da konuşarak Jürgen Bartsch'ı anlayabilmek için çaba sarf etmiştir. Araştırmalarının sonucunda Jürgen'in hayatının ilk senesine dair şu bilgileri elde etmiştir:

"Daha doğduğu gün, yani 6 Kasım 1946'da Jürgen Bartsch kendini patojen bir ortamın içinde bulmuştu. Doğumundan hemen sonra, tüberküloz annesinden ayrılmış, annesi birkaç hafta geçmeden ölmüştü. Gerçek annesinin yerini alarak bebeğe bakacak bir anne olmamıştı. Hâlâ hizmet veren Essen'daki hastanede Jürgen'i gayet iyi hatırlayan hemşire Anni'yi buldum. 'Çocukları iki aydan daha uzun bir süre tutmak alışılmadık bir şeydi. Ama Jürgen bizde tam 11 ay kalmıştı'. Modern psikolojide, bir insanın hayatının ilk senesinin en önemli dönem olduğunu bilinir. Anne sıcaklığı ve bedensel temas, bir çocuğun ileriki gelişimi için telafisi mümkün olmayan bir önem taşır.

Fakat daha hastanenin çocuk yuvasındayken, ileride çocuğu evlatlık edinecek olan anne ve babanın ekonomik ve sosyal yapısı bebeğin hayatını şekillendirmeye başlamıştı

bile. Hemşire Anni şöyle anlatıyor: 'Çocuğun bizde kalabilmesi için Bayan Bartsch fazladan para vermişti. O ve kocası çocuğu evlatlık almak istiyor, fakat resmi daire çocuğun belirsiz kökeninden dolayı bu konuda tereddüt ediyordu. Tıpkı Jürgen gibi, annesi de evlilik dışı doğmuş, o da bir süre bakımevinde kalmıştı. Babanın kim olduğu bilinmiyordu. Aslında öksüz çocukları bir süre sonra başka bir barınağa göndeririz, fakat Bayan Bartsch bunun olmasını istememişti. O barınakta her çeşit çocuk bulunuyordu, toplum hayatına aykırı yaşayan ana-babaların çocukları bile vardı. Jürgen'in ne kadar ışıldayan gözleri olduğunu bu gün bile hatırlıyorum. Çok erken yaşta gülmüş, gözleriyle takip etmiş, kafacığını kaldırmıştı. Her şeyi, her şeyi çok erken yapmıştı. Bir keresinde, bir düğmeye bastığı zaman hemşirelerin geldiğini keşfetmişti. Bu onu çok eğlendiriyordu. O zamanlar yemek yeme problemi henüz yoktu. Tamamen normal, zeki, sevimli bir çocuktu.'

Fakat öte yandan patolojik erken gelişmeler yaşanıyordu. Hemşireler istisnai yöntemler üretmek zorunda kalmışlardı, bu büyüklükte bir çocuğun kendisi istisnaydı zaten. Bebeğin henüz 11 aylık bile değilken 'tuvalet alışkanlığı edindiğini' duyduğumda çok şaşırdım. Duyduğum şaşkınlık hemşire Anni'ye çok garip gelmişti. 'O zamanki durumu hatırlayın lütfen. Kaybettiğimiz bir savaştan hemen bir sene sonrasıydı. Vardiya değişimi bile yoktu.' Bunu nasıl başardıklarını sorduğumda, hemşire Anni üstünkörü bir cevap vermişti. 'Onu bir kabın üzerine koyuyorduk işte. Altı ya da yedi aylıkken başlamıştık. On bir aylıkken yürümeye başlamış olan çocuklar vardı. Onlar da hemen hemen tuvalet alışkanlığı edinmişti.' Bu koşullar altında bu nesilden olan bir Alman hemşireden, hatta böyle iyi niyetli bir hemşireden bile aydın çocuk yetiştirme yöntemleri bekleyemezsiniz.

On bir ay süren bu patojen yaşamdan sonra artık Jürgen adıyla çağrılan çocuk, üvey anne ve babası Bartschların evine geçti. Bayan Bartsch'ı yakından tanıyan herkes onun temizlik hastası olduğunu bilirdi. Hastaneden ayrılmasından kısa bir süre sonra bebeğin normal olmayan erken gelişimi gerilemiş, bebek altını kirletmeye başlamış, bu da Bayan Bartsch'ı tiksindirmişti.

Bartsch ailesinin yakınları, bebeğin sürekli bir yerlerinin kanadığını görürdü. İzler için Bayan Bartsch her seferinde pek de inandırıcı olmayan farklı bir açıklama yapardı. Baba Gerhard Bartsch bir arkadaşına birkaç kez boşanmayı düşündüğünü söylemişti: 'Çocuğu öyle fena dövüyor ki artık dayanamıyorum.' Bir başka sefer de, arkadaşlarından ayrılırken erken kalkmak zorunda olduğu için özür dileyerek; 'Hemen eve gitmek zorundayım, yoksa karım çocuğu ölümüne döver' demişti (Moor, 1972, s. 80)."

Kuşkusuz bu dönem hakkında Jürgen hiçbir şey söyleyemez. Ama sürekli bahsettiği korku halleri muhtemelen yediği dayakların bir sonucuydu. 'Küçük bir çocukken babamın gürültülü konuşmasından daima korkardım. Daha o zamanlar fark ettiğim bir şey vardı; babam hiç gülmezdi.'

"Üzerine yazılar yazdığım bu korku da neden? Belki günah çıkartmaya değil, ama diğer çocuklara karşı büyük bir korku duyuyorum. Birinci sınıftayken şamar oğlanı olduğumu, bana neler yaptıklarını siz bilmezsiniz. Onlara karşı koymak mı? Sınıfta en küçük olun da kolaysa karşı koyun bakalım! Korkumdan okulda ne şarkı söyleyebiliyor ne de spor yapabiliyordum. Bunun bazı nedenlerini söyleyeyim: Okul saatleri dışındaki saatlerde ortalıkta olmayanlar tanınmazdı. Anahtar cümle: 'O zaten gelmiyor!'du. İstemediğim

için mi yoksa buna izin verilmediği için mi gelmediğim onlar için önemli değildi. Asıl neden bana izin verilmemesiydi. Öğleden sonralarını bazen öğretmenim Bay Hünnemeier'le, bazen büyükannemin yanında yerde uyuyarak, ama çoğunlukla da Katernberg'deki dükkânda geçirirdim. Sonuç: Her yerde ve hiçbir yerde evde değildim, ne okul arkadaşım oldu, ne de sokak arkadaşım. Çünkü kimse beni tanımıyordu. Bunlar temel nedenlerdi, ama önemli bir neden daha vardı: Okula başlayıncaya kadar kilit altında tutulmuştum. Demir parmaklıklı pencereleri ve suni ışığı olan bir hapishanede. Üç metre yüksekliğinde bir duvar, hepsi bu kadar. Sadece büyükannemin kolunda dışarı çıkabiliyordum. Diğer çocuklarla oynamam kesinlikle yasaktı. *Tam altı sene* boyunca. Üstünü başımı kirletebilirmişim, ayrıca filanca filanca çocuklar bana göre değilmiş. Böylece ben de içeriye tıkılı kalmıştım. İçerideyken de sadece ayak altındaydım. Beni bir köşeden öbür köşeye savururlardı, habire hak etmediğim dayaklar yer dururdum. Annemin ve babamın bana ayıracakları hiç vakitleri yoktu. Bir şey olduğunda anında gürlemeye başladığı için babamdan korkardım. Annemse o zamanlar çoktan isterik olmuştu bile. Ama her şeyden daha önemlisi, yaşıtlarımla iletişim kuramazdım, yasaktı işte! Peki o zaman topluma nasıl uyum sağlayacaktım? Üzerimdeki çekingenliği nasıl atacaktım? Altı seneden sonra artık her şey için çok geçti!"

Jürgen'in kilit altında tutulması ileride önemli bir rol oynayacaktır. Yetişkin adam, küçük erkek çocukları öldürmeden önce yerin altındaki bir ambara kilitleyecektir. Çocukken çektiği sıkıntıları anlayacak kimsesi olmadığı için, bu duyguyu yaşayamaz ve acılarını bastırmak, "dertlerini fark ettirmemek" zorunda kalır.

"Bir korkak değildim. Eğer bir korkak olsaydım, o zaman acımı herhangi birine belli ederdim. Bu düşünce yanlış olabilir, ama işte ben böyle düşünüyordum. Çünkü sizin de kesinlikle bildiğiniz gibi her gencin bir gururu vardır. Hayır, her dayak yediğimde ağlamıyordum. Bu korkaklık olurdu. İşte en azından bir yönden cesurdum; acımı belli etmiyordum. Ama şimdi ciddi ciddi soruyorum, içimi dökmek için o zaman kime gidebilirdim? Anneme mi? Babama mı? Onları ne kadar sevsek de kabul etmeliyiz ki, onların bu hususta ufacık bir anlayışı bile olamamıştır. Bakın, *olmamıştır* demiyorum, *olamamıştır* diyorum. İyi niyetimi görüyorsunuzdur herhalde. Asla bir suçlama olmayan basit bir gerçeği dile getirmek istiyorum: Kendi deneyimlerime dayanarak, anne ve babamın çocuklara nasıl davranmaları gerektiği asla bilmediklerine inanıyorum (s. 19)."

Jürgen, anne ve babasını ilk defa, hapishaneye girdiğinde suçlamıştır:

"Beni diğer çocuklarla oynamaktan alıkoymamalıydınız, sırf bu yüzden okulda korkak tavşanın teki oldum. Beni asla o siyah elbiselere bürünmüş sadistlere göndermemeliydiniz. Rahibin beni taciz etmesi üzerine oradan kaçıp eve geldiğim zaman ise beni tekrar oraya yollamamalıydınız. Ama sizin hiçbir şeyden haberiniz yoktu ki. Annem, ben 11 ya da 12 yaşındayken, Martha Teyzenin getirdiği cinsellik kitabını fırına atmamalıydı. Neden 20 sene boyunca bir kere bile olsun benimle oynamadınız? Ama belki de bu, diğer anne babalarda da böyleydi. En azından sizin istediğiniz bir çocuktum. Yirmi yıl boyunca bunu fark etmemiş olsam da bugün fark ettim, ama kahretsin artık çok geç!"

"Annem büyük bir hışımla dükkândan içeri girdiğinde, eğer karşısına çıkarsam şak! şak! suratıma bir iki tokat atardı. Sırf yolunun üzerinde olmam dayak için yeterince geçerli bir neden oluyordu. Birkaç dakika sonra ise birden kollarına alıp öptüğü sevgili oğlu oluyordum. Karşı koymama ve korkmama bir anlam veremiyordu. Daha çok küçükken bile nasıl babamdan korkuyorsam bu kadından da çok korkuyordum, ama babamdan nispeten daha az dayak yemiştim. Şimdi çok merak ediyorum, acaba babam bütün bunlara nasıl katlanıyordu? Bazen sabah saat dörtten gece saat ona ya da on bire kadar çalışırdı. Gün boyunca yüzünü görmezdim. Gördüğüm zamanlarda da etrafta koşturuyor, kükrüyor olurdu. Fakat daha kundaktayken, altımı kirlettiğimde benimle ilgilenen babam olurmuş. Kendisi anlatırdı: 'Çocuğun bezini değiştirip, yıkayan hep ben olurdum. Karım bunu asla yapmadı. Yapamazdı zaten, bu işin üstesinden gelemezdi.'

Amacım asla annemi kötülemek değil. Onu gerçekten severim, ama herhangi özel bir konuda yetenekli bir insan olduğunu düşünmüyorum.

Banyo olayı ise tam bir gelenek haline gelmişti. Beni daima annem yıkardı. Bundan asla vazgeçmedi, ben de her ne kadar 'Yeter ama ...' demeyi istemiş olsam da asla söylenmedim. *Bilemiyorum, belki de bu olayı sonuna kadar doğal bulmuştum.* Neyse, babamın içeri girme hakkı yoktu. Yoksa bağırırdım.

19 yaşıma gelip de tutuklanana kadar hep şöyleydi: Ayak ve ellerimi kendim yıkardım. Başımı, boynumu ve sırtımı ise annem yıkardı. Buraya kadar belki normal sayılabilirdi, fakat annem göbeğimden öteye de giderdi, ta aşağıya kadar. Yani beni baştan aşağıya yıkardı. Benden çok iş yaptığı kesindi. Her ne kadar 'Ayak ve ellerini yıka!' dese de ben genellikle bir şey yapmazdım. Çoğu zaman fazlasıyla

tembeldim. Ne annem ne de babam erkeklik organımı temiz tutmam gerektiğini söylemişti. Annem beni yıkarken bunu yapmazdı zaten.

Peki bütün bunları acayip buluyor muydum? Bu, belli aralıklarla gelip dışarı çıkmaya yaklaşan fakat asla tamamen çıkamayan bir duyguydu. Hissedebiliyordum, ama doğrudan doğruya değil. Sadece dolaylı olarak. Tabii eğer böyle bir şey mümkünse.

Anneme karşı kendiliğinden, içten gelen bir sevgiyle dolu olduğumu, onu kucakladığımı hiç hatırlamıyorum. Birkaç akşam televizyon karşısında annemle babamın arasında yatarken onun beni kucakladığını hayal meyal hatırlıyorum. Ama bu olsa olsa dört sene içerisinde iki kere olmuştur. Zaten mutlaka önce reddetmişimdir. Annemin bundan mutlu olduğunu hiç sanmıyorum, ama bir şekilde ondan hep korkardım. Buna ne denir bilmiyorum artık, belki kaderin bir cilvesi, ya da daha hüzünlü bir şey. *Küçük bir çocukken annemi rüyamda gördüğümde, ya beni satıyor, ya da bıçakla üzerime geliyor olurdu. İkincisi maalesef gerçekleşti.*

1964 ya da 1965 yılıydı. Sanırım günlerden salıydı, o zamanlar annem sadece salı ve perşembe günleri Katernberg'deki dükkânda olurdu. Öğle vakti, et parçalarının paketleri değiştirilir, tezgâhlar yıkanırdı. Tezgâhın yarısını annem, öteki yarısını da ben yıkıyordum. Bu esnada dolaptaki bıçaklar da yıkanıyordu. Anneme bitirdiğimi söyledim. Fakat o, kötü bir günündeydi ve bana 'Hayır, hiç de bitirmemişsin!' dedi. 'Evet, bitirdim gel de kendin bak!' diye cevap verdim. Bu sefer o da 'Şu yüzeye bir bak, baştan aşağı tekrar temizlemen lazım!' dedi. 'Hayır, bir daha yapmayacağım, çünkü zaten pırıl pırıl.' Benden üç dört metre uzakta duruyordu. Başını eğip, dolaba baktı. Neler oluyor diye

düşündüm kendi kendime. Sonra annem güzel kalın bir kasap bıçağı çıkartıp, bana doğru omuz hizasında fırlattı. Nasıl oldu hiçbir fikrim yok ama bıçak tahtaya saplanmıştı. Eğer son anda kenara çekilmemiş olsaydım, bana isabet edebilirdi.

Donup kalmıştım. O an, nerede olduğumun farkında bile değildim. Her şey o kadar, o kadar gerçekdışıydı ki. İnsanın aklının ucundan bile geçmeyecek bir olaydı bu. Ardından bana doğru yaklaştı, yüzüme tükürdü ve bağırmaya başladı. Bana bir bok çuvalı olduğumu söylüyordu. 'Derhal gelip seni alması için Bay Bitter'i (Essen Gençlik Dairesi yöneticisi) arayacağım. Gelsin de seni ait olduğun yere geri götürsün!' Mutfaktaki Bayan Ohskopp'a koştum. Öğlen yemeğinden kalanları temizliyordu. Bir dolaba dayanıp sıkı sıkı tutundum. 'Bana bir bıçak fırlattı' dedim. 'Çıldırdın mı sen? Aklını mı kaçırdın?' diye cevap verdi bana. Bunun üzerine koşa koşa merdivenlerden aşağıya inip tuvalete girdim, bir yere oturdum ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladım. Tekrar yukarıya çıktığımda, annem elinde telefon defteri, mutfağın içinde dönüp dolaşıyordu. Herhalde Bay Bitter'in telefon numarasını arıyordu. Uzun bir süre benimle konuşmadı. *Bu kötü bir insan, kendisine bıçak attırdı ve sonra da kenara çekildi,* diye düşünüyor olmalıydı. Bilemiyorum."

"Babamı bir duymalısınız! İnanılması güç bir ses tonu var. Çok korkunç! Bağırması için birçok neden olurdu; bazen karısı bazen de hoşuna gitmeyen herhangi bir şey. Bazen o kadar korkunç bir yaygara çıkıyordu ki inanamazsınız. Ama bunu isteyerek yapmadığına eminim. Başka türlü davranamıyordu. Küçük bir çocukken bu benim için kötü bir şeydi. Bu tür anılarım çok fazla.

Sürekli emriler yağdırır, uyarılarda bulunurdu. Ama daha önce de dediğim gibi başka türlü yapamıyordu işte. Kafasında bir sürü şey vardı, bu yüzden ona kızmamalıyız.

İlk davada babama şöyle bir soru yöneltmişlerdi: 'Bay Bartsch, Marienhausen'da bu kadar çok dayak atılması, bu kadar çok kaba kuvvet kullanılması hakkında ne düşünüyorsunuz?' Babam kelimesi kelimesine aynen şöyle cevaplamıştı: *'Ne olmuş yani? Döverek öldürmemişler ya!'* Gayet açık bir cevaptı.

Gün boyunca annemlere hiç ulaşamazdım. Tabii ara sıra annemle karşılaşırdık, ama onun hep acelesi olurdu ve zaten bir çocuk için kolay iletişim kurulacak bir kadın da değildi. Çoğu zaman ağzımı açmaya cesaret edemezdim, çünkü nerede dursam durayım hep yolunun üzerinde olurdum ve annem sabır denen şeyin ne olduğunu bilmezdi. *Sırf ona bir şey sormak veya ondan bir şey rica etmek istediğimde, yolunun üstünde olduğum için dayak yediğim çok olmuştur.*

Onun iç dünyasını asla anlayamadım. *Beni o zamanlar, hatta hâlâ da ne kadar sevdiğini biliyorum.* Ama bir çocuğun bunu aynı zamanda hissetmesi de gerektiğini düşünmüşümdür. Size bir örnek vereyim (ki bu örnek kesinlikle tek olay değil, bu tür şeyler başıma çok geldi); annem beni kucağına alır, sever, öper ama ardından dalgınlıktan çıkarmayı unuttuğum ayakkabılarımı görünce dolaptan bir elbise askısı alır ve beni onunla dövmekte herhangi bir gariplik görmezdi. Aynen böyle bir sürü şey oluyordu ve *her seferinde içimde bir şeyler kırılıyordu.* Bu tür davranışları asla unutamadım ve unutamayacağım da. İşte buradayım ve elimden hiçbir şey gelmiyor. Bazıları benim nankör olduğumu düşünecektir. Bu doğru değil; çünkü bütün bunlar, bütün bu anlattıklarım gerçekten yaşadıklarım, hissettiklerimdi.

Annem ve babam asla evlenmemeliymiş. Duygularını göstermekte zorluk çeken iki insan aile kurduğu zaman bence mutlaka olumsuzluklar yaşanır."

"En çok da evde, her şeyin inanılmaz derece arındırılmış olduğu yerde mutsuz oluyordum. Her şey o kadar temiz olurdu ki, insanın neredeyse ayak uçlarına basa basa yürümesi gerekebilirdi. Her şeyin yine çoook temiz olduğu Noel gecesi aşağıya iniyorum.

Bana bir sürü armağan alınmış, bu harika. En azından bu gece, annem o değişken huyuna hâkim gözüküyor. Belki bu sayede bu gece yaptığım kötülükleri unuturum diye düşünüyorum, ama havada bir gerilim hissediliyor. Biliyorum ki yine boktan bir şeyler olacak. Bari bir Noel şarkısı falan söylense. Ve annem; 'Hadi bakalım, bir Noel şarkısı söyle' diyor. Ben de 'Boş versene. Söyleyemem, artık ben çok büyüdüm' diyorum. Bir yandan da içimden düşünüyorum; 'Çocuk katili Noel şarkısı söylüyor. Ne çılgınlık ama!' Hediyelerimi açıp seviniyorum, yani en azından öyleymiş gibi yapıyorum. Annem de benden gelen paketleri açıyor, o gerçekten seviniyor. Bu arada yemek hazır oluyor; tavuk çorbası ve tavuk. Babam geliyor, benden tam iki saat sonra, bu saate kadar hep çalışmış. Anneme aldığı armağanı önüne fırlatıyor. Herhangi bir ev eşyası olsa gerek. Bunun üzerine anne duygulanıyor, göz yaşlarına hâkim olamıyor. Babam da 'mutlu yıllar' anlamına gelebilecek bir şeyler geveliyor ağzında. Ardından masaya oturuyor. 'Eh, gelsenize!' Sessizlik içerisinde çorbalar içiliyor, tavuğa dokunmuyoruz bile.

Bu süre içerisinde tek kelime edilmiyor, kulağa sadece radyoda çalan müzik geliyor; 'Umut ve sebat güç verir, avuntu sağlar bu zamanlarda...' Yemek bitiyor. Babam ayağa kalkıyor ve o gür sesiyle olabildiğince yüksek tonda

gürlüyor; 'Harika! Peki, şimdi ne yapacağız?' Annem 'Hiçbir şey yapmayacağız işte' deyip ağlayarak mutfağa kaçıyor. Düşünüyorum; 'Acaba beni cezalandıran kim? Kader mi yoksa Sevgili Tanrı mı?' Ama hemen ardından bunun böyle olmadığını biliyorum. Televizyonda gördüğüm bir parodi geliyor aklıma; 'Geçen senekinden mi Madam?' 'Evet, James her sene olduğu gibi!'

Alçak bir ses tonuyla soruyorum: 'Hiç değilse, sana ne aldığımıza bakmayacak mısın?' 'Hayır!' Orada oturmuş, boş gözlerle masaya bakıyor. Saat daha sekiz bile olmadı. Artık burada, aşağıda yapacak bir şeyim kalmadı. Odama gidiyor, odamda bir o yana bir bu yana dolanıyorum. Ciddi ciddi düşünüyorum: 'Şimdi şu pencereden atlayacak mısın, yoksa atlamayacak mısın?' Neden burası cehennem gibi? Neden böyle yaşamaktansa ölümü tercih ediyorum? Bir katil olduğum için mi? Hayır, çünkü geçen sene de aynı şeyler yaşanmıştı. Bugün daima en kötüsü olur. Özellikle de hâlâ evde olduğum şu son yıllarda. Bir gün içerisinde her şey, ama her şey olurdu.

Tabii ki babam da, annem de Nazilerin 'eğitim'lerinin iyi yönleri olduğunu düşünen insanlardandı. Onunla aynı görüşü paylaşan insanlarla konuşurken babamın birçok kere 'O zamanlar düzen vardı, disiplin vardı. Katı bir talime tabi tutulduklarında gençlerin aklından saçma sapan düşünceler geçmiyordu' dediğini duymuştum. Sanırım çoğu genç insan aynı benim gibi, bilmemeyi tercih ettiği bir şeyi öğrenmekten korktuğu için akrabalarından Üçüncü Reich'la ilgili bir şeyler öğrenmekten vazgeçerdi.

Dayaklarına karşı geldiğimde annem çok öfkelenirdi. Ona göre kötekleri yerken hazır ol durumunda olmalıydım. On altı yaşımdan on yedi yaşıma kadar beni dövmek için eline bir şey geçirdiği zaman, o şeyi elinden çekip aldım. Bu

onun başına gelebilecek neredeyse en kötü şeydi. Hareketimi ona karşı bir isyan olarak görüyordu. Halbuki ben yalnızca kendimi korumaya çalışıyordum, sonuçta annem hiç de güçsüz bir kadın değildi. Sanırım bu gibi durumlarda beni yaralamayı gerçekten göze alırdı, bunu fark edebiliyordum.

Bu gibi durumlar onun düzen anlayışına aykırı bir şey yaptığım ('Öndeki oda temizlendi, kimse oraya ayak basmayacak!') ya da ona karşı bir şey söylediğim zamanlardı" (Moor'un yaptığı alıntılardan, 1972, s. 63-79)

Bir süre hiç araya girmeden Jürgen Bartsch'ın hikâyesini anlattırdım, amacım okuyucuya bir psikanaliz saatinin nasıl bir atmosferde geçtiğini gösterebilmekti. Orada öylece oturur ve dinlersiniz. Hastaya inandığınızda, ona ders vermeye kalkmadığınızda, çeşitli kuramlar sunmadığınızda, bazen öyle olur ki; sıcak, iyi ilişkilerin yaşandığı evlerden, o ana kadar varlığından ne hastanın ne de ana-babanın haberdar olduğu bir cehennem ortaya çıkar.

Oğullarının ilerideki davranışlarının, onların kendi davranışlarını toplum önüne çıkaracağını bilselerdi, Jürgen'in anne ve babası daha iyi bir ana-baba olurlar mıydı acaba? Bu olmayacak bir şey değil, fakat onların bilinçdışına ittikleri baskılardan dolayı Jürgen'e başka türlü davranma şanslarını olmadığı da düşünülebilir. Eğer daha iyi eğitilmiş olsalardı, Jürgen'i çocuk yuvasından alıp, Marienhausen'daki yatılı okula göndermez, çocuk oradan kaçıp eve geldiğinde ise onu zorla geri yollamazlardı. Jürgen Bartsch'ın Paul Moore'a yazdığı mektuplarda, Marienhausen hakkında anlattıklarından ve davadaki tanıkların ifadeleriyle gün ışığına çıkanlardan "Kara Pedagoji"nin günümüzde bile geçerli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu mektuplardan birkaç alıntı:

"Marienhausen evle karşılaştırıldığında tam bir cehennemdi. Ve bunun tek nedeni hocalar değildi. Her ne kadar Katolik bir okul olsa da, bu hiçbir şeyi iyileştirmiyordu. Orayı düşününce aklıma sadece sürekli yediğimiz dayaklar geliyor; okulda, kilise korosunda, hatta bazen kilisede bile. Sadistçe verilen cezaları (pijamalarımızla avlunun ortasında içimizden biri bayılana kadar dimdik ayakta tutulmamız), yasak olmasına rağmen müthiş sıcaklarda bizi zorla çalıştırmalarını (yabani otları yolma, patates toplama), yavaş çalışan çocukların yediği sopayı, gençler arasındaki 'edepsizliğin' lanetlenmesini, yemek esnasındaki, bir de belli bir saatten sonraki o uğursuz sessizliği, 'Hizmetçi kıza her kim *bakarsa* dayak yer!' gibi söylenen saçma sapan sözleri hatırlıyorum.

Kilise görevlisi Hamacher, bir keresinde yatakhanede geceleyin konuştum diye bana öyle bir vurmuştu ki, birkaç yatak boyunca sürüklenmiştim. Bu olaydan bir süre önce de din öğretmeni popomda büyük bir tahta cetveli parçalamış, üstüne üstlük bir de ona cetvelin parasını ödememi istemişti.

Bir kere 6. sınıftayken gribe yakalanmış, din öğretmeninin yanında revirde kalmıştım. Bahsettiğim kişi din öğretmeni olmasını yanı sıra aynı zamanda da sağlık görevlisiydi. Yanımdaki yatakta yüksek ateşi olan bir çocuk yatıyordu. Öğretmen derece getirip, çocuğun herhangi bir yerine koydu ve dışarı çıktı. Birkaç dakika sonra tekrar geldi, dereceye baktı ve çocuğu bir güzel benzetti. Hâlâ yüksek ateşi olan çocuk hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlamıştı. Başına gelenler hakkında en ufak bir fikri var mıydı bilemiyorum. Her neyse öğretmen suratında kızgın bir ifadeyle odanın içinde dolanıyor bir yandan da gümbürdüyordu; 'Dereceyi kalorifere tutmuş!' Ama unuttuğu bir şey vardı; kış mevsiminde değildik ve kaloriferler çalışmıyordu (s.106)."

Çocuk bu durumda, karşı gelmeden ve eğitimciden nefret etmeden onun saçmalıklarına katlanmayı, aynı zamanda da üzerindeki bu baskıyı azaltabilecek olan bir insanın maddi ve manevi yakınlığına olan özlemini yok etmeyi, öldürmeyi öğrenmek zorunda kalıyordu. Bu *sadece çocuklardan istenebilecek, yetişkinlerden asla istenemeyecek insanüstü bir çabadır.*

"Bir keresinde bir öğretmen şöyle demişti: 'Ah bir kereliğine iki taneyi beraber yakalayabilsek!' Bu olduğunda her zaman ki gibi önce dayak yiyordun, ama her zamankinden daha ağır bir dayak. Ardından da hemen ertesi gün kapı dışarı. Tanrım kovulmaktan, dayaktan korktuğumuz kadar korkmazdık. Sonra bu gibi çocukların nasıl anlaşıldığı hakkında her zamanki vaazlar verilirdi. Ellerin ıslak ise homoseksüelsin ve çirkin şeyler yapıyordun. Çirkin şeyler yapıyorsan da kesinlikle suçluydun. Ama her şeyden önemlisi, bu çirkin şeyler seni cinayete iterdi, evet aynen böyle söylerlerdi; cinayete.

Öğretmenimiz bu konuda neredeyse her gün bize vaaz verirdi. O hiç baştan çıkmamış, asla şeytana boyun eğmemişti ve bununla gurur duyuyordu. Neredeyse her gün aynı sözleri duyuyorduk. Derslerde değil, özellikle ders aralarında.

Sabahları daima altı ya da altı buçukta kalkardık. Derin bir sessizlik hüküm sürerdi. Sessizce hazırlanır, daima çift sıra halinde müthiş düzenli bir şekilde aşağıya iner, sabah duasını okurduk. Duadan çıktığımızda yine sessiz, yine sıralı bir şekilde yolumuza devam ederdik.

Kişisel ilişkiler, arkadaşlık ve benzeri şeyler kesinlikle yasaktı. Bir çocuğun sürekli aynı çocukla oynaması yasaktı. Bunu bir dereceye kadar gizleyebiliyorduk, sonuçta her yeri kontrol edemiyorlardı, ama yasak yasaktı. Bu tür arkadaşlıklar

onlarda kuşku uyandırırdı; kendine gerçek bir arkadaş edinen çocuğun, daha sonra arkadaşını cinsel yönde kullanacağını düşünüyorlardı. Her bakışın altında cinsellikle ilgili bir şeyler olduğundan kuşkulanıyorlardı.

Çocuklara dayakla zorla bir şeyler öğretebilirsiniz, bu kesin. Öğrendiği kalır da. Bugün bu konu çok tartışılıyor, ama doğru şartlar altında yapıldığı zaman, eğer çocuk onu öğrenmesi, muhafaza etmesi gerektiğini biliyorsa, bu çocukta kalıcı oluyor. *Bugüne kadar birçok şeyin kaldığı gibi.* (s.111)

Öğretmenimiz bir şeyi kimin yaptığını öğrenmek istediği zaman, hepimizi aşağıya okulun avlusuna çıkarır ve bizi zorla hiç ara vermeden koştururdu. Ta ki, içimizden biri nefes nefese kalıp bayılana kadar.

Sık sık, Üçüncü Reich zamanındaki toplu Yahudi katliamlarını en ince ayrıntısına kadar anlatır, bir yandan da katliam resimlerini gösterirdi. Sanki bunlardan hoşlanıyor gibi bir hali vardı. (s. 118)

Koroda rastgele adam dövmeye bayılırdı. Bu esnada öfkeden ağzı köpürürdü. Çoğu zaman dayak attığı çubuk sonunda kırılır, böylece geçirdiği o anlaşılmaz cinnet de yok olurdu (s. 120)."

Sürekli seks hakkında uyarılarda bulunan ve çocukları tehdit eden bu adam, Jürgen hastayken onu yatağına almıştı:

"Radyosunu istemişti. Yataklar birbirinden oldukça uzaktaydı. Ateşli ateşli yataktan kalktım, radyoyu alıp ona götürdüm. Aniden şöyle dedi: 'Eh bu kadar gelmişken bari gel de yatağa gir.'

Bunda herhangi bir kötülük görmemiştim. Önce uzun bir süre yatakta yan yana yattık. Sonra beni kendine doğru çekti ve elini pantolonumun arkasından içeriye soktu. Bu yeni bir şeydi, ama her şeyi düşünecek olursak aslında hiç

de o kadar yeni değildi. Bu kaç kere olmuştu hatırlamıyorum ama, dört veya yedi olabilir, sabahları koroda yan yana durduğumuzda yanımda garip garip hareketler yapar, sonra da şortumun üzerine boşalırdı.

Yataktayken elini pantolonumun arkasından içeri sokup, beni okşamaya başladı. Aynı şeyi ön tarafıma da yaptı ve boşalmaya çalıştı. Ama ateşim olduğundan bir türlü olmamıştı. (s. 120)

Bunu bana tam olarak hangi kelimelerle ifade etmişti bilmiyorum ama sonuç olarak, *eğer çenemi kapalı tutmazsam işimi bitireceğini* söylemişti. (s. 122)"

Herhangi bir yardım almaksızın böyle bir durumun üstesinden gelmek bir çocuk için ne kadar da zordur. Jürgen ise tek çareyi, ona durumunun umutsuzluğunu ve *bu dünyada* ne kadar yalnız olduğunu daha da fazla hissettiren kaçmakta bulmuştur:

"Yaşadığım o olaydan önce Marienhausen'da hiç ev özlemi duymamıştım. Ama o olaydan sonra birdenbire korkunç bir ev özlemi hissettim. Aklıma geldikçe orada daha fazla kalamayacağımı anlamıştım. Böylece Marienhausen'dan kaçtım, bir daha geri gelmeyi ise aklımın ucundan bile geçirmiyordum. Öte yandan da döndüğümde evde olacakları düşünüyordum: Eve girdiğim an iyi bir dayak yiyecektim. Bu yüzden çok korkuyordum. *Ne ileri ne de geri gidebiliyordum. Sıkışıp kalmıştım.*

Bizim kasabanın yanında büyük bir orman vardı. Ormana girdim. Öğlen üzerilerinden akşam güneş batana kadar oralarda dolanıp duruyordum. Sonra birden annem çıkıverdi. Muhtemelen komşulardan biri beni görmüş ve haber vermişti. Bir ağacın arkasına saklanmış onu izliyordum. 'Jürgen? Jürgen? Neredesin?' diye bağırıyordu. Olduğum

yerden çıkıp ona gittim. Küfürler, bağırıp çağırmalar anında başlamıştı.

Annemler hemen Marienhausen'a telefon etmişlerdi. Onlara hiçbir şey anlatmadım. Gün boyunca Marienhausen'la telefonda görüştüler. Sonra gelip bana şöyle dediler: 'Sana ikinci bir şans daha vermeyi kabul ettiler! Oraya geri dönüyorsun!'. Ağlayıp sızladım; 'Lütfen, lütfen oraya geri dönmek istemiyorum' diye. Ama annemleri tanıyanların da tahmin edeceği gibi, yapacak hiçbir şey yoktu." (s. 123)

Jürgen Bartsch, Marienhausen'ı anlatırken sadece kendi başına gelenleri değil, örneğin bir arkadaşının başına gelenleri de yazmıştı:

"İyi bir dosttu. Marienhausen'a benden çok önce gelmişti. Köln'den geliyordu ve sınıfımızın en küçüğüydü. Sevgili cehennem Köln'üne hiç laf ettirmiyordu. Birisi şehrine laf etti diye kaç kere, saç saça baş başa kavga ettiğini inanın hatırlamıyorum. Aslında 'şehir' yoktur, sadece bizim için önemli olan insanlar vardır. Bu yüzden onun evini nasıl özlediğini görebiliyordum.

Sınıfın en küçüğü olduğundan koroda, en ön sırada durmaktan hiçbir şekilde kaçışı yoktu. Durum böyle olunca da her provada payına düşen dayağı bol bol midesine ve suratına yiyordu. Tanrım, hatta payına düşenden *fazlasını* bile yiyordu, çünkü arka sıra nispeten daha korunmalıydı. Kaç kere öne çıkıp dayak yemişti hatırlamıyorum. Onu kahraman ilan etmemizi asla affetmezdi. Çünkü o bir kahraman değildi ve olmak da istemiyordu. Ele geçirildiğinde hiç kimsenin bağırmadığı kadar bağırıyor, bütün acısını böğürerek döküyordu. Öyle bağırırdı ki nefret ettiğimiz kutsal duvarlar yıkılıyor sanırdık.

1960 senesinde Niedeggen yakınlarındaki Rath'a çadır kampı kurmaya gitmiştik. Bir yaz akşamı Peder Pütlitz onun 'kaçırttırdı'. Aslında bunun bir oyun olması gerekiyordu. Eğlenceli bir oyun. Ama kimse ona söylemediğinden Herbert'in bundan haberi yoktu. Onu ormanın derinliklerine sürüklediler, her yerini bağladılar ve ağzını kapattılar. Beyaz bir uyku tulumunun içine sokup öylece orada bıraktılar. Gece yarısına kadar orada kaldı. Korku, yalvarma, şüphe, yalnızlık, boşuna. Orada neler hissettiğini asla bilemeyeceğim. Gece yarısından sonra ise ona güldüler, onunla alay ettiler. Bir oyun işte, eğlenceli bir oyun.

Birkaç sene sonra Marienhausen'dan ayrıldı. Ama daha yetişkinliğe henüz geçmişken bir dağın yamacından atlayarak intihar etti. Dövülmek ve acı çekmek ardından da ölmek için doğmuştu. Sınıfımızın en küçüğüydü. İsmi Herbert Grewe'ydi. İyi bir dosttu." (s. 126)

Marienhausen birçok örnekten sadece bir tanesiydi.

"70'lerin başında gazetelerde ve radyolarda Köln'deki Don-Bosco yurdunda meydana gelen bir skandaldan bahsediliyordu. Marienhausen'da olup bitenler kimseyi ayaklandırmazken, Köln Gençlik Dairesi, sözde çocuklarını böyle bir yurtta tutmanın sorumluluğunu daha fazla üstlenemeyeceklerinden dolayı bütün çocuklarını Don-Bosco yurdundan almak için harekete geçmişti. Söylenenlere göre öğretmenler, çocukları merdivenlerden aşağıya yuvarlayarak dövüyor, ayaklarında ayakkabıyla üstlerinde tepiniyor, kafalarını klozete sokuyorlardı. Marienhausen'da bize yapılanların benzeri anlayacağın. Raporlarda, dört öğretmenin sürekli çocukların ırzına geçtiği de yazıyordu. Peder Pütlitz de 1960 senesinden sonra birkaç seneliğine bu yurtta çalışmıştı." (s.130)

Yaşadığı bû cehennemde Jürgen'in başına olumlu şeyler de geliyordu. Bunun için minnettardı; hayatında ilk defa evdeki ve okuldaki gibi tek şamar oğlanı o değildi. Burada sadist hocalara karşı bütün çocuklar bir dayanışma içindeydi:

"Yaşadıklarımın iyi yanı benim için o kadar değerliydi ki, belki daha kötüsüne bile katlanabilirdim. En önemlisi dışlanmış olmamanın muhteşemliliğiydi. Biz öğrenciler arasında sadist hocalara karşı bir dayanışma vardı. Bir keresinde bir Arap atasözü okumuştum: 'Düşmanımın düşmanı benim dostumdur'. Bunu yaşamanız gerekirdi; o muhteşem dayanışma hissi, birbirimize kenetlenmemiz... Anılar anlatılırken bazı şeyler abartılır diye düşünülür, ama ben bunu yaptığıma inanmıyorum. İlk defa, ilk defa yalnız *değildim*. Hepimiz bir arkadaşımızı ele vermektense, dayak yemeye razı olurduk (s.131)."

Psikiyatride 'kötü güdü'lerin kovulmasıyla hâlâ uğraşılır. Bartsch da 'güçlü güdü'lerine hâkim olamadığı için bir yardımı dokunacağı umuduyla hadım olmuş, 1977 senesinde bunun yol açtığı bir enfeksiyondan ölmüştü. Jürgen'in daha 11 aylıkken tuvalet ihtiyacını giderebilmeyi başardığı düşünüldüğünde bu fikrin ne kadar da gülünç olduğu anlaşılıyor. Bunu hem çok erken yaşta, hem de bir hastanede, onunla ilgilenen hiç kimse yokken başarması Jürgen'in yetenekli bir çocuk olduğunu gösteriyor. Bartsch böylece 'güdülerini kontrol' konusunda özellikle yetenekli olduğunu kanıtlamış oluyor. Ama işte onun kötü kaderi tam da burada yatmaktaydı. Eğer kendini bu kadar erken yaşta kontrol edebilen bir çocuk olmuş olmasaydı, bakıcı ailesi belki de onu hiç evlat edinmemiş olacak, veya hastane onu daha fazla anlayış gösterecek olan bir aileye vermiş olacaktı.

Jürgen'in bu yeteneği, hayatta kalabilmesi için kendini durumlara uydurmasında etkili olmuştur; hiçbir şey söylemeden her şeye katlanmasında, bodruma kapatılmaya isyan etmemesinde, öte yandan her şeye rağmen okulda iyi notlar almasında. Fakat Jürgen'in savunma mekanizmaları, buluğ çağında duygularının patlak vermesiyle boy ölçüşecek kadar güçlü değildi.

"Elbette ki anneme birçok kez şöyle dediğim olmuştu: 'Yirmi bir yaşıma gelene kadar bekle de gör!' En azından bu kadarını demeye cesaretim vardı. O zaman annem de bana; 'Tabii, tabii, bir düşün bakalım. Öncelikle bizden uzakta bir yerde yaşayamayacak kadar aptalsın, ayrıca bunu becerebilsen bile gör de bak, iki gün sonra yine buraya dönersin, derdi. Söylediklerine hemen oracıkta inanıverirdim. Evden uzakta iki günden daha fazla kalabileceğime ben de inanmıyordum. Kendime o kadar güvenim yoktu. Neden, bilemiyorum. Bildiğim tek şey yirmi birime bastığım an o evden *ayrılmayacağımdı.* Bundan yüzde yüz emindim, ama işte aksini düşünmek benim için tutunacak bir umuttu. Yine de bunu ciddi ciddi düşündüğüm için kendime çok kızıyorum. Saçmalamıştım. Bunu asla yapmamalıydım.

Çalışmaya başladığım zaman, ne 'Bu hoşuma gidiyor' dedim, ne de 'Bundan hiç hoşlanmıyorum.' Bu konuda hiç mi hiç düşünmedim." (s. 147)

Böylece kendi hayatını sürdürebilme umudu bu insanda tamamen yok olmuştur. Bu 'ruhun öldürülmesi' değildir de nedir? Kriminoloji şu güne kadar bu tür cinayetlerle hiç ilgilenmemiştir. İlgilenmek bir yana, eğitimin yapıtaşlarından biri olarak haklı çıkarıldığı için onu algılayamamıştır bile. Uzun davranış zincirinin sadece son halkası mahkemede

cezalandırılabilir. Aslında bu son zincir, fail bunun bilincinde olmasa da, suçun acı dolu hikâyesini anlatmaktadır.

Jürgen Bartsch'ın, Paul Moor'a gönderdiği mektuplarda yer verdiği 'yaptıklarının' son derece ayrıntılı tasviri, her ne kadar Jürgen aksine inanmış ve sırf bu yüzden hadım olmuş olsa da, işlediği suçların 'cinsel güdüsüyle' aslında ne kadar alakasız olduğunu göstermektedir. Analizciler bu mektuplardan, cinsi sapıklıkların, hâlâ yeteri kadar incelenmemiş olan narsis doğasına dair birçok şey öğrenebilir.

Jürgen Bartsch da aslında bunu anlayamıyor ve sürekli kendi kendine cinsel güdüsünün ötekilerden neden ayrı tutulduğunu soruyordu. Onun ilgisini çeken, sevdiği ve arkadaşlık kurmak istediği yaşıt arkadaşları da olmuştu, fakat bu yaşananları çocuklara yaptıklarından açıkça ayırıyordu. Onların yanında hemen hemen hiç mastürbasyon yapmadığını yazmıştı. Jürgen burada aslında *bir zamanlar olduğu kısa şortlu küçük çocuğun, ağır aşağılanmaya maruz kalışını, tehdit edilişini, onurunun paramparça edilişini, korkutuluşunu* sahneye koyuyordu. Kendi yansımasını gördüğü kurbanının korku içindeki çaresiz gözlerinin içine bakmak onu daha da heyecanlandırıyordu. Ama bu sefer kendini çaresiz kurban olarak değil, güçlü, zulüm eden taraf olarak görüyordu.

Paul Moor'un çarpıcı kitabı tükenmiş olduğundan, Bartsch'ın yaptıklarını anlattığı bölümden alıntılar yapacağım. Bartsch ilk girişimlerini komşusunun çocuğu Axel'le yaşamıştır.

"İki hafta sonra yine aynısı oldu. Axel'e 'Hadi ormana gidelim' dedim. O da, 'Hayır, olmaz. Ya yine bir öfke nöbetine tutulursan?' diye cevap verdi. Yine de beraber ormana gittik, ona hiçbir şey yapmayacağıma dair söz vermiştim. Fakat yine öfke nöbetine tutuldum. Yine çocuğu zorlayarak çırılçıplak soydum. Bir önceki kez de olduğu gibi ona bağırmaya başladım; 'Şimdi aynen böyle çıplak olarak, yat kucağıma! Kıçını havaya kaldır! Canın yandığında bacaklarınla tepinebilirsin ama kolların ve vücudunun geri kalan kısımları hareketsiz kalacak! Şimdi kıçına on üç kere vuracağım. Her vuruşum bir öncekinden daha sert olacak! Eğer bunu yapmak istemezsen, seni öldürürüm!' 'Öldürmek' eylemi o zaman için tabii ki boş bir tehditti, en azından ben böyle olduğuna inanıyordum. 'Şimdi, istiyor musun?!'

İstiyordu; başka seçeneği yoktu ki zaten. Kucağıma yerleştikten sonra, aynen söylediğim gibi yaptım. Vurdum, daha şiddetli vurdum, çocuk çılgınca bacaklarını yere vuruyor, ama hiçbir şekilde karşı gelmiyordu. On üçte durmadım, elim vuramayacak kadar acıyana kadar devam ettim.

Sonra yine aynı duygular: Aklın başına gelişi, hem kendine hem de çok sevdiğin bir insana karşı duyduğun korkunç küçük düşme duygusu, yani kısaca tarifi imkânsız bir acı. Bu arada Axel *ağlamamış*, hatta hiçbir zaman büyük bir korkuya kapılmamıştı. Sadece çok, ama çok sessiz kalmıştı.

'Vur bana!' diye yalvarmıştım ona. İstese beni döverek öldürebilirdi, ona karşı gelmezdim. Ama bunu istemiyordu. En sonunda hıçkıra hıçkıra ağlayan ben olmuştum. Eve dönüş yolunda, 'Artık benimle hiç ilgilenmezsin herhalde' dedim. Cevap vermedi.

Ertesi gün, öğlen üzeri yine bize geldi. Ama her zamankinden daha sessiz, daha ihtiyatlı gözüküyordu. 'Lütfen,

bir daha olmasın' dedi sadece. İnanmayacaksın ama, bana karşı herhangi bir kin beslememişti. Buna önce ben de inanamamıştım. Oradan ayrılana kadar yine beraber oynamaya devam ettik. Sanırım yaşadığım bu son olaydan ötürü ben de kendimden korkmuştum ki, kısa bir süre sakindim. Aynen İncil'de geçtiği gibi 'kısa bir süre'." (s. 135)

"Bu korkunç şeyler hakkında sadece bir tek şey söyleyebilirim; belli bir andan itibaren (yaklaşık 13, 14 yaşlarından itibaren) artık olanlarda dolaysız bir etkimin olmadığı, gerçekten olayların başka türlü gelişme şanslarının olamadığı hissine kapılmıştım".

"Hepsi o kadar küçüktü ki, benden çok küçük. Kendilerini koruyamamalarından dolayı hepsi de çok korkuyordu." (s. 137)

"1962 senesine kadar tek yaptığım soymak ve hissetmekti. Daha sonra işin içine öldürmek girdiğinde, parçalama eylemi de girdi. Önce tıraş bıçağını düşünmüştüm, ama ilk işten sonra bizim bıçağımızı düşünerek bıçak kullanmakta karar kıldım." (s. 139)

"Bir gencin bir kızı sevmesi gibi, bir kişiyi sevdiğim zaman her şey farklı oluyordu. Kendimi tutmak zorunda falan kalmıyorum, bu çok saçma. Böyle bir durumda zaten güdü otomatik olarak yok oluyor (s. 155)."

Küçük oğlanlarla ise çok farklıydı:

"Her ne kadar çocuğun çaresizliği benim için bir tahrik unsuru oluşturuyorsa da bana karşı çıkması da çok hoşuma

gidiyordu doğrusu. Bana karşı hiçbir şansın olmayacağından kesinlikle emindim.

Frese'yi öpmeye çalışmıştım. Ama bu kesinlikle planımın bir parçası değildi. Öylesine oluvermişti işte. Nasıl olmuştu bilmiyorum ama, birden onu öpmek için içimde bir istek belirivermişti. Ben de o an için bunun hiç de fena olmayacağını düşündüm. Öpüşme eylemi benim için yeni bir şeydi. Viktor ve Detlef'i asla öpmedim. Bugün Frese'nin öpülmek istemiş olduğunu söylesem, adım gibi eminim herkes bana aynı tepkiyi verecektir: 'Seni domuz, kimi inandıracağını sanıyorsun sen?' Ama bu gerçekti. Bence bunun nedeni de öncesinde onu çok kötü dövmüş olmamdı. Kendimi onun yerine koymaya çalıştığımda, onun için o an tek önemli olan şeyin, neyin daha kötü olduğu, neyin daha çok acı verdiği olduğunu tahmin edebiliyorum. Demek istediğim, bana çok kötü şeyler yapmış olan biri tarafından öpülmeyi, onun tarafından tecavüz edilmeye elbette ki tercih ederdim. Bu açıdan bakıldığında çocuğun öpüşmeyi neden istediği gayet açık aslında. Ama o an çok şaşırmıştım. 'Devam et! Devam et!' diyordu. Ben de devam ettim. Neye daha kolay katlanabileceğini anlamıştı." (s. 175)

İnsanlarda uyandırdığı duyguları bilmesine rağmen, çocuklara nasıl zarar verdiğini en ince ayrıntısına kadar anlatan Jürgen Bartsch'ın, *çaresiz kurbanın kendisi olduğu* anılarını anlatmakta kararsız kaldığı, güçlük çektiği görülmüştür. Önce sekiz yaşındayken, on bir yaşındaki kuzeni, daha sonra da on üç yaşındayken öğretmeni ve eğitimcisi tarafından cinsel tacize uğramıştır. Burada öznel gerçeklik ile toplumun gerçekliği arasındaki uyuşmazlık şiddetle hissedilmektedir. Cinayet sahnesinde küçük çocuğun değerler sisteminde Jürgen Bartsch, herkesin onu bunun için lanetle-

diğini bilse bile, güçlü olan kişi rolünde ortaya çıkıyordu. Diğer zamanlarda ise aşağılanmış kurbana karşı duyulan reddedilmiş acı ortaya çıkıyor ve Jürgen'de dayanılmaz bir utanca sebep oluyordu. Bu aynı zamanda, çoğu insanın çocuklukta yediği dayakları ya hiç hatırlamamalarının ya da bu konu karşısında gayet kaygısız, *'cool'* kalmalarının da bir nedenidir.

Jürgen Bartsch'ın ağzından çocukluğunu anlatmamım nedeni, hâkimlerin psikanalizi suçladığı gibi, onu haklı çıkarmak ya da anne babasını suçlamak değil. Sadece her davranışın bir anlamı olduğunu ve insanın bu anlamı ancak, *aradaki ilişkiyi görmezden gelme baskısından* kurtulacağı zaman çıkarabileceğini göstermeye çalışıyorum. Jürgen Bartsch üzerine gazetelerde yazılanları okuduğumda sarsılmış, ama ahlaki yönden bir öfke duymamıştım. Çünkü Jürgen Bartsch'ın yaptıklarının hastalarımda da fantezi şeklinde ortaya çıktığını biliyordum. Bu fanteziler, kişinin erken çocukluk döneminde bastırmış olduğu intikam duygularını bilinç üstüne taşıma imkânı olduğu zaman oluşuyordu. Fakat bunlar üzerine konuşma, nefret, öfke ve intikam duygularını birisine açabilme imkânına sahip oldukları için hastalarım, fantezilerini gerçekleştirme ihtiyacı duymuyorlardı. Öte yandan Jürgen Bartsch'ın böyle bir imkânı asla olamamıştı. Hayatının ilk yıllarında çevresinde kendini özdeşleştirebileceği bir kimse yoktu, okul çağına gelene kadar hiçbir çocukla oynamasına izin verilmemişti. Annesi ve babası da onunla oynamıyordu. Okula başladığında ise şamar oğlanı oluvermişti. Diğer insanlardan bu kadar ayrı tutulmuş, evde ise dayak yiyerek itaat etmeyi öğrenmiş bir çocuğun, yaşıtlarıyla neden kaynaşamadığı çok açıktır. Çocuk çok korkmaktadır ve bu yüzden de diğer çocuklar onunla daha çok uğraşırlar.

Marienhausen'dan kaçışından sonraki olay, bu gencin sözde sıcak ilişkilerin yaşandığı evi ile dindar okulu arasında yaşadığı sonsuz yalnızlığını göstermektedir. Olan biteni evdekilere anlatma ihtiyacı ama öte yandan kimsenin ona inanmayacağını bilmesi, anne babaya karşı duyulan korku, tüm bunlar binlerce gencin hissettikleri değil midir? Jergen evde, ailesinin biricik çocuğu olarak geçerli olan yasaklara uymaktadır. Bu yüzden, dava esnasında bir okul arkadaşının, bir çocukla yattığını söylemesi üzerine şaşırmış ve öfkelenmiştir. Aslında yasakları çiğneme imkânı hep vardı; fakat daha süt çocuğuyken, itaat etmeyi hayatları tehdit altındayken öğrenmek zorunda kalmış çocuklar için değil. Bu çocuklar Kudas Ayinlerinde papazın çömezi olabildikleri, böylece de papaza yani canlı bir varlığa yakınlaşabildikleri için müteşekkir olurdu.

Bir mülkiyet olarak görülen ve kullanılan küçük çocuğun ana-baba yanında gördüğü, zor kullanmayla cinsel coşkunluğun birleşimi, çoğu zaman sapıklık ve suç teşkil eden davranışlar olarak ortaya çıkmaktadır. Jürgen Bartsch'in işlediği cinayetlerde de çocukluğundan kalma birçok unsur görülmektedir:

1. Çocukları öldürdüğü yeraltındaki sığınak, Jürgen'in küçükken hapsedildiği üç metre uzunluğundaki duvarları olan demir parmaklıklı bodrumu anımsatmaktadır.

2. Çocukları bıçakla, kendi deyimiyle 'bizim bıçağımızla' doğramıştı.

3. Çocukların çaresiz, korku dolu gözlerine baktığında heyecanlanıyordu. O gözlerde, bastırmak zoruna kalmış olduğu kendi duygularını görüyordu. Aynı anda da bir zamanlar boyun eğmek zorunda olduğu heyecanlı yetişkin rolünü de yaşıyordu.

Jürgen Bartsch'ın cinayetlerinden daha fazlası da çıkıyor:

1. Ona canlı olanı yaşmasını yasaklayan, sadece ve sadece nasıl davrandığıyla ilgilenen ana-babaya ve yurttaki öğretmenlere karşı duyduğu, *toplumda yasak olan, birikmiş nefretin* boşaltılması.
2. Ana-babanın ve öğretmenlerin hiddetine teslimiyetin sahneye konması.
3. Halk içinde tiksindirici ve iğrenç olanın provokasyonu, tıpkı bir zamanlar Jürgen iki yaşındayken tekrar altını kirletmeye başladığında annesinin duyduğu tiksinti gibi.

Birçok sapıklıkta olduğu gibi, yineleme zorlanımında eski annenin bakışı aranmaktadır. Jürgen Bartsch'ın yaptıkları sadece toplum içinde dehşete yol açmaktadır. Tıpkı Christian'nin aslında babasını yönlendirmeye yönelik olan provokasyonlarının, kapıcılara, polislere ve hocalara ciddi zorluklar çıkarmış olması gibi.

Çocuk cinayetlerinin motifi olarak sadece 'hastalıklı cinsel dürtüleri' görmek isteyen kişiler, günümüzde meydana gelen birçok şiddet eylemi karşısında anlayışsız ve çaresiz kalacaktır. Şimdi cinselliğin büyük bir rol oynamadığı ama çocuklukta yaşanan trajedinin gözler önüne serildiği bir olaydan bahsedeceğim.

27.07.1979 tarihli 'Time' dergisindeki bir makalede, 1968 yılında iki çocuğu öldürmekten İngiliz mahkemesi tarafından hayat boyu ruh ve sinir hastalıkları hastanesinde tutulmaya mahkûm edilen 11 yaşındaki Mary Bell'den bahsedilmiştir. Mary, bu gün 22 yaşında, hâlâ hapishanededir ve şu ana kadar hiç psikoterapi görmemiştir

Bu haberden alıntı yapıyorum:

"Üç ve altı yaşlarındaki iki çocuk öldürülmüştür. Newcastle'daki mahkeme başkanı sanığın ayağa kalkmasını ister. Sanık 'Zaten ayaktayım' diye karşılık verir. İki çocuğun ölümünden sorumlu tutulan Mary Bell sadece 11 yaşındadır.

26 Mayıs 1957'de, 17 yaşındaki Betty Mc C., Corbridge, Gateshead'deki Dilston Hall Hastanesi'nde Mary'i dünyaya getirir. 'Alın şu şeyi benden' diye bağırmış ve doğumdan birkaç dakika sonra çocuğu kollarına verdiklerinde ise sinir krizi geçirmiştir. Mary üç yaşındayken bir gün annesi onu dolaşmaya çıkarmıştır. Betty'nin kuşkucu kardeşi gizlice onları izlemiştir. Betty, Mary'i bir evlat edinme dairesine götürmüştür. O sırada görüşmelerin yapıldığı odadan ağlayarak çıkan bir kadın, çok genç olduğu ve Avustralya'ya göç edeceği için ona bebek vermek istemediklerini söylemiştir. Bunun üzerine Betty kadına dönüp, 'Ben bunu evlatlık vermeye getirmiştim. Al bunu' diyerek ve ufaklığı yabancının ellerine bırakıp çekip gitmiştir (.....) Mary okulda çok dikkat çekmiştir: Seneler boyunca diğer çocukları dövmüş, rahatsız etmiştir. Güvercinleri boğarak öldürmüş, küçük kuzenini 2.5 metre yüksekliğindeki bir deponun tepesinden aşağıya, beton zemine itmiştir. Bir başka gün *parkta üç küçük kızın boyunlarını birbirine bastırmaya çalışmıştır.* 9 yaşındayken yeni bir okula gönderilmiştir. Burada ona ders veren öğretmenleri 'Onun hayatına ve ilişkilerine karışmasak daha iyi olur' diye düşünmüşlerdir. Mary'i, gözaltına alındığı sırada tanıyan bir polis memuru şunları anlatmıştır: 'Canı sıkılmıştı. Pencere kenarında oturmuş, yağmur oluğuna tırmanan bir kediyi izliyordu. Bana dönüp, onu içeriye alıp alamayacağını sordu... Pencereyi açıp kediyi içeriye aldık, ardından Mary yerde onunla oynamaya başladı.... Biraz sonra baktığımda ise Mary kediyi yakalamış boğazlıyordu. Kediyi

öyle sıkı tutuyordu ki hayvan nefes alamıyordu, dili dışarı fırlamıştı. Hemen yanına gidip kediyi elinden kurtardım. Ona, böyle yapmaması gerektiğini, kedinin canını yaktığını söyledim. Bana aynen şöyle cevap vermişti: 'Aman, bir şey hissetmiyor ki. Hem bana karşı koyamayan küçük şeylerin canını yakmayı çok seviyorum.'

Mary, başka bir memura da büyüdüğünde hemşire olmak istediğini söylemişti. Bu isteğini ise şöyle gerekçelendirmişti; 'Çünkü o zaman insanlara iğne yapabilirim. *İnsanların canını yakmayı çok seviyorum.*' Bu sırada Mary'nin annesi Betty, Billy Bell ile evlenmiş, farklı bir çevreye girmişti. Mary'nin davasından sonra bir polis memuruna kendi 'özel zevkinden bahsetmiş, çocuklarını kırbaçladığını söylemişti.

Mary Bell'in davranışları, onu 17 yaşında doğuran ve reddeden, çocuk kırbaçlamayı alışkanlık haline getirmiş annesinin, *kendi çocuğuna da aynı şekilde eziyet ettiği, onu tehdit ettiği ve muhtemelen de öldürmeye kalkıştığı konusunda hiçbir şüphe bırakmıyor.* Tıpkı Mary'nin kedi ve iki ufaklığa yaptığı gibi. Ama Mary'i sınırlayan herhangi bir yasak yoktu.

Psikoanalitik bir tedavi uygun görülmemiş, Mary bundan yoksun bırakılmıştır. Peki, 11 yaşındaki bir çocuğu bütün hayatı boyunca içeri tıkmak daha mı uygundur? Çocuk ne hale gelecektir? Bu kadar erken yaşta kötü muamele gören bir çocuk, bir şekilde uğradığı haksızlığı, kurbanı olduğu cinayeti anlatabilmelidir. Eğer çevresinde kimse olmazsa *bu konuşma gerçekleşemez ve çocuk davranışlarının nedenlerini şöyle açıklar; bana yapılanı yaptım.* Böylece bizde dehşet duyguları uyandırır. Fakat esas dehşet duymamız gereken şey *gizlice işlenmiş ve cezalandırılmamış olan ilk cinayettir.* Belki böylece *çocuğun geçmişini bilinçli olarak*

yaşamasına ve onu tehlikeli bir şekilde sahneye koymaya ihtiyaç duymamasına yardım edebiliriz.

Susma Duvarı

Jürgen Bartsch'ın hikâyesini size neden anlattım? Amacım bir cinayetin ayrıntılarının, çocuğun küçükken ruhunun katledilmiş olmasını anlamamız için gerekli olan çıkarımları, bize nasıl sağladığını somut malzemeyle gösterebilmekti. Ruh ne kadar erken katledilirse buna maruz kalanın olayı kavraması, anılar ve sözcüklerle dile getirilmesi o kadar zorlaşır. Bu durumda kişi açılmak istediğinde, içindekileri bir şekilde göstermeye muhtaç olur. İşte bu yüzden eğer bir suçlunun işlediği suçların derinliklerine inmek istiyorsam, onun en erken yaşantısına yönelirim. Bu ilgime rağmen başıma şöyle bir şey geldi: Bölümü bitirdikten ve işaretlediğim kısımları tekrar gözden geçirdikten sonra, benim için en önemli olan kısmı; çocuğun dövülmesinin anlatıldığı kısmı gözden kaçırmış olduğumu fark ettim.

Aslında tezimi doğrulamak için bu kadar önemli olan bir bölümün gözümden kaçması bana, annesinden dayak yiyen bir çocuğu tasavvur etmemizin, bu sahneyi kabullenmemizin ve sonuçlarına göz yummamızın bizim için ne kadar zor olduğunu gösterdi. Psikanalizcilerin bu gerçeklerle bu kadar az uğraşmalarının ve çocukluk yaşantılarının bu kadar az incelenmesinin nedeni de bu olsa gerek.

Bu bölümü okuduktan sonra, okuyucu eğer benim Bayan Bartsch'ı suçladığımı düşünürse beni yanlış anlamış, yanlış yorumlamış demektir. Tam da bunu yapmaktan, yani ahlâki öğütler vermekten kaçınıyorum. Tek istediğim sebep

ve etkilere işaret etmek; dövülen çocukların dövdüğünü, tehdit edilenlerin tehdit ettiğini, aşağılanların aşağıladığını ve *ruhları katledilenlerin ruhları katlettiğini* göstermek istiyorum. Ahlaka gelince, hiçbir annenin nedensiz yere çocuğunu dövmediğini söyleyebiliriz. Bayan Bartsch'ın çocukluğu hakkında hiçbir şey bilmediğimize göre onun sebepleri karanlıkta kalmaktadır. Ama tıpkı Alois Hitler'de olduğu gibi, var oldukları kesindir. Çocuğunu döven bir anneyi yargılamak, gerçeği kabullenmekten çok daha kolaydır. Fakat bu tartışmalı bir ahlaka işaret eder. Çünkü ahlaki açıdan duyduğumuz kızgınlık, çocuğuna kötü muamele eden ana-babayı bir köşeye iter ve onları şiddet kullanmaya iten çaresizliklerini büyütür. *Bu ana-babalar, çaresizliklerini anlayamadıklarından*, çocuklarını bir çıkış yolu olarak kullanmak baskısı altındadır.

Bu durumu bir trajedi olarak algılamamız, ana-babaların çocuklarına hem maddi hem de manevi açıdan nasıl zarar verdiklerine seyirci kalmamız gerektiği anlamına gelmez. Bu ana-babaların çocuk bakım hakları ellerinden alınmalı ve psikoterapi görmeleri sağlanmalıdır.

Jürgen Bartsch hakkında yazma fikri benden çıkmadı. 'Yetenekli Çocuğun Dramı'nı okumuş olan bir okurum bana bir mektup yazmıştı, onun izniyle bu mektuptan alıntılar yapmak istiyorum:

"Kitaplar hapishaneleri yıkmamızı sağlamıyor belki ama, bazen karşımıza öyle kitaplar çıkıyor ki, hapishane kapılarını tırmalamak ve sarsmak için kişiye cesaret veriyor. Sizin kitabınız da benim için işte böyle bir kitap oldu.

Kitabınızın bir yerinde çocukların maruz kaldığı fiziksel kötü muameleden bahsediyor (şu an o yeri bulamıyorum, bu

yüzden alıntı yapamayacağım) ve bilgi sahibi olmadığınız için Almanya hakkında bir şey söyleyemeyeceğinizi dile getiriyordunuz. Sizi bu konuda rahatlatmak ve bu konu hakkında aklınızdan geçen en kötü düşünceleri güçlendirmek isterim. Sopalar, halı tokaçları, borular, kayışlar kullanarak uygulanan fiziksel terör, Alman çocuk odalarının bir numaralı kuralı olmasaydı, Naziler zamanındaki toplama kampları sizce hiç mümkün olur muydu? Ben 37 yaşında, 3 çocuk annesiyim ve hâlâ, ama artan bir başarıyla, ana-babaların gösterdiği bu sertliğin meydana getirdiği korkunç sonuçlarla savaşıyorum. Amacım çocuklarımın daha serbest bir ortamda yetişebilmelerini sağlamak.

Yaklaşık 4 yıldır süregelen bu savaşımda, içimdeki o saldırgan, cezalandırıcı babayı atabilmeyi hâlâ başarabilmiş değilim. Eğer kitabınıza yeni bir baskı yapılacaksa, çocuklara yapılan kötü muamele konusunda Almanya'yı sanırım en üst sıraya koyabilirsiniz. Tüm Avrupa ülkeleri arasında en çok bizim ülkemizin sokaklarında çocuklar ölüyor. Ve çocuk odalarımızda olanlar nesilden nesle geçerek, kalın bir suskunluk ve inkâr duvarının arkasında kalmaya devam ediyor. Yaşadığı çaresizliğin onu zorlamasıyla ve gördüğü terapinin vermiş olduğu güçle, bu duvarın arkasına bakanlar ise, *gördüklerine kimsenin inanmayacağını bildiklerinden susmayı tercih ediyor*. Yanlış sonuç çıkarmayasınız diye size bir şey daha söylemem gerekiyor: Ben dayaklarımı asosyal bir ortamda değil, aksine orta sınıfa ait 'uyumlu bir aile evinin' iyi ilişkileri ortasında yedim. Babam bir rahiptir."

Bu mektubun yazarı, Paul Moor'un kitabına ilgi duymamı sağlamıştı. Çok şey öğrendiğim alınyazısı konusunda çalışmış olmamı ona borçluyum. Bu sayede sahip olduğum inkâr etme özelliğim hakkında da bir şeyler öğrendim. Vaktiyle

Jürgen Bartsch davasını duymuş ama bu hikâyenin üzerine hiç düşmemiştim. Ancak bu okuyucunun mektubuyla, sonuna kadar gitmekten başka çaremin olmadığı bir yola düştüm.

Bu yolda aynı zamanda Almanya'da çocukların diğer ülkelere oranla daha çok dayak yediği varsayımının ne kadar yanlış olduğunu gördüm. Bazen ezici bir gerçeğe katlanmak çok zor gelir, bu yüzden onu bir şekilde inkâr ederiz. En sık başvurulan inkâr şekli zamansal ve mekânsal kaydırmalardır. Örneğin, çocukların sadece bizde ve şimdi değil geçmiş yüzyıllarda ve uzak ülkelerde de kötü muameleye maruz kaldıklarını düşünmemiz kolayımıza gelir. Bir başka umut da şu şekilde beslenebilir: Örneğin yukarıda mektubundan alıntılar yaptığım okuyucu gibi, geçmişinin gerçekliğinden artık kaçmamaya karar vermiş bir insan, gerçeğin belki de her yerde bu kadar ezici olmadığına, başka ülkelerde, başka zamanlarda daha iyi, daha insanca şeyler yaşandığına kendini inandırmak ister. Bu tür umutlar olmadan yaşamamız mümkün olmazdı. Belki de beslediğimiz umutlar, biraz da olsa yanılsamalarımızdan doğmaktadır. Okurun ihtiyacı olduğu yanılsamaları koruyabileceğine güvenerek bu gün İsviçre'de katlanılan ve susarak, bir şey denmeyerek korunulan yetiştirme ideolojisi hakkında bilgi vereceğim. Aefligen ve İsviçre'nin Bern kantonundaki 'problem hattında' kaydedilmiş, ardından da 200'ün üzerinde gazeteye gönderilmiş yazılardan alıntılar yapacağım. Yazıların gönderildiği gazetelerden sadece iki tanesi bu konu üzerine makale yayımlamıştır.

5.2., Aargau: 7 yaşındaki oğlan çocuğu babasından çok kötü muamele görmektedir (yumruklama, kırbaçlama,

kilit altında tutma). Annesinin ifadesine göre o da dayak yemektedir. Sebep: Alkol ve geçim derdi.

St. Gallen: 12 yaşındaki kız çocuğu, artık evde kalmaya dayanamamaktadır. Anne ve babası her fırsatta onu kayışla dövmektedir.

Aargau: 12 yaşındaki bir kız çocuğu babası tarafından yumruklanmakta ve kemerle dövülmektedir. Sebep: Çocuğun hiç arkadaşı olmaması gerekmektedir, çünkü baba kızının sadece kendine ait olmasını istemektedir.

7.2., Bern: 7 yaşındaki bir kız çocuğu evden kaçmıştır. Sebep: Annesi halı dövmekte kullandığı aletle kızını sürekli dövmektedir. Anneye göre çocuklar, okul çağına gelene kadar dövülebilir. Çünkü bu vakte kadar atılan dayaklar çocuğa ruhsal açıdan herhangi bir zarar vermemektedir.

8.2., Zürih: 15 yaşındaki kıza ailesi çok katı davranmaktadır. Ceza olarak ya saçları çekilmekte ya da kulakları bükülmektedir. Anne ve babasına göre, çocuğun hayatın zorluğunu öğrenebilmesi için ona çok sert davranılması gerekmektedir. Ayrıca bu zorluğun erken yaşta öğrenilmesi gerekmektedir ki çocuk ileride çok yumuşak bir insan olmasın.

14.2., Luzern: Baba, 14 yaşındaki oğlunu sırtüstü dizlerine yatırmakta ve sırtı çatırdayana kadar onu eğmektedir. Doktor raporuna göre çocuğun omurgasında eklem kayması meydana gelmiştir. Babayı buna iten sebep, çocuğun süper marketten çakı çalmış olmasıdır.

15.2., Thurgau: 10 yaşındaki kız çocuğunun aklı karışmıştır. Ona ceza olsun diye babası, gözleri önünde küçük kızın hamsterini öldürmüş ve parçalara ayırmıştır.

16.2., Solothurn: 14 yaşındaki çocuğun mastürbasyon yapması kesinlikle yasaklanmıştır. Annesi çocuğu, bir daha yaparsa penisini kesmekle tehdit etmiştir. Anneye göre bu işi yapanlar cehenneme gider. Kocasının da mastürbasyon

yaptığını fark ettiğinden beri anne, bu utançla savaşmak için her türlü yola başvurmaktadır.

Graubünden: Baba 15 yaşındaki kızını hiddetle başına vurarak döver. Kız bayılır. Doktor raporuna göre kafatasında çatlak meydana gelmiştir. Dayağın sebebi: Kız eve gelmesi gereken saatten yarım saat geç gelmiştir.

17.2., Aargau: 14 yaşındaki oğlan çocuk, konuşacak kimsesi olmadığı için çok mutsuzdur. Dediğine göre aslında bütün *suç kendisindedir*, çünkü diğer insanlardan özellikle de kızlardan çok korkmaktadır.

18.2.,. Aargau: 13 yaşındaki çocuk, amcası tarafından cinsel ilişkiye zorlanmıştır. Çocuk intihar etmeyi düşünmektedir, ama sırf amcası yüzünden değil, eşcinsel olmaktan korktuğu için.

Basel - Land: 13 yaşındaki kız çocuğu, 18 yaşındaki arkadaşı tarafından dövülmekte ve cinsel ilişkide bulunmaya zorlanmaktadır. Kız, anne ve babasından çok korktuğu için hiçbir şey söyleyememektedir.

Basel: 7 yaşındaki erkek çocuk sürekli korku içindedir. Her gün öğleye doğru bu duygu bastırmakta, akşamüzerine kadar da devam etmektedir. Anne oğlunu psikologa göndermeyi istememektedir: Öncelikle bunu için parası yoktur, ayrıca oğlu deli falan da değildir. Aslında bu konuda bazı şüpheleri de vardır, çocuk iki kere de pencereden atlamaya kalkışmıştır.

20.2., Aargau: Baba kızını dövmekte ve arkadaşıyla daha uzun süreliğine dolaşmaya çıkarsa, gözlerini oymakla tehdit etmektedir. Sebep: Kız iki günlüğüne arkadaşıyla ortadan kaybolmuştur.

21.2., Zürih: Baba 11 yaşındaki oğlunu 4 saat boyunca bacaklarından duvara asılı tutmuş, ardında da çocuğu soğuk

suyla dolu bir küvetin içine atmıştır. Sebep: Çocuk süper marketten bir şey çalmıştır.

29.2., Zürih: 15 yaşındaki kız çocuğu 6 senedir annesinden dayak yemektedir. Kafası karışmıştır ve annesinden kaçmak istemektedir.

'Problem hattında' görevli olan danışmanların iki sene içerisinde karşılaştıkları fiziksel kötü muameleler arasında şunlar bulunmaktadır:

Dövmek - Tokatlamak: En sık başvurulan, en güçlü dayak çeşidi, elle ya da yumrukla kulağa vurmak. *Sandviç tokadı*: İki elle birden vurmak, ya yumruklarla ya da kıvrılmış başparmaklarla. *Elle*: Vücudun çeşitli yerlerine elle vurmak. *Yumruk*: Vücudun çeşitli yerlerini yumruklamak. *Çifte Yumruk*: Yumruk haline getirilmiş iki elle birden vücudun çeşitli yerlerini yumruklamak. *Dirsek*: Dirsekle vücuda şiddetli darbeler indirmek. *Kafa darbesi*: Elle kafaya vurmak. *Avuca vurmak*: Bugün artık sadece öğretmenler değil, anababalar de cetvelle dayak atmaktadır. Özellikle de plastik cetveller kullanılmaktadır. Avuç içine, el yumrularına, elin üstüne, parmaklar kapalı ve elin üstü yere bakacak şekildeyken parmak eklemlerine vurulur.

Elektrik: Ya elektriğe kısa süreli temas ettirmek ya da çocuğun odasının kapı mandalına elektrik vermek.

Yaralar: Yara oluşturacak şekilde dayak atmak: Çıplak elle, yumrukla, çatalla, bıçakla, kaşıkla, elektrik kablosuyla, gitar teliyle dayak atmak. Yara oluşturmak için iğne, örgü şişi ya da makas batırmak.

Kırıklar: Pencereden fırlatma, merdivenlerden aşağı yuvarlama, araba kapısını üzerine kapama, kaburga kemiğini kırmak için göğüs boşluğunu ezme, vücudun üzerinde

tepinme, başı kafatasında çatlama meydana gelecek kadar şiddetli bir biçimde yumruklamakla.

Yakmak: Yanık yaraları. Yanmakta olan herhangi bir maddeyi vücutta söndürmek, yanan kibriti vücutta söndürmek, sıcak suya atmak, çakmakla yakmak.

Boğazlamak: Çıplak elle, kabloyla, arabanın camıyla boğmak.

Ezikler: Meydana gelme şekilleri: Dayak atma, araba kapısında sıkıştırma ve tekmeleme.

Asma: Babalarının onları duvara astığını ve saatler boyunca orada öylece bıraktığını söyleyen çocuklar olmuştur.

Çevirmek, döndürmek: Tek bir kulağı çevirmek, iki kulağı aynı anda çevirmek, kolları büküp sırta dayamak ve bastırmak.

Kan akıtmak (nadiren): 10 yaşındaki bir çocuğun dirseğinden geçen damar kesilmiş, çocuk bayılana kadar kanamasına izin verilmiştir. Çocuk bayıldığında ise günahları bağışlanmıştır.

Dondurmak (nadiren): Çocukların vücut ısılarını düşürüp, soğuk suya sokmak.

Suya batırmak: Küvette suyla oynayan çocukları birçok defa suya batırmak.

Uykudan yoksun bırakmak (nadiren): 11 yaşındaki bir kız çocuğu iki gün boyunca uykusuz kalmakla cezalandırılmıştı. Her üç saatte bir uyandırılıyor ya da uyurken soğuk suya atılıyordu. Altını ıslatanlar da uykudan yoksun bırakılarak cezalandırılır. Çocuğun yatağındaki otomatik bir sistem, çocuk altını ıslattığı an onu uyandırır. Örneğin bir erkek çocuk üç yıldır kesintisiz uyku uyuyamamaktadır. Huzursuzluğu ilaçlarla 'giderilir'. Okuldaki durumu kötüleşir. Bunların bir sonucu olarak çocuğun sosyal ilişkileri bozulur: Bu da fiziksel ceza için yeni bir neden oluşturur.

Zorla Çalışmak: Daha çok kırsal kesimlerde uygulanan bir metottur. Ceza için çocuk gece boyunca çalıştırılır, yorgunluktan ölene kadar bodrum temizletilir, bir hafta ya da bir ay boyunca okuldan sonra gece saat on bire kadar çalıştırılır.

Yemek: Çocuk çıkardıklarını tekrar yemek zorunda bırakılır. Yemeğini yedikten sonra, boğazına parmak sokularak kusması sağlanır, ardından kustuklarını tekrar yemesi istenir.

İğnelemek: Çocuklar birçok kere, annelerinin alışverişe çıkarken yanlarına iğne aldıklarını belirtmişlerdir. Çocuklar raflardan bir şeye uzanacak olurlarsa, anneler çocukların boyunlarına bu iğneleri batırırlar.

Tabletler: Uyku sorununu çözmek için çocuklara yüksek dozda uyku hapları ve fitil verilir. 13 yaşındaki bir çocuk her sabah sersem gibi kalkıyor ve öğrenmekte güçlük çekiyordu.

Alkol: Çocukların içeceklerine bira, şnaps veya likör konur. Böylece daha rahat uykuya dalar ve bağırış çağırışlarıyla komşuları rahatsız etmezler.

Kitaplar: Kollarına ağrı girene kadar, kitap taşıtılır.

Kafa tokuşturmak: Bir çocuğun anlattığına göre, babası kafasını çocuğun kafasına yaklaştırıp, kafasıyla çocuğunkine hızla vuruyormuş. Baba, kendisi hiç acı hissetmediği için tekniğiyle övünüyordu.

Kaza süsü vererek zarar verme: Çocuktan ağır bir şeyin taşınması için yardım istenir. Eşyayı beraber taşırlarken, yetişkin birden bırakıverir. Böylece ağırlık çocuğa kalınca, parmakları, elleri ya da ayakları incinir.

İşkence: Bir çocuk ve büyükannesinin anlattığına göre baba eski kömür deposunu bir işkence odasına çevirmiştir. Çocuğu bağlayıp kırbaçlar. Cezanın ağırlığına göre baba uygun kırbacını kullanır. Geceleri de çocuğu orada bağlı bırakır.

Neden esas görevleri toplumla ilgilenmek olan gazetelerin neredeyse hemen hemen hepsi bu dehşet verici haberi suskunlukla karşılamış, hiçbiri yayımlamamıştır? Kim, kimi ve neden korumaktadır? Neden İsviçre kamuoyu, güzel ülkelerinde sayısız çocuğun korkunç acılara maruz kaldıklarını öğrenmemelidir? Susarak ne elde edilebilir ki? Çocukların dövülmesinin nihayet fark edildiğini ve bu konunun ciddiye alındığını görmek, çocuklarına kötü muamelede bulunan, bir zamanlar dayak yemiş ana-babalar için yararlı olmaz mıydı? Tıpkı Jürgen Bartsch'in işledikleri gibi, çocuklara karşı işlenilen suçlar da aslında çok fazla hatırlanamayan geçmişlerin bilinçsiz bir şekilde kamuoyuna duyurulmasıdır. Kendine yapılanların 'farkına varması yasak' olan bir kimse, kendine yapılmış olanı ancak başkasına yaparak anlatabilir. Fakat toplumun gelişimi için çabalamak isteyen medya, bu dili anlamayı ancak farkına varması yasaklanmadığı sürece öğrenebilir.

Sonuç

Birbirinden bu kadar farklı üç kaderi aynı yerde okumak okuyucuya garip gelmiş olabilir. Aslında özellikle bu hayatları seçmiş olmamın nedeni, birbirlerinden bu kadar farklı olmalarıdır. Çünkü asıl istediğim, farklılıklarına rağmen sahip oldukları ortak yönleri göstermektir; birçok insan bu yönleri paylaşıyor olabilir:

1. Her üç olayda da *aşırı derecede yıkıcılık* söz konusudur. Bu yıkıcılık Christian'de çocuğun kendi benliğine, Adolf Hitler'de sözde düşmanlara, Jürgen Bartsch'da ise küçük erkek çocuklarına yöneliktir. Jürgen Bartsch işlediği her cinayette kendini tekrar öldürmekte, ama aynı zamanda başka çocukların hayatını da yok etmektedir.

2. Söz konusu aşırı yıkıcılığın, *çocuklukta birikmiş olan nefretin boşaltımı, başka nesnelere* ya da *kişinin kendi benliğine* aktarılması olduğunu düşünüyorum.

3. Bahsi geçen üç çocuk da sürekli olarak *çok kötü istismar edilmiş ve aşağılanmıştır*. Çok küçük yaştan beri kötülük dolu bir havayı solumak zorunda kalmışlardır.

4. Sağlıklı, normal bir çocuğun bu tür davranışlar karşısında vereceği sağlıklı, normal tepki, *yoğun narsis bir öfke* olurdu. Fakat bu tepki, her üç ailenin otoriter eğitim değerleri içinde *sıkı bir şekilde bastırılmak zorunda kalmıştır.*

5. Bahsi geçen insanlar, çocukluklarında ve gençliklerinde, *hissettiklerini, özellikle de öfkelerini anlatabilecekleri, açılabilecekleri yetişkin bir kimseye* sahip olamamışlardır.

6. Anlatılan her üç kişide de *acı verici tecrübelerini tüm dünyaya anlatmak için inanılmaz bir istek* vardır. Her üçü de kendilerini *sözlü ifade konusunda çok yeteneklidirler.*

7. Kendilerini ifade etmek için ihtiyaç duydukları güvenli, tehlikesiz, *sözlü iletişim yolu kapalı olduğundan*, anlatmak istediklerini ortaya koydukları eylemlerle sunabilmişlerdir. Ama bunları neden yaptıklarının farkında olmamışlardır.

8. *Bu kişilerin yaptıkları, tüm dünyada dehşet duyguları uyandırıyordu.* Fakat bu duygular çocuğun dayak yemesi karşısında değil, *söz konusu dramların son sahnesinde* duyuluyordu.

9. Bu kişiler eylemleriyle *dünyanın dikkatini* üzerilerine çekebilmişlerdi, ama bunun içersinde de kendi *sonlarını* bulmuşlardı. Tıpkı sürekli dayak yiyen küçük bir çocuk gibi; çocuk da bir çeşit ilgi görmektedir ama etkisi son derece kötü olan bir ilgi. (Burada Chirtiane'nin durumu istisnadır, çünkü o ergenliği döneminde konuşabileceği iki insanla karşılaşmıştır.)

10. Her üç insan da sevgiyi, asla oldukları insanlar olarak değil, *ana-babalarının bir malıymış gibi* yaşamışlardır. Sevgiye duydukları özlem, çocukluktan gelen yıkıcı duyguların da patlamasıyla birlikte bu insanların, ergenlik çağlarında son derece korkutucu sonuçları olan eylemlere yöneltmiştir.

Hikâyeleri anlatılan üç insan sadece birey değil, aynı zamanda da bazı grupların temsilcileridir. Hayatların gizli kalmış çocukluk trajedilerine kadar tek tek inilirse, bu gruplar (örneğin uyuşturucu müptelaları, suçlular, intihar edenler,

teröristler ve bazı politikacılar) daha kolay anlaşılabilir. Bu tür insanlar aslında yaptıkları her şeyle anlaşılmak için bağırmaktadır. Ama anlaşılmak için ortaya koydukları eylemler toplumda anlayış hariç, her türlü duyguyu uyandırmaktadır. Bu yineleme zorlantısının trajedisidir; kişi her seferinde çocukluğunda içinde bulunduğu dünyadan daha iyi bir dünya bulmayı umut eder, fakat yine aynı çocukluğundaki ortamı yaratır.

Kişi maruz kaldığı kötü muameleyi, çok erken yaşta yaşamış olduğu için anlatamazsa o zaman onu *göstermek zorunda kalır.* Christian bunu kendini yok ederek, diğerleri de kendilerine kurbanlar bularak yapmışlardır. Eğer kişi çocuk sahibiyse kurban zaten hazır demektir, eylemler toplum tarafından fark edilmeden ve herhangi bir şekilde cezalandırılmadan gerçekleşir. Fakat kişinin çocuğu yoksa, Hitler'de olduğu gibi bastırılmış nefret milyonlarca kişiye akıtılabilir. Hem kurbanlar hem de hâkimler bu tür bir vahşet karşısında hiçbir şey anlamadan kalakalır. Hitler'in insanları böcek gibi yok etme fikrinden bu yana yaklaşık 40 sene geçmiş, bu iş için gerekli olan teknik bu arada inanılmaz derecede ilerlemiştir. Bu gelişmelere ayak uydurmanın yanında, bir zamanlar Hitler'in sahip olduğu *bir yoğunlukta ve bu kadar doyumsuz bir nefretin* nereden kaynaklandığını anlamaya çalışmak da çok önemlidir. Bütün tarihsel, sosyolojik ve ekonomik açıklamalar bir yana, çocukları boğmak amacıyla vanayı açan görevli, bu sistemi tasarlamış olan kişi bunların hepsi insan ve bir zamanlar da çocuktu. Toplum, her gün sonuçlarından toplumun etkilendiği sayısız çocuğun ruhunun katledilmesine karşı bir bilinç geliştirmediği sürece, bütün o iyi niyetli silahsızlanma planlarına karşın hiç ama hiçbir şey yapamayız.

Kitabın bu bölümünü tasarladığımda, bu bölümün beni barışın sağlanması için yapılan çalışmalar sorununa götüreceğini hiç düşünmemiştim. Tek isteğim 20 yıllık psikoanalitik pratiğimde pedagojiyle ilgili edinmiş olduğum tecrübeleri anababalara ulaştırmaktı. Hastalarım hakkında bilgi vermek istemediğimden, zaten toplum tarafından tanınmış olan insanları seçtim. Fakat yazmak, başladığı andan itibaren kişinin kendisini nereye götüreceğini bilmediği maceralı bir yolculuktur. Barış için yapılan çalışmalar konusuna değindiysem eğer, bunu sadece kıyısından köşesinden yapmışımdır. Çünkü bu konu benim yetkimi aşar. Fakat Hitler'in hayatını araştırmak, yetişkinliğinde yaptıklarını çocukluğunda maruz kaldığı aşağılanmaları inceleyerek anlamaya çalışmak sonuçsuz kalamazdı. İster istemez barış çalışmaları konusuna girdim. Ortaya çıkanın hem kötümser hem de iyimser yönleri var:

Kötümser olarak nitelendirdiğim düşünce; yalnızca kurumlara değil, aynı zamanda da *kitlelerin eğitim sistemlerini temsil ettikleri sürece* kitleleri zapteden bireylere gururumuzun izin verdiğinden çok daha fazla ölçüde bağlı olabildiğimizdir. *Daha çocukken pedagojik açıdan kötü yönde etkilenmiş insanlar, yetişkin birey olduklarında kendileriyle neler yapıldığını fark edemezler.* Kitlelerin, kendi babalarını gördükleri *önder konumundaki insanlar,* aslında *öç alan çocuktur.* Kitleler kendi amaçları (öç almak) için bu kişiye ihtiyaç duyar. Büyük Führer'in çocukluğuna, içindeki o muazzam nefret potansiyeline olan bağımlılığı ise en büyük tehlikedir.

Bu araştırmanın iyimser yanını gözden kaçırmamalıyız. Suçluların, hatta çocuk katillerinin çocuklukları hakkında okuduklarım arasında hiçbir yerde pedagogların "iyi" olması

için eğitilmesi gerektiğini düşündükleri o canavara, kötü çocuğa rastlamadım. Karşıma hep, eğitim adına, genellikle de *yüksek idealler için* yetişkinler tarafından kötü davranılan, savunmasız çocuklar çıktı. İyimserliğim toplumun artık aşağıdaki gerçekleri gördüğüne ve eğitim için başvurulan kötü muamelenin gizlenmesine izin vermeyeceğine dair beslediğim umuda dayanmaktadır;

1. çocuğa verilen eğitim aslında onun iyiliği için değil de, *yetiştiren kimsenin iktidar sahibi olmak ve öç almak için duyduğu ihtiyacı* gidermek için verilmektedir ve

2. sadece kötü muameleye maruz kalan çocuk değil, bunun *sonuçlarından hepimiz kurban olarak* etkileniriz.

BÖLÜM 3

UZLAŞMA YOLUNDA KORKU, ÖFKE VE ÜZÜNTÜ, AMA ASLA SUÇLULUK DEĞİL

İstenmeden Yapılan Kötülük de Acı Verir

Son 200 yılda yazılmış olan çocuk eğitim yazıları derinlemesine incelenirse çocukların, kendilerine yapılanları *fark etmeleri ve ileride de hatırlamalarını imkânsızlaştırmak için* ana-babalar tarafından başvurulan *yöntemler ortaya çıkarılabilir.*

Eski eğitim yöntemlerinin *neden* hâlâ bu kadar yaygın olarak kullanıldıklarını, yineleme zorlanımını açıklayarak anlamaya çalıştım. Bir insanın uğradığı haksızlık, maruz kaldığı aşağılanma, kötüye kullanılma, genel görüşün aksine onda *mutlaka bir etki bırakır.* Trajik olan ise *bu etkinin yeni, suçsuz kurbanlara aktarılması ve kurbanın bunun bilincinde olmamasıdır.*

Peki insan bu kısır döngüden nasıl kurtulur? Din, uğranılan haksızlığın bağışlanması gerektiğini söyler. İnsan ancak o zaman sevgi göstermek ve görmek için özgür, nefretten temizlenmiş olur. Bu görüş kendi içinde doğru olabilir, fakat insan gerçek bağışlamaya giden yolu nasıl bulacaktır? *Eğer kendine yapılanı ve bunun neden yapıldığını bilmiyorsa*, bağışlamadan bahsedilebilir mi? Hepimiz çocukken aynı durumdaydık. Bizi neden aşağıladıklarını, düşmemize neden izin verdiklerini, neden bizi tehdit ettiklerini, neden bize güldüklerini, neden sanki taştan yapılmışız gibi davrandıklarını, neden bizimle oyuncak bebekmişiz gibi oynadıklarını ya da ölesiye dövdüklerini (hatta bazen her ikisini de yaptıklarını) bilmiyorduk. Dahası, bütün bunların olduğunu fark etmemiz bile yasaktı. *Çünkü aslında bütün bu kötü muameleler bizim iyiliğimiz içindi.* En zeki çocuk bile böyle bir yalanı, her şeye rağmen ona iyi taraflarını da gösteren, o çok sevgili anne ve babasının ağzından duyduğu çıktığı için fark edemez. Bu tarz davranışların doğru ve onun için gerekli olduğuna inanmalı, ana-babasına karşı asla kin gütmemelidir. Zamanı geldiğinde o da çocuklarına aynı şekilde davranarak, ana-babasının ona ne kadar doğru davrandığını ispatlamaya çalışacaktır.

Çoğu dinin *bağışlama* kavramından anladığı çocuğun "sevgiyle" cezalandırılması, ana-babasına saygı duyacak şekilde yetiştirilmesi değil midir? Fakat gerçeğin inkârına dayanan ve savunmasız bir çocuğu bir çıkış yolu olarak kullanan bir bağışlama, gerçek bir bağışlama olabilir mi? Hayır. İşte bu yüzden nefret bu şekilde dinle yenilemez, aksine *istemeden de olsa büyütülür.* Ana-babaya karşı duyulan ama şiddetle yasaklanmış olan o yoğun çocukluk öfkesi başka insanlara ya da kendi benliğine kaydırılır, ama asla yok

edilmez. Hatta uygun bir aktarma imkânı bulunduğunda kendi çocuklarına da yansıtılarak bulaşıcı bir hastalık gibi bütün dünyaya yayılır. Bu yüzden her ne kadar kendi içinde çelişkili olsa da dini savaşların varlığına şaşırmamak gerekir.

Gerçek bağışlama öfkenin yanından değil, tam ortasından geçer. Ancak bana yapılan haksızlığa kızabildiğim, canımı yakandan nefret edebildiğim zaman, ancak o zaman onu bağışlamam için önümde herhangi bir engel kalmaz. Erken çocuklukta mağdur kalınan istismarların hikâyesi ortaya çıkarıldığında, bastırılmış öfke ve nefretin etkisi artık sonsuza kadar sürmeyecek, artık yaşanabilen öfke ve nefret, olayların böyle olmuş olmasına karşı duyulan üzüntü ve acıya dönüşecektir. Bu da ana-babasının çocuklukları hakkında bilgi sahibi olmuş yetişkin kişinin, en sonunda nefretten arınmış bir şekilde onların acılarını gerçekten paylaşmasını, onları anlamasını sağlayacaktır. Bağışlama kurallarla, yasaklarla zorla elde edilemez. Bastırılmış, yasaklanmış bir nefret ruhu zehirlemediği zaman, kendiliğinden ortaya çıkar. Bulutlar dağıldığında güneşin parıldaması için zorlanmasına gerek yoktur, kendiliğinden parıldar.

Yetişkin bir insan, çocukluğunda *uğradığı özel, kişisel haksızlığın* köklerine inme, onu bilinçli olarak yaşayabilme şansını elde etti mi, zaman içerisinde anne babasının ona sırf canları istediği için eziyet etmediklerini, aksine kendileri de bir zamanlar kurban olduklarından, başka türlü davranmayı bilemedikleri ve sırf bu yüzden süregelen eğitim kurallarına bağlı kaldıklarını kendiliğinden anlayacaktır.

Bu basit gerçeği, yani *her eziyet edenin bir zamanlar kurban olduğu* gerçeğini anlamak birçok kimseye zor gelmektedir. Halbuki özgür yetiştirilen bir insanın, ileride

başkalarını aşağılamaya gerek duymayacağı çok aşikârdır. Paul Klee'nin, günlüklerinde şöyle bir anısı bulunmaktadır:

"Hiç de güzel olmayan ve çarpık bacaklı olduğu için ancak aletle yürüyebilen bir kıza ara sıra kötü şakalar yapardım. Tüm ailenin, özellikle de Bayan Anne'nin huzuruna iyi bir çocuk olarak çıkıp küçük bir gezi için bize izin verip veremiyeceklerini sorardım. Anne hiçbir şeyden şüphelenmez dolaşmamıza izin verirdi. Bir süre huzur içinde el ele yürürdük. Sonra patateslerin büyüdüğü, uç uç böceklerinin uçuştuğu en yakın tarlanın orada ya da daha da erken arka arkaya yürümeye başlardık. *Uygun bir zamanda ise himayemdeki o kıza yumuşak bir darbe indirirdim.* Bacaklarını tutan şey yere düşer, ben de onu elime alıp ağlayarak anneye götürürdüm. Sonra gayet masumane, "Düştü..." derdim. Bayan Enger gerçeği anlayana kadar bu numara birkaç kere daha gerçekleşmişti (beş altı yaş arası) (Klee, 1957, s.17)."

Kuşkusuz küçük Paul, burada babasından gördüğü bir şeyi tekrarlıyordu. Günlüklerinde babasına sadece bir yerde rastlanılmaktadır:

"Uzun bir müddet *kayıtsız şartsız babaya inandım. Ağzından çıkan her şeyin gerçek olduğunu düşünüyorum.* Fakat o yaşlı adamın benimle alay etmesine dayanamıyordum. Bir keresinde yalnız olduğumu hayal ederek bir oyun oynuyordum. Aniden duyduğum bir "Pöh" sesi beni rahatsız etmişti. Aynı zamanda incinmiştim de. Bu, "Pöh"ü son ilk ve son duyuşum değildi (s.16)."

Sevilen ve hayranlık duyulan bir insan tarafından alay edilmek daima acı verir. Küçük Paul'un bundan ne kadar incindiğini tahmin edebiliriz.

Başkalarına, istemeden yaptığımız kötülüğün aslında kötülük sayılmayacağını, küçük Paul'u kızı incitmeye iten nedenleri bildiğimiz için, kıza verdiği zararın aslında zarar sayılmayacağını söylemek yanlış olurdu. Ne kadar iyi niyete sahip olursak olalım, her şeye kadir olmadığımızı, birçok baskı altında bulunduğumuzu, çocuğumuzu istediğimiz gibi sevemediğimizi anlamamız belki bizi üzecektir, *fakat bu durumlar yüzünden asla suçluluk duymamalıyız. Çünkü suçluluk bize, sahip olmadığımız bir güç ve özgürlük hakkı tanır.* Suçluluk duyarsak, çocuğumuzun da suçluluk duymasına ve tüm hayatı boyunca bize bağlanmasına neden oluruz. Fakat üzüntü duyarak onu serbest bırakabiliriz.

Üzüntü ve suçluluk ayrımı belki de, nesiller arasındaki suskunluğun bozulmasına yardımcı olabilir. Bir şeyden dolayı üzüntü duyabilmek, suçluluk duymanın tersidir. Üzüntü, birşeyin böyle *olmuş olması* ve geçmişin değiştirilemeyecek olmasından duyulan *acıdır*. İnsan utanç hissetmeden bu acıyı *çocuklarıyla paylaşabilir*. Fakat suçluluğu ya bastırmaya ya da çocuklarına atmaya çalışır, veyahut her ikisini de dener.

Üzüntü, katılaşmış duyguların çözülmesini sağladığı için gençlerin, ana-babalarının itaatli olarak yetiştirmek için bir zamanlar onlara ne yaptığını anlamalarını sağlayabilir. Bu da haklı öfkenin dışa vurumuna ve kişinin, artık 50 yaşını geçmiş anne ve babasının hâlâ eski prensiplerini savunduğunu, duyduğu öfkeyi anlayamadığını ve suçlamalarına karşın incinip gücendiğini acıyla da olsa anlamasına yol açar. Kişi o zaman söylediklerini geri alıp her şeyi geriye döndürmek ister. Çünkü o her zamanki korku, suçlamalarla ana-babayı aşırı derece üzme korkusu yine ortaya çıkmıştır. Bir insana sürekli ve çok erken yaştan itibaren söylenen bazı şeyler onu bir ömür boyu etkiler.

Fakat, artık yaşlanmış olan ana-baba katlanamadığı için öfkesiyle baş başa olmak zorunda kalan insan, sadece bu duyguya izin vererek bile kendine yabancılaşma çıkmazından kurtulabilir. En sonunda gerçek çocuk, sağlıklı çocuk, *anne ve babasının ona neden zarar verdiğini, öte yandan da acı içinde bağırmasını, ağlamasını hatta konuşmasını neden yasakladığını bir türlü anlayamayan* çocuk yaşayabilecektir. Yetenekli çocuk bütün bu saçmalıkları anlamaya çalışır ve kabul eder. Fakat bu sahte anlayış, onun gerçek duygularına, ihtiyaçlarına olan duyarlılığına, yani gerçek benliğine mal olur. Bu yüzden de normal, öfkeli, bir şey anlamayan ve isyan eden çocuğa dönüş yolları kapanır. Bu çocuk yetişkin insanda özgür kalırsa o zaman yaşayan köklerini ve güçlerini keşfeder.

Kişinin ana-babasını suçlaması, bundan sonra onun sitemli bir insan olacağı anlamına gelmez. Aksine ana-babasına duyduğu bu hisleri yaşayabildiği için artık bunları başka insanlara yansıtmasına gerek kalmayacaktır. Adolf Hitler'de de gördüğümüz gibi, *sadece diğer insanlara yansıtılan nefret doyumsuzdur ve sonsuza kadar sürer.* Çünkü hissedilen duygu ve onun yöneldiği insan, bilinçte birbirinden ayrılmıştır.

Bu nedenlerden ötürü insanın ana-babasına karşı suçlamalarda bulunmasının, kendi gerçekliğine ulaşabilmesi, duygularının çözülebilmesi, üzülebilmesi ve en iyi durumda da ailesiyle uzlaşabilmesi için bir şans olduğuna inanıyorum. Her halükârda bunun ruhsal iyileşme olarak sayılacağı kesindir. Yaşlı ana-babalara suçlama getirdiğim düşünülürse yanlış anlaşılmışım demektir. Buna ne hakkım ne de bunun için nedenim var; ben onların çocuğu değildim, onlar

tarafından sessiz kalmaya zorlanmadım, onlar tarafından yetiştirilmedim. Ve yetişkin bir insan olarak biliyorum ki, diğer tüm ana-babalar gibi onların da başka türlü davranma şansları yoktu.

Yetişkinin içindeki çocuğu, duygularını hissetmesi için cesaretlendirdiğim, ana-babaları suçlamadığım için bazı okuyucuların kafasını karıştırabilirim. Bütün suçun çocuklarda ya da ana-babalarda olduğunu ya da her iki tarafa da dağıtılabileceğini söylemek herhalde çok daha kolay olurdu. Bunu yapmayı kesinlikle istemiyorum, çünkü bir yetişkin olarak biliyorum ki, burada konu suç değil, 'başka şekilde davranamama'dır. Fakat bir çocuğun bunu anlamasına imkân olmadığından, anlamaya çalışsa bile incineceğinden, ona *mümkün olandan daha fazlasını anlamak zorunda olmadığını* söyleyerek yardım etmek isterim.

Muhtemelen anlattıklarım bu bağlamda ortaya çıkan yanlış anlaşmazlıkları açıklamaya yeterli olmayacaktır. Çünkü bu anlaşmazlıkların kökleri entelektüel düşünme yeteneğinde yatmamaktadır. Kişi çok küçük yaşından beri mümkün olan her şey için kendini suçlu hissetmeyi ve ana-babası ne yaparsa yapsın onları yüce görmeyi öğrenmek zorunda bırakılmışsa savunduğum düşünceler bu kişide zorunlu bir korkuya ve suçluluk duygusuna neden olacaktır. Bu küçük yaşta öğretilen tutumun ne kadar güçlü olduğu, en iyi biçimde yaşlı insanlarda gözlenebilir. Bedensel olarak aciz ve yardıma muhtaç duruma geldikleri zaman, en ufak şey için bile kendilerini suçlu hisseder, hatta artık eskisi gibi itaatkâr olmayan çocuklarını merhametsiz olarak görürler. Bu durum da ana-babaların korunmak zorunda kalmalarına, çocuklarının da sonuçlardan duydukları korku ve ana-babalarına

gösterdikleri özenden dolayı bir kere daha susmaya mahkûm olmalarına yol açar.

Bazı psikologlar, bu korkuyu yenme şansını bulamadıkları ve çocukların söylediği gerçekler karşısında ana-babaların aşırı üzülmek zorunda olmadıklarını tecrübe edemedikleri için, hastalarının ana-babalarıyla mümkün olduğunca kısa sürede uzlaşmalarını sağlamaya çalışır. Fakat öfke yaşanmadığı için bu uzlaşma aldatıcı olmakla beraber, sadece birikmiş, bilinçsiz ya da diğer insanlara aktarılmış olan nefreti gizlemeye ve hastanın sahte benliğini desteklemeye yarar. Bu her şeyi zorlaştıran duruma rağmen yine de genç insanların ana-babalarıyla özgür ve dürüstçe karşı karşıya getirildiği yayınlar eskisinden daha çok görülmektedir (bkz. Barbara Frank, *Aynaya Bakınca Annemi Görüyorum*, 1979 ve Margot Lange, *Babam, Kadınlar Hayatlarındaki İlk Erkeği Anlatıyor*, 1979). Bu bana eleştirel yazarların yanında, bilimsel yazı alanındaki (pedagoji, psikoloji ya da ahlak felsefesinde olsun) "Kara Pedagoji" yüzünden suçluluk duymayan, eleştirel okuyucuların da yetiştiği konusunda ümit vermektedir.

Slyvia Plath ve Acı Çekme Yasağı

Yazı yazman neden bu kadar önemli,
Diye soruyorsun bana,
Beni eğlendiriyor mu?
Değiyor mu?
Hepsinden önemlisi, para kazandırıyor mu bana?
Başka ne nedeni olabilirdi ki?...
Yazıyorum...
Çünkü içimde bir ses var,
Asla susmak istemeyen bir ses.

(Slyvia Plath)

Her hayat, her çocukluk hayal kırıklıklarıyla doludur. Bunun aksini düşünemeyiz, çünkü en iyi anne bile çocuğunun bütün arzularını, bütün ihtiyaçlarını karşılayamaz. İnsanın ruhsal sağlığının bozulmasına yol açan, yaşanan hayal kırıklıkları değil, bu hayal kırıklıklarından dolayı duyulan *acının yaşanmasının ve ifade edilmesinin yasak olmasıdır.* Ana-babalar tarafından konulan bu yasağın esas amacı, ana-babanın korunmasını sağlamaktır. Aldatıldığında, ihmal edildiğinde, haksız yere cezalandırıldığında, kendinden çok fazla şey beklendiğinde, yalan söylenildiğinde bir yetişkinin Tanrı'yla, kaderle, resmi dairelerle veya toplumla kavga

etmesine izin vardır. Fakat bir çocuğun Tanrı'yla, ana-babasıyla, öğretmenleriyle kavga etmesine asla izin verilmez. Hayal kırıklıklarını asla ifade etmemeli, duygusal tepkilerini bastırmalı ya da inkâr etmelidir. Bu duygular, çocuk yetişkin bir birey olana kadar içinde büyüyecek, nakledilmeyi bekleyecektir. Bu transfer birçok şekilde gerçekleşebilir; kendi çocuklarına işkence etme, uyuşturucu madde bağımlılığı, suç işleme hatta intihar.

Toplum için en yararlı ve en uygun olan transfer şekli ise kimseyi suçlamadığı için şiirdir. Hayali bir kimsenin arkasına saklanılabileceğinden, her türlü suçlama şiirde uygun biçimde dile getirilebilir. Güncel bir örnek olarak Sylvia Plath'ın hayatında bunu görebiliriz. Yazmış olduğu şiirlerinin ve ruhsal çöküş ve ardından gelen intihar gerçeğinin yanı sıra bir de şairin kendini anlattığı mektupları ve annesinin ifadeleri vardır. Sylvia'nın intiharı söz konusu olduğunda, daima o bitmez tükenmez baskı ve kronik stres vurgulanır. Annesi de bu konular üzerinde çok durmaktadır. İntihar etmiş insanların ana-babaları sürekli dışardan görülen nedenlere tutunmaya çalışır. Çünkü duydukları suçluluk, gerçeği görmelerini ve bu üzüntüyü yaşamalarını zorlaştırmaktadır.

Sylvia Plath'ın hayatı milyonlarca insanınkinden daha zor değildi. Yoğun duygusallığı nedeniyle çocukluğunda yaşadığı hayal kırıklıklar yüzünden muhtemelen diğer insanların çektiğinden daha çok acı çekmişti. Ama acıyı olduğu gibi mutluluğu da yoğun yaşıyordu. İçine düştüğü çaresizliğinin nedeni çektiği acılar değil, yanında bu acıları paylaşacak birinin olmamasıydı. Yazdığı tüm mektuplarda, annesini, iyi olduğuna inandırıyordu. Annenin olumsuz yazılarla dolu mektupları basından saklamış olması şüphesi söz konusu

hayatın trajedisi olmaktan çok uzaktır. Olayın trajedisi, *başka türlü bir mektubun yazılma imkânının olmamasındadır*. Çünkü annenin bu onaya ihtiyacı vardır ya da Sylvia annesinin bu onay olmadan yaşayamayacağını düşünmüştür. Sylvia annesine saldırgan, mutsuz mektuplar yazmış olsaydı o zaman intihar etmek zorunda kalmayacaktı. Anne, Sylvia'nın hayatının derinliğini anlayamamış olmasına üzülebilmiş olsaydı bu mektupları asla yayımlatmayacaktı. Fakat Aurelia Plath üzüntü değil, suçluluk duyuyordu ve kızının mektupları onun için aslında suçsuzluğunun delilleri demekti. Kendini haklı çıkarmasına örnek olarak aşağıdaki alıntıyı gösterebiliriz.

"Slyvia'nın 14 yaşındayken yazmış olduğu aşağıdaki şiire, *yeni bitirmiş olduğu pastel renkli bir ölüdoğa resminin şanssızlık eseri silinmesi ilham kaynağı olmuştu*. Resmi yeni bitirmiş ve bize göstermek için verandadaki masanın üzerine koymuştu. Warren, büyükanne ve ben hayran hayran resme bakarken, kapı çalmıştı. Büyükanne mutfak önlüğünü çıkarıp, masaya atmış ve kapıya bakmaya gitmişti. Masaya attığı önlüğü resmi sıyırmış ve bir kısmının silinmesine neden olmuştu. Bu durum karşısında büyükanne çok üzülmüş, Sylvia ise gayet yumuşak bir sesle, 'Sen üzülme, bir şey olmaz. Tekrar yaparım olur biter' demişti. O gece ilk defa trajik bir fonu olan bir şiir yazmıştı.

Artık incinemem, diye düşünüyordum
Kesinlikle hissizleşmiş olmalıyım acının karşısında,
evet, kesinkes bağışık olmalıyım sızıya
ve boğan sıkıntıya,
diye düşünüyordum.

Nisan güneşi ısıtmıştı dünyamı
-ve boncuk boncuk düşünceler,
kafamda pırıldayan,
yeşil, altın sarısı...
ruhum coşkuyla dolu ama yine de
hissediyordu o keskin, tatlı acıyı,
yalnızca coşkunun taşıyabileceği.

Ruhum yükseldi,
martıların ötesine-
pike yapıyorlar tepemde,
öylesine yüksek,
soluk soluğa;
hışırdayan kanatları
göğün mavi damını fırçalıyor şimdi.

(Nasıl da zayıf olmalı insan yüreği-
sızlayarak atan bir nabız, titreyen bir nesne-
kırılgan, pırıltılı bir kristal eşya,
ne ağlamayı becerebilir
ne şarkı söylemeyi)

Sonra, aniden griye kesti dünyam
sevincimi sildi karanlık
geriye kör, acıtan bir boşluk kaldı
dikkatsiz eller yıkmaya uzanırken
Gümüş mutluluk ağım benim!
eller durdu sonra, merak içinde
çünkü severken beni
gökküremin lime lime artıklarını görmeyi istiyorlardı gerçekte.

(Nasıl da zayıf olmalı insan yüreği-
yansıyan bir düşünce havuzu. öylesine
derin ve titrek bir cam eşya ki,
ne şarkı söylemeyi becerebilir
ne ağlamayı).

İngilizce hocası Bay Crockett şiiri bir arkadaşına göstermiş, arkadaşı şöyle bir yorumda bulunmuştu: 'Bu kadar genç birinin, bu kadar harap edici bir şey yaşamış olabileceğini düşünmek çok zor.' Bay Crockett'in şiir hakkında bana anlattıklarını Sylvia'ya söylediğimde, muzip muzip gülüp şöyle dedi: "Bir şiir bir kere yayımlandı mı, okuyan herkesin şiiri istediği gibi yorumlamaya hakkı vardır." (Plath, 1975, s.28)

Sylvia Path gibi duyarlı bir çocuk çektiği acıların, suluboya resminde sembolik olarak yaşanan benliğin tahrifatından değil de, sadece resminin tahrifatından kaynaklanmasının annesi için hayati önem taşıdığını hissettiğinde, gerçek duygularını ondan saklamak için her şeyi yapmıştır. Yazdığı o mektuplar kurulmuş olan bu sahte benliğin bir ispatıdır. Gerçek benlik kendini *Sırça Fanus* (1978)'ta göstermiş fakat, intiharla yok olmuştur. Ve anne mektupları yayımlayarak aslında sahte benliği ölümsüzleştirmiştir.

Bu örnekten intiharın aslında ne olduğunu öğrenebiliriz: Gerçek benliğini hayatı pahasına ifade etmenin tek yolu. Birçok ana-babada da durum, Sylvia Plath'ın annesindeki gibidir. Ümitsizce *doğru olanı* yapmak için uğraşır ve iyi bir ana-baba olduklarının çocuğun haraketleri tarafından doğrulanmasını isterler. İyi ana-baba olma ideali yani, çocuğa doğru davranma, onu doğru eğitme, ne az ne fazla verme

aslında, insanın kendi ana-babasının iyi, cesur, görevine sadık çocuğu olmasından başka bir şey değildir. Fakat bu çaba gösterilirken, kendi çocuğunun ihtiyaçları gözden kaçar; iyi bir anne olmaya çalışmakla meşgulsem, oturup da çocuklarımı dinleyemem. Bana ne diyeceğine kulak kabartamam. Bu farklı tutumlarda görülür:

Genellikle ana-babalar çocuklarının yaşadığı hayal kırıklıklarının farkına varmazlar. Küçüklüklerinde onlara bunları ciddiye almamaları öğretilmiştir. Bazen de bir şeylerin farkına varır, fakat *çocuğun bunu fark etmemesinin onun için iyi olacağını* düşünürler. Çocuğu, algıladıklarının aslında öyle olmadığı yönünde ikna etmeye, en erken tecrübelerini ona unutturmaya çalışırlar, bütün bunları yaparken de yaptıklarının hep çocuğun iyiliği için olduğunu düşünürler. Çünkü onlara göre çocuk gerçeği kaldıramaz, gerçek karşısında incinebilir. Aslında tam da tersi olduğunu, yani *çocuğu inciten şeyin gerçeğin inkârı olduğunu* bilmezler. Bu duruma bir örnek vereyim: Doğuştan sahip olduğu bir anormalliği yüzünden yeni doğmuş ana-baba, bebeği yemek vakti bağlamak zorunda kalıyor ve yemeğini işkenceyi anımsatan bir şekilde yediriyorlardı. İleride anne yetişkin kızını bu "giz"den korumak istemiş, olanları ondan saklamıştı. Bu yüzden de bazı belirtilerle kendini gösteren bu bilginin kabulünde kızına yardım edememişti.

Yukarıda bahsi geçen ilk durum, yani ana-babanın çocuklarının yaşadığı hayal kırıklıklarının farkına varmaması, sadece bilinçdışında kalmış çocukluk yaşantılarına dayanırken, ikincisinde işin içine susarak geçmişin düzeltilebileceğine dair beslenen saçma umut da girmektedir.

İlk durumda egemen olan kural; "olmaması gerekiyorsa zaten olamaz"ken ikincisindeki ise; "olanlar hakkında konuşulmazsa bir şey olmamış sayılır"dır.

Duyarlı bir çocuğun şekil verilebilirliğinin neredeyse sınırları yoktur. Bu sayede bütün yasaklar çocuk tarafından içselleştirilebilir. Her ne kadar çocuk mükemmel bir biçimde istenen şekle sokulabiliyorsa da beden hafızası olarak da adlandırabileceğimiz bir şey daima kalır. Buna göre gerçek, ileride bedensel hastalıklarda bazen de rüyalarda ortaya çıkabilir. Psikoz ya da nevroz bir gelişimde ruhun kendini ifade edebilmesi için aslında bir yol daha vardır, fakat bu yol tıpkı bir zamanlar maruz kaldıkları incinmelere karşı çocukların gösterdiği tepkilerin ana-babalar için rahatsız edici olması gibi, hem hastanın kendisi, hem de toplum için rahatsız edici olan bir yoldur.

Daha önce de birçok kere belirttiğim gibi, insana zarar veren, onu hasta yapan geçirdiği üzücü olaylar değil, *bu olaylar sırasında çektiği acıdan bahsedememesi, onu dile getirememesi,* öfke, hiddet, üzüntü, çaresizlik gibi duyguları göstermesinin ve yaşanmasının yasak olması *karşısında duyduğu ümitsizliktir.* Bu birçok kimseyi intihara sürüklemiştir; gerçek benliği oluşturan bütün bu güçlü duyguları yaşayamadıklarından, hayat artık onlara yaşamaya değer görünmez. Ana-babaları, çocuklarını hasta eden şeyin çektikleri acı değil, acının bastırılması olduğu gerçeğiyle sürekli yüzleştirmeliyiz. Bu bilgi sayesinde ana-babaların bazı şeyleri aniden anladıklarına *ve üzülme imkânı elde edip suçluluk hissinden kurtulduklarına* birçok kere tanık oldum.

Uğranılan hayal kırıklıkları karşısında duyulan acı, ayıp ya da ahlak bozucu bir şey değildir. Gayet doğal, insana özgü bir tepkidir. Ama eğer yasaklanır, hatta "Kara Pedagoji"deki gibi şiddet ve dayağa başvurularak yok edilmeye uğraşılırsa doğal gelişim engellenmiş ve ruhsal hastalık koşulları yaratılmış olur. Adolf Hitler bir keresinde, babasından yediği dayak sayısını onunla beraber nasıl saydığını ve hiç ağlamadan, bağırmadan nasıl dayandığını büyük bir övgüyle anlatır. Üstelik o günden sonra babasının onu hiç dövmediğini hayal etmiştir. Bunun uydurma olduğunu düşünüyorum, çünkü Alois'in dayak atma motifinin bir gün içinde yok olmasına pek ihtimal vermiyorum. Çünkü bu motifler çocuğun davranışlarında değil, Alois'in kendinde, çocukluğunda maruz kaldığı aşağılanmalarda yatmaktadır. Ama çocuğun uydurması aslında bize çok şey açıklar; saldırganla özdeşleşme yardımıyla ruhsal acıların bastırılması sayesinde daha sonra yediği dayağın hatıraları da bastırıldığı için Adolf, o andan itibaren babasından yediği dayakları hatırlamamaktadır. Bu olay yeniden kazanılan duygularla birlikte daha önce şiddetle reddedilen anıların da ortaya çıktığı hastalarda sıkça görülmektedir.

Yaşanamayan Öfke

1977 yılının ekim ayında filozof Leszek Kolakowski, Alman Kitapçılar Derneği Barış Ödülü'nü almıştı. Tören sırasında yaptığı konuşmasında nefretten bahsetmiş ve o zaman herkesi çok etkilemiş olan bir olaya, Lufthansa Havayolları'na ait bir uçağının kaçırılışına işaret etmişti.

Kolakowski, nefretten tamamen arınmış insanların daima var olduğunu, bunun da *nefret duymadan da yaşamanın mümkün olduğunu* kanıtladığını düşünüyordu. İnsan olmayı, *bilinçli bir benliğe* sahip olmakla bir tutan bir filozofun böyle konuşması şaşılacak bir şey değildir. Fakat her gün bilinçdışında kalmış ruhsal gerçekliğinin ortaya çıkışını yaşayan ve her seferinde bu gerçekliğin görmezden gelinmiş olmasının ne kadar ağır sonuçlar doğurduğunu öğrenen bir insana, insanların iyi, kötü, seven ya da nefret eden diye ayrılması anlaşılır gelmeyecektir. Bu kişi, ahlak kavramlarının gerçeği ortaya çıkarmaktan çok, gizlemeye uygun olduğunu bilir. Nefret, normal insana özgü bir duygudur, *bu duygu* kimseyi öldürmemiştir. Özellikle de suçu işleyenin motiflerinin bilinmediği durumda, çocukların tacize uğraması, kadınların tecavüze uğraması, suçsuz insanlara işkence edilmesi karşısında öfkeden ya da nefretten daha uygun bir tepki olabilir mi? Küçüklüğünden beri hayal kırıklıklarına öfkeyle tepki verebilme şansına sahip olmuş bir insan, empatik ana-babasını içselleştirebilir ve sonra da herhangi bir terapiye

gerek duymadan tüm duygularının yanında nefretiyle de başa çıkabilir. Böyle insanların var olup olmadıklarını bilemiyorum, henüz böyle birisiyle karşılaşmadım. Benim karşılaştığım insanlar genellikle nefret duygusunu hiç tanımamış, bilmeyerek, istemeyerek, farkında olmayarak nefretlerini diğer insanlara yüklemiş insanlardı. İcabında ağır önlenemez bir bozukluk geçirmişler, kendilerinin geçirmediği durumda da çocukları geçirmiştir. Uzun yıllar boyunca psikolojik nedenleri olan bedensel hastalıklar yüzünden tedavi görmüşlerdir. Bazen de ağır depresyonlara girmişlerdir. Fakat *erken çocukluk döneminden kalan öfkeyi* terapi sırasında yaşama imkânını elde etmeleriyle bütün bu semptomların yanı sıra başkalarına zarar verme korkusu da ortadan kalkmıştır. Adolf Hitler olayında da görüldüğü gibi *yaşanan nefret* değil, ideolojiler yardımıyla reddedilen ve biriktirilen nefret saldırıya ve yok etmeye yol açar. Her *yaşanan duygu* zamanla bir başkasına yer açar. Kişi bilinçli olarak hissettiği baba nefretinden dolayı başka bir insanı öldürme ihtiyacı duymaz; kaldı ki koca bir ulusu yok etsin. Fakat Hitler, çocukken hissettiği duyguları tamamen reddetmiş ve "Almanya'nın daha çok yere ihtiyacı vardır", "Yahudiler dünyayı tehdit etmektedir", "Yeni bir şeyler yaratmak için gaddar bir gençliğe ihtiyaç vardır" diyerek birçok insanın hayatını karartmıştır. Bu sözde nedenler listesini uzatmak hiç zor değildir.

Psikoloji alanında son on yıldır gelişmeler yaşanmasına rağmen, yapılan bir araştırma sonucuna göre Alman halkının üçte ikisinin hâlâ çocuğu dayakla yetiştirmeyi gerekli ve doğru buluyor olmalarını nasıl yorumlamalıyız? Peki ya geri kalan üçte bir ne düşünmektedir? Dayak atan ana-babalar arasında acaba kaç tanesi, sahip oldukları bilgi ve iyi niyete rağmen çocuklarını zorunlu olarak dövüyordur? Aşağıdakileri

göz önünde tutarsak bu durumun hiç de anlaşılamayacak bir tarafı olmadığını anlarız:

1. Ana-babaların çocuklarına ne yaptıklarını anlayabilmeleri için kendi çocukluklarında onlara ne yapıldığını anlamaları gerekir. Bu bilgiye erişmeleri çocukken onlara yasaklanmıştır. Bu nedenle yani *bilgiye giden yolun kapanmış olmasından dolayı*, ana-babalar çocuklarına ne kadar acı verdiklerini anlamaksızın onları dövebilir, aşağılayabilir veya başka şekillerde eziyet edebilirler.

2. Kişi, çocukluğunu idealleştirmiş olduğu için onun trajedisini göremiyorsa, o zaman bilinçdışında kalmış olan gerçek, kendini başka bir şekilde gösterecektir. Bu yineleme zorlanımı yardımıyla olur. Kişi nedenini anlayamadan kendini, karşısındakine acı verdiği veya karşısındakinin ona acı vermesini sağladığı ya da her ikisini de yaptığı ilişkilerin içinde bulur.

3. Çocuğa çektirilen acı, eğitim adı altında haklı çıkarıldığı için ana-babanın içinde birikmiş olan öfke, kendine gayet güzel *bir çıkış yolu* bulmuş olur.

4. Ana-babanın bedensel ya da ruhsal istismarına saldırganca karşılık vermek *hemen hemen tüm dinlerde* yasak olduğundan kişi, bir tür çıkış yoluna muhtaçtır.

Sosyologlara göre aile bireyleri arasındaki cinsel çekim, doğal etkileşim arasında sayılmıyor olsaydı, ortada ensest tabusu diye bir şey olmazdı. Fakat bugün bu tabuya tüm halklarda rastlanılır ve bu tabu en başından beri eğitime yerleşmiştir.

Çocuğun ana-babasına karşı duyduğu saldırgan duygularla bu konu arasında bir paralellik olmalı. Çocukları, bizim büyüdüğümüz gibi Dördüncü Emir'le büyümemiş olan diğer halkların bu sorunu nasıl çözdüklerine dair herhangi bir

bilgim yok. Fakat nereye bakarsam bakayım ana-babaya saygı duyulmasını öngören bir kural görüyorum. Ama hiçbir yerde çocuğa duyulması gereken saygıdan bahsedilmiyor. Ensest yasağına benzetirsek, çocuklarının göstereceği doğal tepkinin çok şiddetli olmasından, onları dövmeye hatta öldürmeye kalkmalarından korktukları *için*, ana-babaların bu saygıyı çocuklarına mümkün olduğunca erken öğretmek zorunda oldukları düşünülebilir mi?

Yapılan kötü muameleler hakkında sürekli bir şeyler duyuyoruz ama ben yine de aktarılmış tabuları inceleyip onları sorgulamak eğiliminde bir umut ışığı görüyorum. Eğer ana-babalar Dördüncü Emri, çocuklarının onlara karşı gösterebileceği doğal saldırgan tepkileri engellemek için kullanılıyor, böylece de çocuğa bu geleneği bir sonraki nesilde sürdürme dışında herhangi bir imkân bırakmıyorsa o halde bu tabunun yıkılmasıyla büyük ilerleme kaydedilecek demektir. İnsanlar süre gelen bu mekanizmanın bilincine vardıklarında, *yani ana-babalarının onlara yaptıklarının farkında olabildiklerinde,* tepkilerini ileriye yönelik değil, geriye dönük; başka insanlara değil, ana-babalarına gösterebileceklerdir. Bu demektir ki; örneğin Hitler küçükken, babasının kötü muamelesi karşısında dolaysız olarak ona isyan edebilmiş olsaydı, milyonlarca insanın hayatını yok etmek zorunda kalmayacaktı.

Hitler'in çocukken maruz kaldığı sayısız ağır aşağılama ve istismarın, o doyumsuz nefretine etki ettiği iddiam kolaylıkla yanlış anlaşılabilir. Bir halkı bu ölçüde büyük bir yıkıma tek bir insanın götürmesinin mümkün olmadığını, böyle bir felaketin yaşanmasında ekonomik krizin ve Weimar Cumhuriyeti'nin yaşadığı aşağılanmaların da etkisinin bulunduğunu söyleyerek bana karşı gelenler olabilir. Bu konuda

şüphem yok, fakat insanları öldürenler "krizler" ve "sistemler" değil, insanlardı; babalarının, çok küçük yaştan itibaren itaat etmeleriyle övündüğü insanlar.

Yıllardır öfke ve anlaşılamaz iğrenme duygularıyla karşıladığımız birçok gerçek, bu açıdan bakıldığında kendini anlaşılır kılmaktadır. Örneğin Amerikalı bir profösör beyin nakli üzerine yıllardır deneyler yapmaktadır. Bir dergiyle yaptığı bir görüşmesinde, bir maymunun beynini başka bir maymuna nakletmeyi çok yakında başaracağını söyler. Bunun çok da uzak olmayan bir gelecekte insanlar için de uygulanabileceğinden hiç kuşkusu yoktur. Okuyucu burada iki şekilde tepki verebilir: Ya bilimde bu kadar çok ilerlemenin kaydedilmesine hayran kalır, ya da kendi kendine, böyle saçmalıkların nasıl mümkün olduğunu, bunun neye yarayacağını sorar. Profesör White işi esnasında taşıdığı "dini duygulardan" bahsetmektedir. Görüşmede sorulan bir soru üzerine, çok koyu bir Katolik olduğunu, 10 çocuğunun da onun bir dinozor gibi yetiştirildiğini düşündüğünü söylüyor. Bununla ne demek istediklerini bilmiyorum ama, eski zamanlardan kalma eğitim yöntemlerinden bahsedildiğini düşünüyorum. Peki bunun, profesörün işiyle ne ilgisi vardır? Muhtemelen Profesör White'ın bilinçdışında şunlar olmaktadır: Bütün enerji ve canlılığını insanların beyinlerini değiştirebilmek için harcayarak aslında bir çocukluk arzusunu, anne ve babasının beyinlerini değiştirme arzusunu gerçekleştirmektedir. Sadizm, insanın birden yakalandığı bir hastalık değildir; kişinin çocukluğunda oluşmaya başlar ve ümitsiz bir durumda kendine bir çıkış yolu bulmaya çalışan çocuğun fantezilerinden oluşur.

Küçükken sözde "kötü düşünceler"e sahip olmaları kesinlikle yasaklanan, bunu başaran fakat bedelini ağır bir

nevrozla ödeyen rahip çocuklarını, her tecrübeli terapist tanır. Bu insanların terapi esnasında gün ışığına çıkan çocukluk fantezilerinin içerikleri genellikle sadist, acımasız öğelerle doludur. Eğitimlerinde zulme başvurulmuş çocukların fantezilerinde, öç fantezilerinde çoğunluktadır.

Eğer başkalarının boyun eğen kuklası olmak istemiyorsa kişi kendi saldırganlık şeklini bulmalıdır. Sadece yabancı bir iradenin boyunduruğu altına girmeyen biri, kişisel ihtiyaçlarını karşılayabilir ve haklarını koruyabilir. Fakat bu uygun saldırganlık şekli, *sadece güzel, dini düşüncelere sahip olan bir insanın dürüst ve samimi olabileceğini söyleyen saçma düşünceyle yetiştirilmiş* birçok insan için imkânsızdır. Sırf bu imkânsız isteği yerine getirme çabası yüzünden yetenekli bir çocuk çıldırma noktasına kadar gidebilir. Sadist fantezilerle bu hapishaneden kurtulmak istemesine şaşmamalı. Fakat bu bile ona yasaklanmıştır ve fantezilerini bastırmak zorunda kalır. Böylece fantezilerinin anlaşılabilir, açıklanabilir kısmı bilincin derinliklerine gömülür ve mezar taşı olarak da hoşa gitmeyen acımazsızlık, zulüm konur. Mezar taşı genel olarak fazla gömülü değildir, ama kişi tüm hayatı boyunca ondan korkar ve uzak durmaya çalışır. Halbuki gerçek benliğe giden yol tam da bu uzun süredir kaçınılmaya çalışılan mezar taşından geçmektedir. Dünyada bu amaç için daha uygun bir yol yoktur. İnsan kendine uygun bir saldırganlık şekli geliştirmeden önce, içinde yasaklandığı için gömülü kalmış, bastırılmış öç fantezilerini keşfetmeli, açığa çıkarmalıdır. Ancak bu fanteziler onu, daha sonra üzüntü ve uzlaşmaya yer açabilecek olan isyan ve öfkeye götürebilir.

Friedrich Dürrenmatt'ın muhtemelen herhangi bir terapiye ihtiyaç duymadan gerçekleşen gelişimi bu konuda bir örnek olarak gösterilebilir. Çocukluğu bir rahip evinde

geçmiş olan Dürrenmatt, ilk önce genç bir yazar olarak dünyanın saçmalığını, yalancılığını ve zalimliğini okuyucunun yüzüne çarpar. Gösterdiği duyarsızlık, hain kinizim bile küçük yaşta yaşananların izlerini silememektedir. Yazarın bu konuda doğrudan bir bilgisinin olmasına imkân olmadığı halde, Hieronymus Bosch'taki gibi *yaşanan* bir cehennemden bahsedilmektedir.

Yaşlı Kadının Ziyareti'ni, öfkenin en derin ve en kötü zararı, ilişkilerin en yoğun yaşandığı yerde vereceğini tecrübe etmemiş bir insan yazmış olamaz. Bütün bu deneyimlerine karşın genç Dürrenmatt, duygularını çevresindekilerden gizlemek zorunda kalan bir çocuğun edindiği duygusuzluk prensibine bağlı kalmayı tutarlı bir şekilde sürdürmüştür. Rahip baba evinin ahlakından kurtulabilmek için Dürrenmatt'ın şüpheyle yaklaştığı merhamet, insan sevgisi gibi meziyetleri reddedip yasaklanmış çirkin fantezilerini açıkça ifade edebilmesi gerekmiştir. Daha olgun yıllarında gerçek duygularını saklamaya daha az ihtiyaç duymuştur. Dürrenmatt'ın geç dönem eserlerinde ise bir kışkırtmadan çok bir türlü giderilemeyen, insanlığın rahatsız edici gerçeğini gösterebilme isteği vardır. Dürrenmatt gibi bir çocuk, çevresinde olanların çok iyi farkına varmış olmalıdır. Gördüklerini yaratıcı bir süreçte tasvir edebildiği için okuyucunun daha dikkatli ve gözü açık olmasına da yardım etmiştir. Her şeyi kendi gözleriyle gördüğü için, kişiliğinin ideolojilerle bozulmasına izin vermemiştir.

Dürrenmatt'ın yaptığı da çocukken duyulan nefretin üstesinden gelmenin bir yoludur aslında. İnsanlığa yarar sağlayan bir yol. Eskiden hasta olan kişiler de bir kere çocukken duydukları "sadizimle" karşı karşıya geldiler mi başka insanlara zarar verme eylemine artık gerek duymayacaklardır.

Aksine, saldırganlıklarıyla yaşayabildikleri zaman daha az saldırgan olacaklardır. Bu, dürtünün yüceltilmesi değil, engeller ortadan kaldırıldığı zaman başlayabilen olağan bir olgunlaşmadır. Önceden reddedilmiş olan nefret *yansıtılmadığı*, ama *yaşanabildiği* için sıkıntıya gerek kalmaz. Bu insanlar daha önce olduklarından çok daha cesur olurlar. Artık üstlerine sınırlar koymaktan korkmazlar, kendilerini, eşlerini ve çocuklarını aşağılamak zorunda hissetmezler. Bir kurban olmuş olduklarının farkındadırlar, bu sayede de artık bunu bilinçsizce başkalarına yansıtmak zorunda değildirler. Ancak yansıtma eylemine ihtiyaç duyan çok sayıda insan vardır; bu eylemi ana-babalar, çocuklarıyla, terapistler hastalarıyla, araştırmacılar deney hayvanlarıyla yaşar. Kimse bu konuda hayrete düşmez ya da öfkeye kapılmaz. Profesör White'ın maymun beyinleriyle yaptığı deneyler bilim adına övülür, o da bu konuda kendiyle gurur duymaktadır. Peki bunun Auschwitz'de insanlarla deneyler yapmış olan Dr. Mengele'yle farkı neredeydir? Yahudiler de insan olarak görülmediklerinden dolayı Dr. Mengele'nin deneyleri de "ahlaki" yönden yasallaştırılmıştı. Mengele'nin bunları nasıl yaptığını, bunlara nasıl dayandığını anlayabilmek için çocukluğunda ona neler yapıldığını öğrenmemiz yeterli olacaktır. Ortaya, dışarıdan bakan biri için inanılması güç, dehşet verici, Mengele için ise "çok şey borçlu olduğunu" düşündüğü iyi bir eğitim tablosu çıkacağından hiç kuşkum yok.

Terapilerde çoğu zaman hastaların, en küçük ama hayati önem taşıyan ihtiyaçları söz konusu olduğu zaman bile kendilerini çok talepkâr hissettikleri ve bu yüzden de kendilerinden nefret ettikleri durumlar çok dikkat çekmektedir. Örneğin karısı ve çocukları için bir ev satın almış olan bir adam, çok istediği halde bu evde istediği zaman çekilebileceği

kendine ait bir oda ayıramaz. Bu isteği ona çok talepkâr gelmektedir. Fakat böyle bir odaya sahip olamadığından dolayı da kendini boğuluyormuş gibi hisseder, ailesini terk etmeyi ve o evden kaçıp uzaklaşmayı düşünür. Geçirdiği bir dizi ameliyat sonrasında terapiye başlayan bir kadın, hayatın ona sunduğu şeyler karşısında yeterince minnettar olmadığı, daima daha fazlasını istediği için kendini son derece talepkâr hissetmektedir. İhtiyacı olmadığı ve hiç giymediği halde senelerdir kendini giysi satın alma zorunluluğu altında hissetmektedir. Aslında bu davranışı hiçbir zaman sahip olamadığı özerkliği hissedebilmesi içindir. Daha küçük bir kız çocuğuyken bile annesi onu hep fazlasıyla talepkâr olmakla suçlamış, kadın da bu yüzden kendinden utanarak daima mütevazı olmaya çaba göstermiştir. Bu yüzden de ilk başlarda psikanalize de karşı çıkmıştır. Analizde hastanın annesinin, diktatör, ezici bir babaya sahip olduğu, babanın kızı üzerinde sahip olduğu hâkimiyeti şimdi de hastanın annesinin onun üzerinde kurmaya çalışmış olduğu ortaya çıkmıştır. Hastanın annesi için, diktatör babaya karşı gelmenin imkânı yoktu. Ama anne kızını öyle oluşturmuştu ki, kızın tüm istek ve ihtiyaçları, abartılı, ölçüsüz istek ve ihtiyaçlar olarak görülüyordu. Bu yüzden kızda, anneden sakladığı bir pişmanlık duygusu gelişmişti. En büyük dileği mütevazı olmakken kendini gereksiz şeyler satın alma zorunluluğu altında hissederek annesinin düşündüğü gibi, talepkâr insan oluyordu. Diktatör büyükbabasının üstesinden gelebilmek için terapide epey zor anlar yaşamak zorunda kaldı. Fakat daha sonra bu kadının aslında maddiyata hiç önem vermediği ortaya çıktı . Artık gerçek ihtiyaçlarını hissedebilir ve yaratıcı olabilirdi. Annesine zoraki savurganlığını göstermesi veya gizli bir özerklik elde edebilmesi için gereksiz yere bir şeyler satın almasına gerek yoktu. Bundan sonra, pişmanlık duymaksızın gerçek maddi ve manevi ihtiyaçlarının bilincinde olabilirdi.

Az önce verdiğimiz örnek, bu bölümde bahsedilen tezlerin bazılarını barındırmaktadır:

1. Çocuk sadece normal, zararsız ihtiyaçlarını dile getiriyor olsa bile bazen *ana-babası tarafından talepkâr, tehdit edici olarak görülebilir.* Bunun nedeni bu ana-babaların bir zamanlar diktatör bir babadan çekmek zorunda kalmış ve bu konuda kendilerini korumak için hiçbir şey yapamamış olmalarıdır.

2. Çocuk kendine atfedilen bu özelliklere, aslında *sahte benliğinden* kaynaklanan bir savurganlıkla karşılık verebilir ve böylece de anne-babasının aradığı o saldırgan babayı temsil edebilir.

3. Çocuğun ya da daha sonraki hastanın, bu davranışını dürtüsel olarak görmek ve ona eğitimci bir tavırla yaklaşarak "dürtüsünden vazgeçirmeye" çalışmak, bu trajik temsil olayının arkasında yatan hikâyeyi görmezden gelmek ve böylece de hastayı tek başına bırakmak demektir.

4. Kişi eğer, *geçmişinde yatan saldırgan hatta yıkıcı davranışlarının köklerini kavrayabilirse* o zaman "dürtüden vazgeçmeye" çabalamasına gerek kalmaz. Çünkü o zaman, eğitsel önlemlere başvurulmadığı sürece, ruhsal enerjiler kendiliğinden *yaratıcılığa dönüşecektir.*

5. *Biz zamanlar olmuş olana, değiştirilemez olana karşı üzüntü duymak, bu sürecin başlaması için bir ön koşuldur.*

6. Bu üzüntü eğer terapide 'geçişim' yardımıyla yaşanırsa, sadece kişinin o anki eşiyle olan ilişkilerinin yeniden şekillenmesine değil, aynı zamanda kişinin ruhsal yapısının da değişimine yol açar. Psikoterapi diğer terapilerden örneğin aile veya grup terapisinden işte bu yönüyle ayrılır.

Bilme İzni

Kuşkusuz ana-babalar *sadece zulüm yapan insanlar* değildir, ama birçok durumda her ne kadar kendileri fark etmese de *bu kimliğe bürünüyor olduklarını da* bilmek gerekir. Bu olgu genelde, hatta terapistler arasında bile çok az bilinen, tartışmalı bir olgudur. Bu yüzden onu tanımlamaya bu kadar önem veriyorum.

Özellikle de sevgi dolu ana-babalar, bilinçsiz olarak çocuklarına ne yaptıklarını öğrenmek için bu konuyla ilgilenmelidirler. Sevgilerini kanıt olarak gösterip *hiçbir şey öğrenmeye gerek duymuyorlarsa* onlar için zaten önemli olan çocuklarının hayatı değil, temiz bir günah defterine sahip olmak demektir. Aslında küçüklüklerinden beri içlerinde taşıdıkları bu kaygı, çocuklarına sevgiyi özgürce göstermelerini ve bundan bir şeyler öğrenmelerini engeller. "Kara Pedagoji" zihniyetini, sadece son ikiyüzyılda yazılmış olan, dikkat çekici bazı eğitim yazılarıyla sınırlayamayız. Her ne kadar eski yazılarda çok daha kapalı olarak savunuluyor olsa da, günümüzde hayatımızın en önemli alanlarında "Kara Pedagoji" nin kendini hâlâ gösteriyor olduğunu görebiliriz. Varlığını fark etmemizin zorluğu, sürekli her yerde olmasından kaynaklanır. Tıpkı yok edici küçük bir virus gibi. Beraber yaşamayı çok küçük yaşta öğrendiğimiz bir virüs.

O virüs olmadan da yaşayabileceğimizi, hatta daha mutlu, daha iyi yaşayabileceğimizi bu yüzden kolay kolay fark edemiyoruz... Örneğin daha önceki bölümlerde bahsi geçen Bay A.'nın babası gibi kaliteli ve ulu amaçlı insanlar farkında olmadan bu virüse yakalanmış olabilirler. Şans eseri bir terapi tecrübesi yaşamadıkları sürece de bunu fark etmeleri imkânsızdır. Bu yüzden de çocukluklarının ilk yıllarında ana-babalarından edinmiş oldukları inançları sorgulama şanslarını yitirirler. Demokratik bir ortak yaşam kurmaya ne kadar çabalasalar da çocuğu suçlamak ve onun daima haksız olması onlara gayet doğal gelir. Çünkü onlar da çocukluklarında farklı bir şey yaşamamışlardır. Bu tutumun çocuğun içine çok erken yaşta işlenmesi, tutumun sağlamlığını ve kalıcılığını garantilemektedir.

Sağlamlığı garantileyen başka bir durum daha vardır. Ana-baba, çocuklarını kendi çocukluklarında edindikleri tecrübelere dayanarak yetiştirmişlerdir. Kendi ana-babalarından ne gördülerse çocuklarına da aynısını yapmışlardır. Başka türlü davranma şansları olmamıştır. Çocuğun en çok zarar görebileceği zamanın, en erken yaşları olduğunu öğrendiklerinde ise bu insanlar dayanılmaz bir suçluluk duygusuna kapılırlar. Özellikle de "Kara Pedagoji" prensiplerine göre yetiştirilmiş olan insanlar, belki de mükemmel ana-baba olamadıkları düşüncesiyle karşı karşıya kaldıklarında acı çekerler. Çünkü aslında hata yapmamış olmalarını ana-babalarına borçludurlar. Bu yüzden de bu yeni bilgiyi mümkün olduğunca kendilerinden uzak tutacak eski çocuk yetiştirme kurallarına sığınırlar. Israrla, duyguların bastırılmasının, sorumluluk ve itaatin, iyi ve namuslu bir hayatın kapılarını açtığını, insanın sadece "dişini sıkarak" büyüdüğünü, erken çocukluk

yaşantısına ait tüm bilgilerin reddedilmesi gerektiğini savunmaya devam ederler.

Doğru bilgiler bazen çok yakınımızda, hatta başucumuzdadır. Bugünün daha serbest yetişmiş çocuklarını incelediğimizde, önceki nesillerin göremediği duygusal yaşantının düzeni üzerine çok şey öğrenebiliriz. Bir örnek vereyim:

Anne, 3 yaşındaki kızı Marie'yle parkta oturmaktadır. Küçük kız hıçkıra hıçkıra ağlayarak annesinin bacaklarına sarılır. Belli ki diğer çocuklarla oynamak istememektedir. Bunun nedenini sorduğumda anne, gayet anlayışlı ve sevecen bir tonla tren garından daha yeni geldiklerini, orada babayı beklediklerini fakat babacığın gelmediğini anlatır. Sadece Ingrid'in babası gelmiştir. "Ne kadar da hayal kırıklığına uğramış olmalısın ama!" derim. Çocuk bana bakar; gözlerinden hâlâ yaşlar süzülmektedir. Fakat bir süre sonra gözü yavaş yavaş parktaki çocuklara kayar. Ve iki dakika geçmez ki, mutlu mesut diğer çocuklarla koşuşturmaya başlar. Duyduğu derin acıyı yaşayabildiği, içine atmadığı için diğer neşeli duygulara yer açılmıştır.

Okur, bu sahneden bir şeyler öğrenebilmek için yeterince uygunsa, bu durum karşısında üzülecektir. Kendi kendine şöyle soracaktır: Varlıklarını kanıtlamak zorunda kaldığı bütün o kurbanlara aslında hiç gerek yok muydu? İnsan izin verdiğinde, öfke ve acının kolaylıkla geçmesi mümkün olabilir mi? İnsanın hasede ve nefrete karşı ömür boyu savaşmak zorunda kalmaması mümkün olabilir mi? Duyguların bastırılması, kişinin büyük bir zorlukla elde ettiği ve bu konuda kendisiyle gurur duyduğu o "dengeli olma hali"nin kültürel bir değer değil de, üzücü bir "mahrum kalma hali" olması mümkün olabilir mi?

Okur, şu ana kadar duygularına hâkimiyetiyle gurur duyuyorsa, bu gururun bir kısmı öfkeye, duygularının özgürlüğü hakkında hayatı boyunca aldatılmış olmasına karşı duyduğu bir öfkeye dönüşebilir. Ve eğer bu öfke gerçekten yaşanırsa, kişinin anlamsızlık ve kurban olmanın kaçınılmazlığına üzülebilmesi sağlayabilir. Bu yaşanan öfkeden üzüntüye geçiş süreci kısırdöngünün sona ermesini mümkün kılar. Yiğitlik ve hâkimiyet ideolojileriyle yetiştiği için kurban oluşunu asla yaşayamayan bir kimse, *bilinçdışında kalan kurban oluşu için* gelecek nesilden öç alma tehlikesi içine kolaylıkla düşebilir. Öfke dolu bir dönemden sonra, kurban olduğu için üzülebilen bir kimse ise ana-babasının kurban oluşuna da üzülebilecek ve bundan sonra çocuklarına kötü muamelede bulunmayacaktır. Üzüntü duyabilme becerisi, onu çocuklarına bağlayacaktır.

Aynı şey ana-babaların, yetişkin çocuklarıyla olan ilişkileri için de geçerlidir. Bir keresinde iki kere intihar teşebbüsünde bulunmuş genç bir adamla konuşmuştum. Durumunu bana şöyle anlatmıştı: "Ergenlik dönemimden beri depresyondayım. Hayatımın benim için hiçbir anlamı yok. Tüm suçun eğitimimde olduğunu sanıyordum, orada o kadar saçma şeyler öğretiyorlar ki. Şimdi tüm sınavlar geride kaldı, fakat içimdeki bu boşluk daha da büyüdü. Ama bu depresyonun çocukluğumla bir ilgisi olmadığını biliyorum. Annem çok mutlu bir çocukluk geçirdiğimi söylüyor."

Birkaç sene sonra tekrar karşılaştık; bu esnada annesi psikolojik tedavi görmüştü. İki karşılaşma arasında o kadar fark vardı ki... Bu adam geçen süre içerisinde hayatının her sahasında inanılmaz değişiklikler yapmıştı. Artık *yaşayabiliyordu*. Bana olanları anlattı: "Annem gördüğü tedavinin

yardımıyla içine düştüğü kayıtsızlıktan uyandığında, meselenin aslını anlamış, babamla birlikte çocukluğumda bana neler yaptıklarını kavramıştı. Aslında ilkin bana her şeyi, ben küçükken babamla beraber nasıl yaşamamı engellediklerini anlatmak istemesi canımı sıkmıştı belli ki kendini rahatlatmak istiyordu. Bunları duymak istememiştim, ondan kaçtım hatta ona öfkelendim bile. Fakat zamanla, *aslında bana anlattıklarının* ne yazık ki gerçeğin ta kendisi olduğunu fark ettim. İçimdeki bir şeyler bunu uzun zamandır biliyordu, ama *benim bilmem yasaktı*. Annem şimdi bütün olanlara dayanabilme gücü gösterdiği, hiçbir şeyi çarpıtmadığı, inkâr etmediği, bir zamanlar kendisinin de kurban olduğunu hissedebildiği için artık ben de *geçmişim hakkındakileri kabul edebilirdim*. Kendimi bir daha kandırmak zorunda kalmamam, büyük bir rahatlama sağladı. Şaşırtıcı olan ise bütün yanılgılarına rağmen, şimdi annemi daha insancıl, daha canlı, daha yakın, daha sıcakkanlı görmem. Ben de artık ona karşı daha samimiyim. Artık sahte zorlama yok. Artık suçluluk duygularını saklamak için bana, beni sevdiğini kanıtlamak zorunda değil. Beni sevdiğini hissedebiliyorum. Artık davranışlarım hakkında bana kurallar koymak zorunda da değil. Beni olduğum gibi kabul etti. Çünkü kendini de olduğu gibi kabul etti. Üzerimden büyük bir yük kalktı. Artık yaşamayı seviyorum. Ve bütün bunların olabilmesi için uzun bir terapiye gerek duymadım. Fakat artık intihar girişimlerimin çocukluğumla bir ilgisi olmadığını söyleyemem. Bu bağlantının *bilinmemesi gerekiyordu*, ki bu da benim çaresizliğimi daha da arttırmıştı. "

Bu genç adam burada, birçok psikolojik hastalığın oluşumunda etkisi olan bir olaydan bahsetmiştir: Kendini sadece fiziksel belirtilerde, yineleme zorlanımında ya da psikolojik

çöküntüde gösterebilen *erken çocukluk hakkındaki bilginin* bastırılması. John Bowlby, "Bilmemen Gereken Bir Şeyi Bilme ve Hissetmemen Gereken Bir Şeyi Hissetme Üzerine" (1979) başlıklı bir çalışmasında bu tür deneyimlerden söz etmiştir.

Yukarıda anlatılan intihar tehlikesi hikâyesiyle, benim için çok öğretici olan bir şeyi gördüm: Eğer ana-babanın, susma yasağını ve inkârı kaldırma, yetişkin çocuklarına *belirtilerinin uydurma olmadığını, aşırı zorlanma, yanlış okumalar, yanlış arkadaşlar, içsel dürtüsel çatışmalar sonucu meydana gelmediğini* doğrulama olanağı varsa çok ağır durumlarda bile genç insanlarda terapi bazen gereksiz olabilir. Söz konusu ana-babalar hissettikleri suçluluk duygularına karşı ısrarla direnmez ve onları çocuklarına yüklemek zorunda kalmaz, aksine kaderlerini kabullenmeyi öğrenirlerse, çocuklarına da geçmişlerine karşı değil, *onunla yaşayabilme özgürlüğünü* tanırlar. Böylece yetişkin çocuğun duygusal-bedensel bilgisi, entelektüel bilgisiyle bağdaşabilir. Bu tür üzüntülü durumların yaşandığı ailelerde ana-baba, kendini çocuğuna karşı bağlı hisseder. Bu tür tecrübeler çok yaşanmadığı için bu, az bilinen bir gerçektir. Ama söz konusu deneyimler mümkün olduğu zaman da pedagojinin yanlış bilgileri, söyleyecek bir şey bulamaz ve kendi deneyimine güvenen, inanan herkes tarafından da anlaşılabilecek olan bir hayat bilgisi ortaya çıkar.

Sonsöz

Kitabı bitirip yayınevine gönderdikten sonra çalışmalarına çok önem verdiğim, iki çocuk babası olan, benden daha genç, çok duyarlı ve anlayışlı bir arkadaşımla eğitim problemi hakkında konuştuk. Psikanalizin, insancıl bir pedagojinin esaslarını hâlâ belirleyememiş olmasının çok yazık olduğunu düşünüyordu. Ben de ona insancıl bir pedagojinin var olması hakkındaki şüphelerimden bahsettim. Ona, çocuğun erken çocukluk döneminde çevresinde belli bir kişiye sahip olduğu, onu kaybetmekten ya da onun tarafından terk edilmekten korkmadığı, duygularını ifade edebildiği sürece her çeşit pedagojinin gereksiz olduğuna dair inancımı aktardım. Ciddiye alınan, sevgi ve ilgi gösterilen bir çocuk kendisiyle ve dış dünyayla tecrübelerini tek başına edinebilir, bu esnada eğitimcinin yaptırımlarına gerek duymaz. Arkadaşım söylediklerime katılıyordu, ama yine de ana-babaların daha kesin öğütler alabilmesinin önemli ve gerekli olduğunu düşünüyordu. Bunun üzerine ona, bu kitapta da kullandığım bir cümleyi söyledim; "Ana-babalar, kendi ana-babalarına gösterdikleri saygının aynısını çocuklarına da göstermeyi başarabilseler, o zaman çocuk, sahip olduğu yeteneklerini en iyi şekilde geliştirebilir."

Ani ama kısa bir kahkahadan sonra arkadaşım bana büyük bir ciddiyetle baktı ve kısa bir sessizlikten sonra şöyle

dedi; "Ama bu mümkün değil ki" Bunun üzerine, ona "Neden" diye sordum. 'Çünkü... çünkü... çocuklar bize yaptırım uygulamıyor, kötü şeyler yaptığımızda bizi terk etmekle tehdit etmiyorlar. Böyle bir şey söyleseler bile bunu yapamayacaklarını biliyoruz..." Arkadaşım konuşurken sanki gitgide daha düşünceli olmuş, daha yavaş konuşmaya başlamıştı. 'Düşünüyorum da acaba pedagoji dediğimiz şey sadece basit bir iktidar problemi mi? Ve daha iyi eğitim metotları üzerinde kafayı patlatmak yerine, gizli kalmış iktidar ilişkileri üzerine yazıp çizsek acaba daha iyi olmaz mı?' 'Son kitabımda işte ben de bunu yapmaya çalıştım' dedim.

İyi yetiştirilmiş bir insanın trajedisi, bir yetişkin olarak kendisine ne yapıldığını ve onun ne yaptığını fark edememesinde yatar. Bu durumdan sayısız kurumun yanı sıra totaliter rejimlerde yararlanmaktadır. Zamanımızda psikoloji de bireyin, ailenin ya da toplumların koşullandırılması konusunda muazzam hizmetler sunabilir. İnsanları koşullandırma ve yönlendirme, 'eğitim' ya da 'terapi' gibi sözcüklerle gizlense de silah ve hâkimiyeti kurmak için kullanılan bir araçtır. İnsanlar üzerinde hâkimiyetin kurulması ve insanların kötüye kullanılmasının işlevi, genellikle hâkimiyeti kuranın hissettiği acizlik duygusunun patlamasının önlenmesidir.

Tıpkı Üçüncü Reich'ta tekniğin, çok kısa zamanda toplu katliamların yapılabilmesine yardım etmiş olması gibi, bugün de daha kesin bilgisayar verilerine dayanan insan davranışı bilgisi, insan ruhunun daha önceki ilkel psikolojiden daha hızlı, daha etkili bir şekilde katline yardım edebilir. Bu gelişmeye karşı kullanabileceğimiz hiçbir aracımız bulunmamaktadır. Psikanaliz bile bir işe yaramaz, çünkü, o da eğitim kurumlarında bir hâkimiyet aracı olarak kullanılma tehlikesi

içindedir. Bana göre yapılabilecek tek şey, yönlendirmeye konu olanın, *algılarında desteklenmesi, çevresinde olup bitenin bilincine varması ve kendi duygularını ifade ederek kendi gücüyle ruhunun katline karşı çıkabilmesi için* ona yardım edilmesidir.

İleriyi görebilenler psikologlar değil, şairlerdir. Son on yılda sayısız otobiyografik eser çıkmıştır. Bu eserlerde anababanın idealleştirilmesinin nasıl azaldığını gözlemlemek hiç de zor değildir. Savaş sonrası nesil, çocukluklarının gerçekleriyle yüz yüze gelme ve bunlara katlanma konusunda, önceki nesillere nazaran daha bir hazırdır. Christoph Meckel (1980), Erika Burkart (1979), Karin Struck (1975), Ruth Lehmann (1979), Brigitte Schweiger (1980), Barbara Frank (1979) ve Margot Lang (1979) gibi yazarların kitaplarında çizdikleri ana-baba tasvirleri, bundan otuz hatta yirmi sene öncesine kadar düşünülemezdi bile. Bu yüzden gerçeğe giden yolda büyük umutlar görüyorum.

Şairlerin çocukluğun önemini duygusal açıdan keşfettiği ve eğitim olarak nitelendirilen gizlenmiş hâkimiyet kurmanın korkunç sonuçlarını ortaya çıkardıkları senelerde, psikoloji öğrencileri de üniversitelerde insanı tekrar çalışır hale getirebilmek için onu bir makine olarak görmeyi öğreniyorlardı. Bunun için yaşamın en güzel yıllarında ne kadar zaman ve enerji harcandığını düşündüğümüzde, bu insanların hastalarını neden kurban ettiklerini, onlara neden kendilerine özgü, yaratıcı güçleri olan varlıklar yerine, sahip oldukları bilgilerin bir aracı gözüyle baktıklarını anlayabiliriz. Psikoloji alanında, ateşlilikleri ve tutarlı bir biçimde kendilerine zarar vermeleri özellikleri bakımından Kafka'nın *Ceza Kolonisi*'ndeki subayı anımsatan, sözde nesnel, bilimsel yayımlar çıkmaktadır.

Buna karşın her şeyden habersiz, hükümlünün güven dolu tutumunda ise dört senelik eğitimi süresince tözünü değil sadece verimini vereceğine inanan bugünkü psikoloji öğrencilerini görebiliriz

Kendilerini içinde yaşadığımız yüzyılın başında ifade eden ekspresyonist ressam ve şairler, o zamanki nevrozların anlamını, o zamanki psikiyatri profesörlerinden daha iyi anlamışlardı. Hastalar, histerik belirtilerinde bilinçsiz olarak çocukluklarında yaşamış oldukları travmaları gözler sahneye koyuyordu. Freud, onların doktorlar için anlaşılmaz olan dillerini çözmeyi başarmış, bu sayede hem övgü hem de sövgü almıştı, çünkü o zamanın tabularına dokunma cesaretini göstermişti.

Çok şey fark eden çocuklar bunun için cezalandırılır. Bu esnada da bu yaptırımları o kadar güçlü bir biçimde içselleştirirler ki, yetişkin olduklarında da hiçbir şeyin farkına varmazlar. Fakat yaptırımlara rağmen "farkında olmaktan" vazgeçmeyen bazı kişiler daima olduğundan, psikolojik bilginin teknikleştirilmesinde gösterilen ilerlemeye rağmen, Kafka'nın Ceza Kolonisi vizyonunun sadece hayatımızın bazı kesimlerinde geçerli olacağı (o da sonsuza kadar değil) umudu beslenebilir. İnsan ruhu yok edilemez ve beden yaşadığı sürece ruh, yeniden canlanabilir..